Kézirat gyanánt!

TANANYAG

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT

MAGYAR MUNKÁSMOZGALOM TÖRTÉNETE TANFOLYAMA

SZÁMÁRA

A magyarországi munkásmozgalom 1917—1919. A Magyar Tanácsköztársaság

KOSSUTH

1957—1960

TANANYAG

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT

Magyar munkásmozgalom története tanfolyama

SZÁMÁRA

A MAGYARORSZÁGI MUNKÁSMOZGALOM 1917—1919.

A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának Párttörténeti Intézete

KOSSUTH

1959—1960

Ezt a füzetet a rendelkezésre álló irodalom, forrásmunkák és dokumentumok felhasználásával „A magyar munkásmozgalom története" munkaközösség munkacsoportja dolgozta ki.

A munkaközösség arra kéri az olvasókat, hogy ha a füzet tartalmát illetően észrevételeik, módosító vagy kiegészítő javaslataik vannak, küldjék el azokat — a megfelelő dokumentumokkal vagy hivatkozásokkal együtt — a Párttörténeti Intézetnek (Budapest, V., Alkotmány u. 2.) s ezzel is segítsék a munkaközösséget abban, hogy kidolgozza a magyar munkásmozgalomnak a jelenleginél pontosabb és részletesebb történetét.

Felelős kiadó a Kossuth Könyvkiadó igazgatója

I. FEJEZET

A NAGY OKTÓBERI SZOCIALISTA FORRADALOM HATÁSA MAGYARORSZÁGRA

A dolgozó tömegek forradalmi mozgalmainak erősödése. A háború elvesztése és az Osztrák—Magyar Monarchia szétesése. A polgári demokratikus forradalom győzelme.

Magyarország helyzete 1917-ben

1917 őszére a központi hatalmak anyagi és erkölcsi ereje kimerült. A háború gazdasági bomlást és tömegnyomort idézett elő országaikban. Ezek a jelenségek a legsúlyosabban Magyarországon mutatkoztak.

Az ország gazdasági, politikai és katonai függő helyzete minden téren megnyilvánult. Magyarországról a lakosság számarányához viszonyítva több katonát hívtak be, mint Ausztriából. A bevonultatottak között a sebesülési arány is sokkal nagyobb volt, mint az osztrák csapattestekben. A bevonultakra eső halottak száma több mint 10 százalékkal volt magasabb.

A nagy emberhiány következtében Magyarországon gyorsabban csökkent a termelés, mint Ausztriában. Különösen esett a fogyasztási cikkek termelése. Búza- és rozstermelésünk a háborút megelőző évek átlagtermésének majd a felére csökkent. Ennek a termésnek jelentékeny részét is elszállították Ausztriába, Németországba. Magyarország lett a központi hatalmak hadigazdálkodásának élelmezési bázisa.

A széntermelés annyira csökkent, hogy 1917—1918 telén a hadiipar szénszükségletét is alig tudta fedezni, még ke-

vésbé a lakosság tüzelőellátását. A malmoknak a kenyérgabona őrlését sokszor szénhiány miatt be kellett szüntetniök. Az acéltermelés az 1913. évi mennyiségnek 1917-ben körülbelül a kétharmadára, 1918-ban majd a felére esett.

Az egyre súlyosabb gazdasági helyzet következményei már a hadsereg élelmezésében is megmutatkoztak. Elképzelhető tehát, milyen volt a hátországban a nyomor, amely egész súlyával a dolgozó osztályokra nehezedett. A háború pusztító hatását fokozta a dolgozók jogfosztottsága, a közigazgatási önkény, a lelketlen rekvirálás.

Míg a falu koplalt, a jegyző gazdagodott. Míg a szegény ember egyetlen fiát katonának vitték, a nagygazdák fiait búsás baksis ellenében felmentették a hadkötelezettség alól. Az amúgyis filléres hadisegélyt, a hadirokkantak, özvegyek és árvák járulékait szemérmetlenül lopták a hatóságok vezetői. Fokozott papi agitáció és csendőrségi készenlét tartotta kordában a falu lázadó erőit.

Az ipari munkásság a háborúban

Kezdetben a munkásság nem lépett fel nyíltan a háború ellen. Többségének öntudatát elhomályosította a háborús konjunktúra, a munkanélküliség megszűnése, a viszonylag jobb kereseti lehetőség.

A II. Internacionálé összeomlása, a szociáldemokrata párt vezetőségének nacionalista, háborús állásfoglalása segített megzavarni a fejeket. A „Népszavá"-ban azt olvasták, hogy a cári Oroszország ellen küzdeni — szocialista feladat, hogy Magyarország nemzeti létéért küzd. „Nemzeti érdekből" felfüggesztették az osztályharcot.

De az osztályharcot csak a munkásság vezetői függesztették fel, annál kevésbé a hadiipar mágnásai és a hadvezetőség. Az ipari munkásság nyakára gyári katonai parancsnokság ült. Az üzemek dolgozói katonai, csendőri fegyelem alatt görnyedtek. Bérükért egyre kevesebbet vásárolhattak. A legkisebb megmozdulást is a fegyverek erejével fojtották el. Az öntudatosabb munkásokat egyenesen a harcvonalba küldték.

Ilyen körülmények között a háborús kábulatból a munkásság hamar felébredt. Már 1915—1916-ban a hadiüzemekben, az építőiparban és egyebütt zavargások, sztrájkok

zajlottak le. Míg ezekben az időkben főleg bérmozgalmak voltak, addig 1916 végétől kezdve a munkásság ellenállása politikai jelleget öltött. Ebben az időben a sztrájkok már a béke, a háborús klikk elsöprése, a rendszerváltozás jegyében folytak. A szociáldemokrata párt vezetősége a háborús termelés érdekében igyekezett a sztrájkoknak elejét venni, a nyugtalanságot elfojtani vagy legalábbis a választójog követelése irányába terelni.

A baloldali erők szervezkedése

Az 1917. év folyamán a munkásság kezdte rendezni szétzilált sorait. A szakszervezetek előbbi években lecsökkent taglétszáma erősen felszökött. Új szakszervezetek alakultak, amelyek baloldali irányt vettek. A jelentősebb szakszervezetekben, mint a Vasasoknál, a MÉMOSZ-ban (Magyar Építőmunkások Országos Szövetsége) a tagság körében erős balratolódás volt tapasztalható. A Szakszervezeti Tanács által kevésbé ellenőrzött kisebb szakszervezetekben, a cipőfelsőrész-készítőknél, bádogos és szerelőknél, szobafestőknél ellenzéki irányzatok kerekedtek felül.

A munkásság köreiben megnyilvánuló nyugtalanság, a pattanásig feszült hangulat átcsapott a kispolgárságra is, különösen a dolgozó értelmiségi rétegekre. A Magántisztviselők és Kereskedelmi Alkalmazottak Szövetsége határozott ellenzéki magatartást tanúsított. Ennek a szakszervezetnek keretében kezdett szervezkedni az ipari értelmiség. Megalakult az erősen baloldali Ipari és Közlekedési Tisztviselők Országos Szövetsége (IKTOSZ) és az Alkalmazott Mérnökök Országos Szövetsége (AMOSZ). Az utóbbinak ismertebb vezetői voltak Helfgott Ármin, Hevesi Gyula, Kelen József.

Voltaképpen két jelentős ellenzéki csoportosulás alakult ki a háború folyamán. Az első csoport az a baloldali szociáldemokrata ellenzék, amelynek egyes tagjai még a háború előtt marxista állásfoglalásuk következtében kiváltak, kizárattak a szociáldemokrata pártból vagy azzal elvi ellentétben állottak. Tagjai: Alpári Gyula, Rudas László, László Jenő, Szántó Béla, Jancsó Károly és mások képzett marxisták voltak. Ez a szocialista baloldal ebben az időben nem volt szervezetileg kialakult ellenzéki csoport, új párt

alakításának eszméjéhez nem jutottak el, szervezett illegális akciók innen nem indultak ki. Közülük azonban többen kapcsolatot tartottak fenn baloldali gyári munkásokkal és szakszervezeti aktivistákkal és így meglehetős befolyásuk volt a gyárakban. A párton belül egyéb ellenzéki csoportosulás ebben az időben nem volt.

A másik csoport, a forradalmi szocialisták, Szabó Ervin köré tömörültek. Tagjai diákok, ifjúmunkások és szindikalista munkások voltak. A forradalmi utat keresték, szemben a szociáldemokrata párt vezetőségének megalkuvó politikájával. Soraikban Szabó Ervin hatására nem tisztázott anarcho-szindikalista elméletek kísértettek. Szabó Ervin helyesen oltotta beléjük azt a morális parancsot, hogy meggyőződésük csak annyit ér, amennyit cselekvésre váltanak. Ösztönös forradalmiságuk és a bolsevik hatás is a cselekvés felé hajtotta őket, amely főleg illegális háborúellenes röpiratok, plakátok terjesztésében nyilvánult meg. A munkásság elégedetlensége, forradalmi készsége és mind gyakoribb akciója őket is fokozottabb tevékenységre ösztönözte. Tanulmányozták ugyan a marxizmust, de elveik többé-kevésbé csak az orosz proletárforradalom hatására tisztázódtak. E csoporthoz tartoztak: Korvin Ottó, Mosolygó Antal, Sallai Imre, Végh Dezső és mások.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom visszhangja

Ilyen történelmi helyzetben jutott el a magyar munkássághoz, Magyarország népéhez a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelmének híre.

Az emberiség eddigi történelmének ez a legnagyobb horderejű eseménye gyökeres fordulatot hozott az egész nemzetközi munkásmozgalom számára, például és mintaképül szolgált a világ minden dolgozója előtt. Új fejezetet nyitott az emberiség történetében: megnyitotta a proletárforradalmak korszakát.

A győzelmes orosz proletariátus hadat üzent a világ imperializmusának, egyszersmind nagy önbizalommal töltötte el a világ munkásságát: íme a proletariátus ereje győzedelmeskedik az állig felfegyverzett imperializmus ereje fölött, békét és szabadságot hoz dolgozó népének.

A világ munkásságának figyelme Szovjet-Oroszország felé fordult. Magyarország gazdasági, politikai és társadalmi szervezete hasonló volt a cári Oroszországéhoz — amire annak idején Lenin is rámutatott —, ezért az oroszországi események különösen forradalmasítólag hatottak hazánk dolgozó népére.

A magyar munkástömegek már az orosz februári polgári demokratikus forradalom hírére felfigyeltek. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme után népünk egyre inkább az „orosz utat" kívánta követni. Az orosz nép sikereiből merített erőt a békéért, függetlenségéért, politikai jogaiért, a földért vívott harcában.

Az orosz szovjetek első rendelete a békéről szólt. „Mindenkihez!" szóló békefelhívása óriási visszhangra talált hazánk békére szomjazó népénél és megsokszorozta, központosította a háború ellen lázadó erőket.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom egyszeriben megoldott egész sor olyan kérdést is, amelyet a hazánkban lezajlott 1848-as polgári forradalom megoldatlanul hagyott. Ilyen volt az új szovjet állam második rendelete a föld kártalanítás nélküli köztulajdonba vételéről. A magyar föld kisemmizett népe ezt a határozatot annál is inkább megértette, mert az égető földkérdés megoldására világos feleletet adott. De az orosz proletárforradalom nemcsak a közvetlen kérdések megoldására mutatott irányt a magyar munkásságnak — hanem közelebb hozta a szocialista társadalom kialakulásának lehetőségét is. Lelepleződött az opportunizmus mocsarába süllyedt szociáldemokrata párt elméletének és gyakorlatának politikai csődje.

1917 folyamán nyilvánvalóvá vált, hogy a központi hatalmak a háborút elvesztették, hogy anyagi és erkölcsi tartalékuk kimerült. Az Egyesült Államok friss tartalékainak bevetése 1917 végén az erőviszonyok kérdését végleg eldöntötte. De a központi hatalmak uralkodó katonai klikkjei nem mertek, nem tudtak békét kötni, mert látták, hogy a háború elvesztése saját osztályuralmuk vesztét is magával hozza.

Az orosz proletárforradalom fényénél mindinkább nyilvánvalóvá vált, hogy a békéhez vezető egyetlen út a dol-

gozó nép forradalmi felkelése. Ezt a magyar proletariátus is egyre világosabban látta.

Az orosz proletárforradalomról szóló híreket a magyar polgári és szociáldemokrata sajtó kitörő örömmel fogadta. A nagy ellenfélnek, Oroszországnak, mint háborús hatalomnak kiválását látták benne. „Mérhetetlen előnyöket jelentene a központi hatalmak számára az Oroszországgal való rögtönös különbéke, mert ez a központi hatalmak katonailag és gazdaságilag való legyőzhetetlenségét jelentené", olvassuk a „Népszava" 1917 november 14-i számában. A szociáldemokrata párt vezetősége szívesen látta a messzi Oroszországban kitört proletárforradalmat, de „módszereit" nem tartotta követendőnek Magyarországon. Mindenesetre fel kívánta használni a Nagy Októberi Szocialista Forradalom által teremtett légkört arra, hogy a fennálló rendszertől bizonyos demokratikus előnyöket csikarjon ki, elsősorban pedig a választójog ügyét vigye előre. Azt is látták, hogy menthetetlenül elvesztenék a tömegek szimpátiáját, ha nem foglalnának állást az orosz proletárforradalom mellett.

Az iparcsarnoki nagygyűlés

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt november 25-re nagy békegyűlést hirdetett az Iparcsarnokban. Felhívásában kijelentette: „A mi szocialista proletár és emberi feladatunk... a magunk módján és a magunk országában megsegíteni a békéért és szociális igazságért harcoló orosz forradalmárokat."[1]

A felhívásnak eddig soha nem hallott hatalmas visszhangja támadt. 1917 november 25-én Budapest és környékének munkássága óriási tömegben árasztotta el a Városligethez vezető főútvonalakat. Már a kora délelőtti órákban százezres tömeg lepte el az Iparcsarnok környékét. A Pilis hegység bányamunkásai vaksötétben, hajnali félötkor indultak útnak és déli egy óráig meneteltek, hogy részt vehessenek a békegyűlésen. Százezrek tüntettek ezen a napon Budapesten és további százezrek az ország ipari városai-

[1] PI Arch. Röpiratgyűjteményv. I. 1/1917/XI/227. A Magyar Munkásmozgalom Történetének Válogatott Dokumentumai. (Továbbiakban: MMTVD) 5. köt. Szikra 1956. 20—22. old.

ban a békéért, a földért és kenyérért, éltették az orosz proletárforradalmat, amelyet követni akartak.

Az Iparcsarnokot zsúfolásig megtöltő tízezrek előtt Bokányi Dezső, a szociáldemokrata párt népszerű szónoka beszélt, az Iparcsarnok előtti téren a párt más vezető tagjai mondtak beszédet. A beszédeket szenvedélyes felkiáltások szakították meg: „Általános sztrájkot követelünk!" „A munkásság teremtsen rendet!" „Éljen az orosz forradalom!" „Kövessük orosz testvéreinket!" És mindenütt százezer torokból újra és újra „Békét! Békét!"

A gyűléseken határozati javaslatot fogadtak el, mely kimondja: „Budapest egész népe testvéri üdvözletét küldi az orosz forradalmároknak ... el vagyunk szánva arra, hogy az orosz forradalmárokat a béke megszerzésére irányuló hősi harcukban támogatni fogjuk és hogy minden erőnkkel küzdeni fogunk azért is, hogy egyik osztálynak a másik által való kizsákmányoltatása, egyik nemzetnek a másik által való elnyomatása a mi országunkban is megszűnjék."[2]

A november 25-i népgyűlés méreteiben és forradalmi hangulatában a magyar munkásság leghatalmasabb tömegmegmozdulásainak egyike volt.

November 29-én érkezett meg az orosz szovjet kormány különbéke-ajánlatának híre Magyarországra. Erre a hírre december 1-én és 2-án a budapesti és vidéki városok munkássága újabb hatalmas béketüntetésekkel válaszolt.

A néptömegek az orosz proletárforradalom példáját követendő példának fogták fel. A gyárakban, szakszervezeti gyűléseken november, december hónapok folyamán egyre gyakrabban hoztak határozatokat, amelyek orosz mintára munkástanácsok alakítását követelték.

Barátkozások a keleti fronton. Háborúellenes akciók

A keleti fronton az orosz katonák abbahagyták a harcot. Az egymással szemben húzódó lövészárkok katonái barátkozni kezdtek. Lenin ezeket a barátkozásokat a tömegek forradalmi kezdeményezéseként, az elnyomott osztályok lelkiismeretéként, bátorsága felébredé-

[2] PI Arch. A. XV. 1/1917/21. MMTVD 5. köt. Szikra 1956. 25—27. old.

seként, a proletárforradalomhoz vezető lépésként[3] értékelte. Orosz ezredek, hadosztályok és hadtestek fegyverszünetet kötöttek a szemben álló osztrák—magyar egységekkel. A Breszt Litovszkban 1917 december 7-én életbe léptetett fegyverszünet sok helyen már csak a tényleges helyzetet szentesítette.

November és december a spontán béketüntetések, sztrájkok, bér- és élelmezési mozgalmak ideje volt. A vasúti munkások között megkezdődött a tiltott agitáció, amelynek eredményei tüntetésekben, bérmozgalmakban nyilvánultak meg. Szervezkedtek a közalkalmazottak is, akiknek szervezkedését szintén törvény tiltotta. Egyes népfelkelő bányászszázlóaljakba beosztott munkás-osztagok megtagadták a munkát. Forradalmi hangulatú háborúellenes gyűlések zajlottak le a Lipták-gyárban, a mátyásföldi repülőgépgyárban, a csepeli muníciógyárakban, baloldali főbizalmiak: Chlepkó Ede, Mosolygó Antal, Szaton Rezső és mások vezetésével. A galileisták és forradalmi munkások illegális csoportjának „Katonatestvéreink!" felírású, kaszárnyákban, menetszázadokban terjesztett röplapjai arra szólították fel a katonákat, hogy ne lőjenek a békéért tüntető tömegekre, hogy fordítsák vissza fegyvereiket. „Az orosz katonák már rájöttek arra, hogy a föld, amelyet meg kell hódítaniok, a saját országukban van"[4] — hirdetik. Egy másik röpiratukban olvassuk: „Háborút a háború ellen! Ehhez az eszméhez tapad Pétervár és Moszkva forradalmi proletariátusának vére. Testvéreink, rajtunk a sor!"[5]

A munkásság forradalmi fellépésének hatására nőtt az értelmiségi, baloldali alkalmazotti csoportok harci készsége is — a baloldali csoportok tevékenysége viszont növelte a munkásság harci megnyilvánulásait.

Újabb és újabb munkáscsoportok adtak kifejezést elégedetlenségüknek a szociáldemokrata pártvezetőség opportunizmusával szemben.

---

[3] Lásd. Lenin Művei. Szikra 1952 24. köt. 324—325. old.

[4] PI Arch. Ropiratgyűjtemény. I. 90/1918/I/828. MMTVD 5. kot. Szikra 1956. 47. old.

[5] PI Arch. XV. 1/1918/14. 15. 16. old. MMTVD 5. köt. Szikra 1956. 16—17. old.

Felmerült az üzemekben a baloldali erők szervezeti összefogásának szükségessége. Ez a szükségszerűség hozta létre a Gyárközi Bizottságot, mely a különböző gyárak baloldali bizalmijai és műszaki értelmisége között igyekezett akcióegységet teremteni és összefogni a gyárakon belül a különböző szakszervezetekhez tartozó csoportokat. A bizottság azonban határozatainak nem tudott érvényt szerezni.

Az ifjúmunkás csoportok, amelyek eddig főleg mint a felnőttek szakszervezeteinek tanuló csoportjai léteztek, a pártvezetőség gyámkodását lerázva, részt vettek a munkások politikai tüntetéseiben, sztrájkjaiban, sőt önálló sztrájkokat is szerveztek.

Munkástanácsok alakításának követelése

1917 december 22-én béketárgyalások kezdődtek Breszt Litovszkban az Orosz Szovjet Köztársaság és a központi hatalmak képviselői között. A dolgozók feszült figyelemmel kísérték ezeket a tárgyalásokat. Az egyre növekvő baloldali nyomás hatására a szociáldemokrata párt 1918 január 13-án Budapesten hat helyen népgyűlést hívott össze, amelynek egyedüli tárgya a Breszt Litovszk-i béketárgyalások elhúzódása volt. A népgyűléseken tízezres tömegek vettek részt, igen heves hangulatban. Az egyhangúlag elfogadott határozat „testvéri üdvözletét küldi az orosz munkásoknak, akik... legyőzték saját imperialistáikat és most... szocialista elvhűséggel munkálkodnak a demokratikus béke megteremtésén".[6]

Ezeken a népgyűléseken az összes baloldali szocialista elemek és csoportok együttesen léptek fel a szociáldemokrata párt kompromisszumokra hajló vezetése ellen. Határozati javaslatot terjesztettek a gyűlések elé, amelyben munkástanácsok megalakítását követelték. A javaslat szerint a munkástanács feladata lenne „a párt politikai irányítását és ellenőrzését állandóan és közvetlenül"[7] gyakorolni. Ennek a javaslatnak szembetűnő a szindikalista jellege. Félreértették az orosz munkás- és katonatanácsok szerepét

[6] Népszava 1918 január 15. A munkásság és a háború. MMTVD 5. köt. Szikra 1956. 55—56. old.
[7] Ugyanott.

és egy párt fölé helyezett munkásszervet akartak, amely a pártot a munkásság tömegének ellenőrzése alá helyezi. Bár ez a követelés nem felel meg a párt és a tanács helyes viszonyának, az adott helyzetben indokolt volt a javaslat: a forradalmi munkásság egészét képviselő tanács ellenőrzése alá kívánták helyezni az opportunista szociáldemokrata vezetőséget.

Ezt a javaslatot a hát népgyűlés közül négy gyűlésen előterjesztették, és nagy lelkesedéssel elfogadták. Néhány napon belül Budapest több üzemében, sőt egyes vidéki városokban is alakultak munkástanácsok.

A januári általános sztrájk

A béketárgyalások Breszt Litovszkban eredménytelenül folytak. Január közepén a tárgyalások meggyorsítására és tiltakozásul a központi hatalmak imperialista rablókövetelései ellen, Wiener Neustadtban sztrájk kezdődött, amely viharos gyorsasággal száguldott végig egész Ausztria és Németország területén.

A magyar munkások politikai sztrájkja 1918 január 18-án reggel kezdődött. Elemi erővel tört ki. Elsőnek a Fegyverés Gépgyár munkásai tették le a szerszámot és mire a szociáldemokrata pártvezetőség értesült róla, már igen sok üzemben szünetelt a munka. Végre is a pártvezetőség kénytelen volt kihirdetni az egész országra kiterjedő általános sztrájkot.

A sztrájk gyorsan kiterjedt a vasúti és a városi közlekedési munkásokra is. A napilapok nem jelentek meg. A sztrájkolók száma az országban csakhamar több mint félmillióra emelkedett. Három napra megállott a háborús gépezet. Csak a kórházak, gáz- és vízművek, villanytelepek dolgoztak.

Ezt az eddig legnagyobb arányú tömegsztrájkot a szociáldemokrata pártvezetőség a harmadik napon letörte, győzelemként kiáltva ki Czernin külügyminiszter békéről szóló általános frázisait és azokat a soha be nem tartott üres ígéreteket, amelyeket a Wekerle-kormánytól kapott a választójog kérdésében.

A munkásság tekintélyes része a pártvezérek határozata ellenére sem vette fel a munkát. Megtörtént az a példátlan

eset, hogy a sztrájk a gyárak és üzemek munkásságának nyomására, a pártvezetőség akarata ellenére, egész sor üzemben tovább folyt. A munkásságnak az a része pedig, amely hallgatott a pártvezetőségre, elégedetlenül, lázongva ment vissza a gyárba. Ettől kezdve egyre élesebben bírálták a szociáldemokrata vezetőket, kiknek szolgálatait viszont az uralkodó osztályok egyre magasabbra értékelték.

A röpiratokat kiadó antimilitaristák első csoportját januárban elfogták, a Galilei-kör működését betiltották. De a rendőri erőszak a háborúellenes, illegális mozgalomnak egy percre sem vethetett gátat. Korvin Ottó és Sallai Imre vezetésével folyt tovább a munka, nagyobb apparátussal és határozottabb célkitűzéssel.

1918 február elsején, a béketárgyalások elhúzódása miatt, a monarchiában lezajlott januári politikai tömegsztrájkok hatására, Cattaróban nagyarányu flottalázadás tört ki. A matrózok ártalmatlanná tették tisztjeiket, a hadihajók árbocára felrepült a vörös lobogó. A lázadásban, amely az egész ottveszteglő hajórajra kiterjedt, magyarok, osztrákok, csehek, olaszok és délszlávok testvérként vettek részt. Horthy Miklós ellentengernagy vezetésével a hadvezetőség akkor még véresen elfojthatta a megmozdulást.

A februári rendkívüli szociáldemokrata pártkongresszus

A szociáldemokrata párt vezetősége a januári sztrájknál szemben találta magát a munkástömegekkel. Ez a helyzet lemondásra kényszerítette a pártvezetőséget. Az új vezetőséget választó rendkívüli pártkongresszus megtartását február 10-re tűzték ki. A pártkongresszus lefolyása viharos volt. A budapesti II. választókerület küldötte drámai szavakkal ecsetelte a történteket: „Az általános sztrájkba a munkásság azzal ment bele, hogy ez magyar forradalom lesz... A munkások hétfőn reggel azzal búcsúztak el családjaiktól, hogy nem tudják, mi lesz és úgy csókolták meg feleségüket és gyermekeiket, hogy azt sem tudják, visszatérnek-e. Azután kezükbe nyomnak egy röpiratot, amelyben az áll, hogy menjenek vissza a munkába... Még a gyárosok sem voltak erre elkészülve..."[8]

[8] PI Arch. A. XV. 1/1918/21. MMTVD 5. köt. 91—95. old.

Nyisztor György, a magyarországi földmunkások népszerű vezére, szemére vetette a lemondott pártvezetőségnek, hogy a kormány üres ígéreteire végét vetette a sztrájknak. Nagy történelmi belátással jelentette ki, hogy maga az ipari proletárság minden forradalmi lelkesedése ellenére egyedül, a földmunkásság nagy tömegei nélkül forradalmat csinálni nem képes. Szemére vetette a pártvezetőségnek, hogy „sem a falvakkal, sem a nemzetiségekkel ennek a pártnak semmiféle kapcsolata nincs".[9]

Több ellenzéki szónok éles kritikája ellenére a kongresszus a régi, hitelét vesztett pártvezetőséget újra megválasztotta. Ennek oka egyrészt abban rejlett, hogy a pártvezetőség értett hozzá, miként kell saját jobboldali elemeit küldöttekként megválasztatni, másrészt abban, hogy az ellenzéki erők szervezetlenül léptek fel, ellenzéki jelöltjegyzékkel sem rendelkeztek, nem tudták rászánni magukat az opportunistákkal való szakításra, ragaszkodtak a pártegységhez. Így fellépésük, bár azt igen nagy tetszéssel fogadták, mégis hatástalan maradt. A munkásság elégedetlenségét és izgalmát azonban csillapítani nem lehetett.

A szociáldemokrata pártvezérek szerepe

A szociáldemokrata vezetők burzsoá érdekeket kiszolgáló szerepe bonyolultabbá vált. A munkásosztály rokonszenve olyan elemi erővel nyilatkozott meg az orosz út követése, a szovjetek békejobbjának elfogadása mellett, hogy lehetetlenné vált ez ellen nyíltan fellépni. Ezért az opportunista vezetők szavakban elismerték a forradalmi út helyességét, ugyanakkor elárulták és hátbatámadták a béke elérésére irányuló cselekvést. Ezt óvatosan, radikális frázisok kíséretében tették. A munkásosztály harci készségét az általános választójog kivívására irányuló mozgalmakra korlátozták. A tömegek békevágyát imperialista békekísérleteik támogatására használták. Wilson 14 pontja volt az a varázsige, amelytől a szociáldemokrata párt vezetősége a háború elvesztése következtében előállt bajok orvoslását várta.

[9] Ugyanott.

A szociáldemokrata párt áruló vezetőinek taktikáját maga Weltner Jakab, jobboldali szociáldemokrata pártvezér leplezte le, amikor 1918 szeptemberében tanúként idézték be Hamburger Jenőnek, a nagykanizsai munkásmozgalom akkori vezetőjének perében. Hamburger Jenő megtette az utat a szociáldemokrata frázisoktól a szocialista tettig, és a háború ellen illegális röpiratokban tiltakozott. A zárt tárgyaláson, ahol a munkások nem hallhatták, Weltner Jakab a szociáldemokrata munkásvezérek taktikáját a következőképpen jellemezte:

„A munkásokat... sokszor úgy lehet megnyugtatni, hogy erősebb kifejezést használunk. Látszólag azt mondjuk, hogy »majd megmutatjuk a hatalmasoknak«, a végén azután azt mondja az ember: »most azután tessék hazamenni«. Ha azt mondanák a szónokok, hogy meg kell lapulni, a munkások szétszednék a várost. Sokszor erőszakosan kell beszélni, hogy megnyugodjanak." Majd hozzátette: „A háborúban az egész négy esztendő alatt nem volt más szerepünk, minthogy a munkások követeléseit leszereljük."[10]

Az oroszországi magyar hadifoglyok pártépítő munkája és forradalmi harca

A front és a hadifogság megpróbáltatásai, az orosz forradalmak hatása alatt egyre erősödő forradalmi mozgalom indult meg a magyar hadifoglyok között Oroszország egész területén. Kisebb csoportok már az októberi fegyveres felkelés előtt is részt vettek a bolsevikok oldalán az agitációban. 1917 novembere után a szocialista magyar hadifogoly szervezetek az ország minden nagyobb hadifogolytáborában megalakultak és tevékeny részt vettek a harcokban.

1918 március 24-én Moszkvában megalakult az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt magyar csoportja, az első magyar kommunista szervezet. A csoport élén Kun Béla, Szamuely Tibor, Pór Ernő, Jancsik Ferenc és mások állottak. Ők voltak a magyar hadifoglyok forradalmi mun-

[10] PI Arch. A. XV. 1/1918/22. 210—213. old. MMTVD 5. köt. Szikra 1956. 236—237. old.

kájának fő szervezői. A csoport kiadásában áprilisban megjelent Moszkvában az első magyar kommunista újság, a „Szociális Forradalom". A lap első számának vezércikke ennek a csoportnak célkitűzéséről ír: „Küzdünk kíméletlenül, megalkuvás nélkül a proletárok és szegényparasztok közös elnyomója: a tőkés termelésen alapuló társadalmi rendszer elpusztításáért. Szilárdan állunk az osztályharc alapján... valljuk a hamisítatlan forradalmi marxizmust. Ennek a tudománynak... terjesztése... egyik fő célja az újságnak. Célunk a proletárok és parasztok fegyveres felkelése az államhatalom elfoglalásáért, a szociális forradalom."[11] E lapon kívül még sok helyen adtak ki magyarnyelvű hadifogoly újságot. Kiemelkedően fontos volt ezek között a Ligeti Károly által Omszkban szerkesztett „Forradalom" című újság.

Ezeknek a volt hadifogoly magyar katonáknak elévülhetetlen érdeme annak a felismerése, hogy Leninnek az imperializmusra vonatkozó tanításai Magyarországra is érvényesek. Ezért igyekeztek magukévá tenni, terjeszteni és a magyar valóságra alkalmazni a proletárforradalomról, a proletariátus diktatúrájáról szóló marxi-lenini tanításokat. Meggyőződtek arról, hogy a szocialista forradalom előkészítésére csak egy új, harcos, a bolsevizmus tanításait valló és alkalmazni tudó, fegyelmezett párt képes. Ezért minden erejüket arra fordították, hogy előkészítsék az új magyar, valóban forradalmi munkáspárt megalakulását.

Oroszországban mindenütt, ahol csak megvetette lábát a szovjethatalom, a hadifoglyokat szabad embereknek nyilvánították. Azokat a magyar hadifoglyokat, akik megértették a bolsevikok célkitűzéseit, kommunista vezetők: Kun Béla, Szamuely Tibor, a fehérgárdisták által később meggyilkolt Ligeti Károly és még sokan mások szervezték, tanították, felfegyverezték és beosztották a Vörös Hadsereg internacionalista osztagaiba. A hadifogságban levő magyar munkások és parasztok tömegesen léptek be a Vörös Gárdába és Vörös Hadseregbe. A polgárháborúban a szov-

[11] Szociális Forradalom, Moszkva, 1918. április 3. Vezércikk. MMTVD 5. kót. Szikra, 1956. 105. old.

jethatalom oldalán a volt magyar hadifoglyok tíz- és tízezrei harcoltak.

A Vörös Hadsereg harcaiban résztvevő magyar szegényparasztok látták, hogy a proletárforradalom földet ad a parasztnak és megértették, hogy Oroszországban a magyar föld felszabadításáért is küzdenek.

Az 1918 márciusában aláírt Breszt Litovszk-i békeszerződés értelmében a központi hatalmak megszállták a balti államokat, Belorussziát, Ukrajnát és a Kaukázuson túli területeket. Ukrajna megszállásában részt vett a monarchia keleti hadserege is. Itt a megszálló csapatok körében jelentős felvilágosító munkát végeztek a fiatal szovjetállam mellett harcoló magyar vöröskatonák, különösen pedig az orosz kommunista párt magyar csoportjának tagjai. A keleti hadsereg parancsnoksága kegyetlenül üldözte a forradalmi eszmékkel rokonszenvező katonákat.

A magyar vörösezredek hősiességükkel örökre beírták nevüket a szovjetország létéért folytatott kemény harcok történetébe és harcaik kivívták a szovjetállam népeinek elismerését, háláját, fényes emléket állítottak a magyar nép szabadságszeretetének és más népekkel érzett szolidaritásának.

Forradalmi mozgalmak a hadseregben

Az orosz hadifogságból tízezrével tértek vissza azok a magyar katonák, akik közül sokan a Vörös Gárda és Vörös Hadsereg harcaiban forradalmi tapasztalatokat szereztek. A visszatérő katonák azt remélték, hogy sok évi szenvedésükért a haza kárpótolni fogja őket. A kormányban és hadvezetőségben azonban ezek a bolsevizmussal „fertőzött" tömegek nagy félelmet keltettek. A „hálás haza" féltette tőlük a magyar falut. Megfigyelő vesztegzár után újra csapattestekbe osztották be őket. De az orosz fogságból hazatért katonák nyíltan kijelentették, hogy imperialista érdekekért többé harcolni nem fognak és terjesztették a hadseregben a forradalmi eszméket.

Az élelmezési, felszerelési nehézségek, a nagy vérveszteség fellazította a talajt, így a visszatért hadifoglyok agitációja gyorsan hatott és forradalmi irányba terelte a kato-

nák elégedetlenségét. A frontokon és a hátországban napirenden voltak a zendülések, lázadások, a szolgálat megtagadása.

1918 május 20-án Pécsett fellázadt a 6-os gyalogezred. A felkeléshez csakhamar a Pécs környéki bányák munkásai is csatlakoztak. A katonák és bányászok egyesített ereje rövid időre hatalmába kerítette a város több pontját. A hadvezetőség csak véres harcban tudta a lázadást leverni. Kisebb-nagyobb zendülések szinte mindennapos jelenségekké váltak. Nagyobbarányú zendülés volt Rimaszombaton, Trencsén megyében, Sajóecsegen és számos más helyen. A katonai lázadásokat számos esetben Oroszországból hazatért hadifoglyok vezették. Ezekben a megmozdulásokban együtt küzdött elnyomói ellen Magyarország soknemzetiségű népe.

A szökések a hadseregben napirenden voltak. 1918 első három hónapjában a csendőrség 44 000 katonaszökevényt fogott el. Az országban bujdosó katonaszökevények száma azonban mintegy százezerre volt tehető és napról napra nőtt. Sok helyütt csoportokba verődve, a lakosság támogatásával ellenálltak a csendőrségnek. Erdőségekben, eldugott völgyekben úgynevezett „zöld káderek" alakultak, partizánmozgalmakhoz hasonló ellenállást fejtettek ki, s a falu népe segítette, élelmezte őket. A tömeges szökéseknek a hatalom statárium kihirdetésével kívánt véget vetni. Az elfogott szökött katonákat kíméletlenül kivégezték. De a katonai terror sem tudott gátat vetni a szökéseknek.

A szociáldemokrata ellenzék növekedése

Magyarországon érlelődött a forradalmi helyzet. A régi szociáldemokrata baloldali ellenzéken kívül kialakult egy baloldali csoport a szociáldemokrata párt vezetői között is. Így Landler Jenő, Hamburger Jenő és mások, részben a munkások spontán akciói, részben az orosz forradalom hatására, mindinkább balra tolódtak. Landler Jenő, a vasutasok szervezkedésének irányítója, különösen az olasz front felé vezető vonalakon végzett a vasutasok között forradalmi munkát. Hátrányosan hatott, hogy a régi és az új szociáldemokrata baloldali ellenzék között nem volt semmiféle együttműködés.

A munkásságban a tettrekészség növekedett. Már csak kis szikra kellett, hogy a felgyűlt indulatok lángra lobbanjanak.

A júniusi általános sztrájk

1918 június 20-án a MÁV Gépgyár udvarán a gyár katonai parancsnoka belelövetett a béremelést követelő munkásokba. Négy munkás meghalt, sokan megsebesültek. Válaszul a gyár munkásai sztrájkba léptek. A sztrájk villámgyorsan kiterjedt Budapest összes üzemeire, majd az egész országra és a vasúti forgalmat is megbénította.

A sztrájk kitörése napján az Országház téren a munkások nagygyűlést tartottak, amelynek szónoka Landler Jenő volt. Szavai híven tükrözik a munkások hangulatát. „Nem beszélni kell többé, itt a tettek ideje. Le kell számolni az egész korrupt kormányrendszerrel..." „Ha a pártvezetőség határozata nem elégítene ki bennünket, itt leszünk mi és cselekedni fogunk."[12] Landler Jenőt a rendőrség letartóztatta.

A kormány a sztrájk leverésére igénybe vett minden rendelkezésre álló eszközt. Százával dobták a frontra a sztrájkolók bizalmi embereit. A frontra küldött munkások most már a tűzvonalban folytatták harcukat a békéért.

A pártvezetőség saját hatalmát már nem látta elégségesnek a sztrájk letörésére, felhasználta tehát a munkástanácsok népszerű jelszavát erre a célra. A pártvezetőség és a szakszervezeti tanács tagjaiból, jobboldali bizalmi embereiből „munkástanácsot" alakított, és ennek nevében szólította fel a dolgozókat a munka felvételére.

A júniusi sztrájk izzó, forradalmi hangulatban folyt le és csak a kilencedik napon tudta azt a pártvezetőség a legnagyobb erőbevetéssel letörni. A tömegek elszántsága, szervezettsége, egysége azonban erősödött. Ez nagy eredménye volt a júniusi sztrájknak.

A katonai összeomlás

1918 tavaszán a központi hatalmak minden haderejüket a nyugati frontra összpontosították, hogy hatalmas támadással kierőszakolják a győzelmet. A német hadsereg a francia, az osztrák—magyar pedig az olasz fronton támadt,

[12] PI Arch. A. XV. 1/1918/6. (Ig. Min. Bi. 1918—488—2.) MMTVD 5. köt. Szikra 1956. 211—212. old.

de mindkettő csúfos vereséget szenvedett. Június végén az osztrák—magyar hadsereg Olaszországban a Piave folyó mellett szenvedett döntő vereséget. Szeptemberben a német hadsereg összeomlott.

Ugyancsak szeptemberben Szalonikinél áttörték a bolgár frontot. A bolgárok különbékét kötöttek. A török szövetségest októberben érte döntő vereség. Szerbiát, Albániát az osztrák—magyar hadsereg fejvesztett iramban ürítette ki. Magyarország déli határa védtelenül nyitva állt az ellenség előtt.

Az agresszív erők előretörése

Ezalatt a parlamentben a magyar urak tovább folytatták mesterkedéseiket. Az ingadozó, taktikázó Wekerle-kormány ismét Tisza István támogatásával próbálta megszilárdítani helyzetét. A király és Wekerle által megígért választójog helyett, valamiféle korcs választójogi törvényt hoztak, amely szerint a választás nem volt titkos és a választójogot hat elemi osztály elvégzéséhez kötötték. A monarchia külügyminiszteri székébe visszaültették Buriánt, a háborús konzervatív külügyminisztert.

Amikor a közös külügyminiszter már elismerte a népek önrendelkezési jogát, Tisza István Szerajevóban kijelentette, hogy Horvátország mindenképpen a magyar korona országaihoz fog tartozni, a nemzetek önrendelkezési jogát nem hajlandó elismerni. Tisza megfenyegette Szerbiát, akárcsak 1914-ben.

Burián, a közös külügyminiszter, szeptember 15-i békejegyzékét az antant azzal utasította vissza, hogy a központi hatalmak sorsa felett már döntött.

A szociáldemokrata párt kiáltványa

A feszült helyzetben, amikor a háború és béke erői között az ellentét végsőkig kiéleződött, a szociáldemokrata párt október 7-én kiáltványt bocsátott ki. Ebben az eddiginél határozottabb hangon követeli a kormány lemondását, a hadműveletek azonnali beszüntetését és az ország demokratizálását. Felveti Magyarország függetlenségének követelését (1917-ben a stockholmi nemzetközi szociáldemokrata kongresszuson még kijelentette, hogy a ma-

gyar munkásság a monarchia nélkül nem életképes). Először beszél a Magyarországon élő nemzetek önrendelkezési jogáról és egy föderatív államforma kialakításáról, de akkor ez már ehhez késő volt, mert ezek a nemzetek már nem kértek a föderációból, hanem önálló államok alakítását tűzték napirendre. Követeli az általános választójogot, az egyesülési, gyülekezési és sajtószabadságot. Földreformot emleget és azoknak az üzemeknek szocializálását, amelyek az egyéni vezetés alól kinőttek. Követeli a vagyonadót, a 8 órai munkaidőt, munkásvédelmi politikát. Szociális reformkövetelései nem mennek túl egy polgári demokratikus államforma keretein, de mindenesetre lépés volt előre a földreform, a szocializálás, a vagyonadó óvatos felvetésében. A kiáltványban nem világos a béke követelése, mert ebben „az orosz proletárforradalom és Wilson elvei alapján" állnak és ez két egymással merőben ellentétes elv.

A kiáltványt másnap a munkásság népes tömeggyűléseken fogadta el. A pártvezetőség az új helyzet megvitatása végett október 13-ra rendkívüli pártgyűlést hívott össze.

A pártgyűlésen a vita akörül élesedett ki, szövetkezzék-e a szociáldemokrata párt polgári pártokkal vagy sem? Ebben a vitában Landler Jenő, mint a baloldal képviselője élesen szembehelyezkedik azzal, hogy az együttműködés a polgári pártok vezetése alatt történjék. A határozatot Landler módosításával fogadták el.

A háborús kormány bukása

A magyar parlamentben Tisza István október 17-én bejelentette: a háborút elvesztettük. A nemzetiségek képviselői másnap a kormány tudomására hozták: ezentúl nem vagyunk nemzetiségiek, hanem nemzetek, és magunk szabjuk meg állami létünket.

Október 24-én érkezett a parlamentbe a fiumei katonai lázadás híre. Ekkor már egész ezredek, zászlóaljak hagyták el a frontot. A frontra irányított menetalakulatok vonakodnak elindulni. Wekerle lemond a miniszterelnökségről. Az országban megszűnt a kormány hatalma. A hírlapok egyszerűen nem törődnek a cenzúrával és szabadon jelennek meg. A munkások harcra készülnek. Gyűléseiken a hadműveletek azonnali megszakítását követelik.

Az Osztrák—Magyar Monarchia összeomlott. A monarchia területén alakult új országok Nemzeti Tanácsai közvetlenül tárgyalnak az antanttal.

A Magyar Nemzeti Tanács

1918 október 25-én megalakul a Magyar Nemzeti Tanács, amelynek tagjai nagyjából három politikai pártból tevődnek össze.

1. *Károlyi Mihály pártja,* a magyar függetlenségi és 48-as párt baloldali töredéke. Ez a párt azoknak a polgári köröknek volt képviselője, amelyek már korábban felismerték, hogy a háború elveszett és a németekkel való szakítás javaslatával antant-orientációt követeltek. A Károlyi-párt mögött álltak azok a polgári, kispolgári és jelentős paraszti tömegek, amelyekben még éltek a 48-as forradalom németellenes, nemzeti függetlenségre törekvő és demokratikus hagyományai. A hadihelyzet rosszabbodásával ez a párt mind több hívet szerzett. A háború vége felé a békét kívánó munkások egy része is Károlyiban reménykedett, mint olyan politikusban, aki őszintén kívánja a békét és jó összeköttetései vannak az antantnál.

2. *A radikális polgári párt* főleg az iparosodás magasabb fokán álló nyugati kapitalista államok demokráciájáért lelkesedő értelmiség szervezete volt. Nem annyira tömegével, mint inkább tagjai személyi súlyával, tudósok, írók, művészek, gazdaság-politikusok, haladó értelmiségiek szellemiségével hatott. A párt megalakulásának előzményeként a Társadalomtudományi Társaság és annak „Huszadik Század" című magasszínvonalú társadalomtudományi folyóirata, valamint a „Világ" című radikális lap köré csoportosult értelmiség jelentős részt vett a háború előtti antiklerikális, antifeudális harcokban.

3. *A Magyarországi Szociáldemokrata Párt* volt a Nemzeti Tanács egyetlen pártja, amely jól kiépített szervezetekkel rendelkezett. Ereje szervezett tömegeiben rejlett. Bár programjában bentfoglaltatott egy szocialista társadalmi rendszer megvalósításának követelménye, ez a „végcél" a távol jövő ködébe veszett. A pártvezetőség revizionista, opportunista politikát folytatott, a háború alatt „felfüggesztette" az osztályharcot és törekedett a munkásság

elégedetlenségének levezetésére. A tömegek vezetőiknél radikálisabbak voltak, de a pártot elismerték, ragaszkodtak hozzá és igyekeztek a pártvezetőséget balra tolni. A baloldal félt a pártszakadástól és az erők szétforgácsolódásától, ezért vetette el egy következetes forradalmi proletárpárt alapításának gondolatát. Így, más munkáspárt hiányában, a szociáldemokrata párt magában foglalta a forradalmi és mindjobban forradalmasodó ipari munkásság nagy tömegeit is.

A Nemzeti Tanács tagjai között találunk még három liberális újságírót és a Feministák Egyesületének egy képviselőjét.[13]

A Nemzeti Tanács kiáltványa

Október 26-án a Nemzeti Tanács „Magyarország népéhez" intézett kiáltványában 12 pontban szögezte le álláspontját.

Követelte, hogy a korrupt parlamenti és kormányrendszer haladéktalanul távozzék. Biztosítsák Magyarország teljes függetlenségét, hívják vissza a magyar csapatokat. Vessenek azonnal véget a reménytelen háborúnak, bontsák fel a német szövetséget és a megkötendő békénél egyedül Magyarország érdekeit vegyék figyelembe. A képviselőházat oszlassák fel és írjanak ki új választásokat az általános, egyenlő, titkos, nőkre is kiterjedő választójog alapján. Biztosítsák a népek önrendelkezési jogát a wilsoni elvek alapján, de remélik, hogy „Magyarország területi integritását ezek az elvek nem veszélyeztetik". Követelte továbbá a „nagyszabású, a népet földhöz juttató birtok- és szociálpolitikát", vagyonadót, megfelelő rendszabályokat a fenyegető ínség elhárítására. Az újonnan létrejött ukrán, lengyel, cseh, délszláv és osztrák nemzeti államok elismerését.

A proklamáció végén a Nemzeti Tanács nyíltan ellenkormánynak jelentette ki magát és felhívta az összes külföldi

[13] A feminizmus burzsoá nőmozgalom, mely a férfiak és nők jogegyenlőségéért küzd, anélkül, hogy meg akarná változtatni a burzsoá állam alapjait. A Feministák Egyesülete az 1904-ben megalakult „Nők Szavazatjogi Nemzetközi Szövetségé"-nek magyarországi tagja volt.

kormányokat, hogy minden Magyarországot érintő ügyben a Nemzeti Tanáccsal keressenek közvetlen kapcsolatot.

Mint ebből a kiáltványból kitűnik, a Nemzeti Tanács ragaszkodott a régi Magyarország integritásának ábrándjához, nem kívánta határozottan az egyházi és világi nagybirtok kisajátítását, a termelőeszközök magántulajdonát lényegében fenntartotta. Elismerte a cseh államot, de kirekesztette belőle a szlovákokat. Az államforma kérdését a kiáltvány fel sem vetette.

A Nemzeti Tanács forradalomellenessége

A Nemzeti Tanácsnak sem pártjai, sem egyes tagjai nem akartak forradalmat. A háború okozta válságot a burzsoá uralom demokratizálásával kívánták alkotmányos úton megoldani. Azonban akarva nem akarva maga a Nemzeti Tanács léte erősítette a tömegmozgalmakat, mert a forradalmi erők gyűjtőpontjává lett.

A Nemzeti Tanács megalakulásával egyidejűleg szerveződött meg a katonatanács is, azzal a céllal, hogy élére álljon a hadseregben mind aktívabban fellépő hazafias, polgári forradalmi erőknek, hogy szervezze és vezesse a háborús hatalom megdöntésére irányuló katonai akciót. Létrehozói forradalmi érzületű tisztek voltak, később tagja lett a baloldali szociáldemokrata Szántó Béla is.

A Nemzeti Tanács tagjai féltek egy közeledő forradalomtól. A hadseregben, a katonatanácsban tapasztalható nyugtalanságot a szociáldemokrata Garami, a Nemzeti Tanács tagja „fantaszták forradalmi romantikájú játszadozásának"[14] nevezte.

Miközben azonban a Nemzeti Tanács vezetői „kibontakozási tárgyalások" lebonyolítására Bécs, Budapest és Gödöllő között utazgattak és a királlyal, a miniszterelnökkel tárgyalgattak, addig a főváros tömegei véghezvitték a forradalmat.

Október 27-én, vasárnap az Országház előtt emberek ezrei követelték Károlyi kinevezését. A kinevezés késett.

---

[14] Garami Ernő: Forrongó Magyarország. Leipzig—Wien 1922. Pegazus. 22. old.

Október 28-án a Nemzeti Tanács az Astoria szállóban ülésezett. A szálló előtt hatalmas tömeg gyűlt össze. A katonák a Nemzeti Tanácsra esküdtek fel. A hatalmat az országban már csak a Nemzeti Tanács képviselte. A telefonközpont már csak a Nemzeti Tanácsot kapcsolta.

A „lánchídi csata"

Aznap este a tüntető tömeg a Vár felé indult, hogy Károlyinak miniszterelnökké való kinevezését követelje. A dunapart pesti hídfőjét őrző háromszoros katonai kordon megnyílt a tömeg előtt, de a hídfőnél álló rendőrség belelőtt a tömegbe, majd lovasattakot intézett a védtelen, sűrű sorokban vonuló tüntetők ellen. Három halott és mintegy hetven sebesült maradt a kövezeten.

A felháborodás nagy erővel hömpölygött végig a városon. Másnap, október 29-én, a munkásság félórai munkabeszüntetéssel áldozott a lánchídi csata halottainak. A fegyvergyárak munkásai felnyitották a raktárakat és felfegyverkeztek.

Aznap a „Magyar Királyi Államrendőrség" testületileg felesküdött a Nemzeti Tanácsnak. Ezzel a régi hatalom elvesztette legmegbízhatóbb karhatalmi erejét.

Ugyanaznap a király kinevezte miniszterelnökké gróf Hadik Jánost, egy jelentéktelen politikust, akinek azonban már nem sikerült kabinetet alakítania.

A Nemzeti Tanács tagjai még mindig azon siránkoztak, hogy csak ne törjön ki valahogy a forradalom, mert ők még nem készültek fel rá.

A forradalom kitörése és győzelme

Budapest utcáin plakátok és röpiratok jelentek meg Várnai Zseni „Katonafiamnak" című versével: „Ne lőjj fiam, mert én is ott leszek!" Október 30-án érkezett meg a bécsi forradalom híre. Budapest lázban égett. Százezres tömegek hömpölyögtek az utcákon. Katonák tisztjeikkel zászlóaljanként fegyveresen vonultak a Nemzeti Tanács elé eskütételre. A postások, vasutasok, fővárosi tisztviselők és számos vidéki szervezet egymás után jelentette be csatlakozását. A déli szünetben, valamennyi gyárban gyűlést tartott a munkásság és megalakultak a forradalmi szervek.

Nagy tömeg vonult a Gyűjtőfogház elé. Csakhamar vállon hozta a tömeg a kiszabadított forradalmárokat.

Híre érkezett, hogy a Keleti pályaudvaron két menetszázad áll indulásra készen. A sokaság a pályaudvarra özönlött, magával ragadta a frontra vezényelt katonákat, akik teljes fegyverzettel csatlakoztak a forradalmi menethez. Ezrével jöttek velük a budapesti helyőrség katonái is.

A forradalomhoz csatlakozott katonák éjszaka megszállták a pályaudvarokat, a kaszárnyákat, a postát, telefonközpontot. Egy csapat ellenállás nélkül foglalta el a térparancsnokságot, parancsnokát foglyul ejtette. Reggelre minden kaszárnya, minden stratégiai pont a forradalmárok kezén volt.

Jászi Oszkár, a Nemzeti Tanács vezető tagja, a forradalom éjszakájáról ezeket írja: „... még nem láttuk a helyzetet megérettnek a cselekvésre... Mikor tehát meghallottuk, hogy... néhány lelkes és türelmetlen fiatal tiszt a saját szakállára akcióba fogott... ránk ez a hír inkább leverőleg hatott." „Reggelre valószínűleg lógni fogunk" mondotta Jászi Kunfi Zsigmondnak. „A kis tisztek elszeleburdiskodták a dolgot"[15], tette hozzá Kunfi.

Míg ezek a népvezérek így aggodalmaskodtak, a forradalmi szocialisták és a baloldali szocialisták irányító módon vettek részt a tömegek forradalmi akcióiban.

A Nemzeti Tanács vezetői pedig megriadva várták a hírhedt Lukachich, Budapest katonai parancsnoka támadását. De Lukachichnak már semmiféle katonai erő nem állt rendelkezésére, fogolyként vitték be őt az Astoriába, ahol a Nemzeti Tanács tagjai rejtették el a tömeg bosszúja elől.

A baloldali szociáldemokraták és forradalmi szocialisták a győzelmes forradalom reggelére a szociáldemokrata párt nevében, opportunista vezetőik tudta nélkül, röplapokon általános sztrájkra szólították fel a munkásságot. „Kitört a forradalom!... A Nemzeti Tanácshoz csatlakozott csapatok szerda éjjel vérontás nélkül megszállták a főváros főbb

---

[15] Jászi Oszkár: Magyar kálvária, magyar feltámadás. Wien 1921. Bécsi Magyar Kiadó. II. kiad. 40—41. old.

pontjait. Most rajtatok a sor!... Ki az utcára! Szüntessétek be a munkát."[16]

Az október 31-re forduló éjjel egész Budapest a munkások és katonák kezére került. A tömegek a Nemzeti Tanács ellenére győzelemre vitték a forradalmat. Minden jelentős stratégiai pontot megszálltak. A tömeg forradalmi aktivitásával semmiféle komoly erő nem szegült szembe. A forradalom ellenállhatatlan erővel ragadta magával azokat az egységeket is, amelyekre a régi katonai hatalom még számíthatott.

Október 31-én Budapest népe az utcára özönlött, munkások, katonák, ismeretlen emberek összeölelkezve, mámorosan együtt ünnepelték a forradalom győzelmét, a háború befejezését. Lelkes jelenetek játszódtak le az utcákon. A katonák sapkáikról leszaggatták a királyi felségjelet, a tisztek letépték rangjelzéseiket és piros vagy nemzetiszínű szalagokkal, őszirózsával felvirágozva, énekelve járták a várost. Budapest példáját egyértelműen követte az egész ország.

Míg a forradalom éjszakáján a Habsburg főherceg Károlyi Mihályt sebtében miniszterelnökké nevezte ki, addig a nép már *köztársaságot* követelt. Míg a Nemzeti Tanács véleménye az volt, hogy az államforma kérdésében majd csak az országgyűlés határozzon, a nép ezt a kérdést már eldöntötte.

Az ország dolgozó népe örömünnepet ült. A béke, a nemzeti függetlenség, a demokrácia győzelmének ünnepét, me-.yet oly sok szenvedés árán vívott ki.

[16] PI Arch. Röpiratgyűjtemény. II. 11/1918/X/4254. MMTVD 5. köt. Szikra 1956. 293. old.

II. FEJEZET

A KOMMUNISTÁK MAGYARORSZÁGI PÁRTJÁNAK HARCA A PROLETÁRFORRADALOMÉRT

1.

A polgári-demokratikus kormányzat berendezkedése. Forradalmi mozgalmak az egész országban. A Kommunisták Magyarországi Pártjának megalakulása és harca a munkásosztály, parasztság és katonaság többségének megnyeréséért. 1918 október 31—1919 február 20

A forradalom jellege és eredménye

A forradalom jellegét mindig annak célkitűzése határozza meg. A forradalom célkitűzéseinek, megvalósítását, eredményeit befolyásolja a benne résztvevő osztályok és pártjaik ereje, szervezettsége, valamint a forradalommal szemben álló erők ellenállóképessége. A századforduló és még inkább a háború idején opportunistává vált szociáldemokrata vezetőség — a Nemzeti Tanács többi pártjaival együtt — csak demokratikus reformokat kívánt. Ezért a munkásosztályt pártja nem készítette fel a forradalomra. A munkásság többsége azonban az orosz példát akarta követni. A forradalom legkövetkezetesebb híve az ipari proletariátus volt. Rajta kívül csak a szegényparasztok kis részében ért meg a szocializmus gondolata. Egy sor feladatért azonban a dolgozók különböző rétegei egységesen harcoltak. De a gyűlölt háború nemcsak az ipari és agrárproletárokat tömörítette egységfrontba a hadseregben és

a hátországban, hanem a városi kispolgárokat, az értelmiséget, a tisztek és a burzsoázia egy részét is. Egyaránt kívánták a háború befejezését, a függetlenség kivívását, a nagybirtok felosztását, a nagytőke uralmának megdöntését, a népellenes közigazgatás megszüntetését, a polgári szabadságjogok kivívását, a köztársaságot. Így a forradalom társadalmi-gazdasági tartalmát tekintve, polgári jellegű volt; hajtóerejét tekintve pedig, mivel fő mozgatóereje a proletariátus, amely a parasztsággal (a katonasággal) együtt vívta ki a győzelmet, demokratikus forradalom volt. E két lényeges szempont — társadalmi-gazdasági tartalom és hajtóerő — egybevetése alapján polgári demokratikus forradalom volt. A forradalom győzelmével elszakadt az ország Ausztriától, megdőlt a Habsburgok 400 éves uralma, megszűnt a gazdasági függőség, ezáltal a forradalom nemzeti jelleget is nyert.

Az uralkodó osztályok képtelenek voltak útját állni a forradalomnak, mert soraikban zűrzavart okozott a háborús vereség. A monarchia egész területén egyidejűleg megindult nemzeti mozgalmak is objektíve a magyar dolgozókat támogatták. A kormány cselekvőképességét gátolta az az ellentét, amely az egyes pártok között a háború s a külpolitikai orientáció kérdéseiben keletkezett. A hadsereg s a rendőrség szétesése folytán az uralkodó osztályok erőszak útján sem tudták biztosítani hatalmukat.

A pusztító háború véget ért; a dolgozók demokratikus jogokhoz jutottak s ez a helyzet kedvezőbb lehetőséget teremtett a proletariátus további harcához. Magyarországon ekkor olyan mértékben valósult meg a sajtó-, gyülekezési, szervezkedési szabadság, amelyhez hasonlót csak az orosz munkások tudtak az 1917-es februári forradalom után elérni. A többi európai országban, még a demokratikus államokban is, ebben az időben korlátozottabb jogaik voltak a dolgozóknak.

A polgári demokratikus forradalom győzelme nem hozta meg a nagybirtok felosztását, a feudális maradványok megszüntetését, ezért tovább kellett folytatni a küzdelmet. Tovább kellett harcolni azért is, hogy leváltsák a reakciós közigazgatást, mely a háborús kormány megdöntése után

is helyén maradt, amíg a néptömegek mozgalma sok helyen el nem söpörte.

A túlnyomórészt Károlyi Mihály pártjához tartozó miniszterekből alakult új kormány (amelyben két szociáldemokrata és egy radikális párti miniszter is volt) nem tűzte napirendre az államforma megváltoztatását, ellenkezőleg, a királynak tett hűségesküt. A budapesti nagyüzemi proletárok nyomására, s a dolgozóknak az egész országból felhangzó követelésére azonban a kormány kénytelen volt esküjét visszavonni és november 16-án kikiáltották a köztársaságot.

Osztályerőviszonyok 1918 novemberében

A Károlyi-párt hívei nem voltak megszervezve. A radikális párt nem volt tömegpárt. Az adott pillanatban csak a szociáldemokrata párt rendelkezett szervezett erővel. Csupán a munkások országosan kiépített szervezetei voltak alkalmasak arra, hogy helyes irányítással egységesen lépjenek fel s eldöntsék a forradalom által felvetett kérdéseket. A szociáldemokrata párt azonban felhígult, feltöltődött kispolgárokkal, hivatalnokokkal, aktív tisztekkel, és magába fogadta a rendőrség, csendőrség köépső és alsó retegeit is. Így a szervezeteken belül együtt voltak a forradalom és az ellenforradalom erői, s a vezetésben a reformisták voltak túlsúlyban, szemben a radikális munkástömegekkel. A munkások „szocialista gazdasági berendezkedésű" köztársaságot, az agrárproletárok földosztást követeltek.

A Károlyi-párt, a szociáldemokrata párt és a radikális párt vezetőiből alakult kormányban eleinte bíztak a tömegek. A forradalmi elemek vezetőjüknek tekintették, hiszen a kormány a Nemzeti Tanácsot alakító pártok tagjaiból alakult. Ez a Nemzeti Tanács fogalmazta meg október végén 12 pontjában legégetőbb követeléseiket, és a Nemzeti Tanácsnak felesküdve vívták ki győzelmüket. A mérsékelt és az ellenforradalmi rétegek pedig bíztak abban, hogy a polgári miniszterek megfékezik a háborús összeomlás közepette felszabadult erőket. Eddigi tapasztalataik alapján ezt várták a szociáldemokrata vezetőktől is.

A kormány célja demokratikus reformok végrehajtása, a

burzsoá társadalmi rend polgári demokratikus formájának megteremtése, a forradalom által elért eredmények rögzítése, de továbbfejlesztésük megakadályozása volt. Károlyi Mihály, a kormány vezetője és néhány híve őszintén akarta a polgári demokratikus átalakulást. Búza Barna földművelésügyi miniszter ki is dolgozott egy földreformtervezetet (az 500 holdon felüli birtokok megváltással történő felosztásáról), de ezt a forradalmi parasztság túlságosan kevésnek, a nagybirtokos-osztály pedig túlságosan radikálisnak találta. A kormány ingadozása és a gyors forradalmi fejlődés meghiúsította e reform gyakorlati végrehajtását. Így a polgári demokratikus forradalommal ez az alapvető feladat — a feudális eredetű nagybirtok-rendszer megszüntetése — megoldatlan maradt. A kormány egész tevékenységét az jellemezte és befolyásolta, hogy a tömegbázisát alkotó osztályok ellentétes érdekeket képviseltek, a kormánynak pedig nem volt elég ereje ahhoz, hogy akaratát érvényesítse. A frontokról hazaözönlő, szétzilált hadsereg helyett újat kellett szervezni. A csendőrség az első napokban, a tomegek jogos bosszújától félve, szétfutott s csak lassanként tudták újjászervezni. A rendőrség egy része átállt a forradalom oldalára, de egymagában amúgy is gyenge volt az országot elöntő forradalmi mozgalmak megfékezésére.

Forradalmi mozgalmak az országban. A kormány fegyveresen lép fel a tömegekkel szemben

A kormány minden tagja „rendet" akart. Olyan rendet, amelyben a forradalmi akciókat a mindenbe beletörődő nyugalom váltja fel. Kunfi Zsigmond szociáldemokrata miniszter ezért kérte a munkásoktól november 2-án, hogy hat hétre függesszék fel az osztályharcot. A szociáldemokrata vezetőség a „rend" érdekében népőrséget, vasutasőrséget és fegyveres alakulatokat szervezett. Ezeknek a forradalmat elnyomó szervekként kellett működniük. Kétségtelen, hogy a néptömegek nagy megmozdulásai idején (a lumpenproletárok és a kispolgárok közül) mindenkor felszínre csapódnak rabló, fosztogató elemek is. Ezek megfékezése helyes és szükséges. De 1918 novemberében a kormány nem elsősorban ezek ellen har-

colt fegyverrel. Az otthonukba hazatérő katonák, parasztok nyomorban találták családjukat, megtudták, hogyan sikkasztották el a jegyzők a hadisegélyt, milyen brutálisan bántak velük a csendőrök, milyen jólétben éltek a tőkések, kereskedők, hadiszállítók, közönyösen nézve milliók éhezését. Jogos haragjukban kergették el a népellenes jegyzőket, szolgabírókat, csendőröket, jogos követeléseik kielégítéséért nyitották fel a földesurak, kereskedők raktárait és osztották szét az ott felhalmozott készleteket. Természetesen az ilyen ösztönös igazságtevés sokszor kilengésekkel jár. Egy valóban forradalmi kormánynak az a feladata, hogy szabályozza a céljában helyes mozgalmat és gondoskodjon a népnyúzók törvényes megbüntetéséről. A Károlyi-kormány ehelyett a mozgalmak leverésére, a kizsákmányolók és vagyonuk megvédésére törekedett. A munkásokból álló népőrség és nemzetőrség a legtöbb helyen nem volt hajlandó ehhez segítséget nyújtani. A kapuvári főszolgabíró pl. arról küld jelentést, hogy a parasztmozgalmak leverésére Győrből kiküldött ágyúgyári munkás nemzetőrök a „rend" helyreállítása helyet „már jegyzőt, papot, katonatisztet, gyógyszerészt stb. tartóztattak le".[17] A selmecbányai hatóságok arról írnak, hogy „a bányászok polgárőrséget nem alakítanak, nyílt kijelentést tettek, hogy ők »nem törődnek semmivel, védjék az urak meg saját bőrüket«".[18] Resicabányán „az ottani nemzetőrség, megbízhatatlansága s legszélsőbb bolseviki irányzata miatt fel lett oszlatva".[19] A kormány hol a szociáldemokrata vezetők agitációját, hol a csendőrök és katonák fegyverét vette igénybe a tömegmozgalmak ellen. A „vértelen őszirózsás forradalom" hónapjaiban a kormány fegyveres terrorjának sok munkás és paraszt élete esett áldozatul. Facsádra pl. — ahol a csendőrség tehetetlen volt a tömegekkel szemben —, az alispán közbenjárására „egy bombákkal felszerelt repülőgép ment ki. A község fölött a repülőgép harminc méter magasságra

[17] Soproni Áll. L. Sopron m. alisp. 1918—16. 1927. MMTVD 5. köt. Szikra 1956. 330. old.
[18] PI. Arch. A. XVI. 7/52. MMTVD 5. köt. Szikra 1956. 325. old.
[19] HIL. Polg. forr. iratai 31. cs. HM. Napijelentés, 1918 november 21. MMTVD 5. köt. Szikra 1956. 330. old.

ereszkedett a zajongók fölé és több bombát dobott közéjük. Az első hír húsz-harminc halottról szólt, amikor azután este összeszedték a halottakat, kiderült, hogy a bombák összesen 104 embert öltek meg".[20]

A tanácsok alakulása és szerepe novemberben

Az 1918. évben az orosz példa nyomán kifejlődő mozgalom a tanácsok létrehozásáért a forradalom hatására országos méreteket öltött. *Néhány* fővárosi üzemben már október utolsó napjaiban megalakult a munkástanács. Október 30-án, *minden* gyár megválasztotta küldöttét a *Budapesti Munkástanácsba*, amelyet először november 2-ára hívtak össze. Ezen az ülésen, bár jóváhagyták a szociáldemokrata párt politikáját, több forradalmi követelés hangzott el: váltsák fel a reguláris hadsereget népi milíciával, fegyverezzék fel a munkásságot, a munkástanács irányítsa a főváros igazgatását, mivel az eddigi vezetőség nem alkalmas az ügyek vitelére. A szociáldemokrata pártvezetőség — hogy elejét vegye az ilyen forradalmi követeléseknek —, anélkül, hogy előzetesen megvitatta volna a tanácsok képviselőivel, november 5-én a „Népszavá"-ban közzétette a helyi (városi) munkástanácsok szervezeti szabályzatát. E szabályzat szerint a budapesti tanács tagjainak kb. 40 százalékát különböző szervek delegálják, a többit a szakszervezeti szervek útján választják. A munkástanácsokat alárendelte a pártgyűlésnek, illetve a pártvezetőségnek, üléseinek összehívását is az utóbbi jogkörébe utalta. Ezzel lehetővé tették, hogy a tanácsot csak a fontos kérdések eldöntése után hívják össze és kész helyzet elé állítsák. A tanácsnak nem volt joga döntéseket hozni, csak állást foglalhatott. Tanácstag csak az lehetett, aki valamilyen politikai és szakmai szervezetnek legalább egy éve tagja és a pártsajtó előfizetője volt. Így nem lehettek a munkástanács tagjai sem azok, akik a Nagy Októberi Szocialista Forradalom hatására kerültek a mozgalomba, sem az Oroszországból hazatérő, ott a forradalmi harcban részt vett volt hadifoglyok. Ilyen óvatosan korlátozták a szo-

[20] Arad és Vidéke, 1918 november 7. Zavargások a Bánságban. MMTVD 5. köt. Szikra 1956. 327. old.

ciáldemokrata vezetők összetételében és hatáskörében a Budapesti Munkástanácsot. Ennek ellenére már a november 18-i ülésen a következő felszólalás hangzott ott el: „Ez a felemás kormány nem felelhet meg a nép érdekeinek, éppen ezért... azt tartja, hogy nem állhatunk meg a forradalom mostani vívmányainál, hanem követelnünk kell a magántulajdon megszüntetését."[21]

A vidéki helyi munkástanácsok tagjait a dolgozók közvetlenül választották. Az államhatalom keze nem mindig ért el hozzájuk, a dolgozók viszont könnyebben ellenőrizték, befolyásolták a vidéki tanácsokat, így ezek sokkal inkább kifejezésre juttatták a tömegek akaratát. E tanácsok a forradalom végrehajtó szerveinek tekintették magukat. Sok helyen eltávolították az ellenforradalmi politikát folytató tisztviselőket, lefoglalták a feketézők áruját, élelmiszert juttattak az ellátatlanoknak s a munkaviszonyok megjavítására kényszerítették a munkaadókat. A tanácsok jelentőségét növelte, hogy a képviselőház és a felsőház feloszlatása után az egyeduli választott szervek voltak.

Az üzemi tanácsok főleg munkásjóléti, termelési, igazgatási kérdésekkel foglalkoztak, de nagy részuk volt a forradalom továbbfejlesztésében, vívmányainak megvédésében is (pl. követelték a köztársasági államformát, Csepelen Vörös Gárdát alakítottak stb.).

A katonatanácsok veszélyeztették leginkább a burzsoázia hatalmát, mert a fegyveres erő tagjait állították szembe a kormánnyal. Ezért a kormány puccsszerűen feloszlatta a katonatanácsokat, ez azonban oly nagy ellenállásba ütközött, hogy kénytelen volt megalakulásukat — bár korlátozottabb keretek között — újra engedélyezni. A Budapesti Katonatanács forradalmi szervből érdekvédelmi szerv lett és a szociáldemokrata Pogány József személyében olyan elnököt kapott, akinek révén a katonatanácsban biztosítani akarták a kormány és a szociáldemokrata párt vezető szerepét. A katonatömegek nyomása azonban az újjá alakult tanácsot ismét forradalmi irányba vitte. Ugyanez tör-

[21] Népszava, 1918 november 20. A Munkástanács IV. ülése.

tént a — kezdetben főleg tiszti vezetéssel megalakult — vidéki helyőrségek katonatanácsaival is.

A forradalom első napjaiban a leszerelt katonák — akiknek egy része hazavitte fegyverét — sok községben katonatanács elnevezéssel alakítottak tanácsot és segítették a parasztságot a földért és a népellenes közigazgatással szemben folyó harcában.

Az októberben alakult *Nemzeti Tanács* a forradalom győzelme után is fennmaradt. Munkájával a kormányt támogatta. A helyi nemzeti tanácsok alakítására a törvényhatóságok első tisztviselőit hívta fel, így ezeknek jelentős része polgári befolyás alá került.

Falun nép-, munkás- vagy nemzeti tanács elnevezéssel, vagy az orosz példát követni szándékozó parasztok alakítottak tanácsot, vagy a Nemzeti Tanács felhívására a helyi közigazgatás vezetői. E tanácsok tevékenysége összetételüktől s a falu és környéke parasztságának rétegződésétől, forradalmasodásának fokától függött. A falusi tanácsok többségének novemberben tényleges hatalma volt és élt is vele. Gondoskodott az igazságos élelmiszerelosztásról, előkészítette a földosztást, ellenőrizte a közigazgatási tisztviselőket, egyeseket le is váltott.

A munkások, katonák, parasztok tanácsain kívül ezekben a napokban a legkülönbözőbb társadalmi rétegek és csoportok alakítottak úgynevezett tanácsokat. Egy részük azzal a céllal, hogy a tanácsok útján vegyenek részt a társadalom átalakításában (diákok, hivatalnokok, értelmiségiek, kereskedők, iparosok stb.), más részük azért, hogy ily módon leplezzék ellenforradalmi szervezkedésüket (volt Budapesti Rendőrtanács, Katolikus Papi Tanács, grófokból és polgári politikusokból alakult Székely Nemzeti Tanács).

A létrejött hatalom jellege

November közepére a kormány — főleg a fővárosban — némileg megerősödött és sikerült megakadályoznia, hogy a munkások és parasztok magukhoz ragadják a hatalmat. De mivel a nép nem elégedett meg a polgári demokratikus forradalom vívmányaival, s a tanácsok révén erő és hatalom volt a kezében, a koalíciós kormány nem tudta

megakadályozni a tömegek egyes, forradalmi változást előidéző akcióit. Így november közepén a *polgári demokrácia és a munkás-paraszt demokrácia között a harc még nem lőlt el.*

A tanácsok, különösen egyes vidéki helyi tanácsok eredményesen képviselték és a kormány rendelkezéseivel szemben is érvényesítették a dolgozó tömegek akaratát. Más volt a helyzet a Budapesti Munkástanácsnál, amelynek vezetése az opportunista szociáldemokraták kezében volt. A párt a munkástanácsot hivatalosan megfosztotta minden hatáskörétől, saját propaganda szervének tekintette. Működését még sem tudták formálissá tenni. A munkások nyomására a tömegeket érintő országos jelentőségű kérdéseket (földreform-tervezet, kormányválság, szocializálás) kénytelenek voltak a munkástanács elé vinni s ott megvitatni.

A tanácsok a forradalom győzelme után nem tudták, nem is tudhatták a hatalmat azonnal magukhoz ragadni. Ennek legfontosabb okai a következők voltak: mint újonnan alakult szervek, nem rendelkeztek forradalmi tapasztalatokkal; kezdetben bíztak abban, hogy a Nemzeti Tanács és a kormány forradalmi követeléseik következetes képviselője lesz. Ezt várták a szociáldemokrata párttól is. A vezetőség azonban nem akarta a forradalom továbbfejlesztését és ezzel elárulta a proletárforradalom, a munkásság ügyét. A forradalmi szocialisták és a baloldali szociáldemokraták egy része a forradalom első napjától fogva harcolt az ellen, hogy a hatalmat a burzsoázia ragadja magához. „A mi érdekünk: a Kommunista Köztársaság!... És meg is kell csinálnunk! Késedelem nélkül!" írták röpiratukban,[22] de nem voltak elég erősek, nem tudták elérni, hogy a burzsoázia kiszoruljon a hatalomból. Nagy eredményeket értek el azonban a tömegek mozgósítása, a tanácsok alakítása, a köztársaság kikiáltása körül. Ők leplezték le

[22] Minden proletárhoz! H. n. (1918) ny. n. MMTVD V köt. 310—311. old.

november 16-án azt is, hogy a kormány eltitkolja az orosz szovjeteknek a volt monarchia népeihez küldött Lenin és Szverdlov által aláírt üzenetét. Ez az üzenet összefogásra hívta fel a monarchia népeit, hogy egymást támogatva valósítsák meg a szocialista köztársaságot, a tanácsok hatalmát. A magyar néphez külön szólt: „... Mélységes meggyőződésünk, hogy Magyarország munkásai, katonái és parasztjai nem azért szabadították fel magukat a bécsi bürokrácia és a bécsi kapitalizmus hatalma alól, hogy a magyar földbirtokosoktól, bankároktól és tőkésektől hagyják magukat kizsákmányolni. Szilárd hitünk, hogy a magyar munkások és parasztok leszámolnak a magyar tőkésekkel és a magyar kormány a magyar munkások, katonák és parasztok kormánya lesz"[23].

A nemzetközi helyzet novemberben

A nemzetközi helyzet egyes vonatkozásaiban kedvezett a forradalmi erőknek. November 9-én Berlinben forradalom tört ki, a német császár Hollandiába szökött, a szociáldemokraták és a független szocialisták megalakították a Népi Megbízottak Tanácsát. Ausztria november 11-én „szocialista" népköztársasággá alakult át, s az osztrák szociáldemokraták az új kormányban többséghez jutottak.

Az antant-imperialisták, hogy meggátolják a forradalmi hullám továbbterjedését, minden eszközzel segítették a forradalom központja, Szovjet-Oroszország ellen támadó ellenforradalmi tábornokok (Wrangel, Jugyenics, Kolcsak, Gyenyikin) akcióit. A központi hatalmakkal folytatott háború befejezése után pedig erejüket a szovjethatalom elleni harcra, egy megsemmisítő háború előkészítésére összpontosították.

A magyar kormány, Károlyi Mihály háború alatti antantbarát politikáját folytatva, a nyugati hatalmak támogatásában reménykedett. A szociáldemokrata vezetők is a „de-

[23] Lenin Magyarországról. Szikra 1954. 41. old.

mokratikus" wilsoni politikában bíztak s ennek igyekeztek megnyerni tömegeiket. Károlyi és pártja nem értette meg, hogy Magyarország részvétele az első világháborúban már eldöntötte a soknemzetiségű ország területi alakulását. Nem értette meg, hogy a monarchia felbomlása után sem kulturális autonómiával, sem konföderációs tervekkel nem tartható fenn a „történelmi Magyarország". A függetlenség kivívásával egyidejűleg a magyar uralkodó osztályok elveszítették támaszukat, a monarchiát, amely lehetővé tette a kis népek elnyomását, kizsákmányolását. A kormány novemberi béketárgyalásai azonban már kijózanították a wilsonizmusban reménykedők egy részét. Az ún. utódállamokban burzsoázia vezette nemzeti forradalom zajlott le, amellyel kivívták önálló állami létüket, s melynek következtében a soviniszta burzsoázia meg tudta őrizni vezető szerepét, politikai befolyását. Az antant-imperialisták már a háború alatt megígérték a környező országok burzsoáziájának, hogy kielégítik Magyarországgal szemben támasztott területi igényeiket. Ezeket az ígéreteket jól fel tudták használni a forradalmi Magyarország elleni soviniszta uszításban. Megkezdődött a nemzetiségi, majd a magyarlakta vidékek megszállása is. A környező államok egyre súlyosabb követelésekkel léptek fel Károlyiékkal szemben. Ez a körülmény gyengítette a kormány tekintélyét, s már polgári híveinek bizalma is megrendult.

A kormány a jogos és jogtalan megszállás akadályozására s a forradalmi mozgalmak fékezésére új, megbízható hadsereg szervezésével kísérletezett. A régi katonák leszerelésénél és az újabb korosztályok behívásánál gondosan ügyelt arra, hogy „bolsevizmustól fertőzöttek" ne kerüljenek a hadseregbe. Egyes különítményei (az Erdélyből menekült, reakciós tisztek által vezetett, nacionalista elemekből szervezett székely hadosztály, a hajdúsági, a jászkun brigádok, a tiszti különítmények) jellegzetesen ellenforradalmi alakulatok voltak. A munkások és parasztok növekvő forradalmisága azonban újra és újra „megfertőzte" a hadsereget, amelyet ezért többször átszerveztek.

A Kommunisták Magyarországi Pártjának megalakulása

A Kommunisták Magyarországi Pártja megalakítása meghiúsította a koalíciós kormánynak azt a reményét, hogy képes lesz az első hetek forradalmi hullámának lecsillapítása után konszolidálni a burzsoá rendet.

A baloldali szociáldemokraták egy része és a forradalmi szocialisták már november első napjaiban látták, hogy a hivatalos pártvezetőséggel nem dolgozhatnak együtt a munkásosztály további harcaiban. Bár külön párt alakításának gondolata még nem érlelődött meg bennük, szükségét érezték, hogy a meg nem alkuvók valamilyen laza szervezetét létrehozzák. Így született meg a Marx-kör és a Szabó Ervin-kör terve. Ebbe a munkába fordulatot hozott a volt hadifogoly kommunista vezetők hazaérkezése Oroszországból.

Ez a csoport már november 4-én Moszkvában létrehozta a Kommunisták Magyarországi Pártját, azzal az elhatározással, hogy azonnal visszatérnek Magyarországra és ott megalakítják a kommunista pártot. November közepe táján érkezett Budapestre Kun Béla, Jancsik Ferenc, Karikás Frigyes, Kellner Sándor, Münnich Ferenc, Pór Ernő, Rabinovits József, Vántus Károly és még mások, akik azonnal kapcsolatot teremtettek az itthoni baloldali szociáldemokraták és forradalmi szocialisták vezetőivel. Még azt is megkísérelték, hogy a hivatalos pártvezetőség egyik-másik tagjával tárgyalva, meggyőzzék őket: közösen kell harcolniuk a burzsoázia ellen a munkásosztály hatalmáért. Ezek a tárgyalások eredménytelenek voltak. A forradalmi elemek egy része is kételkedett abban, hogy helyes-e új pártalakítással „megbontani" a munkásosztály egységét. De belátták, hogy a munkásosztály egysége csak forradalmi pártban számít erőnek s az opportunista szociáldemokrata vezetők az egységbontók, ők hagyták el a munkásosztályt, amikor a burzsoázia érdekeinek szolgálatába szegődtek.

November 20-án megalakult a Kommunisták Magyarországi Pártja, amelynek alapítói voltak az Oroszországból hazatérteken kívül a forradalmi szocialisták, Hevesi Gyula,

Korvin Ottó, Matusán Béla, Mosolygó Antal, Sallai Imre, sok gyári bizalmi férfi, forradalmi munkás, ifjúmunkás, értelmiségi; a baloldali szociáldemokraták (köztük olyanok is, akiket korábban kizártak, vagy akik kiváltak a pártból), mint Alpári Gyula, Chlepkó Ede, Fiedler Rezső, László Jenő, Rudas László, Szántó Béla, Szaton Rezső, Vágó Béla, baloldali pártfunkcionáriusok, szakszervezeti vezetők. Az őket követő szervezett munkások azonnal beléptek a kommunista pártba. A szociáldemokraták egy része csak a későbbi fejlődés folyamán (a Tanácsköztársaság idején) lett kommunistává, mint Bokányi Dezső, Hamburger Jenő, Landler Jenő, Latinka Sándor, Nyisztor György, Varga Jenő. A pártalakításban részt vettek a már korábban hazatért volt hadifoglyok, mint Rákosi Mátyás, Seidler Ernő és még sokan mások. A kommunistákhoz csatlakoztak olyanok is, akik korábban nem tartoztak egyik csoporthoz sem. Szamuely Tibor, az oroszországi magyar kommunista mozgalom egyik alapítója, szervezője csak januárban térhetett haza.

A Kommunisták Magyarországi Pártja az újtípusú forradalmi párt

A kommunisták együtt éltek a tömegekkel, ismerték kívánságaikat, napi gondjaikat, megfogalmazták követeléseiket, vezették mozgalmaikat. A párt az első perctől kezdve nyíltan hirdette, hogy célja a munkáshatalom megteremtése és erre (a hatalom átvételére) készítette elő a munkásosztályt. A lenini tanítások szellemében azonban csak lépésről lépésre haladva vezette a mozgalmat a kitűzött cél felé: a gazdasági követelésektől a politikai jogok kiszélesítéséig; a burzsoá gazdasági és társadalmi rend munkásellenőrzésétől a hatalom átvételéig. Így készítette elő a dolgozók politikai érlelődését, ezáltal vált a tömegek mindennapi érdekeiért folytatott küzdelem a proletárforradalomért vívott harc részévé.

Milyen mozgalmakat vezetett a párt az első időkben? A tőkések részben a nyersanyaghiány miatt, részben mert a forradalmi időkben bizonytalannak érezték helyzetüket, nem akartak termelni, tőkéjüket titkos utakon külföldre

csempészték, elbocsátották munkásaikat. A munkanélküliek száma a frontokról hazaözönlőkkel is tetemesen megnövekedett. A kommunisták leleplezték azokat a tőkéseket, akik nyersanyagaikat elrejtették vagy elfeketézték, vagyonukat külföldre csempészték. Követelték, hogy a kormány teremtsen munkaalkalmat, s adjon munkanélküli segélyt. Megszervezték a munkanélkülieket, vezették tüntetéseiket. Mindezzel fokozták a bizalmatlanságot a tőkésekkel szemben, gyengítették a burzsoá kormányt, növelték saját befolyásukat a tömegek között.

A Kommunisták Magyarországi Pártja helyesen látta, hogy a munkásosztálynak a proletárforradalomért vívott harchoz szövetségesül a parasztság egyes rétegeit kell megnyernie. Ezért már december elején kidolgozta agrárreform javaslatát, ebben a nagybirtok megváltás nélküli kisajátítását követelte. A szociáldemokrata párt és a kormány hivatalos tervezete ezzel szemben az állam terhére (természetesen a parasztság, a dolgozók adójából) vállalta, hogy a föld értéke után a teljes járadékot megfizeti a tulajdonos másodízigleni leszármazottjának is. Csak a kommunisták képviselték azt a helyes marxista álláspontot, hogy a földet kártérítés nélkül kell elvenni a nagybirtokosoktól és ingyenes használatra kell átadni a parasztságnak. Földosztást azonban nem akartak, mert az elaprózott birtok akadályozza a városok élelmiszer ellátását, növeli a kistulajdonosok, a proletárforradalom ingadozó híveinek számát. Oroszországban szerzett tapasztalataikat a földosztást illetően nem használták fel helyesen. Azt gondolták, hogy átugorhatják a fejlődés egy fokát és termelőszövetkezeteket, állami gazdaságokat létesítve, azonnal a mezőgazdaság magasabb szervezeti formáját vezethetik be. Nem vették tekintetbe, hogy milyen fontos tényezője a magyar társadalomnak és gazdaságnak a parasztság. Nem számoltak azzal, hogy Magyarországon a falu népe az ország lakosságának többsége, lebecsülték a parasztság forradalmasításának lehetőségét. Nem elemezték rétegeződésének alapjait, s ezért csak az agrárproletariátusban keresték a szövetségest. A kis- és középparasztokban is csak az árutermelőt látták, azt, ami elválasztja őket a proletariátustól. Nem vették észre, hogy a

feudális földbirtokmegoszlás, az uralkodó osztályoknak ehhez szabott politikája, az évszázados közös elnyomás és kizsákmányolás ezeket a rétegeket is a munkásosztály szövetségesévé érlelte. Ennek felismerése segíthette volna a kommunistákat abban, hogy a munkás-paraszt szövetség jelszavát meg tudják tölteni helyes, a parasztságnak megfelelő gazdasági és politikai tartalommal. Nem értették meg, hogy a félfeudális viszonyokat csak földosztással lehet megszüntetni, amivel az agrárproletariátuson, szegényparasztságon kívül a középparasztságot is megnyerik, vagy legalábbis semlegesítik, mert a földosztás egyúttal a középparasztság földtulajdonának biztosítéka is. Az Oroszországban járt parasztok, s az ő híreik alapján minden agrárproletár a földosztást várta a kommunistáktól. A kommunisták pedig valamiféle szükséges rossznak tekintették a földosztást, ami elől azért nem zárkózhattak el, mert „... a szociáldemokrata párt taktikai hibája folytán, s a magát radikálisnak nevező burzsoázia parasztfogó céljai szolgálatában, a magántulajdon erősítése végett a köztudatba egyelőre kitörülhetetlenül bekerült..."[24] Ez a körülmény késztette a Kommunisták Magyarországi Pártját arra, hogy javaslata szerint a földműves szegénység szervezetei egy országos küldött-kongresszuson döntsenek: kollektív gazdaság vagy egyéni kistulajdonként akarják birtokba venni a kisajátított földet. Tehát az adott helyzetben lehetővé akarták tenni, hogy a parasztság maga dönthessen.

Ebben az időszakban nem került sor a földreform megvalósítására, így ekkor még nem derült ki, hogy a kommunisták állásfoglalása helytelen. A parasztság minden téren tapasztalhatta, hogy egyedül a Kommunisták Magyarországi Pártja harcol következetesen a nagytőke és a nagybirtok kizsákmányoló uralma ellen, amely az ő nyomorúságuknak is okozója. Tapasztalták, hogy a Kommunisták Magyarországi Pártja az oroszországi proletariátus útján vezeti a dolgozókat, ott pedig azé lett a föld, aki megműveli. Ezért bíztak

[24] Vörös Újság, 1918 december 18. Kommunista agrárjavaslat a munkástanács előtt. MMTVD 3. köt. 382—384. old.

a kommunistákban s mind nagyobb tömegek követték őket. Október után rohamos egymás utánban alakultak a földmunkások és kisgazdák helyi csoportjai s decembertől mind több ilyen szervezet jelentette be csatlakozását a Kommunisták Magyarországi Pártjához. A Kommunisták Magyarországi Pártja ezeket az eredményeket forradalmi politikájával, a tömegek mozgásának felhasználásával, fokozásával érte el. Falusi agitációs és propaganda munkáját alátámasztotta az agrárproletárokhoz szóló lapja, „A Szegény Ember" is. De minden területen megkönnyítette munkáját, előkészítette számára a talajt a Nagy Októberi Szocialista Forradalomnak a magyar dolgozókra gyakorolt hatása, a lenini eszmének gyors elterjedése és népszerűsége.

A Nagy Októberi Szocialista Forradalomban részt vett kommunisták tudták, mennyire fontos a hadsereg megnyerése, s eredményesen küzdöttek azért, hogy a koalíciós kormány fegyveres erejét a proletárforradalom oldalára vonják. „... Katonák! Tudjátok meg végül azt is, hogy a szociáldemokrata vezérek a nagyurak szekerét húzzák, és miniszteri, államtitkári, kormánybiztosi állásokért elárulták a proletárok felszabadításának ügyét. A proletariátus azonban már új táborban tömörül... Jöjjetek és harcoljatok testvéreitekkel a proletárdiktatúráért. A munkások, katonák és földműves szegények tanácsainak köztársaságáért. A proletariátus jólétéért, szabadságáért és kultúrájáért..."[25] írta a párt a katonákhoz szóló decemberi felhívásában.

December 12-én kommunista vezetéssel a katonák felvonultak és követelték a különítmények szervezését megindító reakciós Bartha hadügyminiszter leváltását. A katonatanácsokban kommunista csoportokat szerveztek, amelyek a párt irányításával harcoltak a reakciós tisztek eltávolításáért, a jobb ruházatért, élelmezésért, emberi bánásmódért, az arra érdemes legénységi állományban levők tiszti előléptetéséért, a hadsereg demokratikus átszervezé-

[25] PI Arch. Röpiratgyűjtemény. II. 12/1918/1004. MMTVD V. kot. 385 old.

séért. Amikor a hadügyminiszter egyes zászlóaljak leszerelésével a forradalmi szellemű katonáktól akarta megtisztítani a hadsereget, hogy a fegyveres erő a burzsoá rend védelmét biztosítsa, a katonák tiltakoztak ez ellen: „... Az ellenforradalmi bandákat, a székely különítményt fenntartják és szaporítják. Bennünket azonban le akarnak szerelni. A mi fegyvereinket a fehérgárdisták kezeibe akarják adni... Mi pedig szent fogadással fogadjuk, hogy fegyvereinket élve ki nem adjuk!"[26] írta röplapjában az egyik zászlóalj. E sorokban világosan kifejezésre jut a kommunisták munkájának eredményessége. A kommunista vezetők a kaszárnyákban, gyűléseken végeztek felvilágosító munkát. December 31-én például az 1-es honvédeknél Kun Béla mondott beszédet. Egy tiszt a gyűlés résztvevőire lövetett. Utána Kun Béla a 32-esek kaszárnyájába ment, ahol letartóztatták, hogy ne tarthasson gyűlést. Amikor látták, hogy a katonák fegyveresen készülnek őt kiszabadítani, kiengedték. Ezek az üldözések nem csökkentették a Kommunisták Magyarországi Pártja lendületes, forradalmi energiájú munkáját.

Január végén Makón a katonaság és a csendőrség között fegyveres összetűzés zajlott le. A katonáktól el akarták venni a fegyvereket, hogy azokat a csendőrség kapja meg, de ezt a katonák nem engedték. A katonákat a csendőrök elleni harcban a nemzetőrség is támogatta. A munkások pedig kijelentették, hogy ők gondoskodnak a rend fenntartásáról „azzal a feltétellel, hogy a csendőrséget eltávolítják (a városból), ami meg is történt".[27]

A Kommunisták Magyarországi Pártja törődött azokkal a leszerelt katonákkal is, akik lerongyolódva kerültek haza, családjukat a háború nyomorba döntötte, s most munka nélkül, az államtól kapott filléres segéllyel semmihez sem tudtak kezdeni. A Kommunisták Magyarországi Pártja

[26] PI Arch. Röpiratgyűjtemény. II. 12/1918/1003. MMTVD V. köt. 387—388. old.

[27] Pesti Napló, 1919 február 1. A makói lázadás. MMTVD V. köt. 493. old.

létrehozta a leszerelt altisztek és közkatonák szervezetét, amelynek 10 000-nél több tagja volt. Országos mozgalmat indított fejenként 5400 korona segély kifizetéséért, hogy a kormány ne csak a tiszteknek, hanem az arra jobban rászoruló legénységnek is adjon lehetőséget ahhoz, hogy valamilyen munkához kezdhessen. A kormány arra hivatkozott: a háború gazdaságilag tönkretette az országot, az államnak nincs elegendő pénze, hogy kielégítse a leszerelt katonákat. A kommunisták követelték a gazdagok megadóztatását, s a pénzügyminiszter kénytelen volt a vagyonadó felemelését napirendre tűzni. A tőkéseknek a burzsoá kormányba vetett bizalma megrendült, a dolgozó tömegek viszont egyre világosabban látták, hogy a Kommunisták Magyarországi Pártja az ő érdekeiket képviseli.

A KMP a leninizmus eszméjének terjesztője

Az Oroszországot járt volt hadifoglyoknak elévülhetetlen érdemük, hogy a lenini tanítások szellemében ők kezdeményezték a Kommunisták Magyarországi Pártjának létrehozását. Ezzel megdöntötték a szociáldemokratizmus monopóliumát a magyar munkásmozgalomban, s Kun Béla vezetésével arra törekedtek, hogy a bolsevik párt tapasztalatait, a Lenin által kidolgozott elvi alapokat és forradalmi módszereket a magyarországi viszonyokra alkalmazzák. Elsősorban nekik köszönhető, hogy a Kommunisták Magyarországi Pártja feladatul tűzte ki a proletariátus és más dolgozó rétegek forradalmi nevelését, előkészítését a proletárforradalom kivívására. A magyar munkásosztály, történelmi múltja folyamán sok kemény harcban edződött addig is, de mégis reformista iskolában nőtt fel, amit a századforduló idején opportunistává vált vezetőinek köszönhetett. Ennek nyomai nemcsak a tömegek, hanem még a kommunista vezetők gondolkodásában is hosszú ideig megmaradtak. A szociáldemokrata párt fel sem vetette, hogy az imperializmus korában uj harci fegyverekre van szükség. Mivel szerinte hiányoztak a szocializmus elérésének feltételei, tagadta a proletárforradalom, a proletárdiktatúra lehetőségét, időszerűségét. Mint

reális célt, az osztályok teljes jogegyenlőségét tűzte a munkásosztály elé, s azt, hogy a munkások a burzsoázia vezetésével harcoljanak a demokratikus reformokért. Ezért a szociáldemokrata párt 1918-ban nem vezette, hanem október 31-i győzelme után csak jóváhagyta a forradalmat.

A volt hadifogoly kommunisták megértették a magyar dolgozókkal, hogy számukra is az egyetlen kivezető út a hatalom meghódítása, a proletárdiktatúra megteremtése; a szocializmus felépítése; megértették velük a munkás-paraszt szövetség jelentőségét és azt, hogy a magyar forradalom sorsa szorosan összefügg az orosz nép forradalmával és a szocialista világforradalommal. Megértették velük, hogy a magyar forradalom része a nemzetközi szocialista forradalomnak.

A Kommunisták Magyarországi Pártja nemcsak Marx — a szociáldemokraták által elhallgatott és elferdített — tanításait terjesztette, hanem megismertette a magyar munkásokkal a leninizmust is. Lapjában, a december 7-én megindult „Vörös Újság"-ban a párt helyesen adta ki a spontán alakult munkás-, katona- és paraszttanácsok megerősítésének jelszavát, a tanácsok hatalmáért, a proletárdiktatúra tanácsformájáért. Forradalmi időkben elengedhetetlen a megalkuvók elleni legélesebb küzdelem, ezért a párt gyűlésein, sajtójában, agitációjában kíméletlen harcot folytatott a munkásosztályon belül működő, a tőkés rendet védelmező szociáldemokrata vezetők ellen.

A kommunisták követelték a burzsoázia lefegyverzését, a munkásosztály felfegyverzését. E helyes jelszót a gyakorlatban tettek is követték. A párt, figyelembe véve az oroszországi tapasztalatokat, az első perctől készült a fegyveres felkelésre. A leszerelt katonáknak kiadta a jelszót: ne szolgáltassátok be fegyvereiteket; a Mackensen-hadsereg fegyverkészleteiből több mint 35 000 puskát szerzett; minden fegyveres alakulatnál növelte befolyását, sőt, sok helyen nemcsak befolyásolta, hanem vezette is a katona tömegeket.

A Kommunisták Magyarországi Pártja pártszervező munkája

A párt a tömegek között végzett tevékenységével egyidejűleg folytatta pártszervező munkáját. Milyen tényezők segítették, s melyek nehezítették ezt a munkát? A Breszt Litovszk-i békekötés után tömegével hazatérő hadifoglyoktól, akiknek egy részét az oroszországi magyar kommunista csoport forradalmi munkára küldte haza, a munkások, katonák és parasztok sok mindent megismertek a bolsevizmus eszméiből, gyakorlatából. Október 31. után a dolgozók napról napra tapasztalhatták, hogy a kormány nem ezen az úton halad. Látták, hogy a szociáldemokrata párt a mensevikek példáját követi, amikor a burzsoáziával koalícióra lép, ahelyett, hogy a polgári demokrácia által nyújtott lehetőséget felhasználva, előre lendítené az osztályharcot a forradalom továbbfejlesztéséért. Ennek tudatos felismerése természetesen csak a Kommunisták Magyarországi Pártja felvilágosító munkájának eredményeként következhetett be. Megértették a párt jelszavait: „Kövessük orosz testvéreink példáját!" „Minden hatalmat a tanácsoknak!" „Testvéri szövetség Szovjet-Oroszországgal!" Egyetértettek azzal, hogy le kell fegyverezni a burzsoáziát, amely mozgalmaikat vérbefojtja, megértették, hogy csak a proletariátus felfegyverzése biztosíthatja a kivívott eredmények védelmét, a további célok elérését. Érezték, hogy a kommunisták velük küzdenek mindennapi gondjaik enyhítéséért. Ezért a dolgozó tömegek mind szélesebb rétegei követték a pártot. Nehézségekbe ütközött azonban a tömegek vonzódását szervezetileg realizálni. A szociáldemokrata párt szervezeti felépítése, a szakszervezeti és párttagság összefonódása miatt a munkások attól féltek, hogy ha kilépnek a szociáldemokrata pártból, elveszítik szakszervezeti tagságukat is, ehhez pedig ragaszkodtak. Sokan nehezen tudtak szakítani a szociáldemokrata hagyományokkal, nemcsak eszmeileg, hanem szervezetileg is. Kötötte őket becsülettel vívott korábbi harcaiknak eddigi kerete. E nehézségek ellenére, részben a kommunisták szervezésével, de tömegesen spontán is, a forradalmi agitációs munka, a helyesen megválasztott, az időpontnak megfelelő jelszavak hatására, üze-

mekben, kerületekben, vidéken kommunista csoportok alakultak, Egész szociáldemokrata szervezetek, munkás-, földművestanácsok mondották ki csatlakozásukat a Kommunisták Magyarországi Pártjához. Egyes szociáldemokrata szervezetekben új, kommunista vezetőséget választottak, így csatlakoztak a párthoz. A forradalmi idők tömegmunkája, az események gyors egymásutánja azonban nem adott lehetőséget arra, hogy a Kommunisták Magyarországi Pártjához közeledő rétegek egészét szervezetileg átfogják, még kevésbé, hogy központból irányított egységes szervezetté kiépítsék. Elsősorban ennek a körülménynek tudható be, hogy a Kommunisták Magyarországi Pártja nem rögzítette programját, csak a „Vörös Újság" cikkei útján ismertette célkitűzéseit, a párt stratégiáját, taktikáját.

A magyar kommunisták olyan időkben ismerkedtek meg a bolsevikok munkájával, amikor ott előtérben állt a forradalmi harc szervezése, a fegyveres felkelés, a proletárdiktatúra kivívása és védelme a belső ellenforradalmi, külső imperialista, valamint a különböző megalkuvó irányzatok ellen. Ezt látták a gyakorlatban, éppen ezért elsősorban ezeknek a kérdéseknek elméleti feldolgozását tanulmányozták. Az újtípusú forradalmi párt építése Oroszországban már korábban végbement, s az ezzel járó közvetlen feladatok jelentőségét nem ismerték fel kellőképpen. A bolsevikok által mozgósított pártonkívüli hatalmas tömegek részvétele a forradalmi harcban, eltakarta a Nagy Októberi Szocialista Forradalom után Európában alakult fiatal forradalmi pártok előtt a párt kérdéseinek, felépítésének, irányító szerepének nagy jelentőségét. Ez bizonyos vonatkozásokban a Kommunisták Magyarországi Pártját is jellemezte. Emellett a párt alapítói maguk is a szociáldemokrata párt neveltjei voltak, aminek hatását gondolkozásukban még nem küzdhették le egészen; a luxemburgista irányzat, a Szabó Ervin által Magyarországra átplántált szindikalizmus nyomai is megmaradtak bennük. Az orosz bolsevikoktól tanultakból nem tudták kirostálni az úgynevezett „baloldali" megnyilatkozásokat[28].

[28] *Kun Béla.* Elsiettük-e a Kommunisták Magyarországi Pártja alapítását? Új Március, 1930. X—XI.

Az ideiglenes szervezeti szabályzat

Ebben az időszakban a pártnak csak ideiglenes szervezeti szabályzata volt, amely az első kongresszus feladatává tette a végleges szervezeti szabályzat elkészítését. E pártdokumentum kifejezte a Kommunisták Magyarországi Pártja kapcsolatát más országok kommunistáival („a Kommunisták Magyarországi Pártja a kommunisták nemzetközi szövetségének magyarországi szervezete"); kifejezte, hogy elsősorban a proletárok pártja (munkások, földnélküli parasztok ajánló nélkül felvehetők, míg a társadalom más rétegeihez tartozók csak két párttag ajánlásával); kifejezte a pártdemokráciát, amikor kijelentette, hogy a megválasztott vezető visszahívható, „amennyiben a kommunista elvnek meg nem felelő módon járna el" és a vitás kérdések eldöntését pártbíróságra bízta, fellebbezési fórumként a taggyűlést, illetve a párt kongresszusát jelölve meg. A pártfegyelem alapját kívánta lerakni, amikor kötelezővé tette a különböző csoportokban dolgozó kommunistáknak, hogy a helyi szervezet ellenőrzésének alávessék magukat. Bár még nem szakított teljesen a szociáldemokrata szervezeti elvvel, a pártszervezeteknek területi alapon való felépítésével, de már az üzemi csoportok alakításáról is szó van a szervezeti szabályzatban.

Hiánya volt a szervezeti szabályzatnak, hogy nem kötötte tartalmi feltételhez a pártba való belépést. Igaz, nem volt program, így annak elismerése nem lehetett feltétel, de még a párt határozatainak kötelező végrehajtását sem mondta ki. Belépési nyilatkozat alapján a taggyűlés döntésére bízta a jelentkezők felvételét. A szabályzat a demokratikus centralizmus elvéről sem tesz említést, amit pedig megismerhettek volna az OSZD(b)MP szervezeti szabályzatából. A szervezetek közötti kapcsolatoknak csak laza formáját állapítja meg: „A csoportok végrehajtó bizottságokat választanak, amelyek a Központi Bizottsággal (pártkongresszus összehívásáig legfelsőbb szerv) való érintkezést közvetítik." „A megyei értekezletre minden pártszervezet 50 tagja után egy küldöttel képviselteti magát".[29]

[29] Vörös Újság, 1918 december 28. A Kommunisták Magyarországi Pártjának ideiglenes szervezeti szabályzata. MMTVD 5. köt. Szikra 1956. 357. old.

A parasztsággal kapcsolatos helytelen nézeteket tükrözte, hogy csak a földnélküli parasztok pártbá való felvételét említi. E hiányok ellenére mégis fontos lépés volt, hogy írásba foglalták a kommunista szervezet ideiglenes alkotmányát.

A Kommunisták Magyarországi Pártja kapcsolata a szakszervezetekkel és az ifjúsággal

A Kommunisták Magyarországi Pártja, bár munkáját nehezítette a szociáldemokrata párt és a szakszervezetek összefonódása, helyesen, a szakszervezetek egységéért küzdött. A Kommunisták Magyarországi Pártja nem akart külön kommunista szakszervezeti mozgalmat, hanem a működő szakszervezetekben végzett tömegfelvilágosító, mozgósító munkát. A szociáldemokrata ifjúmunkások legöntudatosabb vezetőit megnyerte a kommunista mozgalom számára. November 30-án még szociáldemokrata elnevezéssel alakult meg az Ifjúmunkások Országos Szövetsége (IOSZ), de december 30-án az összvezetőségi és összbizalmi ülés már nagy szótöbbséggel kimondta a szövetség elszakadását a szociáldemokrata párttól. Ettől kezdve az IOSZ, melynek tagsága a viharos politikai összecsapások idején gyorsan forradalmasodott, fenntartás nélkül követte a Kommunisták Magyarországi Pártját és lényegében a kommunista ifjúsági szövetség szerepét töltötte be. 1919 január 7-én az Ifjúmunkások Országos Szövetsége a Kommunisták Magyarországi Pártja támogatásával kiadta az első magyar kommunista ifjúsági lapot: „Az Ifjú Proletár"-t, amely kisebb-nagyobb megszakításokkal megszűnéséig, 1935-ig a dolgozó ifjúság szolgálatában állt.

A Kommunisták Magyarországi Pártja propaganda és agitációs munkája

December közepén a Kommunista Kiáltvány tanulmányozásával megindult az első pártiskola. Ezenkívül időszerű kérdésekről, a marxizmus és leninizmus alapvető tanításairól propagandaelőadásokat tartottak, brosúrákat írtak és adtak ki. A „Vörös Újság"-ban és a párt elméleti lapjában, az „Internationále"-ban, elvi cikkek, Lenin egyes írásai jelentek meg. Tájékoztatták a dolgozókat más országok proletariátusának mozgalmairól, a nemzetközi politika ese-

ményeiről, proletár internacionalista szellemben neveltek, s arra törekedtek, hogy kiszélesítsék a munkások látókörét. A „Vörös Újság"-ot nemcsak agitációra és propagandára használták fel, hanem szervezésre is. A lap olvasói egyúttal a lap terjesztői is voltak, munkába menet magukkal vitték az üzembe az újság aznapi számát, hogy társaikhoz eljuttathassák. Munkások és parasztok keresték fel a szerkesztőséget, mert tudták, hogy ott ügyes-bajos dolgaikban tanácsot, segítséget kapnak.

Találékonyan, az agitáció újabb és újabb módszereit alkalmazták. Így például működtek „repülő agitátorok". Két-három kommunista villamoson, utcán, a munka befejezésekor az üzemek előtt vitát provokált, mindegyik más-más álláspontot védett, s a magát kommunistának valló meggyőző érveivel, megsemmisítő csapást mért társai nézeteire.

Minőségi változás a forradalmi mozgalmakban

December végén, január elején a Kommunisták Magyarországi Pártja szervezetileg erősödött, befolyása nőtt és a sokirányú munkának olyan eredményei mutatkoztak, amelyek már alapjában támadták a burzsoá rendet, előkészítették a proletariátust a hatalom átvételére. Az üzemekben, a bányákban a munkások követelték a reakciós vezetők eltávolítását, a munkásellenőrzés bevezetését és nem egy helyen munkásigazgatást. De nemcsak követelték, hanem egyes üzemekben meg is valósították. Ilyen mozgalmak voltak a Ganz-Danubius vagongyárban. a Ganz-Villamossági gyárban, a Ganz-Hajógyárban, a Fegyvergyárban, a Schlick-gyárban, a Csepeli Tölténygyárban, a Lipták Vas- és Gépgyárban, a Wolfner-gyárban, és még sok más üzemben. A Ganz-Villamossági gyárban „a munkások forradalmi úton és erővel behatoltak az irodákba, elcsapták, kidobták az összes igazgatókat és hajcsárokat, azután pedig kijelentették, hogy átveszik a gyárat"[30]. A Fegyvergyárban munkástanácsot alakítottak, amely „... a vezérigazgatót antiszociális viselkedése miatt elmozdított-

[30] Vörös Újság, 1919 január 8. Vasas, ne hagyd magad! MMTVD 5. köt. Szikra 1956. 443. old.

nak nyilvánította...", azután „még négy főtisztviselőt távolítottak el a gyár éléről, akikkel elégedetlenek voltak és akiknek helyébe megválasztották az új igazgatóságot, amelyben a munkásság képviselői is helyet foglaltak"[31]. A brennbergi bányászok fegyveresen űzték el az igazgatót, a salgótarjáni bányászok január 3-án „a bányákat a maguk tulajdonának jelentették ki és a régi igazgatóságot elmozdítva, új igazgatóságot állítottak a bányák élére..."[32] Peyer Károly szénkormánybiztos ezért az ellenforradalmi székely hadosztály egy zászlóalját küldte Salgótarján munkásai ellen. Az ellenforradalmárok több bányászt megöltek, elfoglalták a bányát és visszaadták a régi tulajdonosoknak.

Az üzemi munkástanácsok általában a munkások gazdasági érdekeinek védelmén kívül a tisztviselők működésének, a gazdasági vezetésnek ellenőrzését is feladatuknak tekintették. Ilyen törekvések mutatkoztak a nagybirtokon alakult különböző „üzemi és nemzeti tanácsok"-nál is. A kormány, szociáldemokrata kezdeményezésre, a kommunistákat követő üzemi tanácsok helyett olyan üzemi „választmányok" létrehozását rendelte el, amelyeknek hatásköre, beleszólási joga a régi bizalmi testületekénél is kisebb volt. A munkások azonban megvédték tanácsaikat s az üzemi választmányokról szóló rendelet holt betű maradt.

Kormányválság és megoldása

A munkások akcióival egyidőben erősödött a katonák mozgalma. Decemberben Bartha hadügyminiszter ellen rendeztek tüntető felvonulást, majd januárban utódját, Festetich grófot, a későbbi nyilasvezért kényszeritették hasonló módon lemondásra. A tömegek egyre nyíltabb forradalmi fellépéseit, a kommunisták befolyásának növekedését a burzsoázia már saját bőrén érezte, ez válságot idézett elő a kormányban. Hozzájárult ehhez a külpolitikai helyzet is. A környező országok burzsoá kormányai az antant támogatásával egyre növekvő területi követelésekkel álltak elő és

[31] Vörös Újság, 1919 január 7. A Fegyvergyár régi igazgatóságát is eltávolították. MMTVD 5. köt. 445—446. old.

[32] Népszava, 1919 január 5. Zavargások Salgótarjánban. MMTVD 5. köt. 444. old.

mind nagyobb területet szálltak meg. A burzsoázia, látva a kormány tehetetlenségét, minden bizalmát elvesztette, Károlyiék az antanttal szemben nem tudták megvédeni a területi integritást, a kommunistákkal szemben sem voltak képesek eredményesen fellépni, demokratikus intézkedéseik, amelyek a proletariátust nem elégítették ki, sértették a tőkések, nagybirtokosok érdekeit (a földreformtervezet, a vagyonadó-tervezet, a munkabérek rendezéséről szóló tervezet stb.).

A kormányválság megoldására a szociáldemokrata párt vezetőinek körében különböző tervek merültek fel: polgári kormány, melyet a szociáldemokrata párt kívülről támogat; koalíciós kormány, melyben a belügyi és hadügyi tárca is a szociáldemokratáké; vagy tiszta szociáldemokrata kormány. Lényegében mindegyik javaslat célja azonos volt: megtalálni azt a formát, amely szabadabb kezet biztosít a kommunisták felszámolásához. A Budapesti Munkástanács megnövekedett jelentőségét mutatta, hogy e kérdésben január 8-án a munkástanács ülésén döntöttek. A munkástanács többsége tiszta szociáldemokrata kormány mellett szavazott, amivel a munkások hatalomrajutását kívánták elérni. Ezt látva, a vezetők visszavonták ilyen irányú javaslatukat, s végül olyan koalíciós kormány létrehozását szavaztatták meg, amelyben az eddiginél több szociáldemokrata miniszter lesz. Január közepén így alakult a kormány összetétele: Károlyi Mihály köztársasági elnök, Berinkey Dénes miniszterelnök, a szociáldemokraták közül Garami Ernő kereskedelemügyi, Peidl Gyula népjóléti, Kunfi Zsigmond közoktatásügyi és Böhm Vilmos hadügyminiszter.

Változás a kormány belpolitikájában. A kommunisták üldözése

A kommunista befolyás növekedése a burzsoáziát és vele a szociáldemokrata vezetőséget taktikájuk megváltoztatására késztette: provokációs támadásokat indítottak a kommunisták ellen. Ehhez tartozott a salgótarjáni banyászok mozgalmának véres elfojtása; Nyíregyházán a Szamuely testvérek elleni merénylet, majd Szamuely Tibor elfogatása Budapesten (a kommunisták közbelépésére kénytelenek voltak hamaro-

san szabadon engedni). Antant megbízottakkal tárgyaltak arról, hogy milyen módon fojthatnák el a kommunista mozgalmat, s a tömegek forradalmi fellépéseinek megakadályozására megszálló csapatokat kértek és kaptak.

A terror erősödéséhez hozzájárultak a német események is. Január 15-én Németországban a szociáldemokrata hadügyminiszter, Noske vezetésével a burzsoázia fegyveresen támadt a német munkásokra. Megölték a kommunista párt két vezetőjét, Luxemburg Rózát és Liebknecht Károlyt. A nemzetközi proletariátusból mélységes felháborodást váltott ki ez a gyilkosság. A magyar munkások Budapesten és a vidéki városokban gyűléseken tiltakoztak a véres tett ellen. A „Vörös Újság" cikkekben emlékezett meg a két nagy proletár harcosról, akiket a burzsoázia és kormányszocialista támogatóik azért pusztítottak el, mert az elnyomottak felszabadításáért küzdöttek. A magyar jobboldali szociáldemokrata vezetők a német eseményekből azt a következtetést vonták le: ha a forradalom továbbfejlődését meg akarják akadályozni, nekik is a legerősebb terror fegyveréhez kell nyúlniuk. A Budapesti Munkástanács január 28-i ülésén a szociáldemokrata párt választmánya nevében Weltner Jakab javasolta a kommunisták kizárását a tanácsokból és a szakszervezetekből. Vágó Béla, a tanács kisszámú kommunista csoportjának vezetője, tiltakozott ez ellen. Kijelentette: a munkástanács az egész munkásosztályé, nem lehet „kizárólagos pártintézmény". De a kommunisták akkor is tovább harcolnak a munkásság érdekeiért, ha kizárják őket. Bár többen felszólaltak a javaslat ellen, a többség mégis megszavazta a kommunisták kizárását a munkástanácsból. A Budapesti Munkástanács eddigi munkáját azonban nem a benne résztvevő kommunisták száma határozta meg, hanem a kommunista politika, a tömegek balratolódásának hatása a tanács tagjaira. Bár a kizárás megszavazásánál a szociáldemokrata párt vezetősége érvényesíteni tudta befolyását, ezután sem sikerült formálissá tenni a Budapesti Munkástanács tevékenységét. Ellenkezőleg, a tömegek nyomására állandóan fokozódott a baloldali tanácstagok aktivitása.

A szociáldemokrata párt februári kongresszusa megerősítette a kizárási határozatokat. A vidéki munkástanácsok és szakszervezetek azonban megtagadták a határozatok végrehajtását. A szakszervezetekből való kizárásokat a munkások tiltakozása megakadályozta Budapesten is, így a vezetőknek csak néhány kommunistát sikerült eltávolítaniuk.

Február elején egymást követték a rendőri támadások, a házkutatások a „Vörös Újság" szerkesztősége és a párt Visegrádi utcai helyisége ellen. Elkobozták a párt lapjait és egyéb kiadványait, köztük a januárban megindított „Vörös Katona" című lap második számát.

A reakciós erők szervezkedése

Amíg a koalíciós kormány a forradalom erőit támadta, a reakció bátran szervezkedett. Székesfehérvárott vármegyei közgyűlést hívtak össze, ahol határozatban kimondták: „... megvetéssel viseltetnek a mai rendszer iránt és kívánják a régi visszaállítását"[33]. A gyűlésen részt vettek többek között: Gróf Károlyi József, gróf Cziráky Antal, Prohászka Ottokár és Grieger Miklós plébános. Hasonló események zajlottak le Gyöngyösön is. A Dunántúlon Mikes János püspök volt az ellenforradalom egyik irányítója, s részt vett benne Mindszenty is — akkor még Péhm József néven. Budapesten tisztek vezetésével az „Ébredő Magyarok" nevű egyesületben kezdett szervezkedni a reakció. Vidéken tiszti különítmények garázdálkodtak, verték, kínozták a proletárokat, csendőrökkel támadtak a kommunistákra. A Kommunisták Magyarországi Pártja gyűléseken ismertette az ellenforradalmárok szervezkedését, a „Vörös Újság"-ban leleplezte tevékenységüket, cselekvésre szólította fel a kormányt. A Budapesti Katonatanács kommunista frakciója javasolta: a Katonatanács, a Budapesti Munkástanács, a Szociáldemokrata Párt és a Kommunisták Magyarországi Pártja hozzon létre teljhatalmú Forradalmi Bizottságokat, ezek számoljanak le az ellenforradalmárok-

[33] Népszava, 1919 február 4. Az ellenforradalom nyílt zászlóbontása Székesfehérvárott. MMTVD 5. köt. Szikra 1956. 493—494. old.

kal. A kommunisták, a kormány terrorja ellenére továbbra is a dolgozók, a forradalom érdekében cselekedtek. Vidéken erősödött a parasztság földkövetelő mozgalma. A vidéki tanácsok mind szélesebb körben érvényesítették a munkások és parasztok hatalmát. Az ifjúmunkások szövetsége önálló tömegmegmozdulások egész sorával szorította a koalíciós kormányt követelései teljesítésére. A januári tanoncsztrájkban és tüntetésen több mint tízezren vettek részt. E feszült légkörben egyre élesebbé vált a harc a burzsoá rendet védelmező, hatalmukat féltő jobboldali szociáldemokraták és a proletariátus hatalmáért küzdő kommunisták között.

2.

A munkásosztály harca a Kommunisták Magyarországi Pártja vezetésével a szocialista forradalomért. A forradalmi válság kibontakozása, a proletárdiktatúra feltételeinek megérése és a proletárforradalom győzelme. 1919 február 20—március 21

A nemzetközi imperializmus Szovjet-Oroszország ellen

Az orosz proletárforradalom győzelme idején az imperialista államok abban bíztak, hogy az orosz reakciós erők képesek lesznek a háborúban legyengült, lerongyolódott, éhező népet újra uralmuk alá kényszeríteni. Egyelőre pénzzel és fegyverrel támogatták a fehérgárdistákat, mert saját haderejüket még lekötötte a központi hatalmakkal folyó háború. 1918 őszétől, látva, hogy a szovjetek hatalma nem omlik össze, hanem egyre erősödik és Európa proletariátusának forradalmi mozgalmai is támogatják, új háború előkészítéséhez kezdtek. A győztes nagyhatalmak — Anglia, Franciaország és Amerika — közös erővel készítették elő Szovjet-Oroszország megrohanását s nyugati határszélét felvonulási területnek akarták felhasználni. A Finnországtól Romániáig elterülő országok burzsoá kormányai készek voltak e terv támogatására, keletről pedig a japán imperializmus ígért segítséget. Biztosítani kellett azonban a harcvonal mögötti területet, hogy ott ne legyenek Szovjet-Oroszországnak szövetségesei, ne legyenek erős kommunista pártok. Ezért az antant elküldte a magyar kormányhoz megbízottait, akiknek feladata az volt, hogy tanácsaikkal és a megszálló spáhi katonákkal is segítsék a Kommunisták Magyarországi Pártja szétzúzását. Ezt a célt szolgálta a magyar „népkormány", amikor fegyvereket szállított a lengyel ellenforradalmároknak és amikor a szociáldemokrata vezetők közreműködésével elhatározta: mivel szellemi eszközökkel nem értek el eredményt, fegyverrel verik szét a kommunistákat.

A koalíciós kormány a Kommunisták Magyarországi Pártja megsemmisítéséért

A munkások, katonák és parasztok mind nagyobb tömege követte már a Kommunisták Magyarországi Pártját, ezért megfelelő alkalomra kellett várni, amely ürügyet ad a támadásra. A február 20-i eseményeket használták fel provokációra. Ezen a napon a munkanélküliek gyűlést tartottak s utána tüntető menetben felvonultak a „Népszava" szerkesztősége elé, hogy tiltakozzanak a szociáldemokrata lapnak a munkanélkülieket rágalmazó cikke ellen. A tömeg szétoszlatására kirendelt rendőrcsapatok tévedésből egymásra lőttek. Több rendőr megsebesült, néhány meghalt. Ezt a szociáldemokrata vezetők úgy állították be, hogy a Kommunisták Magyarországi Pártja fegyveres támadást intézett a „Népszava" ellen, s rendőrgyilkosoknak nevezték a kommunistákat. Február 21-re országos kommunistaellenes tüntetést szerveztek. Amint azt egy fennmaradt dokumentum bizonyítja (joggal feltételezhető, hogy másutt is ugyanúgy szervezték), hivatalosan rendelték ki a munkásokat és munkabérüket a tüntetés idejére megfizették. Budapesten véres bárdokkal a kezükben vágóhídi munkások vezették a félrevezetett munkások tüntetését, ami az öntudatos munkásokban nagy felháborodást keltett. A felvonulással egyidőben a kommunisták mellett is tüntettek egyes csoportok s kisebb összetűzésekre is sor került.

21-én hajnalban a Kommunisták Magyarországi Pártja 40 vezetőjét, köztük négy IOSZ vezetőt is letartóztattak. Feldulták a párt, az IOSZ, a „Vörös Újság" helyiségeit, és meggátolták a kommunista lapok megjelenését. A Mosonyi utcai toloncházban rendőrök és rendőrtisztek véresre verték a letartóztatott kommunistákat, különösen Kun Bélát, aki súlyos sérüléseket szenvedett. A sajtó tudósítói szemtanúi voltak a rendőrök támadásának s a déli lapok pontos beszámolójából tudomást szerzett róla a munkásság. Az eset mélységes felháborodást váltott ki. A munkások megértették, hogy ha azok a rendőrök, akiket a kormány az ő mozgalmaik leverésére szokott felhasználni, most a kommunistákra támadnak, akkor most is az ő mozgalmukról van szó. Néhány nap alatt az is bebizonyosodott, hogy

20-án nem a tüntetők lövöldöztek, tehát a Kommunisták Magyarországi Pártja elleni vád koholt. Munkásküldöttségek keresték fel a szociáldemokrata vezetőket, biztosítékot követeltek, hogy a lefogottaknak nem lesz bántódásuk. Követelték, hogy a börtönben őrt állhassanak és védelmezhessék a kommunistákat a rendőrök ellen. Munkásküldöttségek virágot, élelmet vittek Kun Bélának s a többi bebörtönzöttnek, hogy ezzel is kifejezzék ragaszkodásukat.

A kormány és jobboldali szociáldemokrata tagjai biztosra vették, hogy ha sikerül a párt vezetőit elfogni, szervezeteit szétszórni, ezzel megsemmisítő csapást mérnek az egész mozgalomra, leszámolnak a proletárforradalom veszélyével. A „demokratikus" kormány kommunistaellenes terrorja miatt feltörő felháborodás azonban bebizonyította, hogy a párt mélyen behatolt a tömegekbe, fenyegetés és erőszak már nem téríthető le a munkásokat a forradalom útjáról.

A forradalmi válság éleződése

A Központi Bizottság, a konspiráció elveinek megfelelően, már előre kijelölte azokat a kommunistákat, akik a Központi Bizottság letartóztatása esetén vezetik a pártot. Így a szabadon maradt kommunisták szervezetten tovább folytatták a munkát. Az ország minden részében dolgoztak a párt katonái, neveltjei. A „Vörös Újság" helyett a „Nagyváradi Vörös Újság" közölte a fővárosi anyagot is. Egymás után jelentek meg a párt röplapjai, amelyek a félillegalitás körülményeinek megfelelő pártszervezésre, s az elfogottak kiszabadítását követelő tüntetésekre, gyűlésekre hívták fel, szervezték a munkásokat, katonákat. Leleplezték az osztályáruló szociáldemokrata vezetőket s a demokrácia jelszavával visszaélő kormányt. Február 23-án a leszerelt katonák és altisztek, 24-én 3000 vasmunkás nyílt gyűlésen tiltakozott a letartóztatások ellen. Az ország minden részében, Aszódon, Debrecenben, Szegeden s másutt a gyűléseken elítélték a kommunisták elleni terrort. Lenin táviratban közölte Károlyival, hogy a magyar kommunisták biztonságáért a Szovjet-Oroszországban levő hadifogoly tiszteket tűsznak tekinti.

A tömegek nyomására és az oroszországi távirat hatására Károlyi elrendelte, hogy a kommunistákkal mint politikai

foglyokkal kell bánni. Ez bizonyos fokú szabadmozgással járt a fogház falain belül, és ezt a kommunisták ki is használták. Látogatókat fogadtak, írógépeket hozattak be, dolgoztak, megbeszéléseket tartottak, összeköttetésbe léptek a külső munka irányítóival. A fogházba zárt Központi Bizottság teljes apparátussal működött, csak a fogház kapuját nem léphették át.

Március 1-től Budapesten ismét rendszeresen megjelent a „Vörös Újság". Bár az üldözés tovább folyt, az újság terjesztői és a pártmunkások közül többet letartóztattak, a kommunisták tevékenységét mégsem tudták meggátolni. Megnyitották a Visegrádi utcai pártházat is.

A koalíciós kormány a fokozott terrorral egyidőben reformkísérletekkel is próbálta akadályozni a balratolódást, a maga oldalára vonni a tömegeket. Törvényt hozott a „Népköztársaság" vívmányainak védelmére. E törvény szerint a köztársaság létének veszélyeztetőit internálják. A gyakorlatban azonban kesztyűs kézzel bántak az ellenforradalmárokkal, internálásuk legtöbbször csak háziőrizetet jelentett. Áprilisra előkészítették az alkotmányozó nemzetgyűlési választásokat. Közvetlenül a kommunista vezetők letartóztatása után megrendezték a kál-kápolnai földosztást Károlyi Mihály hitbizományi birtokán. Tízholdas parcellákat osztottak térítés ellenében. Ezzel a földosztással a parasztság nem volt megelégedve.

A ilyen kísérletek nem állíthatták meg a tömegmozgalmakat. Február végén, március elején Somogy megyében több nagybirtokon alakult termelőszövetkezet. Ez szinte jeladás volt, országos méreteket öltött a parasztság eddig szórványos földfoglaló mozgalma. Kommunisták és a kommunista politikát követő szociáldemokraták vezetésével sajátították ki a földeket Somogy, Bihar, Hajdú, Fejér, Pest és Heves megyében s még sok más helyen. Aszódon és környékén az agrárproletárok, munkások vezetésével foglalták el az uradalmi földeket. A földfoglalásokon kívül a mezőgazdasági cselédek sztrájkokkal, földosztást követelő beadványokkal sürgették a parasztság évszázados problémájának megoldását, tudtul adva, hogy véget ért türelmük, nem hajlandók tovább várni.

Üzemek munkásai követelték a tanácsok hatalmának valóra váltását. Debrecenben lemondatták a polgármestert, Szegeden, Kaposváron, Szekszárdon, Kiskunfélegyházán, Miskolcon direktórium vette át a város, egyes helyeken a megye vezetését, előzve a polgári főispán-kormánybiztosokat. Hasonló mozgalmak zajlottak le Komáromban, Békésben, Nógrádban, Abonyban, Fejérben (itt már februárban), Szabolcsban is.

A Budapesti Munkástanács, amelyet a jobboldali szociáldemokrata vezetők mindenképpen befolyásuk alatt igyekeztek tartani, ülések sorozatán adta bizonyságát balratolódásának. Varga Jenő a február 24-i ülésen javaslatot terjesztett be: „A munkástanács a termelés megújítását csak a kollektív termelés felé való haladással látja lehetőnek. Ezért követeli: a vagyonadó sürgős kivetését, az örökség progresszív megadóztatását. Egy szocializáló bizottság javaslata alapján a kormány a bányák, a nagyipar és közlekedés erre alkalmas ágait szocializálja. Állítsanak fel egy állami nagybankot. Az állam a közmunkákat a szakszervezet útján, magántőke kizárásával, saját számlájára végeztesse. Állítsanak fel egy központi anyagnyilvántartó és anyageloszto hivatalt, amely az ország termelőeszközei és nyersanyagai felett egységesen rendelkezzék"[34]. Több ülésen folyt a vita a javaslat felett, végül a munkástanács március 7-én elfogadta.

Más jelek is mutatták, hogy a szociáldemokrata vezetők egy része közeledett a kommunisták politikájához. Érlelődött bennük az a gondolat, hogy együtt kell harcolni a munkásosztály érdekeiért. Bogár Ignác, a nyomdászszakszervezet vezetője írásban azzal a kérdéssel fordult Kun Bélához, hogyan volna megoldható a munkásmozgalom egyesítése. A börtönbe zárt vezetők megvitatták az egyesülés elvi alapjait és Kun Béla Bogár Ignáchoz intézett levelében kifejtette állásfoglalásukat, feltételeiket.

A kiéleződött helyzetben, amikor a kormányterror világossá tette, hogy a proletariátus csak harc útján szerezheti meg a hatalmat, a Kommunisták Magyarországi Pártja

[34] Népszava, 1919 február 25. A munkástanács ülése. MMTVD 5. köt. Szikra 1956. 607—608. old.

fokozta előkészítő munkáját a fegyveres felkelésre. A párt titkos raktáraiban (így például a vasútőrségnél, a leszerelt katonák egyes helyiségeiben) gyűltek a fegyverek. A fegyveres erők között növekedett a kommunista befolyás. Dietz Károlynak, a Berinkey-kormány budapesti rendőrkapitányának későbbi vallomása szerint az ő 700 emberével szemben a proletárdiktatúra oldalán állt 20 000 főnyi helyőrség, 2000 főnyi tengerész nemzetőrség, 18 000 főnyi leszerelt katona és leszerelt altiszt, 1000 főnyi vasutas nemzetőrség, a felfegyverzett munkásság és még 5000 népőr[35].

Március 18-át, a Párizsi Kommün évfordulóját, a Kommunisták Magyarországi Pártja forradalmi megmozdulásokkal ünnepelte. A „Vörös Újság" külön számban emlékezett meg a Párizsi Kommünről. A csepeli munkásság nagygyűlésén elhatározta, hogy „a kommunista párt programját teljes egészében magáévá teszi és elfogadja. Határozatban követelte a kommunista vezetők szabadonbocsátását, a proletárdiktatúra kikiáltását"[36]. Megjelent a Kommunisták Magyarországi Pártja felhívása, amely március 23-ra a vezetők azonnali kiszabadítását követelő nagygyűlést hirdetett, „ahol a budapesti és környékbeli munkásság forradalmi tömegakaratát fogjuk a burzsoá kormány fehérterrorja ellen szögezni" — írták a röplapban. Ez kifejezte az elszántságot a fegyveres harcra.

A hangulat szinte óráról órára izzóbbá vált. 19-én csaknem 20 000 munkanélküli vonult fel a Várba a Népjóléti Minisztérium elé és követelték, hogy „azok a kapitalista osztályok, amelyek a háborút és a háborús nyomorúságot előidézték, gondoskodjanak a munkanélküliek ellátásáról" — követelték „a földnek és a termelőeszközöknek minden megváltás nélkül, azonnal a proletárok kezelésébe való vételét". 20-án a nyomdászok eltávolították jobboldali szakszervezeti vezetőiket, sztrájkba léptek és olyan sztrájkbizottságot választottak, amelybe többségben kommunisták kerültek. 20-án és 21-én nem jelentek meg az újságok.

---

[35] PI Arch. A. II. 11/237. 8505. old. MMTVD 5. köt. 683—684. old.

[36] Vörös Újság, 1919 március 20. Csepel munkássága határozott. MMTVD 5. köt. 670—671. old.

A koalíciós kormány külpolitikai válsága. A Vyx-jegyzék

A burzsoázia ebben az időben nem támaszkodhatott nemzetközi szövetségesekre a „belső" népi erőkkel szemben. A osztrákokat lekötötte saját proletariátusuk mozgalma, amelynek célja a proletárforradalom megvalósítása volt. Hasonlóan alakult a helyzet Németországban is. Az antant megbízottja, Vyx alezredes útján ilyen válságos órákban nyújtotta át a koalíciós kormánynak újabb területek átadását követelő jegyzékét. A győztes hatalmak a Marostól a Felső-Tiszáig húzódó tiszta magyarlakta területeket is saját csapataikkal akarták megszállni s ezzel megszűnt volna Magyarország kapcsolata Ruszinszkóval, a mai Kárpátontúli Ukrajnával. Az újabb területi követelés olyan általános felháborodást váltott ki, hogy a kormány semmiesetre sem vállalhatta teljesítését. Tömegbázis nélkül azonban a visszautasításhoz nem volt ereje. Ezért a március 20-i minisztertanács elhatározta, hogy a kormány lemond, Károlyi Mihály köztársasági elnök marad és tiszta szociáldemokrata kormány alakul, amely megnyeri a II. Internacionálé támogatását. Miután „a párizsi békekonferencia nem ismeri el a wilsoni elveket, ezért új orientációra van szükség bel- és külpolitikában... Menekülést egyedül az Internacionálé nyújthat. *Ha a szocialisták egyedül veszik át a kormányt,* új külpolitikai orientációra nyílik lehetőség... Egy tiszta szociáldemokrata kormányt és hatalmat a bolsevikiek fegyverrel meg nem dönthetnek, ez erkölcsileg is, de fizikailag is lehetetlen volna"[37].

21-én délelőtt a szociáldemokrata párt rendkívüli pártvezetőségi ülésen vitatta meg az új helyzetet. Világos volt, hogy a koalíciós kormányzat nem tartható fenn. De tiszta szociáldemokrata kormány alakítását nem vállalhatták, mert befolyásuk a tömegek körében már erősen megingott. Néhányan — elsősorban Garami és Peidl — azt javasolták, engedjék át a hatalmat a kommunistáknak: „A bolsevista kísérlet rövid időn belül kudarccal végződik, a tömegek kiábrándulnak... és a szociáldemokrata párt megerősödve veheti újból kezébe a munkásmozgalom vezetését" — mon-

[37] PI Arch. Dr. Ács Jenő. A Károlyi-per aktái. Kézirat. 301—305. old. MMTVD 5. köt. 679—681. old.

dotta Garami[38]. A többség azonban a kommunistákkal való megegyezés mellett döntött.

Ezalatt a munkások a proletárdiktatúra kikiáltását követelték. A városban az a hír terjedt el, hogy a Fegyvergyár és a csepeli Weiss Manfréd-gyár munkásai fegyveres felvonulással akarják kierőszakolni a megegyezést a kommunistákkal. A Budapesti Katonatanács összeült és határozatot hozott a letartóztatott kommunisták kiszabadítására, a hatalom átvételére.

A Kommunisták Magyarországi Pártja és a Szociáldemokrata Párt megegyezése

Március 21-én a szociáldemokrata párt vezetői megjelentek a Gyűjtőfogházban, tárgyaltak Kun Bélával és megegyezés jött létre a két párt egyesüléséről, a proletárdiktatúra kikiáltásáról. E megegyezés elvi alapja az a platform volt, amelyet Kun Béla Bogár Ignáchoz intézett levelében kifejtett.

Az egyesülésről szóló okmány főbb pontjai a következők: Szakítás mindennemű osztály-együttműködéssel. Parlamenti köztársaság helyett a munkás- és földműves-szegény küldöttek tanácsainak köztársasága. Az állandó hadsereg, rendőrség, csendőrség, határrendőrség helyettesítése a fölfegyverzett proletariátus osztályhadseregével, a burzsoázia lefegyverzése. A bürokrácia teljes megszüntetése. A tanácsok nemcsak törvényalkotó, de végrehajtó és bíráskodó szervek is legyenek. Minden tisztség választás útján töltendő be. A termelőerők és az élelmiszerkészletek számbavétele a tanácsok útján. Minden föld az állam tulajdonának nyilvánítandó. Erélyes küzdelem a földosztás ellen. Még a mezőgazdasági termelőszövetkezetek alakítása is csak rövid, átmeneti eszköz (csak állami gazdaságokat akartak). A bankok államosítása, betétek, letétek lefoglalása. Az ipar (elsősorban nagyipar), a közlekedés államosítása, munkásigazgatása. A külkereskedelem, a nagykereskedelem, az elsőrendű fontosságú élelmicikkek állami monopóliuma. A szociáldemokrata párt munkásvédelmi követeléseinek megvalósítása, ugyanakkor a munkafegyelem biztosítása. A szo-

[38] Weltner Jakab: Forradalom, bolsevizmus, emigráció. Budapest 1929. A szerző kiadása. 145. old. MMTVD 5. kot. 690. old.

cializmus állami propagandája. Az egyház és állam haladéktalan szétválasztása. Az iskola nyíltan a szocialista nevelés szolgálatába állítandó.

A két párt teljes egyesülése. Az egyesült párt új neve addig, amíg a forradalmi Internacionálé nem dönt: Magyarországi Szocialista Párt. A kormányhatalom gyakorlásában a két párt közösen vesz részt. A proletárság uralmának biztosítására és az anti-imperializmus ellen a legteljesebb és legbensőbb fegyveres és szellemi szövetség kötendő az oroszországi szovjet kormánnyal[39].

Március 21-én este a Budapesti Munkástanács ülésén a szociáldemokrata párt és a Kommunisták Magyarországi Pártja képviselői ismertették az egyesülésről s a hatalom átvételéről szóló határozatot. A proletariátus tömegei, szociáldemokrata és kommunista munkások, katonák együtt örültek követelésük, célkitűzésük valóraválásának, harcuk eredményének, a Tanácsköztársaság kikiáltásának.

A proletárhatalom létrejöttét segítő körülmények

Mi tette lehetővé, hogy a proletariátus fegyveres felkelés nélkül Szovjet-Oroszország első követője, a hatalom birtokosa lett? Néhány fontosabb tényező a sok közül: A cári Oroszországéhoz hasonló gazdasági és politikai helyzet a magyar munkások és parasztok nagy tömegeit harcos forradalmárokká nevelte. A Nagy Októberi Szocialista Forradalom példája megmutatta a magyar proletároknak, hogy hasonló helyzetükből csak hasonló módon találják meg a kivezető utat. Az Októberi Forradalom nemcsak a tömegekre és a szociáldemokrata párttal szakítani tudó baloldali szociáldemokratákra és forradalmi szocialistákra hatott, hanem a párton belül maradt vezetőkre is. Egy részük balra tolódott, ezek vezették a szervezeteken belül a munkások forradalmi mozgalmát. A tömegek nyomása az ingadozó centrumot is befolyásolta és még a jobboldal számára is megnehezítette a nyílt, forradalomellenes fellépést. Az oroszországi magyar hadifoglyok százezres tömegei közvetlen tapasztalatokat szereztek az orosz forradalmi útról, hazahozták s a gyakorlatban al-

[39] Az egység okmányai. Budapest 1919. Közoktatásügyi Népbiztosság. 11—13. old. MMTVD 5. köt. 685—689. old.

kalmazták tanulságait. A forradalmi mozgalmak idején létrejött az újtípusú párt, a Kommunisták Magyarországi Pártja, amely helyes marxista politikájával, az orosz bolsevikokéhoz hasonló forradalmi lendületével vezetni tudta a forradalmi elemeket. A magyar uralkodó osztályok erőtlenné váltak, soraikat dezorganizálta a vesztett háború, a forradalom, az antant politikája. A koalíciós kormány gyengesége, ingadozása, a radikális reformok késleltetése kiábrándította a tömegeket a polgári demokráciából. 1917-ben Oroszországban az imperialista · háború elleni harc szélesítette a bolsevikok tömegbázisát, Magyarországon 1919-ben az imperialista békediktátum adott hasonló lehetőséget. Az antant területi követelése leleplezte a wilsoni békeszózatok valódi tartalmát. Az európai munkásmozgalom fellendülése (különösen Németországban, Ausztriában és Olaszországban) a világforradalom közeli megvalósulásával biztatott. Az orosz Vörös Hadsereg eredményes harcai Szovjet-Oroszország nyugati határán azt a jogos reményt keltették, hogy a magyar proletariátus erői rövidesen egyesülhetnek a bolsevikokkal. Így a nemzetközi viszonyok, az ország külpolitikai helyzetének alakulása is hozzájárult ahhoz, hogy fegyveres felkelés nélkül, de a novembertől márciusig lezajlott tömegmegmozdulások, fegyveres összeütközések során megdőljön a kizsákmányolók uralma.

Ilyen körülmények között márciusra a proletárdiktatúra létrejöttének feltételei érlelődőben voltak, de a Kommunisták Magyarországi Pártja és a tömegek előkészítése a hatalom átvételére még nem fejeződött be. Az események gyors fejlődésével a munkástömegek öntudata nem tudott lépést tartani. A Kommunisták Magyarországi Pártja agitációs és propaganda munkájával nagy eredményeket ért el, hatalmas tömegeket vonzott, magával ragadta őket a párt által kijelölt úton. De a kommunista párt és az őt követő tömegek kapcsolata még nem állt elég szilárd alapon, a tömegek még nem edződtek meg eléggé, hiányzott a megingathatatlan meggyőződés, rövid volt erre a négy hónap. Hiányzott a párt és a tömegek szervezett egybekapcsolása, az egységes cselekvés legfőbb biztosítéka. Nem voltak országosan kiépített szervezetek. A februári kommunistaellenes támadás a már megalakult szervezetek egy részét

is széjjelverte. A párt a falusi rétegeknek csak egy részéhez jutott el, befolyása a parasztságra még nem volt kielégítő. Vidéken nagy számú szociáldemokrata szervezet sértetlenül állt fenn s bár tagságuk már elfordult a szociáldemokrata párt politikai irányvonalától, még nem lépett be a kommunista pártba.

Ennek ellenére a Kommunisták Magyarországi Pártja vezetőinek múlhatatlan érdeme, hogy volt bennük forradalmi bátorság és kihasználták a nemzetközi és belső viszonyok alakulásával járó kedvező helyzetet, létrehozták a Tanácsköztársaságot. Ezzel Magyarországon első ízben valósult meg a munkáshatalom, a magyar proletártömegek forradalmi iskolájának, tapasztalatainak gazdag forrása.

Lenin a magyar proletárdiktatúra létrejöttének békés útjáról, jelentőségéről

Lenin beszédeiben, írásaiban többször foglalkozott a magyar proletárforradalom békés győzelmével. Kiemelte jelentőségét, a békés átmenet vonzóerejét a nemzetközi munkásmozgalomra. 1919 április 3-án a Moszkvai Szovjet plenáris ülésén arról beszélt, hogy Franciaországban és Németországban a munkásokat azzal akarják elriasztani a szovjet példa követésétől, hogy az orosz munkások az „erőszak emberei", forradalmuk következménye pedig „háború, éhinség, pusztulás". Ilyen szocializmusra nincs szükség — hangoztatják a proletárdiktatúra ellenségei. „Magyarország... — mondotta Lenin — olyan forradalom példáját mutatta, amely egészen másképpen születik... Mi hihetetlenül nehéz viszonyok között vagyunk. Abban az államban, amelyben a burzsoázia nem fog ilyen veszett ellenállást tanúsítani, a Szovjethatalom feladatai könnyebbek lesznek, munkája során elkerülheti majd azt az erőszakot, azt a véres utat, amelyre Kerenszkij úrék és az imperialisták kényszerítettek bennünket... Más országok más, emberibb úton jutnak el ugyanahhoz, — a Szovjethatalomhoz. Épp ezért lesz Magyarország példájának döntő jelentősége"[40].

[40] *Lenin* Művei. 29. köt. Szikra 1953. 271—272. old.

III. FEJEZET

A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG

(1919 március 21—1919 augusztus 1)

1.

A Tanácsköztársaság társadalmi rendje, gazdasági és politikai helyzete

A tanácsrendszer kiépítése

A Tanácsköztársaság kikiáltásával megvalósult Magyarországon a proletariátus diktatúrája. Hazánk történetében először került a hatalom a nép kezébe. A Magyar Tanácsköztársaság a munkásosztály állama volt, a munkások, parasztok és az egész dolgozó nép érdekeit védte a kizsákmányolók és szövetségeseik: az imperialista hatalmak ellen. Célja a kizsákmányolás és mindenféle elnyomás megszüntetése, a független, szocialista Magyarország megteremtése volt.

A Tanácsköztársaság kikiáltása után néhány órával megalakult a Forradalmi Kormányzótanács; tagjai a népbiztosok és helyetteseik. A Kormányzótanács irányította az államapparátus munkáját. A volt kommunista és szociáldemokrata párt vezetői az egyesült párt kongresszusának összeüléséig a Kormányzótanácsot bízták meg a pártszervezetek irányításával is.

A Kormányzótanácsban eleinte csak két kommunista népbiztos volt — Kun Béla és Vántus Károly —, míg a népbiztoshelyettesek között a kommunisták voltak többségben.

Április 3-án Kun Béla javaslatára a népbiztoshelyetteseket is népbiztosnak nevezték ki. A kommunisták és a volt baloldali szociáldemokraták (Landler, Varga, Nyisztor, Hamburger) együtt mindig többségben voltak a Kormányzótanácsban, de jelentős erőt képviseltek a centrista és jobboldali szociáldemokraták is. A baloldali szociáldemokraták általában a kommunisták mellé álltak, de még nem szabadultak meg a szociáldemokrata nevelés hatásától. Éppen akkor nem voltak határozottak, amikor a forradalom alapkérdéseinek értékelése szembeállította egymással a kommunistákat és a jobboldali szociáldemokratákat. Ezért nem jelentett szilárd többséget a vezetésben a baloldaliak, a forradalmárok számszerű többsége. A vezetésnek ez a kettőssége rányomja bélyegét a Tanácsköztársaság történetére. A volt SZDP jobboldali vezetőinek egy része (Garami, Peidl, Peyer stb.) nem vett részt az egyesült párt munkájában vagy csak kisebb funkciót vállalt. Főleg a szakszervezetekben őrizték meg vezető szerepüket és ezáltal jelentősen befolyásolhatták a munkásság nagy részét.

A Tanácsköztársaság államának szervezeti alapja a tanácsrendszer volt. A munkásság közvetlenül a tanácsok útján gyakorolta hatalmát. A munkások és parasztok tanácsai — amelyek a legtöbb városban és faluban már a polgári forradalom idején megalakultak — március 21. után azonnal átvették a hatalmat a régi közigazgatástól. Mivel ezeket a tanácsokat különféleképpen választották és főleg falun túlságosan sok helyet foglaltak el bennük a kispolgárság képviselői — április 7. körül új választásokat tartottak. Választó és választható volt minden 18. évét betöltött férfi és nő, aki nem mások munkájának kizsákmányolásából élt. A választást az idegen csapatok által meg nem szállt területen (és a megszállt Szegeden) tartották meg. Míg az 1910-es választáson ezen a területen csak mintegy 700 000 ember szavazhatott — túlnyomórészt a módosabbak és a hivatalnokok — most több mint négy és félmillió dolgozónak volt szavazati joga. A nők és a 18—24 éves fiatalok most szavazhattak először Magyarországon. A dolgozók lelkesen vettek részt a választásokon. Legtöbbjüknek azelőtt sohasem nyílt lehetősége beleszólni abba,

hogy kik legyenek a helyi önkormányzat és az ország sorsát intéző képviseleti szerv tagjai. A „Vörös Újság" írta a választásról:

„Minden oldalról ünnepi ruhájú munkások és munkásasszonyok csoportjai jöttek a házbizalmiak vezetése alatt, a menet élén vörös zászlóval. Minden ház lakóinak van vörös zászlaja, szinte simogatják fénylő tekintetükkel. A gyárak munkásainak vörös processzióit cigányzenekarral vonulnak a Váci-, Fóti- és Szt. László úti szavazóhelyiségekhez. A Marseillaise gyújtó akkordjai szállnak a kéklő ég felé. Megszámlálhatatlan csapatok hullámzanak így zenével és vörös zászlókkal a Váci út hosszában s a környékbeli utcákon. A szembejövők harsány kiáltásokkal üdvözlik egymást: „Éljen a Tanácsköztársaság! Éljen a proletárdiktatúra! Éljen az Internacionálé!"

„Szavazni kívántak a Szent István-, a Timót utcai kórház és más kórházak betegei is, akik azt kérték, hogy szavazatszedőket küldjenek ki hozzájuk. Kívánságukat természetesen teljesítették s a betegek boldogan adták le szavazatukat a társadalom egészségesebb berendezkedése érdekében"[41].

A tanácsok rendszere lehetővé tette, hogy a munkások és parasztok a régi bürokratikus közigazgatási apparátust félreállítva, maguk igazgassák a városokat és falvakat. Tanácsigazgatás nélkül a Kormányzótanács rendelkezései nem juthattak volna el a tömegekig, elakadtak volna a bürokratikus apparátusban. Különösen jó munkát végeztek az ipari városok tanácsai, melyeknek legtöbb tagja ipari munkás volt. Sok falusi tanácsban viszont a középparasztok, kispolgárok voltak többségben. Az ilyen tanácsok a békés építőmunkában általában megállták helyüket, de a külső ellenség és az ellenforradalmárok elleni harcban gyakran passzívak voltak, sőt — ingadoztak is. A megyei tanácsokban érvényesült a munkásság vezető szerepe s ezért szilárd támaszai voltak a proletárdiktatúrának.

A népbiztosságok részben megtartották a régi miniszteriális apparátust. Ez helyes is volt, mert a szakemberek

[41] Vörös Újság, 1919 április 9. A proletariátus első választása.

és a kiépített szervezet felhasználása megkönnyítette a proletárállam gyors kiépítését. Egyes népbiztosságok azonban elkövették azt a hibát, hogy szinte változtatás nélkül vették át a minisztérium apparátusát (igazságügy, földművelésügy stb.). Sok helyen a régi apparátus megfelelő politikai irányítás és ellenőrzés nélkül dolgozott tovább. Ezt alaposan kihasználták az ellenforradalmi érzelmű tisztviselők a Tanácsköztársaság elleni aknamunkájukban. Még nagyobb hiba volt, hogy a rendőrség és csendőrség helyett alakított Vörös Őrség a legtöbb helyen, így Budapesten is, majdnem teljes számban átvette a rendőrség és csendőrség tisztikarát és legénységét. Dietz volt budapesti rendőrfőkapitány később kijelentette: „az egész rendőri szervezet a helyén maradt. Helyes is volt, hogy ott maradt. Én is arra törekedtem, hogy együtt maradjunk és védjük, amit lehet."[42] Ezért a Vörös Őrség, melynek fő feladata az ellenforradalmárok elleni harc volt, sok megyében semmit sem tett az ellenforradalom ellen, sőt nem egy esetben még támogatta is. Debrecenben a Vörös Őrségben meghagyott volt rendőrök parancsnokuk, Rostás volt rendőrfőkapitány vezetésével maguk lázadtak fel a proletárhatalom ellen.

Minél nehezebbé vált a Tanácsköztársaság helyzete a kapitalista hadseregek támadásai és a gazdasági nehézségek következtében, annál gyakoribbá váltak az ellenforradalmi mozgalmak. A Kormányzótanács egyik alapvető hibája volt, hogy — néhány eset kivételével — nem lépett fel elég erélyesen az ellenforradalmárokkal szemben. Minden országban természetesnek tartják, hogy azzal, aki háború idején a kormány erőszakos megdöntésére szervezkedik, mint hazaárulóval kell elbánni. A Tanácsköztársaság hatóságai pedig egyre-másra kegyelmeztek meg a Héjjas-féle ellenforradalmároknak, akik a kapitalisták uralmának helyreállítása után a kommunista és szocialista munkások és parasztok tömeges legyilkolásával és megkínzásával bebizonyították, hogy nem érdemeltek kegyelmet. Az ellenforradalmárok fő védelmezői a szociáldemokrata vezetők voltak. A kommunisták felismerték, hogy milyen veszélyes

[42] A Rákosi-per. Szikra 1950. 338. old.

ez az engedékenység a proletárhatalom ellenségeivel szemben. Mégsem tudtak ellene komolyan fellépni, mert az egyesülés után nem volt többé olyan szervezet, amely lehetővé tette volna a kommunisták egységes, szervezett fellépését.

Az egyesülés

Az egyesülés gyakorlati eredménye az lett, hogy a munkásosztály élcsapata, a KMP megszűnt. Mivel a KMP fiatal, szervezetileg gyenge párt volt, aránylag kevés szilárd szervezettel, az egyesülés úgy folyt le a legtöbb helyen, hogy a kommunisták beléptek az SZDP szervezetbe. Az SZDP szervezetek már a két forradalom között megteltek kevéssé öntudatos, sőt polgári elemekkel is. (A 60—70 000-es felnőtt lakost számláló Szegeden az SZDP taglétszáma 1918 november 1 után 5—6000-ről mintegy 27 000-re szaporodott.) Az egyesült párt taglétszáma a forradalom győzelme után természetesen tovább növekedett s egy-két hónap alatt elérte a másfél milliót — vagyis minden harmadik felnőtt ember párttag volt. Vidéken még az sem ment ritkaságszámba, ha a volt polgári pártok helyi szervezetei kollektíve beléptek az egyesült pártba, mint Debrecenben, ahol a polgári pártok kimondták feloszlásukat és egyúttal felszólították tagjaikat, hogy jelentkezzenek a Magyarországi Szocialista Pártba. Somogy megyében a jómódú parasztokat, birtokosokat tömörítő Kisgazdapárt szervezetei minden községben beléptek a Szocialista Pártba. A nagykanizsai szerzetesek, a Borsod megyei református papok testületileg beléptek a pártba. A nagykanizsai és környéki nagybirtokosok és bérlők megalakították a gazdák szakszervezetét és szintén beléptek a Szocialista Pártba. A munkásosztály *élcsapata* tehát felolvadt magában a munkásosztályban és ráadásul a párt megtelt polgári elemekkel. A proletariátus diktatúrája pedig nem lehet teljes az osztályt és az egész népet vezető szervezett élcsapat nélkül.

Az egyesült párt nemcsak szervezetileg, eszmeileg sem tudta betölteni az élcsapat történelmi szerepét. Bár a jobboldali szociáldemokraták az egyesülésnél elfogadták a kommunista programot, a gyakorlatban harcolni kellett a program minden egyes pontjának megvalósításáért. A párt ideológiailag nem volt egységes, a szocialista világnézet

elég tágan értelmezett keretein belül különböző nézetek harcoltak egymással. A szociáldemokrata vezetők szavakban elismerték a leninizmust és megtagadták a szociáldemokratizmust, de a valóságban megőrizték reformista, opportunista nézeteiket. Gyűléseken, kongresszusokon felszólaltak a következetes osztályharc mellett, de amikor egy-egy ellenforradalmárt meg kellett volna büntetni, mindig körömszakadtáig harcoltak azért, hogy ne büntessék meg a bűnösöket. Kispolgári, békülékeny magatartást tanúsítottak a burzsoáziával szemben.

A pártba belépett kispolgári tömegek magukkal hozták kispolgári nézeteiket, a pacifizmust, nacionalizmust, idealizmust stb. Így a párt egysége csak papíron volt meg. Azok a jobboldali szociáldemokraták, akik kezdettől fogva ellenezték a Tanácsköztársaság megalakítását, felhasználták ezt a helyzetet a párt bomlasztására, a párton belül agitáltak a proletárdiktatúra ellen.

A pártnak nem volt vezető szerepe. A helyi pártszervezetek nem irányították a tanácsok, az állami szervek, az állami funkciókban dolgozó kommunisták munkáját, sőt az is előfordult, hogy a tanács nevezte ki a pártszervezet vezetőségét. Az állami és a pártmunka határai sok esetben elmosódtak. A pártszervezetek főleg agitációval és propagandával foglalkoztak, sok helyen pedig nem is lehetett elválasztani, megkülönböztetni a pártvezetőseget a direktóriumtól. A központi párttitkárság és a pártlapok tevékenységét a Kormányzótanács irányította. Ilyen helyzetben természetes, hogy a hadseregben, a Vörös Őrségnél és más fontos állami szervekben nem volt semmiféle pártellenőrzés, ami megkönnyítette az ellenséges elemek szervezkedését.

Miért egyesültek a kommunisták a szociáldemokratákkal? A kommunisták március 21-én nem voltak még elég erősek ahhoz, hogy az SZDP ellenére valósítsák meg a proletárdiktatúrát. A munkásság hatalomrajutásának a két munkáspárt egyesülése volt az ára. A kommunisták azt a feltételt állították a szociáldemokraták elé, hogy fogadják el a kommunista programot. Miután a szociáldemokraták — a jobboldali vezetők egy részének kivételével — elfogadták

ezt a feltételt, nehéz lett volna kitérni az egyesülés elől. A munkások a kommunistákat tették volna felelőssé a kapitalista rendszer további fennmaradásáért s nem valószínű, hogy a kommunisták meg tudták volna győzni az egységet követelő munkásságot arról, hogy meg kell várniuk az SZDP teljes vereségét. A forradalom fejlődése szempontjából előnyösebb lett volna, ha megmarad a két külön párt és együtt alakít kormányt. Ez a megoldás a szociáldemokraták teljes lejáratásához vezetett volna, akik éppen ezért hallani sem akartak róla. A kommunisták arra számítottak, hogy ha a szovjet Vörös Hadsereg eléri Magyarországot és a Tanácsköztársaság katonai helyzete megszilárdul, akkor majd megtisztítják a pártot a jobboldali elemektől.

A kommunisták hibája az volt, hogy az egyesülés után nem folytattak következetes harcot a jobboldali szociáldemokraták leleplezéséért, elszigeteléséért és a pártból való kiszorításáért. Arra kellett volna törekedniök, hogy a szociáldemokrácia megindult szakadása befejeződjön, a forradalmárok elváljanak az opportunistáktól, leplezzék le őket a munkások előtt, és tisztítsák meg a pártot a megalkuvóktól és a kispolgári elemektől. A kommunista vezetők egy része azonban — elsősorban Kun Béla — mindenáron meg akarta óvni a párt *látszólagos* egységét és kerülte az összeütközést az opportunistákkal és az ingadozókkal, ahelyett, hogy *valódi* egységet hoztak volna létre; a forradalmárok egységét a megalkuvókkal szemben. A kommunisták akcióképességét ezen a területen gátolta az is, hogy már a diktatúra első heteiben nemcsak a belső ellenforradalom, hanem az intervenció ellen kellett fordítaniok minden erejüket.

Az ipar szocializálása

A Kormányzótanács március 26-án kiadott IX. számú rendeletével köztulajdonba vette mindazokat az ipari, bánya és közlekedési üzemeket, amelyeknek munkáslétszáma a huszat meghaladta. Ezzel megszüntette a kizsákmányolást a nagy- és középiparban és megteremtette a szocialista gazdaság alapjait az ipar terén. Később köztulajdonba vették — legtöbbnyire az érdekelt munkások követelésére — a

kisebb üzemek jelentős részét is; ez ugyan korai volt és fokozta a gazdasági nehézségeket, de nem lehetett megakadályozni.

Az üzemek igazgatását a demokratikus centralizmus elve alapján szervezték meg. Az üzemet a szociális termelés népbiztossága által, felülről kinevezett termelési biztos vezette. „A termelési biztos a proletárság összességének képviselője abban az üzemben, amelynek élére állították." Az üzem munkásai ellenőrző munkástanácsot választottak. A munkástanács a termelési biztossal egyetértésben működött, feladata volt „a proletár munkafegyelem megteremtése, a dolgozó nép tulajdonának védelme és a termelőmunka ellenőrzése"[43]. A munkástanács és a termelési biztos közti vitákban a népbiztosság döntött, a döntésig azonban végre kellett hajtani a termelési biztos utasításait. A termelési biztosok és az üzemi tanácsok között gyakoriak voltak a nézeteltérések. Ennek oka egyrészt az volt, hogy sokszor nem megfelelő embert neveztek ki termelési biztosnak, másrészt a mukástanácsok teljesen választóiktól függtek és mivel a munkások egy része gyakran lépett fel a közérdeket sértő teljesíthetetlen követelésekkel, sok munkástanács nem mert szembeszállni az ilyen túlzó kívánságokkal, sőt magáévá tette azokat. A tanácsok gyakran bizalmatlanok voltak a termelési biztosnak kinevezett értelmiségiekkel, mérnökökkel szemben. Befolyásolták a tanácsokat a szakszervezeteket vezető jobboldali szociáldemokraták is.

A hibák és súrlódások ellenére a termelési biztosok és üzemi tanácsok rendszere kiállta a próbát, alkalmasnak bizonyult a termelés irányítására.

A szocialista ipar szervezetét nagyon gyorsan kiépítették. Ezt a munkát megkönnyítette a szocialista és más haladó gondolkodású mérnökök aktív részvétele a szocialista ipar megszervezésében. 2—3 hét alatt az egész országban minden szocializált üzemhez kinevezték a termelési biztosokat és megalakultak az ellenőrző munkástanácsok.

Az ipar irányításának megjavítása érdekében az országot ipari kerületekre osztották, s ezeket a kerületi ipari terme-

[43] Tanácsköztársaság (Hivatalos lap) 1919 március 27.

lési tanácsok irányították. Később a gazdasági élet központi irányítására létrehozták a Népgazdasági Tanácsot, melynek elnöke Varga Jenő lett, s megkezdték az ennek alárendelt népgazdasági tanácsok szervezését. Az egész iparban bevezették a 8 órás munkaidőt.

A Tanácsköztársaság legnehezebb gazdasági feladata az ipari termelés helyreállítása volt. A burzsoázia rendkívül leromlott ipart hagyott a Tanácsköztársaságra. A háború idején a végsőkig kihasználták az üzemeket, teljesen elhanyagolták a felújítást és a berendezés korszerűsítését. A legszükségesebb karbantartást is alig végezték el. A polgári forradalom után beállott zűrzavart fokozta a vagyonuk elvesztésétől tartó tőkések szabotázsa. Mindehhez hozzájárult a katasztrofális nyersanyaghiány. A hadigazdálkodás amúgy is kifosztotta az ország nyersanyag és főleg tüzelőkészletét, most pedig az antant csapatai megszállták az ipar nyersanyagbázisának nagyobb részét és gazdasági blokád alá vették a Tanácsköztársaságot.

Az üzemek többségében átmenetileg romlott a munkafegyelem. A tőkés termelés fegyelme eltűnt s az öntudaton alapuló munkafegyelmet nem lehetett egyik napról a másikra megteremteni. Annál kevésbé, mert áprilisban és májusban az öntudatos munkások tízezrei mentek a frontra. A munkások kívánságára megszüntették az akkordbérezést s áttértek az időbérezésre. Ráadásul az időbérezésnél is kevéssé vették figyelembe a szakképzettséget. A Kormányzótanács és a legöntudatosabb munkások hamar felismerték az időbérezés hátrányait. Azonban sok munkás nem értette meg, hogy az időbérezés gátolja a termelés növelését és ezzel az életviszonyok javítását is. Ezt azért is nehéz volt megmagyarázni nekik, mert a szocialista munkásmozgalom mindig harcolt a *kapitalisták* akkordbérezése ellen, ami a kizsákmányolás fokozásának egyik fő formája. Egy-két hónap után azonban egyre több munkás értette meg, hogy a szocialista társadalomban érdekük a termelés fokozása. Sok üzemben maguk a munkások követelték a dolgozók érdekeinek megfelelő teljesítménybérezés bevezetését. Jellemző, hogy a Salgótarjáni Acélgyárban a műszaki vezetés nem

mert állást foglalni az időbérezés ellen, de a munkástanács határozatot hozott a teljesítménybérezés bevezetésére. A Népgazdasági Tanács június 7-én felszólította a termelési biztosokat és a munkástanácsokat, hogy a szakszervezettel és az üzem munkásságával egyetértésben tegyenek javaslatot prémium vagy darabbér-rendszer bevezetésére. Ez a megoldás lehetővé tette, hogy mindenütt azt a formáját vezessék be a teljesítménybérezésnek, amelyet a munkások maguk is helyeselnek.

A Tanácsköztársaság utolsó hónapjaiban sok üzemben bevezették a teljesítménybérezést. Ez más intézkedésekkel együtt — szigorú anyaggazdálkodási politika, az üzemek kooperálása, profilírozása — lehetővé tette, hogy a kezdeti visszaesés után emelkedjék a termelés. Számos üzemben — például a csepeli lőszergyárban, egyes bányákban — a Tanácsköztársaság ideje alatt sohasem következett be lényeges csökkenés a termelésben. A Kormányzótanács egyik ülésén Kun Béla kijelentette: a csepeli termelésre büszke lehet a proletárállam. Ez persze csak ott volt lehetséges, ahol a nyersanyagot biztosítani tudták. A termelés folytonosságát azonban néhány üzem kivételével mindenütt fenntartották, bár a termelt áruk mennyisége többnyire csökkent.

A Tanácsköztársaság parasztpolitikája

A Tanácsköztársaság megszüntette a parasztság sok százéves elnyomatását és kizsákmányoltságát. Kisajátította a 100 holdnál nagyobb birtokokat. A nagybirtokok megváltás nélkül mentek át a dolgozó nép tulajdonába.

A Kormányzótanács súlyos hibát követett el azzal, hogy a nagybirtokokat nem osztotta fel a parasztok között, hanem névleg termelőszövetkezeteket, mai fogalmaink szerint azonban inkább állami gazdaságokat létesített rajtuk. A Tanácsköztársaság vezetői tudták hogy a parasztok földosztást akarnak, hogy számukra az egész forradalomból ez a legfontosabb. Mégis a leghatározottabban ellenezték a nagybirtokok felosztását. Abból indultak ki, hogy a földosztás nem proletár-szocialista, hanem kispolgári demokratikus megoldása a földkérdésnek.

Az apró parasztgazdaságok tömege a szocialista fejlődés bizonyos fokán valóban a fejlődés gátjává válik. Egyrészt gazdasági szempontból: a kis gazdaságok nem tudnak annyit termelni, mint a jól berendezett nagybirtokok, keveseb árut visznek piacra, ami megnehezíti a városi dolgozók és az ipar ellátását. Másrészt politikai szempontból: a kisgazdaság „napról napra szüli a kapitalizmust", a földnélküli parasztok gazdákká válva kispolgári hatások alá kerülnek s a munkásság szövetségeseiből mint kisáruter-melők, a szocializmus és kapitalizmus között ingadozó elemekké válhatnak.

A Tanácsköztársaság vezetői azzal követtek el hibát, hogy nem akarták megérteni: a magyar falunak hosszú időre van szüksége a szocializmus felépítéséhez és a szocialista fejlődést demokratikus reformokkal kell kezdeni, melyek közül a legfontosabb a földosztás. Nem értették meg a helyzetnek azt a sajátosságát, hogy a város már megérett a szocializmusra, de a falu még csak részben. Nem számoltak a dolgozók többségét kitevő parasztság határozott kívánságával. Hibájukat súlyosbítja, hogy ez a kérdés Oroszországban már előbb felvetődött és ott helyesen oldották meg: felosztották a földet.

„Nyíltan megmondottuk — írta Lenin a földosztásról —, hogy ez nem felel meg a mi nézeteinknek, hogy ez nem kommunizmus, de mi nem erőszakoltuk rá a parasztságra azt, ami nem az ő nézeteinek, hanem csak a mi programunknak felelt meg"[44].

Az áruellátás kérdését meg lehetett volna oldani a nagybirtokok egy részének átalakításával állami gazdasággá és a nagygazdák felesleges készleteinek rekvirálásával. Politikailag pedig, mivel nem a meglevő viszonyokból indultak ki, éppen az ellenkezőjét érték el annak, amit akartak. A szegényparasztok a föld megváltás nélküli felosztását várták a proletárdiktatúrától és akkor lettek volna igazán aktív, lelkes hívei a Tanácsköztársaságnak, ha ez megtörténik. Mivel csalódtak várakozásukban — ha többségükben hívei

[44] *Lenin* Művei. 28. köt. Szikra 1952. 136. old.

voltak is a proletárdiktatúrának —, meglehetősen passzívak maradtak. A középparasztok attól féltek, hogy végül teljesen megszűnik a föld magántulajdona és az ő földjüket is elveszik. A föld felosztása Magyarországon forradalmasító hatással lett volna a szomszédos országok parasztságára s az ellenséges hadseregek katonáira is.

A parasztság helyzete ennek ellenére javult a Tanácsköztársaság idején. A falusi proletárok igen sokat kaptak a munkáshatalomtól. A volt gazdasági cselédek készpénzfizetése a háború alatti évi 120—150 korona helyett évi 2400—3200 korona volt, a napszámosoké a háború végén járó napi 5 korona helyett 30—40 korona. Míg 1918 őszén a természetbeni járandóság 12—16 mázsa gabona volt, 1919 tavaszán már 24—28 mázsa. A magas bérek és juttatások mellett a jól felszerelt gazdaságokban jobb volt a dolgozók anyagi helyzete, mintha a földet felosztották volna.

A mezőgazdasági munkásokra is kiterjesztették az ingyenes betegségi és balesetbiztosítást. A saját földdel nem rendelkezők házhelyet, kertet kaptak. Megszüntették a saját földjukön gazdálkodó parasztok adófizetését. (Az adóelengedésnek káros következményei is voltak. Egyrészt a községi adók megszűnvén, a helyi tanácsoknak alig maradt saját jövedelmük. Másrészt az ellenforradalmárok azzal ijesztgették a kisgazdákat, hogy azért nem kell adót fizetni, mert hamarosan tőlük is elveszik a földet.) A mezőgazdasági termelés folyamatosságát sikerült biztosítani, rendesen megművelték a szövetkezeti és az egyéni földeket is. A kevés legelővel rendelkező községeknek új legelőket hasítottak ki az állami földekből. De ezek a vívmányok nem tudták kárpótolni a parasztságot a földosztás elmaradásáért.

A Tanácsköztársaság Alkotmánya

A Tanácsok Országos Gyűlése, mely június 14. és 23. között ülésezett, elfogadta a Tanácsköztársaság Alkotmányát, amely a világtörténelem második szocialista alkotmánya volt. Az Alkotmány biztosította a dolgozók alapvető jogait. Az Alkotmány kimondta: „A Tanácsköztársaságban a proletárság minden szabadságot, jogot és hatalmat kezébe vett abból a célból, hogy megszuntesse a kapitalista rendet és a burzsoázia uralmát s ennek helyébe a

szocialista termelési és társadalmi rendet tegye. A proletariátus diktatúrája azonban csupán eszköz mindennemű kizsákmányolás és mindenfajta osztályuralom megszüntetésére és előkészítése annak a társadalmi rendnek, amely nem ismer osztályokat..."[45]

Az Alkotmány biztosította a *dolgozók* szólás-, sajtó-, gyulekezési és lelkiismereti szabadságát. Kimondta a művelтségre való jogot is s ezért a tanulást ingyenessé tette.

Az Alkotmány szerint: „A Tanácsköztársaságban csak annak van helye, aki dolgozik. A Tanácsköztársaság elrendeli az általános munkakényszert, ezzel szemben megállapítja a munkára való jogot. A munkaképteleneket, valamint azokat, akik dolgozni akarnak, de akiknek az állam munkát juttatni nem tud, az állam tartja el."

Az Alkotmány leszögezte, hogy a Tanácsköztársaság a népek szabadságának és teljes egyenlőségének alapján áll. Kulpolitikájának célja „a dolgozók világának békéje".

Az Alkotmány részletesen szabályozta a Tanácsköztársaság állami szervezetét, mélynek alapja a tanácsrendszer. „A munkások, katonák és földmívesek tanácsaiban a dolgozó nép hozza a törvényeket, hajtja azokat végre és bíráskodik azok megszegői fölött. A proletárság a tanácsban gyakorol minden központi és helyi hatalmat."

A Tanácsköztársaság a dolgozók életének javításáért

A nehéz gazdasági helyzet ellenére a Tanácsköztársaság fennállásának rövid ideje alatt is nagyon sokat tett a dolgozók anyagi helyzetének javításáért. Bevezették a betegségi és baleseti biztosítást minden bérből élő dolgozó részére, magas, a rendes fizetés 60—70%-át kitevő táppénzzel és ingyenes orvosi kezeléssel. A kórházak, szanatóriumok, üdulők a dolgozók gyógyulását és pihenését szolgálták. Államosították a bérházakat. A kapitalista rendszerben Budapesten és vidéken is a proletárok százezrei éltek nyomortanyákon és tömeglakásokban, mert nem tudták megfizetni a rendes lakások bérét. Most a legrosszabb viszonyok közt élő családokat

[45] Tanácsköztársaság, 1919 június 28.

beköltöztették a gazdagok palotáiba és luxuslakásaiba. Budapesten áprilistól júniusig 32 410 család került ilyen módon emberhez méltó lakásba, nem számítva azokat, akik helyükbe költöztek az addig zsúfolt, de egyébként lakható házakba. Vidéken is sokan kaptak új otthont. Kecskeméten például 700 lakást és 2500 bútorozott szobát adtak át az otthontalanoknak. A nagybirtokokon, ahol a Tanácsköztársaság előtt és után több bérescsalád is élt egy szobában, elrendelték, hogy minden család legalább egy szobát és konyhát kapjon. A kisebb lakások bérét 20%-kal csökkentették, a befolyt összeget a lakóházak tatarozására fordították. Az első rendeletek egyike kimondta, hogy a Tanácsköztársaság nem ismer törvénytelen gyermeket; a házasságon kívül született gyermekeket a többiekkel minden tekintetben egyenlő jogok illetik meg. Az anyák hat heti szülési szabadságot kaptak. Felemelték a munkások és alkalmazottak bérét. A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara, tehát egy tőkés szervezet 1922. évi jelentése szerint a Tanácsköztársaság idején a munkások bére az előző év végéhez viszonyítva 100%-kal, reálbére — a különböző juttatásokat nem számítva — 25%-kal emelkedett. A kistisztviselők reálbére több mint 15%-kal emelkedett. Jelentősen emelték a pedagógusok fizetését. A háború alatt fizetett nyomorúságos hadisegély és zsold helyett most a vöröskatonák havi 1200 korona munkabér-megtérítést kaptak, ami a közepes szakmunkás fizetésnek felelt meg (a tényleges idejüket töltő 18—23 évesek 600 koronát). Vásárlásoknál, a lakások elosztásánál és még sok más tekintetben is előnyben részesültek a katonák családtagjai.

A felsorolt szociális vívmányokon kívül számos kisebb jelentőségű intézkedés történt a dolgozók jóléte érdekében. Budapesten például sok embert érintett a 100 koronánál kisebb zálogértékű zálogtárgyak ingyenes visszaadása.

Tanoncvédelmi törvény gondoskodott az ifjúmunkások megfelelő képzéséről és védelméről, megszüntették a tanoncok és ifjúmunkások kiszolgáltatottságát, embertelen kizsákmányolását. Szabályozták a tanoncok munkaidejét is,

megtiltották, hogy a tanoncokkal házimunkát végeztessenek. Azelőtt az inas a mesternél nemhogy nem kapott fizetést, de sok esetben maga fizetett azért, hogy tanulhat. Most egységesen rendezték a tanoncok bérét, megtiltották a tanoncok bántalmazását és számos kisiparost, akik a rendelet megjelenése után is verték inasukat, a Forradalmi Törvényszék elé állítottak. Sokat fejlődött a gyermekvédelem. Minden iskolában felmentettek a tanítás alól 1—1 pedagógust és azzal bízták meg, hogy kísérje figyelemmel a gyermekek otthoni helyzetét és szükség esetén intézkedjen érdekükben. Budapesten 1919 nyarán 25 000 pár cipőt osztottak ki a rászoruló gyermekek között. Emberi körülmények közé kerültek a gyermekmenhelyek lakói. Sok ezer proletárgyerek üdült a Balatonon, a Mátrában, a gazdagok kastélyaiban.

A közélelmezés helyzete a Tanácsköztársaság idején is nehéz volt. A rendelkezésre álló készleteket azonban igazságosan osztották el. Senki sem kapott olyan bőséges ellátást, mint a gazdagok a háború alatt, de nem is éhezett senki. Budapesten volt a leggyengébb az élelmezés, de itt is sokkal jobban táplálták a lakosságot, mint például a kapitalizmus áldásait élvező Bécsben. Ha zsírban s néhány más élelmiszerben hiány is volt, az élelmezés Pesten sem volt kevés, csak egyhangú.

A nemzetiségek jogai

A nem magyar nemzetiségű állampolgárok minden tekintetben a magyarokkal egyenlő jogokat nyertek. A Ruténföld, valamint Nyugat-Magyarország túlnyomóan németek lakta része autonómiát kapott és megfelelő képviseletet a Kormányzótanácsban és a Tanácsok Országos Gyűlésén. A közhivatalokat utasították, hogy az országban használt bármely nyelven megírt beadványt fogadjanak el. A tanácskormány többször is kijelentette, hogy nem kíván más népeket elnyomni, vagy bármely nemzetiséget akarata ellenére a Magyar Tanácsköztársasághoz csatolni.

A Tanácsköztársaság kultúrpolitikája

A dolgozók szolgálatába állították az iskolákat és az összes kulturális intézményeket. Minden iskolát államosítottak. Az iskolakötelesek korhatárát 10 évesről 14 évesre emelték. Elhatározták a falusi gyerekek tanulását akadályozó „osztatlan" iskolák — melyekben a hatévesek a 12 évesekkel együtt tanultak — megszüntetését. A dolgozók gyermekei számára lehetővé vált bármilyen iskola, egyetem elvégzése. A felnőtt munkások számára alapított Munkásegyetem is megkezdte előadásait. Hadat üzentek az írástudatlanságnak. Csak a budapesti V. kerületben 4 írástanfolyam indult 400—500 részvevővel. Elválasztották az egyházat az államtól s ezzel felszabadították az iskolákat az egyházi befolyás alól, megszüntették az iskolai hitoktatást.

Fellendült az iskolánkívüli népművelés. Politikai, természettudományos és egyéb ismeretterjesztő előadások ezrei segítették a dolgozók művelődését. Budapesten 2000 ifjúmunkás részére szerveztek zenetanfolyamokat. Munkáshangversenyeket rendeztek. A Magyar Színház hetenként egyszer csak az ifjúmunkások számára tartott előadást. Budapesten öt gyermekmozit nyitottak meg. Szervezetileg és anyagilag is biztosították a tudományos és művészi alkotás lehetőségeit. Megszüntették a régi rendszer konzervatív kultúrpolitikusainak uralmát, a legjobb szakemberek kezébe adták a kulturális élet irányítását és egy sor egyetemi tanszéket; a zenei direktórium vezetői Bartók Béla, Kodály Zoltán és más kiváló zeneszerzők lettek. A Tanácsköztársaság kikiáltását olyan nagy írók üdvözölték műveikkel, mint Móricz Zsigmond és Tóth Árpád.

„Legyen szavad teremtés új igéje.
Formáld át sáros, bűnös, ócska bolygónk...
Formáld boldoggá pörölyös kezeddel"

— kéri a forradalmat Tóth Árpád „Az új isten" című versében. A magyar plakátművészet azóta soha el nem ért színvonalon állt a Tanácsköztársaság idején. (Berény Ró-

bert, Bíró Mihály, Pór Bertalan, Uitz Béla és mások pla kátjai.) Gondoskodtak a művészek és tudósok biztos megélhetéséről, nyugodt munkafeltételeiről. A Közoktatásügy. Népbiztosság nagy tervek egész sorát dolgozta ki a kultúra kincseinek eljuttatására a dolgozókhoz, de az ellenforradalom győzelme miatt e terveknek csak kis része valósulhatott meg. Így biztosították, hogy a színház- és koncertjegyek nagy részét a fizikai dolgozók kapják meg kedvezményes áron. Nagyszámú felvilágosító, tájékoztató füzetet adtak ki a Tanácsköztársaság célkitűzéseinek és rendeleteinek ismertetésére. Megjelentették Lenin több művét: az Állam és forradalmat, A szovjethatalom soronlevő feladatait, Lenin előadói beszédét a III. Internacionálé kongresszusán a burzsoá és a proletár demokráciáról, beszédét a Szovjetek III. kongresszusán, a Szovjetek Központi Végrehajtóbizottsága, a Moszkvai Szovjet és a szakszervezetek 1918 júniusi együttes ülésén, levelét az amerikai munkásokhoz. Ezeken kívul az újságokban is számos beszédét és cikkét közölték.

A Tanácsköztársaság és a külföldi munkások

A Magyar Tanácsköztársaság megalakulását és eredményeit örömmel és bizakodással fogadták Európa munkásai. Különösen nagy lelkesedést váltott ki a magyar proletariátus győzelme Szovjet-Oroszország munkásaiból, parasztjaiból és vöröskatonáiból.

Lenin a következőket írta a magyar munkásokhoz intézett üzenetében: „Az a háború, amelyet ti viseltek, az egyetlen jogos, igazságos, igazán forradalmi háború, az elnyomottak háborúja az elnyomók ellen, a dolgozók háborúja a kizsákmányolók ellen, háború a szocializmus győzelméért. Az egész világon a munkásosztály minden becsületes tagja a ti pártotokon áll."[46]

Az orosz munkások az Októberi Forradalom után a világforradalom második lépését látták a Magyar Tanácsköztársaságban. A Tanácsköztársaság kikiáltása jelentős új

[46] *Lenin* Művei. 29. köt. Szikra 1953. 397. old.

bizonyítéka volt annak, hogy a világ proletárjai nem hagyják magára az orosz munkásosztályt az imperialisták ellen vívott harcában. A magyar munkásosztály is felsorakozott az egész világ elnyomottainak felszabadításáért, a kizsákmányolás, a nyomor, a háborúk ellen folyó harc első vonalába. Különösen nagy hatása volt a magyar forradalomnak a szomszéd országokban és Németországban. A Magyar Tanácsköztársaságot hamarosan követte a Bajor Tanácsköztársaság. A csehszlovák, délszláv, osztrák, román munkások közül mind többen követelték vezetőiktől az orosz és magyar példa követését.

„Millió meg millió barátunk van a széles világon. A munkástömegek délen és északon, nyugaton és keleten mohó érdeklődéssel és forró szeretettel néznek a Magyar Tanácsköztársaságra és arra a munkára, amely itt folyik"[47] — írta Móricz Zsigmond.

A Tanácsköztársaság megalakulása és harcai elvonták az imperialisták katonai erejének egy részét a Szovjet-Oroszország elleni támadástól, megzavarták és részben meg is gátolták a Szovjet-Oroszország elleni katonai tervek végrehajtását. A Tanácsköztársaság lekötötte a román és a balkáni francia haderő egy részét és lehetetlenné tette, hogy a szomszédos országok aktívan részt vegyenek a Szovjet-Oroszország elleni hadjáratban. Veszélyeztette az antant csapatok felvonulási területének egy szakaszát.

A Magyar Tanácsköztársaság megalakulása és sikeres fejlődése bebizonyította a polgári és revizionista politikusok és szociológusok azon állításának alaptalan voltát, hogy a szovjet forradalom „orosz sajátosság", annak okai Oroszország sajátosságaiban, vagy éppen az 1917 októberi oroszországi viszonyokban keresendők. A magyar forradalom azt példázta, hogy bár a szocialista forradalom különböző módon megy végbe a különböző országokban, a lényeg: a proletariátus forradalmi osztályharca a burzsoázia ellen, a proletariátus diktatúrája a forradalom győzelme után, az alapvető termelőeszközök kisajátítása

[47] Móricz Zsigmond: Új világot teremtünk. Művelt Nép 1953. 172. old.

történetileg rövid idő alatt, a munkásság és a szegényparasztság szövetsége, a nép bevonása a kormányzásba a tanácsrendszer útján — az adott történelmi időszakban mindenütt azonos.

A proletariátus öröménél csak a burzsoázia félelme, dühe és gyűlölete volt nagyobb. Az antant-hatalmak és a szomszéd országok kapitalistái és az őket szolgáló politikusok elhatározták a Magyar Tanácsköztársaság megsemmisítését. Féltek, hogy elvesztik magyarországi vagyonukat, féltek, hogy Magyarország majd egyre több segítséget nyújt Oroszországnak, de elsősorban attól féltek, hogy a tanácsrendszer magyarországi győzelme és sikerei követésre lelkesítik azokat az európai proletárokat, akik számára a Magyar Tanácsköztársaság megalakulása szomszédságukban jól látható közelségbe hozta a szocializmust. Magyarország példája azt jelentette Európa elnyomottainak: nemcsak Oroszországban győzhetett a szocializmus — Magyarországon is győzött és győznie kell az egész világon. Azóta a történelem világméretekben igazolta Lenin tanításait. A szocializmus világrendszerré vált. Egymilliárd ember építi a szocializmust. Megnőtt a Szovjetunió ereje és tekintélye. Ázsiában népköztársaság lett a hatalmas Kína. Számos gyarmati nép felszabadult és semmi sem állhatja útját a szocializmus győzelmes előretörésének.

2. A Tanácsköztársaság honvédő háborúja

A forradalmi munkásság vezetői a Tanácsköztársaság kikiáltásakor tudták, hogy nehéz harcok előtt állnak. Egy percig sem hitték, hogy a nemzetközi kapitalizmus tétlenül fogja nézni a proletariátus újabb győzelmét. A közelgő nemzetközi forradalom segítségébe és a magyar munkásosztály hősi helytállásába vetett hitük adott erőt elhatározásukhoz.

A tőkés államok eleinte abban reménykedtek, hogy a magyar proletárok nem arathatnak tartós győzelmet a burzsoázia felett. Látva, hogyan erősödik napról napra a

Magyar Tanácsköztársaság, elhatározták a fiatal proletárállam gyors vérbefojtását. A támadást a román tőkések és bojárok hadserege kezdte meg április 16-án.

A Tanácsköztársaság katonai helyzete rendkívül nehéz volt. A régi hadsereg felbomlott. Új, proletár hadsereget kellett szervezni, ehhez pedig néhány hónapra lett volna szükség. Az antant csapatai körülfogták a Tanácsköztársaságot és Ausztriát kivéve minden oldalról támadásra készültek. Bár az antant összes erőinek egyidejű támadására nem került sor, ennek veszélye mindig fennállt. Ezért a Tanácsköztársaság hadseregének azokat a frontokat is biztosítani kellett, melyeken egyelőre nem folytak hadműveletek. Ez pedig az amúgy sem nagy katonai állomány szétforgácsolására vezetett.

A Kormányzótanács már március 25-én elrendelte a magyar Vörös Hadsereg felállítását. A dolgozók Budapesten és vidéken ezrével jelentkeztek a Vörös Hadseregbe. A Hadügyi Népbiztosság gyorsan és eredményesen szervezte az új hadsereget. A kommunisták vették kezükbe a toborzást. Az imperialista támadás napján azonban csak 49 000 vöröskatona volt a frontokon. (Így is másfélszer annyi, mint két héttel azelőtt.) A velük szemben álló csapatok létszáma meghaladta a 160 000-et. A román fronton 18 000 vöröskatona harcolt 55 000 ember ellen. A Vörös Hadsereg létszáma napról napra növekedett. Április 16 és május 2 között 51 zászlóaljjal erősítették meg a keleti frontot, ezeket részben az új jelentkezőkből állították össze, részben a többi frontról vonták el. Ennek ellenére a román hadsereg továbbra is túlerőben volt. Döntő változást csak az hozott volna, ha a csehszlovák és a jugoszláv frontról minden erőt a román frontra visznek át. Ez azonban lehetetlen volt, mert nem tudhatták, mikor indul meg ott is a támadás. A szorongató helyzet következtében a keleti frontra irányított új csapatokat nem egy tömegben, hanem érkezésükkor, részletekben vetették harcba és így egyenként felmorzsolódva nem tudtak sokat változtatni a helyzeten. A Vörös Hadsereg kénytelen volt visszavonulni, ellentámadásokkal és védekező harccal akadá-

lyozva az ellenség előrenyomulását. Az ellentámadások helyenként — Nyíregyházánál, Hajdúszoboszlónál — sikerrel jártak, de ahhoz nem volt elég erejük, hogy tartósan megállítsák a román előnyomulást. Végképp lehetetlenné tette a vörös csapatok számára a sikeres ellenállást a „székely hadosztály" ellenforradalmár parancsnokainak árulása. Titokban megegyeztek a román parancsnoksággal és április 26-án letették a fegyvert. Ezzel megnyitották a frontot a románok előtt és lehetetlenné tették a Tiszántúl megtartását. A magyar csapatokat a bekerítés veszélye fenyegette. Ezért a Tisza vonalára vonultak vissza.

A székely hadosztály tisztjeinek árulása nem véletlen, elszigetelt jelenség. Szerves része volt ez az egész magyar burzsoázia hazaárulásának. A legvadabb nacionalisták, akik nem ismertek határt a háborús uszításban, míg ők voltak az ország urai, most, hogy a nép kezébe került a hatalom, szívesen feláldozták a magyarlakta területek egy részét is a hódítók étvágyának, csak azért, hogy a megmaradt területeken ismét őket segítsék uralomra. A hazafias szólamok eltűntek a burzsoázia szótárából, amint alkalmatlanná váltak a burzsoázia vagyonának gyarapítására. A hazafiság mája lekopott a kapitalista osztály testéről s most már természetes meztelenségében tűnt elő alóla a kizsákmányolók nemzetközi kapzsisága és hazafiatlansága. Mikor saját népük fordult ellenük, hamar megtalálták természetes szövetségeseiket az antant és a szomszéd államok más nyelven beszélő, de velük egészen egyformán gondolkodó burzsoáziájában. Az ellenforradalmár tisztek a hadseregben, a „civilek" Debrecenben, Szolnokon és mindenütt, ahol elég erejük volt hozzá, árulással, fegyveres felkelésekkel, szabotázzsal segítették a románok előnyomulását. A külföldre szökött földesurak és egyéb volt kizsákmányolók szüntelenül az idegen kormányoknál és antant megbízottaknál házaltak az intervenció megindításáért, majd kiszélesítéséért könyörögve. Politikájukra jellemző, hogy az antanttól azt kérték, tartsa fenn

a magyar nép kiéheztetését szolgáló gazdasági blokádot, otthon pedig a tanácskormányt szidták az élelmezési nehézségekért.

Bár a Vyx-féle jegyzékben a román csapatok számára az Arad—Nagyszalonta—Nagyvárad—Nagykároly vonalat szabták meg az előrenyomulás határaként, a román parancsnokság csak a Tisza vonalán állította meg csapatait május 1 után.

Április 29-én a csehszlovák hadsereg is támadást indított és május elsején elfoglalta Miskolcot. A cseh és a román csapatok egyesültek. A francia és jugoszláv csapatok megszállták Hódmezővásárhelyt és Makót. Úgy látszott, hogy megindult az általános támadás a Tanácsköztársaság ellen.

A külföldi katonák között terjedő forradalmi hangulat nagyon kockázatossá tette a Tanácsköztársaság elleni intervenciót. Sok csehszlovák, jugoszláv, sőt francia katona is átszökött a fronton és jelentkezett a Vörös Hadseregbe. Ausztriából ezernél több proletár jött Magyarországra, hogy fegyvert fogjon a Tanácsköztársaság védelmére. Az osztrák vöröskatonák hősiesen küzdöttek a tiszántúli harcokban. A szomszéd országok katonáinak többségét mégis harcba tudták vinni a Tanácsköztársaság ellen. Ennek fő oka az volt, hogy ezek a katonák, népükkel együtt, nemzeti felszabadulásukat élték át éppen a magyar uralkodó osztályok elnyomása alól. Burzsoá-földesúri kormányaik bizonyos tekintélyt élveztek, mint a nemzeti felszabadulás vezetői. A magyar urak elnyomása alatt élt népek gyűlölték elnyomóikat és ez a gyűlölet részben átterjedt a magyar népre is. A Vörös Hadsereg hírszerzése többször is jelentette, hogy a jugoszláv hadseregben főleg a bácskai, bánáti szerb katonák hajlandók harcolni, akik magyar uralom alatt éltek, míg az ó-szerbiaiak rokonszenveztek a Tanácsköztársasággal.

A Kormányzótanács május 2-i ülése

Ebben a sorsdöntő helyzetben napirendre került a Kormányzótanácsban a kérdés: a proletárdiktatúra vagy a polgári demokrácia felel meg a magyar munkásság érdekeinek és lehetőségeinek? A kérdést a jobboldali szociáldemokraták vetették fel. Az volt a véleményük, hogy mivel a Tanácsköztársaság nem kapott közvetlen segítséget a külföldi proletároktól, az imperialista hatalmak pedig nem hajlandók belenyugodni a Magyar Tanácsköztársaság létezésébe, a további vérontás hiábavaló. Javasolták, hogy a tanácskormány mondjon le és térjenek vissza a polgári demokratikus koalícióhoz. Abban reménykedtek, hogy akkor az antant megszünteti az előrenyomulást és a blokádot.

A kommunisták egységesen és határozottan ellenezték ezt a javaslatot. Azt ajánlották, hogy kérdezzék meg Budapest munkásságát: akar-e harcolni a proletárhatalomért és ha akar, minden erővel folytassák a harcot. A kommunisták bíztak abban, hogy a munkásság nem mond le a hatalomról. Bíztak abban, hogy sikeresen folytatni tudják a Vörös Hadsereg szervezését és ha meglesz az erős és nagyobb létszámú Vörös Hadsereg, eredményesen harcolhatnak a támadók ellen. Mellettük szólt, hogy már addig is a munkások tízezrei jelentkeztek önként a Vörös Hadseregbe. Növekedett a szomszéd országok munkásainak együttérzése magyar testvéreikkel. A kommunisták remélték, hogy az orosz Vörös Hadsereg és a nyugati munkásság előbb-utóbb közvetlen segítséget tud adni a Magyar Tanácsköztársaságnak. A kommunisták a proletár internacionalizmus alapján álltak. Nem feledkeztek meg arról, hogy milyen lelkesítő hatása van a Tanácsköztársaság fennállásának Kelet és Nyugat munkásaira s milyen csapás lenne a forradalmi munkásmozgalomra a proletárhatalom megszűnése, kivált önkéntes megszűnése. Megvetéssel fordultak el azoktól a szociáldemokratáktól, akik azt ajánlották: ne hozzon áldozatokat a magyar proletár a világforradalom győzelméért, ne akarjon más népek „Messiása" lenni, hanem várja meg, amíg Nyugaton győz a

forradalom. A kommunisták tudták, hogy ahol mindenki a másikra vár, ott nem történik semmi, számítottak arra, hogy a magyar forradalom esetleg el is bukhat egy időre, de amíg fennáll, segíti a nemzetközi proletariátus harcát a tőkés rendszer megdöntéséért s a nemzetközi proletariátus győzelme magával hozza a magyar nép felszabadulását is. A kommunistákhoz csatlakoztak azok a volt baloldali szociáldemokraták is, akik március óta magukat kommunistáknak tekintették s kommunisták maradtak az ellenforradalom győzelme után is. (Landler, Hamburger, Nyisztor, Pogány, Varga és mások.)

Azok a „centristák", akik márciusban határozottan állást foglaltak a forradalmi harc mellett, de végső soron szociáldemokraták maradtak, most bizonytalanul viselkedtek. Nem voltak igazi forradalmárok, nem is bíztak abban, hogy a magyar és a külföldi munkások kitartanak a forradalom mellett. Másrészt nem volt meg bennük a jobboldali szociáldemokraták határtalan iszonyodása mindentől, ami forradalmi s féltek attól, hogy a proletárdiktatúrát nem valamiféle demokrácia váltja fel, hanem a fehérterror. Először a Tanácskormány lemondása mellett foglaltak állást — Böhm Vilmos, a Vörös Hadsereg főparancsnoka már parancsot adott a hadműveletek beszüntetésére —, de a kommunisták és az öntudatos munkások határozott fellépésének hatására hozzájárultak a harc folytatásához.

A Kormányzótanács a harc mellett döntött. Május másodikán a Budapesti Munkástanács, meghallgatva a Kormányzótanács őszinte beszámolóját a katonai helyzetről, elrendelte a proletariátus mozgósítását. Hasonló döntést hozott a vasas bizalmiak értekezlete is. Azt már április 19-én kimondta a munkástanács, hogy a tanácstagok fele kimegy a frontra. A budapesti üzemek munkásai és a legöntudatosabb dolgozók az egész országban lelkesen helyeselték a határozatokat. Május 3-án és 4-én 44 000 ember vonult be a Vörös Hadseregbe. A termelésben nélkülözhetetlen munkások tízezrei jelentkeztek a gyári tartalékezredekbe. (Ezeknek létszáma Budapesten június 19-ig 32 000-re nőtt) Pécsről, Miskolcról százával szöktek át a munkások és bányászok a Vörös Hadsereghez. A hadügyi

népbiztosság, melyet a kommunista Szántó Béla vezetett, néhány nap alatt öt ezredet és kilenc önálló zászlóaljat alakított az újonnan toborzott katonákból. A munkásság határozott állásfoglalása a proletárdiktatúra mellett és tömeges bevonulása a Vörös Hadseregbe megváltoztatta nemcsak a Vörös Hadsereg erejét, hanem harci szellemét is.

A további román előrenyomulás reményében Szolnokon és Abonyban a burzsoázia fegyveres lázadással magához ragadta a hatalmat. A Vörös Hadsereg egységei Szamuely Tibor, Steinbrück Ottó és más kommunisták vezetésével néhány óra alatt visszafoglalták Abonyt és Szolnokot. A román hadsereg nem mondott le ugyan a Vörös Hadsereg elleni további harcról, de egyelőre megállt a Tisza vonalán, mert így is túlhaladt a számára kijelölt határon. Románia szövetségesei nem nézték jó szemmel, hogy mindent a román hadsereg szálljon meg, ezért a románoknak a támadás folytatása előtt ki kellett eszközölni a párizsi „békekonferencia" engedélyét. A Vörös Hadsereg megerősödése lehetetlenné tette, hogy gyors előrenyomulással kész tények elé állítsák szövetségeseiket, a további támadást erősebben elő kellett készíteni. Ezért a román fronton egyelőre viszonylagos nyugalom uralkodott.

Az északi hadjárat

A jugoszlávok és a franciák nem folytatták az előrenyomulást. Így a Vörös Hadsereg fő frontja a csehszlovák front lett. A csehszlovák csapatok, bár már magyarlakta területen álltak, folytatták az előrenyomulást. A kommunista munkások legjobbjait, a kommunista népbiztosok nagy részét a frontra küldték. A Vörös Hadsereg hadtestparancsnokai Landler Jenő, Hamburger Jenő (helyette később Pogány József) és Vágó Béla lettek, a Vörös Hadsereg vezérkari főnöke pedig a kiváló hadvezér és szocialista érzelmű hazafi Stromfeld Aurél lett. Az ország egyik legfontosabb szénbánya-vidékének védelmére Salgótarjánba küldték Hevesi Gyula és Rákosi Mátyás népbiztosokat, akik az erősítés megérkezéséig a bányászokat, a munkásokat és vasutasokat mozgósították Tarján védelmére. Néhány nap múlva megérkezett a Vörös Hadsereg egyik legjobb

egysége, a 6. hadosztály. Május 10-én a 6. hadosztály Salgótarjánnál, az 5. hadosztály Egertől északra megindította az ellentámadást és visszavetette a csehszlovák csapatokat.

Május közepén a hadsereg felderítő osztályának jelentése szerint a déli fronton a franciák és a jugoszlávok támadást készítettek elő. Miután ez nem következett be, a hadsereg-főparancsnokság minden ütőképes egységét az északi fronton összpontosította és ott általános ellentámadás indítását határozta el. A főparancsnokság a déli és a keleti fronton csak biztosító erőket hagyott és nem támadta meg az ellenséges csapatokat. A támadásnak az északi fronton való megindítását több ok is szükségszerűvé tette. 1. Csak a csehszlovákok folytattak aktív támadást ezekben a napokban, őket kellett megállítani. 2. A csehszlovák hadsereg és a szlovák lakosság jelentős része szimpatizált a Tanácsköztársasággal vagy legalábbis nem lelkesedett a Tanácsköztársaság elleni harcért. A csehszlovák hadsereg katonai szempontból is gyengébb volt a román vagy a francia hadseregnél. Tehát a támadás az északi fronton ígérkezett leginkább eredményesnek. 3. Az észak—északkeleti irányú támadás esetleg megteremthette az összeköttetést Szovjet-Oroszország Vörös Hadseregével, ami óriási javulást hozott volna a Tanácsköztársaság helyzetében katonai és morális szempontból is.

Május 20-án támadás indult Miskolc visszafoglalására. 21-én a túlnyomórészt munkásezredekből álló 1. hadosztály elfoglalta Miskolcot. A Vörös Hadsereg más egységei visszavetették a Salgótarján elleni új támadást és Fülekig jutottak.

Az általános támadás május 30-án indult meg az északi front egész szélességében. A Vörös Hadsereg rövid idő alatt döntő győzelmet aratott. Május 30-án elfoglalta Ipolyságot, 31-én Losoncot, június 2-án Lévát és Érsekújvárt, június 4-én elérte a Tokaj—Rimaszombat—Zólyom—Léva vonalat és ezzel helyenként 70—80 kilométert nyomult előre. A III. hadtest 6. hadosztálya június 6-án elfoglalta Kassát és

néhány nappal később elérte a lengyel határt. A 4. hadosztály a Tisza mögé szorította vissza a román hadsereg északi szárnyát is, mely a román támadás idején átkelt a Tiszán. Alig két hét alatt felszabadították Észak-Magyarországot, Kelet-Szlovákia nagyobb részét, a Ruténföldet és Nyugat-Szlovákia egy részét is. A győzelmes északi hadjárat megszilárdította a Tanácsköztársaság külső és belső helyzetét. Megnőtt a Tanácsköztársaság nemzetközi tekintélye. A katonai helyzet soha nem volt olyan jó, mint június közepén. Csak a jugoszláv és a francia csapatok esetleges támadásától kellett tartani, de erre sem került sor. Ebben nagy része volt a forradalmi szellem terjedésének a jugoszláv és francia katonák között.

Az északi hadjárat sikerének fő oka a vöröskatonák, elsősorban a gyárimunkások lelkesedése és áldozatkészsége volt. Bár a volt tisztek egy része csak kényszerűségből szolgált a Vörös Hadseregben, sok tisztet magával ragadott katonáinak hősiessége. A győzelemben nagy részük volt az olyan kiváló katonai vezetőknek, mint Stromfeld Aurél, Kerekes József és sok kisebb egység parancsnoka. A Hadügyi Népbiztosságnak és a Főparancsnokságnak sikerült biztosítani az egységek felszerelését és ellátását. A katonák harci szellemének fenntartásáért sokat tettek a kommunista politikai biztosok: Karikás Frigyes, Münnich Ferenc, Seidler Ernő és mások. A magyar vöröskatonákkal együtt hősiesen harcoltak a Vörös Hadsereg orosz, rutén, szlovák, osztrák, lengyel önkéntesei. A Vörös Hadsereg győzelmében része volt annak is, hogy a csehszlovák katonák többsége nem akart proletártestvérei ellen harcolni. A szlovák csapatok nagy részét a csehszlovák hadvezetőség még a támadás megkezdése előtt elszállította a front közeléből, bizonyára nem ok nélkül. De a cseh egységekben is napirenden volt a szökés, lázadás, sőt sok cseh és szlovák katona átszökött a Vörös Hadseregbe. A szlovák dolgozók látták, hogy a vöröskatonák célja nem a szlovák nép leigázása, hanem a dolgozók felszabadítása és ezért örömmel fogadták a Vörös Hadsereg bevonulását.

A Szlovák Tanácsköztársaság

A Vörös Hadsereg által felszabadított területen június 16-án kikiáltották a független Szlovák Tanácsköztársaságot. A szlovák Kormányzótanács több rendeletet bocsátott ki Szlovákia szocialista fejlődésének érdekében. Megkezdték a szlovák Vörös Hadsereg szervezését. A Szlovák Tanácsköztársaság kinyilatkoztatta, hogy szövetségben az Orosz és a Magyar Tanácsköztársasággal, a cseh dolgozókkal együtt akar harcolni a szocializmus győzelméért.

Június közepén az északi fronton a vörös csapatok súlypontját nyugatra helyezték át, hogy a Kis-Alföldön megsemmisítő csapást mérjenek a csehszlovák burzsoázia hadseregére.

A visszavonulás

A csehszlovák hadsereg reménytelen helyzete arra kényszerítette a párizsi békekonferencia „négyes tanácsát", hogy tárgyalni kezdjen a Tanácsköztársasággal. A négyes tanács elnöke, Clemenceau francia miniszterelnök június 7-én jegyzéket küldött Budapestre. A jegyzékben követelte, hogy a Vörös Hadsereg „haladék nélkul vessen véget a csehszlovákok elleni támadásoknak, ellenkező esetben a szövetséges kormányok... haladéktalanul a legszélsőbb rendszabályokhoz folyamodnak..."[48] Ugyanakkor megígérte, hogy a Magyar Tanácsköztársaság képviselőit meghívják a béketárgyalásokra. A Kormányzótanács válaszában leszögezte, hogy a harcot a csehszlovák hadsereg kezdte és azt javasolta, hogy hívják össze a volt Osztrák—Magyar Monarchia utódállamainak békekonferenciáját. A Vörös Hadsereg folytatta az előrenyomulást, felszabadította 9-én Eperjest és Jolsvát, 10-én Rozsnyót, Tiszolcot és számos falut.

Június 15-én újabb jegyzék érkezett Clemenceau-tól. A jegyzék közölte a békekonferencia által kijelölt magyar—csehszlovák és magyar—román határokat. Arra az esetre, ha a magyar csapatok nem vonulnak vissza a megállapí-

[48] Népszava, 1919 június 11. A Magyarországi Tanácsköztársaság és az antant jegyzékváltása.

tott határok mögé, a jegyzék az antant-csapatok támadását ígérte a Tanácsköztársaság ellen. Egyben megígérte, hogy a magyar területen tartózkodó román csapatokat a Tisza mellé „abban a pillanatban visszavonják, amikor a magyar csapatok kiürítik Csehszlovákiát".[49]

A Kormányzótanács úgy határozott, hogy visszavonja csapatait. Bármilyen kedvezőtlenek is voltak a feltételek, a Tanácsköztársaságnak feltétlenül szüksége volt időre, hogy megszilárduljon a proletárhatalom, hogy erősödjön a Vörös Hadsereg, addig, amíg a nemzetközi helyzet nem változik meg a Tanácsköztársaság javára. Esztelenség lett volna ürügyet adni az antantnak a Tanácsköztársaság vérbefojtására. A Kormányzótanács tagjai tudták, hogy az imperialista hatalmak végső célja a dolgozók hatalmának megdöntése, de más választás nem volt, mint tárgyalni az antanttal. A magyar Vörös Hadsereg, katonáinak minden hősiessége ellenére sem állhatott volna hosszabb ideig ellen az antant túlnyomó többségben levő hadseregének, melynek létszámát még fokozhatták is.

Lenin a következő táviratot intézte Kun Bélához június 18-án. (A távirat első részében egy elvtársnak Magyarországra küldéséről van szó.)

„Egyúttal a magam részéről hozzáteszem, hogy Önnek természetesen igaza van, mikor tárgyalásokat kezd az antanttal. Meg kell kezdeni és folytatni ezeket, feltétlenül fel kell használni minden lehetőséget akár az ideiglenes fegyverszünetre vagy békére is, hogy a népnek pihenőt adjanak. De egy pillanatra se higyjenek az antantnak, becsapja Önöket és csak időt akar nyerni, hogy jobban megfojthassa Önöket és minket"[50]. Tehát Lenin nem ellenezte a fegyverszünet megkötését, de egyben figyelmeztette a magyar kommunistákat, hogy ne bízzanak az antant ígéreteiben.

---

[49] Népszava, 1919 június 19. A párizsi békekonferencia kijelölte a határokat.

[50] *Lenin* Művei. 36. köt. 471. old. (oroszul).

16-án megkezdték a Vörös Hadsereg egységeinek visszavonását, és a csehszlovák csapatok megtámadták a visszavonuló hadsereget. Vállalkozásuk balul ütött ki, mert a Vörös Hadsereg ellentámadásba ment át és visszavetette a támadókat. Június 30-án — újabb felszólításra — megkezdték és most már nagyobb zavarok nélkül végre is hajtották a visszavonulást.

Előzőleg a Tanácsok Országos Gyűlése is megvitatta a külpolitikai helyzetet és hozzájárult a visszavonuláshoz. Több kommunista — köztük Szamuely Tibor is — ellenezte a visszavonulást. Ezeknek az elvtársaknak annyiban igazuk volt, hogy Kun Béla (aki, mint külügyi népbiztos, a tárgyalásokat vezette) hibát követett el, mert nem használt ki minden lehetőséget a tárgyalások elhúzására és olyan egyezmény elérésére, hogy a Vörös Hadsereggel egyidejűleg ürítsenek ki megfelelően megállapított területeket a románok is, nem követelt megfelelő biztosítékokat az antanttól. Állásfoglalásukban azonban sok „baloldali" túlzás is volt. Lényegében helytelennek tartották a békekötést, a csapatok visszavonását, túlzott reményeket táplálták, mikor arra akarták építeni a Tanácsköztársaság külpolitikáját, hogy az antant-országok proletariátusa megakadályozza a Magyar Tanácsköztársaság elleni antant-intervenciót.

A visszavonulás megtörtént, de a román csapatok továbbra is a Tisza vonalán maradtak és semmi jelét sem adták annak, hogy ki akarnák üríteni a Tiszántúlt. A visszavonulás természetesen nagyon rossz hatással volt az amúgy is fáradt csapatok szellemére. Úgy látták, hogy értelmetlen a harc, mikor önként feladják a már elfoglalt területeket. A burzsoá elemek és a jobboldali szociáldemokraták defetista hangulatot keltettek a katonák között. Ennek hatására mindennapossá váltak a szökések.

Ellenforradalmi mozgalmak

A belső ellenforradalmi erők mind szervezettebbek és aktívabbak lettek. Az ellenforradalmi szervezkedés már a forradalom első napjaiban megkezdődött. Szabotáltak, akadályozták a proletárállam munkáját. Az áprilisi tanácsválasztásokon egy egész sor községben, de még vá-

rosban is megpróbálták a maguk embereit bejuttatni a tanácsokba: nem egy helyen sikerrel. Már áprilisban, májusban fegyveres lázadást kíséreltek meg néhány városban és faluban. Az antant csapatai által megszállt területen (Aradon, majd Szegeden) ellenforradalmi kormányok alakultak. A Bécsbe menekült ellenforradalmárok megalakították az Antibolsevista Comitét (ABC). Ezek a szervezetek és az antant különböző megbízottai a Tanácsköztársaság területén is kiépítették kapcsolataikat, elősegítették az ellenforradalmi szervezkedést, kémkedtek. Sikerült beszervezniük egyes régi tiszteket, akik a Vörös Hadseregben fontos állásokat töltöttek be. Propagandájukkal, kihasználva a gazdasági nehézségeket, igyekeztek a hátországban is demoralizálni a tömegeket. Június elsején, a csehszlovák hadsereg elleni támadás megindulása után két nappal, vasutassztrájkot szerveztek a Dunántúlon. Egyes falvakban a gazdag parasztok lázadást kíséreltek meg a proletárhatalom ellen. Ahová az ellenséges csapatok bevonultak, ott üldözték, feljelentették a kommunista munkásokat, a direktóriumok tagjait.

Június 24-én Budapesten az ellenforradalmi erők előre kidolgozott terv alapján lázadást robbantottak ki a proletárdiktatúra megdöntésére. A lázadásban a kapitalista rendszer különböző hívei, katonatisztek és mások vettek részt. Elfoglalták a Dunán horgonyzó monitorokat és különböző katonailag fontos pontokat (telefonközpont, laktanya). Arra számítottak, hogy a dolgozók egy részét megtévesztik és azok csatlakoznak hozzájuk. Az ellenforradalmárok, hogy megnyerjék a szociáldemokrata érzelmű munkásokat, kiadták a „nemzeti szociáldemokrácia" jelszavát. A jelszónak nem volt nagy sikere, egy újpesti gyárban és egy tüzérlaktanyában értek csak el vele némi eredményt. Az ellenforradalmárok terve kudarcot vallott. A budapesti dolgozók túlnyomó többsége a munkáshatalom mellé állt. A Vörös Hadsereg és a Vörös Őrség alakulatai a felfegyverzett munkások segítségével néhány óra alatt leverték a lázadást. Ez a lázadás megmutatta, hogy az ellenforradalomnak nincs komoly

bázisa a budapesti dolgozók között. Az ellenforradalmárok ennek ellenére folytatták a szervezkedést a Tanácsköztársaság ellen. Az ellenforradalmi agitáció egyre arcátlanabb lett.

Az ellenforradalmi szervezkedést nagymértékben megkönnyítette, hogy a Tanácsköztársaságnak nem volt megfelelő szerve a belső ellenség elleni harcra. Már láttuk, hogy a Vörös Őrség kevéssé volt alkalmas erre a feladatra. A Szamuely Tibor és mások vezette különleges egységek főleg a front mögött vagy másutt kitört fegyveres lázadások leverésével foglalkoztak. A Belügyi Népbiztosság politikai osztálya, Korvin Ottó vezetésével, számos népellenes szervezkedést már csírájában felfedezett és ártalmatlanná tett. A politikai osztálynak azonban nem volt kellő hatásköre és fegyveres ereje. A jobboldali szociáldemokrata népbiztosok mindent elkövettek, hogy befeketítsék és munkáját akadályozzák. Korvin Ottó a június 24-i lázadás előkészületeit is jóelőre jelentette. A jobboldali szociáldemokraták, Haubrich Budapest városparancsnoka és elvbarátai azonban megakadályozták, hogy Korvin intézkedjen, jelentését kitalálásnak, rémlátásnak minősítve.

Általában, ahogy nőttek a Tanácsköztársaság nehézségei, úgy fokozódott a jobboldali szociáldemokraták tevékenysége a Tanácsköztársaság megbuktatása érdekében. Márciusban vagy május elején, mikor a munkásság forradalmi lelkesedése elérte tetőpontját, a jobboldali szociáldemokrata vezetők befolyása erősen csökkent, a háttérbe húzódtak és nem mertek élesen, nyíltan fellépni forradalomellenes nézeteikkel. Jellemző, hogy míg az 1918 februárjában megválasztott pártvezetőségben 11 tag közül 8 kimondottan jobboldali vezető volt, a Forradalmi Kormányzótanács első összeállításában 13 szociáldemokrata népbiztos közül csak 4—5 volt jobboldali. Ezek a vezetők főleg taktikai meggondolásból húzódtak a háttérbe, bár kétségtelenül hatással volt rájuk a magyar és a nemzetközi munkásmozgalom forradalmasodása. Forradalmárok azonban nem lettek, ideáljuk a polgári társadalom lassú, fokozatos megreformálása volt, az osztályharc helyét politikájukban régen a burzsoáziával kötött kompromisszu-

mok foglalták el. Júniusban már felbátorította őket a Tanácsköztársaság nehéz helyzete, a munkásság kifáradása, a nehézségek által kiváltott elégedetlenség. Az Októberi Forradalom, majd az 1918 őszi forradalmak után egy ideig remélhető volt a nyugat-európai forradalom néhány hónapon vagy éven belül bekövetkező győzelme. 1919 nyarán kezdett valószínűvé válni, hogy különböző, főleg szubjektív tényezők — nem utolsósorban a szociáldemokrácia forradalomellenes tevékenysége — hatására a forradalom győzelme a nyugat-európai országokban nem várható a közeli jövőben. A szociáldemokrata vezetők között márciusban, áprilisban elég elterjedt volt az a nézet, hogy ha már a munkásság a forradalom általuk nem helyeselt útját választja, a munkásmozgalom vezetői nem is tehetnek mást, mint hogy együtt mennek a munkássággal. Látva azonban, hogy a nehézségek sok munkást elcsüggesztenek, éltek az alkalommal és igyekeztek visszaszerezni vezető szerepüket a munkásmozgalomban. Módszereikben nem voltak válogatósak. Különösen aktívak lettek, az ellenforradalommal való tudatos együttműködésig, a volt SZDP szélső jobboldali, nacionalista funkcionáriusai (Haubrich, Ágoston, Peyer stb.). Májusban már közvetlen tárgyalásokat kezdtek az antant képviselőivel. Felajánlották nekik, hogy ha az antant gazdaságilag és politikailag támogatja őket, megbuktatják a tanácskormányt és „demokratikus" ellenforradalmi kormányt alakítanak.

A centristák, akik még forradalmárnak és marxistának tartották magukat. de tevékenységükkel egyre inkább a revizionizmus burkolt árnyalatává alakultak át, márciusban valóban a forradalmi fellendülés hatása alá kerültek, és a baloldallal együtt magukhoz ragadták az SZDP-ben a kezdeményezést. A Tanácsköztársaságban igen jelentős szerepet kértek és kaptak, közülük került ki a Kormányzótanács elnöke (Garbai), a Vörös Hadsereg főparancsnoka (Bőhm) és több népbiztos. Hamar megmutatkozott, hogy „forradalmi átalakulásukból" a proletariátusnak több a kára, mint a haszna. Ingadozásukkal akadályozták, hogy a munkásmozgalom forradalmi és revizionista szárnya ha-

tározottan elváljon egymástól és ezt a végbemenő szétválást is eltakarták álforradalmiságukkal a munkásosztály szeme elől. Először csak támasz és spanyolfal voltak a jobboldal számára, hogy végül teljesen annak eszközévé váljanak. Pálfordulásuk végzetes hatással volt a magyar proletariátus sorsára.

Lenin már májusban, Szamuely Tiborral küldött üdvözletében (Szamuely Tibor május végén Moszkvában járt) figyelmeztette a magyar kommunistákat, milyen veszélyesek az ingadozók a forradalomban. „Legyetek szilárdak. És ha ingadozás üti fel a fejét a szocialisták között, akik tegnap csatlakoztak hozzátok, a proletárdiktatúrához, vagy a kispolgárság körében, nyomjátok el könyörtelenül ezeket az ingadozásokat"[51].

1920-ban Lenin a következőket írta a magyar centristák magatartásáról:

„Kétségtelen, hogy a magyar szocialisták egy része *őszintén* csatlakozott Kun Bélához és *őszintén* vallotta magát kommunistának. Ez azonban semmit sem változtat a dolog lényegén: az, aki »őszintén« kommunistának vallja magát, de könyörtelenül szilárd, hajthatatlanul határozott, odaadóan bátor és hősi politika helyett (csak az ilyen politika felel meg a proletárdiktatúra elismerésének) ingadozik és kishitűsködik — az ilyen ember gerinctelenségével, ingadozásaival, határozatlanságával ugyanolyan árulást követ el, mint a közvetlen áruló. Egyéni tekintetben igen nagy a különbség azok között, akik gyengeségből árulók és azok között, akik szándékosan, számításból árulók; politikai tekintetben *nincs* köztük különbség, mert a politika — emberek millióinak tényleges sorsa, és sorsukon nem változtat az a körülmény, hogy gyöngeségből vagy haszonlesésből árulták el a munkások és szegényparasztok millióit"[52].

A volt baloldali szociáldemokraták a pártkongresszus után minden lényeges kérdésben a kommunisták mellé álltak.

---

[51] *Lenin* Művei. 29. köt. Szikra 1953. 397. old.
[52] *Lenin* Művei. 30 köt. Szikra 1953. 354—355. old.

A centristák viszont június—júliusban lényegében csatlakoztak a jobboldaliakhoz.

A pártkongresszus Június 12-én és 13-án ülésezett az egyesült párt kongresszusa. Az egyesülés ismert módja következtében a szociáldemokraták többségben voltak és szervezetten felléptek a kommunisták ellen. A legnagyobb vita a párt nevéről folyt. Bár az egyesülésnél elhatározták, hogy a párt a Kommunista Internacionálé által helyesnek tartott nevet veszi fel, most mégis elutasították az Internacionálé által javasolt kommunista nevet. Ezzel a szociáldemokraták, jóllehet az egyesüléskor elfogadták a kommunista programot, állást foglaltak az ellen, hogy az egyesült párt kommunista párt legyen. Nyíltan opportunista követelésekkel léptek fel, támadták a kommunistákat.

A pártkongresszuson és a tanácskongresszuson Kunfi eszmei vezetésével követelték a burzsoáziával szemben alkalmazott diktatúra „enyhe kezelését". A valóságban éppen az volt a diktatúra legnagyobb baja, hogy sokat beszéltek a terrorról, mindenre halálbüntetést ígértek, de legtöbbször még az aktív ellenforradalmárokat sem bántották. A Károlyi-kormány volt miniszterei, akiknek annakidején egy szavuk sem volt a parasztmozgalmakban résztvevők százainak legyilkolása ellen, most minden ellenforradalmár érdekében mentőakciót indítottak.

A pártvezetőség megválasztásánál több kommunistát töröltek a hivatalos jelölőlistáról és helyettük szociáldemokratákat választottak meg. Még a szociáldemokrata Bokányi Dezső nevét is törölték, mert a vita során azt javasolta, hogy a párt neve Kommunisták Magyarországi Pártja legyen. (A hivatalos listán 13-an szerepeltek, köztük öt kommunista — Kun Béla, Pór Ernő, Rudas László, Vágó Béla, Vántus Károly — és két baloldali szociáldemokrata — Landler Jenő és Nyisztor György.) Majdnem nyílt szakadásra került sor a párt két szárnya közt, de végül sikerült a szervezeti kérdésekben megegyezni. (Ez természetesen nem biztosíthatta a párt elvi egységét.) Új választást tartottak és most már az eredeti jelölteket választották be a párt-

vezetőségbe. A párt neve Szocialista-Kommunista Munkások Magyarországi Pártja lett.

A kongresszus elfogadta a párt — Kun Béla által előterjesztett — programját, mely általában helyesen, a marxizmus-leninizmus alapján foglalta össze a párt feladatait.

A szervezeti szabályzat tárgyalásánál felmerült problémákat nem tudták megoldani és a pártválasztmányt bízták meg a szabályzat kidolgozásával. Így nem dőlt el, hogy ki lehet a párt tagja és nem került sor a párt megtisztítására. Egyes pártszervezetek megnézték ugyan, hogy kit vesznek fel, sőt a kommunisták vezette budapesti V. kerületi szervezet alapos párttisztítást hajtott végre, de a szervezetek többségében megmaradtak a forradalmak idején belépett polgári elemek.

A pártkongresszus után, június 20-án ült össze az ifjúmunkások szövetségének kongresszusa. Az IOSZ-nak 120 000 tagja volt, jobbára munkásifjak és diákok. Az IOSZ-t a kommunista fiatalok vezették, a jobboldali vezetők elvesztették befolyásukat. A kongresszus hangulata forradalmi volt. A szövetség nevét Kommunista Ifjúmunkások Magyarországi Szövetségére változtatták.

Az ellenforradalmi események és a szociáldemokraták magatartása világossá tették a kommunisták előtt, hogy a munkásosztály forradalmi élcsapata nélkül nem tudják megvédeni a forradalom vívmányait. A legtöbb kommunista sohasem rokonszenvezett az egyesüléssel. A többiek is csak abban reménykedtek, hogy a nemzetközi helyzet megváltozása lehetővé teszi a párt megtisztítását. Most elhatározták, hogy újra létrehozzák a kommunista pártot és abban tömörítik a munkásosztály forradalmi erőit. Megkezdték a párt szervezésének előkészítését, de a párt újjáalakulására már nem kerülhetett sor.

A csehszlovák fronton bekövetkezett fegyvernyugvás lélegzetvételi szünethez juttatta a Magyar Tanácsköztársaságot. Bár várható volt, hogy az antant csapatai előbbutóbb új támadást indítanak, egyelőre minden fronton

szüneteltek a hadiesemények. Ezt a helyzetet fel lehetett volna használni a Vörös Hadsereg erősítésére, a belső rend megszilárdítására, a hibák kijavítására.

A kommunisták és az öntudatos dolgozók kíméletlen harcot követeltek az ellenforradalmárokkal szemben. A Tanácsok Országos Gyűlésén választott Központi Intéző Bizottság (hatásköre hasonló volt a mai Elnöki Tanácséhoz) kimondta: „Arra való tekintettel, hogy a diktatúra enyhe kezelése nemhogy észretérítené a burzsoáziát, hanem ellenforradalmi magatartásra biztatja, elhatározza, hogy a proletariátus diktatúráját a legteljesebb mértékben és a legkönyörtelenebb eszközökkel alkalmazza..."[53]

A sátoraljaújhelyi munkástanács a következő határozatot hozta: „A pártot újjá kell szervezni, meg kell rostálni s abból egy bármilyen kicsiny, de harcos szervezetet kell alakítani"[54].

Megindult a tisztogatás a népbiztosságoknál és a hivatalokban.

Az ellenforradalom győzelme

A jobboldali szociáldemokraták gáncsot vetettek minden lépésnek, amely a diktatúra megerősítése felé vezetett. Megakadályozták a levert ellenforradalmi mozgalmak részvevőinek szigorú megbüntetését. Egyre nyíltabban hirdették a munkások között, hogy ha a Kormányzótanács lemond, demokratikus kormány alakul és az antant megszünteti az élelmezési nehézségeket. Ez a propaganda nagy hatást gyakorolt a harcban elfáradt munkásság kevésbé öntudatos részére. A munkások többsége nem akarta elhinni, hogy a proletárdiktatúra bukása után csak a fehérterror következhet. Azt hitték, hogy a burzsoázia megelégszik az 1918 októberi forradalomhoz hasonló polgári demokratikus rendszerrel. Most mutatkozott meg, hogy a magyar proletariátus jelentős része nem rendelkezik még elég forradalmi edzettséggel és tisztánlátással. A Tanács-

[53] PI Arch. A Szövetséges Központi I. B. VI. 24-i ülésének jegyzőkönyve.
[54] Zempléni Munkás 1919 július 30.

köztársaság megalakulását, a szocialista vívmányokat örömmel fogadták, de a hosszú és nehéz harc, ami még a Tanácsköztársaság előtt állt, elcsüggesztette őket. Sokan ismét a jobboldali szociáldemokraták befolyása alá kerültek.

A szociáldemokraták képviselői — Bőhm, Peyer és Weltner — Bécsben megegyeztek az antant megbízottaival, hogy a Tanácsköztársaság megszűnik és a jobboldali szociáldemokraták alakítanak kormányt, ez a kormány pedig rövidesen átadja helyét egy, a polgárság képviselőinek bevonásával alakuló koalíciós kormánynak.

A román hadsereg júliusban sem ürítette ki a Tiszántúlt. Ezért a Kormányzótanács elhatározta a Tiszántúl visszafoglalását, a Clemenceau által megígért határvonalig. Ez az elhatározás helytelen és értelmetlen volt. A sikeres északi hadjáratot megállították, az elfoglalt területet kiürítették. Most pedig három-négy héttel később, megtámadták a románokat, bár nyilvánvaló volt: 1. hogy a fegyvernyugvásra továbbra is szükség van, 2 hogy éppen a visszavonulás következtében romlott a Vörös Hadsereg harci szelleme, 3. hogy a román hadsereg a csehszlováknál sokkal erősebb és 4. hogy bár a románok az antant ígérete ellenére nem vonultak vissza, harc esetén az antant mégis őket fogja támogatni.

A nemzetközi helyzet is sokkal rosszabb volt, mint az előző hónapokban. Nyugaton konszolidálódott a kapitalisták uralma. Szovjet-Oroszországban Gyenyikin ellenforradalmi hadserege július elején támadást indított Moszkva irányában és többszáz kilométert nyomult előre. Így az orosz Vörös Hadsereg segítsége, a két Vörös Hadsereg közötti közvetlen kapcsolat teremtése lehetetlenné vált. A támadás, viszonylag nem nagy erőkkel, július 20-án indult meg. A vezető tisztek egy része most már kifejezetten arra törekedett, hogy a románok győzelmét segítse elő. Szabotáltak, nem használták fel a rendelkezésükre álló eszközöket, a felvonulási tervet az ellenség kezébe juttatták. A Vörös Hadsereg átkelt a Tiszán, néhány napig sikeresen nyomult előre, felszabadította Szentest, Mezőtúrt, Törökszentmiklóst. Mikor azonban a románok bevetették fő erőiket, a Vörös Hadsereg, melyet a bekerítés veszélye fenyegetett, kény-

telen volt a túlerő elől visszavonulni. A Vörös Hadsereg demoralizálódott, az egységek nagy része felbomlott. Az ellenforradalmi érzelmű tisztek meg sem kísérelték az ellenállás megszervezését, sőt sokan közülük elhagyták csapataikat. Július 25-én megmozdult a csehszlovák hadsereg is, 29-én a román hadsereg átkelt a Tiszán.

A kommunisták és a volt baloldali szociáldemokraták új ellentámadást akartak kezdeni az összes rendelkezésre álló erők, elsősorban a budapesti gyári munkásezredek bevetésével. Kun Béla, Szamuely Tibor és Hamburger Jenő felszólalásai után, a szociáldemokraták tiltakozása ellenére úgy határozott a Kormányzótanács, hogy meg kell kísérelni a fegyveres ellenállást. A szociáldemokraták azonban most már nyíltan felléptek a polgári demokrácia visszaállítása mellett. Haubrich megtagadta a munkásezredek összeállítását és felfegyverzését, sőt társaival együtt azzal fenyegetőzött, hogy kimennek a gyárakba és felázítják a munkásságot. Nyíltan hirdették a munkások között, hogy a Tanácsköztársaság megbukott. Azt ígérték a munkásoknak, hogy az alapvető szocialista vívmányokat megtartják. Közben folytatódott a román hadsereg előrenyomulása. Ilyen körulmények között a kommunisták kilátástalannak latták a védekezést. Augusztus 1-én a Tanácskormány elhatározta, hogy lemond. Ezt a határozatot a Budapesti Munkástanács elé terjesztették. A munkástanács elfogadta a lemondást. Peidl Gyula elnökletével jobboldali szociáldemokratákból alakult kormány. A Magyar Tanácsköztársaságot négy és félhónapi dicsőséges és egyenlőtlen harc után megdöntötte a túlerő.

A budapesti munkásság legjobbjai legfeljebb néhány napig harcolhattak volna a túlerő ellen. A kommunistákat nem is lehet azért hibáztatni, hogy most már nem tudták megakadályozni az ellenforradalom hatalomrajutását, annál inkább hibásak voltak abban, hogy idáig engedték fejlődni a dolgokat, mivel nem léptek fel a vezetés megtisztításáért akkor, amikor erre még elég erősek lettek volna. De így is helytelen, forradalmárokhoz méltatlan cselekedet volt *önként* átadni a hatalmat, mintegy szentesíteni a Peidl-kor-

mány megalakulását, ahelyett, hogy megbélyegezték volna a munkásság előtt a Tanácsköztársaság sírásóit.

Sok helyen még augusztus első napjaiban is ellenálltak egyes vörös csapatok és munkástanácsok. A Peidl-kormányt felváltó fehérterror azonban vérbe fojtotta ezeket a hősies, de elszigetelt forradalmi csoportokat.

A Tanácsköztársaság megdöntésének oka a külső ellenség túlereje, a nemzetközi helyzet kedvezőtlen alakulása volt. A kommunisták a külföldi proletárok segítségére számítottak, mikor létrehozták a Tanácsköztársaságot.

„Amikor mi megalapítottuk a proletárdiktatúrát Magyarországon — mondja Kun Béla a Budapesti Munkástanács április 19-i ülésén — nem arra alapítottuk számításainkat, hogy mi képesek leszünk majd katonai erővel, rendszeres háborúval megbirkózni az antant csapataival. Nem hittük azt, hogy azzal a hat divizióval, amelyet a fegyverszüneti szerződés a Tanácsköztársaság számára engedélyezett, meg tudjuk állítani azt az offenzívát, amely minden oldalról fenyegetett bennünket.

Hangsúlyoztuk és hangsúlyozzuk, hogy mi a magyarországi Tanácsköztársaság sorsát a nemzetközi proletárforradalomra alapítottuk... szükséges, hogy minden erőnket megfeszítsük addig, amíg elérkezik a nemzetközi proletárforradalom aktív segítsége"[55].

Az imperialista hatalmak hadseregei legázolták a Magyar Tanácsköztársaságot, mielőtt erre sor kerülhetett volna.

Az ellenforradalom győzelmét meggyorsította az ellenforradalmárok hazaáruló tevékenysége és a szociáldemokraták ingadozása, antimarxista, a forradalmiságtól távol álló beállítottsága s részben árulása. A kommunisták nem léptek fel elég határozottan az ellenforradalmárok, az árulók és az ingadozók ellen. Ezzel megkönnyítették a proletárhatalom aláaknázását.

[55] Népszava 1919 április 20.

A Tanácsköztársaság egyéb hibái is gyengítették a Tanácsköztársaságot, ha magában a vereségben nem is volt döntő szerepük. Nagy részük volt azonban a hibáknak, a földosztás elmaradásának, a középparasztság problémái elhanyagolásának, a helytelen gazdasági intézkedéseknek — abban, hogy az ellenforradalmi rendszer viszonylag gyorsan meg tudott szilárdulni. Gondoljunk csak arra, milyen helyzetbe kerülnek az ellenforradalom politikusai, ha a Tanácsköztársaság felosztja a földet a parasztok között, ők pedig megpróbálják visszavenni tőlük.

A magyar proletárok harca a Tanácsköztársaságért nem volt hiábavaló. A Tanácsköztársaság volt az Októberi Forradalom első követője. Létrejötte és példája segítette és lelkesítette a világ proletárjait harcukban a nemzetközi tőke ellen. Segítséget nyújtott az imperialista hadseregek ellen egyedül küzdő Szovjet-Oroszországnak. Eredményei és hibái tanulságul szolgáltak a nemzetközi kommunista mozgalom számára. A Horthy-fasizmus sötét éveiben a Tanácsköztársaság emléke fáklyaként mutatott utat a magyar dolgozóknak.

A Magyar Tanácsköztársaság nemzeti történelmünk legdicsőbb fejezetei közé tartozik. A magyar kommunisták büszkék a Tanácsköztársaságra. Példája biztatás és tanulság mai harcainkban is.

DOKUMENTUMOK

A FORRADALMI SZOCIALISTÁK 1917 NOVEMBERI RÖPLAPJA

Munkások! Testvérek!

Békejegyzékek, békerezolúciók, békekonferenciák dacára a háborús tél borzalmai előtt állunk. Tehetetlenek a háború szörnyetegével szemben azok, akik azt könnyelműen és őrjöngő hatalomból ránk zúdították. Az uralkodó osztályokat képviselő kormányok és külügyminiszterek, diplomaták nem tudják visszaadni a népeknek a békét, még ha egyikük-másikuk szeretné is, nem tudják, mert gazdasági ellentétek vannak köztük, és ha béketárgyalásokra kerülne a sor, imperialista törekvésükből engedni kell. Tűrjünk-e, szenvedjünk-e tovább csak azért, mert a német császár, a hadvezetőség és a kancellár még mindig idegen népeket akar leigázni? Vagy mert az angol-amerikai imperialistáknak még nem volt elég a vérontásból. Várjunk-e, míg eljutunk végelgyengülésünkhöz, utolsó szellemi és gazdasági javainkat, testvéreink drága életét pusztítják az általunk gyártott öldöklő gépek? Belenyugodjunk-e abba, hogy akkor jussanak megegyezésre a kormányok, mikor az általános nyomor idehaza, a gépfegyverek és ágyúk odakint az utolsót...[1] már közöttünk. Nem várhatunk, nem nyugodhatunk bele, nem tűrhetjük, hogy testvéreink több telet töltsenek a lövészárokban!

A további öldöklés megakadályozását, a béke kierőszakolását nem várhatjuk már azoktól sem, akiknek ez a kötelességük volna. Hisz látnunk kellett, hogy a világ proletárjainak közös érdekeit szolgáló egyöntetű elhatarozas

[1] Itt egy szó olvashatatlan.

sem tudott megszülemi Stockholmban. Nem tudtak összegyűlni és megegyezni azok a hivatalos pártvezérek, akik között...[1] ellentét nem lett volna, ha igazán az osztályharc alapján állanak. Munkástársak! Csak egyetlen erő tudja megváltoztatni a világot, s ez az erő tudja a kitűnően megszervezett nemzetközi reakciót legyűrni! Ez a nemzetközi proletárság egyöntetű forradalmi békeakciója! Ettől az eszmétől áthatva gyűltek össze már a háború elején Zimmerwaldban azok az elvtársak, akik egy percig sem tértek le az osztályharc útjáról, azért hirdetik egyre fokozódó erővel és elszántsággal, hogy tömeggyilkolás közepette csak egy érdeke van a világ proletárságának, csak egy tett méltó hozzá. Háború a háború ellen. Ehhez az eszméhez tapad Pétervár és Moszkva forradalmi proletársága. Ez eszme nevében hívtak fel minket is harcra, és hónapokon át várták testvéri segítségünket. Testvéreink, rajtunk a sor! Értsük meg végre, hogy nekünk, proletároknak, nincs mit tanácskozni hadicélok és békefeltételek felett. Egy közös ellenségtől szabadítjuk meg a világot, ha harcolunk, csak ellene harcolhatunk. Mi vagyunk az egyformán elnyomottak, az egyformán kiuzsorázottak, minket egyformán bújtattak uniformisba, tanítottak gyilkolni és kommandóra rohanni a halálba.

Felhívunk benneteket testvéreink arra a közös küzdelemre, amit Európa és Amerika proletárjai indítanak a háború ellen. Ennek eszköze az olyan fokozott gazdasági harc, melynek nyílt célja, hogy általános sztrájk, hadigépek, fegyverek és muníciók[2] szabotázsa által megnehezítse a hadviselést, lehetetlenné tegye a háborút. Elvtársak, készüljetek! Világ munkásai, világ katonái, egyesüljetek!

„A Zimmerwaldhoz csatlakozott magyarországi szocialisták csoportja"

A Galilei-per vádiratából. — PI Arch. A. XV. 1/1918/14. 15—16. old.

(A Magyar Munkásmozgalom Történetének Válogatott Dokumentumai. [Továbbiakban: MMTVD] 5. kot. Szikra 1956. 16—17. old.)

[1] Itt egy szó olvashatatlan.

[2] Értelmileg hiányzik: gyártásának.

BOKÁNYI DEZSŐ 1917 NOVEMBER 25-I BESZÉDE AZ IPARCSARNOKI NAGYGYŰLÉSEN

Bokányi Dezső volt a gyűlés szónoka. Hatalmas taps fogadja. Mindjárt nagy csönd támad és elkezdheti:

Ide zarándokoltunk, hogy odadörögjük a háborúnak: *félre az útból emberirtó vérpad!* Adjál helyet a milliók reményének, akaratának, vágyának: a világbékének!

Hatalmas tapsriadalom kíséri ezeket a szavakat. Bokányi csak percek múltán folytathatja:

Ide zarándokoltunk ebben az ünnepélyes pillanatban, amikor milliók szívét, vágyát, reményét egy eszme fogja meg, amikor felemelkedünk az emberi szeretet mindent átfogó nagy magaslatára — ebben a pillanatban *kezünket nyújtjuk az orosz elvtársak felé, és melegen megrázzuk az ő kezüket,* mert visszaadták az emberiségnek a szocializmusba vetett hitet, bizodalmat és reményt. *(Úgy van!)* Ide zarándokoltunk, hogy felszólítsuk a kormányt, hogy ragadja meg a feléje nyújtott kezet, és egyúttal valljon nyíltan szint, hogy akar-e becsületes, tisztességes, minden nemzeti letiprást, földterület elfoglalását, hadikárpótlást kizáró békét. Ide zarándokoltunk, hogy újabb szocialista akcióval előresegítsük a béke ügyét.

Ekkor hangzott fel először a hatalmas terem több részén a felkiáltás: „Általános sztrájkot akarunk"... Most megakadt a gyűlés menete. Az izgalmas felkiáltásoknak a tömegéből folyton-folyton visszatérően ezt hallottuk: „Az orosz szociáldemokraták megmutatták az utat!" „A munkásság teremtsen rendet!" „Éljen a szociáldemokrata forradalom!" „A magyar proletárság tanuljon az oroszoktól!" — Amikor nagyjában mégis csillapult a tömeg, a gyűlés szónoka így folytatta:

Az orosz forradalom nyújtja Európa felé a kezét.

Nem tudom, a forradalom mit valósít meg a terveiből: szocialista köztársaság lesz-e vagy polgári köztársaság-e, vagy a szocialista és polgári köztársaságnak egy vegyes formája jön létre. De az bizonyos, hogy egy sohasem jön többé létre — és ez az orosz cárizmus! *(Viharos éljenzés.)* Ezt porba döntötte a forradalmi erő... Ez biztosítéka a

világbékének, a világ fejlődésének. Az az állam, amely a visszafejlődésnek volt egyik támasztéka, az ma az európai fejlődésnek egy emeltyűje, előmozdítója lett. Európának tehát bátran lehet kezet szorítani Oroszországgal, mert Oroszország többé már nem Európa réme. *(Taps.)* És ha az orosz nyújtja felénk a kezét, akkor ezt a kezet el kell fogadnunk... Most az orosz megoldja a kérdést, maga áll oda elsőnek, nyújtja a békejobbját Európának. Ez is mutatja, hogy mennyire különbek az olyan államok, amelyeket nem kötnek középkori előítéletek, hagyományok, szokások. *Most a kormányon van a sor, hogy megmutassa, hogy a békével nem tréfált, nem köntörfalazott, nem taktikázott, nem játszott.* Ha nyújtják a békejobbot, akkor a kormány tegyen határozott nyilatkozatot, amely kifejezze azt, hogy itt komolyan akarják a békét. *(Úgy van!)*...

Mi úgy vesszük észre, hogy a közép-európai hatalmak nem olyan nagyon sietnek a békejobb nyújtásával, azt kell hinnünk, hogy...

A szónok nem fejezhette be a mondatát. Viharos felkiáltások követték egymást: „Általános sztrájkot!" „A munkásság teremtsen rendet!" „A muníciógyárak álljanak meg!" „Békét akarunk!"...

Amit ki kell fejeznem, ezrek és ezrek szívével és vágyával, azt ki fogom fejezni! *(Felkiáltások: „Éljen a katona- és munkástanács!")* Úgy látszik tehát, hogy az a megformulázás, hogy annexió és kárpótlás nélküli béke, nem elég világos, mert módot és alkalmat nyújt arra, hogy olyanok is használják, akik annektálni és kárpótlást akarnak. Burkolt ez, világosabban kell a mondatot megfogalmazni...

Bokányi ezután többek között arról beszélt, hogy a nemzetközi diplomacia törekedjék a háború befejezésére. Erre a tömegből közbekiáltások hangzottak: „Mi cselekedjünk!" — Amikor annak szükségességéről szólt, hogy a szociáldemokraták képviselői Stockholmban nemzetközi értekezleten hozzanak határozatot azonnali fegyverszünetre, a tömeg „Le a Scheidemannokkal! Éljen Liebknecht!" felkiáltással válaszolt.

Kifejeztük ezen a gyűlésen a béke iránt való akaratunkat, üdvözöltük orosz testvéreinket, kifejeztük azt az akaratunkat, hogy a kormány nyilatkozzék...

Ez volt a mai összejövetelünk célja. Ezrek, tízezrek sereglettek össze, noha nem volt tüntető körmenet. *(Felkiáltások: „Volt!" „Felvonultunk!" „Lesz még felvonulás!")* Tízezrek és tízezrek fejezték ki azt, hogy békét akarnak. És én azt hiszem, hogy ha ez folyik tovább, a táborunk megerősödik, és erre szükség van, mert olyan időket élünk, amikor valamit nem kikiáltani kell *(Zajos felkiáltások: „Hanem cselekedni!")*, hanem cselekedni, de úgy cselekedni, hogy ebből ne összeomlás, hanem a világbéke és a proletárság felszabadulása születessék meg. *(Zajos taps.)* A békét igazán, őszintén csak a proletárok, a dolgozó emberek akarják. Egy folyamatnak kell Magyarországon megindulnia. Itt újra ismételni kell azt a gondolatot, hogy Oroszországban van munkás- és katonatanács, van paraszttanács *(Felkiáltások: „Itt is akarunk!")* — a munkástanácsot már látom, de a másik két tanácsot még nem. De alakíthatunk mi is egy tanácsot, amelynek a mozgalma feldagadhat hatalmas tengerré, olyan tanácsot, amely komolyan cselekedni akar, amely mindazokat az erőket bevonhatja, akik cselekedni tudnak. Meg kell alakítani mindenütt a kézi- és fejmunkások tanácsát ebben az országban. Ebből a kettőből kifejlődhetnek a többiek. Mert ahol a hatalom elveszti a kormányzás világos irányát, ott joguk van a népeknek, hogy saját sorsuk irányítását önmaguk vegyék a kezükbe. *(„Úgy van!")*

Ezekkel a gondolatokkal elmondtam azt, amit ma mondhatunk. Tartsátok ébren, magasan a béke gondolatát! Készen kell állnotok és legyetek készen, ha ott kell lenni abban az időben, amely következik!...

Népszava, 1917 november 27. A munkások napja. PI Arch. A. XV. 1. 1917/21.

(MMTVD 5. köt. 25—27. old.)

A FORRADALMI SZOCIALISTÁK RÖPLAPJA AZ OROSZ KATONÁK PÉLDÁJÁNAK KÖVETÉSÉRE SZÓLÍTJA FEL A MAGYAR KATONÁKAT

Katonatestvéreink!

Az új esztendőre meglepően nagyszerű ajándékról gondoskodtak részetekre azok, kik jól fűtött palotáikban más embernek utolsó csepp vérét is hajlandók feláldozni a hazáért. Nem családjaitoknak akarnak visszaadni benneteket, nem általános békével akarnak megajándékozni, hanem a gorlicei, doberdói poklok után a borzalmak legborzalmasabbikát: a francia harcteret, a flandriai alvilág gránátviharát tartogatják még számotokra.

Testvéreink, eszméljetek! Az orosz katonák már rájöttek arra, hogy a föld, amelyet meg kell hódítaniuk, a saját országukban van, hogy az ellenség, amellyel ha kell, fegyverrel is szembeszállanak — a földes-grófok és iparbárók élősdi csapata, mely a különböző nemzetiségű Földtelen Jánosokat és Nincstelen Pétereket egymásra uszítja, nehogy az igazi ellenséget felismerve, ellenük forduljanak.

Katonák! Két-három hét múlva az orosz testvérek hazamennek a dús termőföldre, amely ezentúl nem a kastélyok urainak termi a sárga kalászt, hanem annak, aki azt megmíveli. Tudjátok-e, mi vár még tirátok? A francia harctér után jön az egyiptomi, a szíriai, a szaloniki, majd ismét az orosz front. És ha kérdezitek: miért hulljon a sok vér tovább, azt felelik nektek, hogy az angol, olasz, francia még mindig hódítani akar, el akarja rabolni földjeiteket, azokat a földeket, amelyekből nektek legfeljebb egy morzsa jutott, melyeknek túlnyomó része kalandor grófok és henye papok birtokában van.

Az orosz katonák nem hajlandók meghalni azért, hogy Lengyelország vagy más idegen ajkú népek lakta tartomány az orosz birodalomhoz tartozzék. És ti még évekig szenvedjetek egy Franciaországtól elszakított földdarabért, Elzász-Lotharingiáért, melynek idáig talán a nevét sem hallottátok, s mely a kormányaink és az ellenséges kormányok szerint a béke utolsó akadálya.

Katonatestvéreink! Most dől el egész életetek sorsa! Már morajlik idehaza a föld, készülnek a kiuzsorázottak, az elnyomottak, hogy felelősségre vonják azokat, akiknek a vér- és könnytengerért felelniük kell.

Ti vagytok a föld urainak utolsó reménysége, a ti szuronyaitok mögött keresnek menedéket. Ha felvonul majd az éhezők és nyomorgók serege — ha titeket küldenek ki, hogy vérbe fojtsátok testvéreitek megmozdulását — *katonák, mit fogtok majd tenni?*

PI Arch. Röpiratgyűjtemény. I. 90/1918/I/828.
(MMTVD 5. köt. 47. old.)

A JANUÁRI ÁLTALÁNOS POLITIKAI TÖMEGSZTRÁJK 1918 JANUÁR 18—21.

„AZ ÚJSÁG" TUDÓSÍTÁSA A BUDAPESTI SZTRÁJK LÉFOLYÁSÁRÓL[1]

Kitör a tömegsztrájk

Az Ausztriában és különösen Bécsben kitört tömegsztrájkok a budapesti munkások egy részét szintén erélyes állásfoglalásra bírták, és pénteken reggel egyes gyárakban a munkások kijelentették, hogy nem kezdik meg a munkát. Elsőnek a Fegyver- és Gépgyár munkásai tették le a szerszámot, és mire a pártvezetőség értesült a munkások mozgalmáról, már igen sok üzemben szünetelt a munka. A szociáldemokrata párt vezetősége erre elhatározta, hogy a béke és rend fenntartása érdekében magához veszi a vezetést, és egyúttal vállalja a tömegsztrájk irányítását is, nehogy ez esetleg a radikális áramlat céljait szolgálja.

Alig proklamálták a sztrájkot, Budapest közlekedése megbénult. A villamosok megszüntették a forgalmat de nem azért, mintha az alkalmazottak csatlakoztak volna a

[1] A tudósítás általános bevezető részét elhagytuk.

sztrájkolókhoz, hanem mert a társaságok attól tartottak, hogy zavargások lesznek, és a tömeg indulatának áldozatai elsősorban a villamoskocsik lesznek. Ezért fél 11 órakor sorra bevonták az utcákról a villamoskocsikat, és egy félóra múlva egyetlen vonalon se közlekedtek többé a villamosok. Ebben az időben a város képe soha nem látott mozgalmasságot mutatott. A gyalogjárókon ezrével jártak az emberek, bérkocsi csak kevés volt az utcán, és ezeket úgyszólván percek alatt lefoglalták a járókelők. Az irodákból, üzletekből, gyárakból hazatérő emberek kénytelenek voltak a legtávolabbi városrészekbe gyalogolni, közben pedig a városba özönlöttek a sztrájkoló munkások, akik azonban maguk voltak azok, kik minden hangos szótól tartózkodtak.

A sztrájk proklamálása

Déli 12 órakor megjelent a szociáldemokrata párt vezetőségének felhívása a tömegsztrájkról...

Hol dolgoztak?

A szociáldemokrata párt, amikor vállalkozott arra, hogy a munkásság mozgalmát irányítja, és mindenképpen azon lesz, hogy az a mai súlyos időkben kiszámíthatatlan arányokat ne öltsön, egyúttal gondoskodott arról is, hogy Budapest közüzemei és a lakosság élelmiszerrel való ellátása akadályokba ne ütközzön. Évégből proklamációt bocsátott ki a pilisvörösvári szénbányák munkásaihoz, hogy lássák el továbbra is a munkát, mert ezek biztosítják szénfejtésükkel a főváros vízműveinek és villamostelepeinek szénkészleteit. Parancsot adott ki a párt a gázgyári és villamosüzemi munkásokhoz, hogy folytassák a munkát, dolgozniok kellett a közkórházak alkalmazottainak a pékeknek és vasutasoknak is, csupán az államvasúti főműhelyek és a gépgyárak munkásai sztrájkolhattak a vasúti alkalmazottak közül. Így azután a tömegsztrájk ideje alatt sem a közellátásban, sem a közüzemekben fennakadás nem volt...

...10 órakor az Iparcsarnokban már lehetett vagy tízezer ember, künn a nagy térségen pedig hatvan-hetvenezer ember. A körúton ekkor vonult fel vagy ötvenezer főre tehető nagy tömeg — a csepeli, erzsébetfalvi és kispesti munkások serege —, amely feliratok és zászlók alatt tartott az Iparcsarnok felé. Az impozáns menet, amelyben nagy számmal vettek részt a hadiüzemekben dolgozó asszonyok és leányok, valamint a villamoskalauzok és villamos női alkalmazottak, harcias dalok éneklése és a békét követelő jelszavak kiáltozása közben akkor ért ki a Városligetbe, amikor ott az első népgyűlést már befejezték.

Ez a gyűlés fél 11 órakor kezdődött. Benn az Iparcsarnokban Bokányi Dezső beszélt a munkások követeléséről, künn pedig az Iparcsarnok előtt Böhm Vilmos, Bíró Dezső, Farkas István, Garbai Sándor, Kunfi Zsigmond dr., Kláris Ferenc, Landler Jenő dr., Miákits Ferenc, Preusz Mór, Pogány József dr. és Weltner Jakab mondottak beszédeket.

Valamennyi szónok ismertette a munkások három fő követelését: az annexió nélküli békét, a választójog azonnali letárgyalását és a közélelmezés megjavítását, és közölték a munkásokkal, hogy a munkások kiküldöttei délután tárgyalnak a kormánnyal a követelésekre vonatkozóan, a kormány válaszát előbb a szakmai bizalmi férfiakkal fogják megtárgyalni, majdpedig este a pártbizalmi férfiakkal beszélik meg, és azután röpiratokon fogják közölni Budapest munkásságával a bizalmi férfi testületek határozatát.

A nagygyűlés a következő határozati javaslatot fogadta el:

„Budapest és a környék a békéért, a választójogért és a közellátásért sztrájkban álló munkásainak 1918 január 20-án megtartott tömeggyűlése tudomásul veszi, hogy a január hó 19-én megválasztott bizalmi férfiak az ugyanakkor elfogadott határozati javaslatot a mai nap folyamán átnyújtják a kormánynak, hogy az ott felsorolt követelésekre választ kérjenek tőle.

Kimondja a munkásság, hogy további magatartását ennek a válasznak a tartalmától teszi függővé.

A sztrájkban álló munkásság felhatalmazza a szakmai és pártbizalmi férfiakat, hogy a kormány nyilatkozatának meghallgatása után döntsön a további teendők felett."

Amikor az első beszédek véget értek és a munkások eltávoztak a Városligetből, ért ki oda a csepeliek hatalmas menete. Az Andrássy út torkolatánál azonban katonai és csendőrsorfal állotta útját a gyűlésről jövőknek. A két tábor összetalálkozott. A csepelieknek megengedte a rendőrség, hogy a Városligetbe menjenek, viszont a gyűlésről jövőknek nem volt szabad menetben és tömegesen a város felé menniök, hanem a mellékutcákba kellett kisebb csoportokban eloszlaniok. Ez összeütközésre adott okot, és hogy nagyobb baj ne történjen, lovasrendőrökkel csináltak utat a csepeliek tömege részére. Ez az attak néhány percig nagy izgalmat keltett, de mert maguk a rendőrök is keszty ű s kézzel teremtettek rendet, később helyreállott ismét a nyugalom és ez megmaradt mindaddig, míg a Városligetben összegyűlt, százezernél jóval több munkás elhagyhatta a gyűlés színhelyét.

A városban a gyűlés után is a legnagyobb nyugalom uralkodott, sehol rendzavarásra, a legkisebb demonstrációra sem került sor, és délután 2 órakor bevonulhatott a katonai készenlét is az utcákról. A délutáni és esti órák sem változtattak a város képén, 8 óra tájban lett ismeretes a pártvezetőség határozata és a kormány válasza, amit a vasárnapi utca sétálói megnyugvással fogadtak.

A munkások a miniszterelnöknél

Vasárnap délután 2 órakor a munkások, akiket Vázsonyi Vilmos dr. miniszter kéretett fel a miniszterelnökségre, megjelentek Wekerle Sándor dr. miniszterelnöknél. A harminc tagú küldöttségben részt vettek a szociáldemokrata párt vezetősége részéről Garbai Sándor, Garami Ernő és Kunfi Zsigmond dr., azonkívül képviselve voltak a szakszervezeti tanács és a bizalmi férfiak testülete. A küldött-

ség nevében Garbai Sándor beszélt, aki átnyújtotta a miniszterelnöknek a munkások határozati javaslatát, és kérte, hogy arra vonatkozóan adjon haladéktalanul választ. Kijelentette a küldöttség szónoka, hogy a munkásság a szombaton megtartott népgyűléseken határozati javaslatot fogadott el, mely szerint Budapest munkássága mindaddig folytatja harcát, amíg kielégítő választ nem kap.

Budapest harcban álló munkásságának 1918 január 19-én, a politikai tömegsztrájk második napján megtartott nyilvános népgyűlése a három és fél éves háborús nyomorúság rettenetes súlya alatt tettre kész elszántsággal áll az orosz forradalmi szociáldemokráciának annexiómentes, a népek önrendelkezési jogán alapuló békekövetelése és az ausztriai munkásságnak a békéért megindított lelkes harca mellé.

A munkásság elkeseredéssel állapítja meg, hogy idegen katonai reakció a külügyminisztertől hirdetett annexiómentes békejelszavak ellenére kardcsörtető hatalmi gőggel akadályozza meg az Oroszországgal megkötendő béke létrejövetelét. Fokozza a munkásság elkeseredését az életszükségleti cikkek folytonos árdrágulása, végül Tiszáék ellenforradalmi reakciója, amely meg akarja akadályozni a becsületes választójog sürgős megalkotását.

Ezért a népgyűlés elhatározta, hogy Budapest munkássága változatlan lelkesedéssel folytatja harcát mindaddig, amíg megfelelő biztosítékot kap arra nézve, hogy:

1. A monarchia külügyi képviselete minden idegen katonai beavatkozás mellőzésével az annexiómentes, a népek önrendelkezési jogán felépülő békét kész sürgősen megkötni.

2. Hogy a képviselőház elé terjesztett választójogi törvénytervezet minden halogatás nélkül a képviselőházban elintéztessék, vagy ha a Munkapárt ezt megakadályozná, a képviselőházat új választások céljából feloszlassák.

3. Végül követeli a munkásság, hogy a kormány a legerélyesebb eszközökkel gondoskodjék a munkások életszükségleti cikkeinek igazságos és olcsó kiosztásáról.

A munkásság elvárja, hogy a kormány semmitmondó ígéretek helyett megfelelő biztosítékokat nyújt követelésének teljesítésére vonatkozólag...[1]

Az Újság, 1918 január 22. A munkásság tömegsztrájkja. (MMTVD 5. köt. 60—63. old.)

A FORRADALMI SZOCIALISTÁK 1918 JANUÁRI RÖPLAPJA

Világ proletárjai egyesüljetek!

Munkástestvéreink!

A cenzúrától, a korrupciótól, egyéni és pártérdekektől megnyomorított napi sajtót helyettesítjük, amikor felhívjuk figyelmeteket a közelmúlt napok eseményeire.

Orosz testvéreink példáját követve, finn elvtársaink is kitűzték a forradalom zászlóját. Elkergették burzsoá kormányukat, és megalakították a világ második proletárkormányát. Ukrajnában is kitört a szocialista forradalom, és csak napok kérdése, hogy végső győzelmet arasson. Németországi elvtársaink százezrével hagyják abba a munkát, és az általános sztrájk fegyverét fordítják imperialista kormányuk ellen.

És mi történik ezalatt nálunk? Milyen eredménnyel járt a magyar munkástömegek megmozdulása?

Magyarországon ezalatt a reakció legsötétebb napjaira emlékeztető események történnek. A közélelmezés javítására tett ígéreteit úgy váltja be a kormány, hogy leszállítja a kenyéradagokat, és újabb nélkülözéseknek teszi ki a háború szenvedéseitől amúgy is annyira meggyötört munkásságot. Elvtársaink, akik kellemetlenek a háború végnélküli folytatását kívánó hadvezetőségnek, békepropa-

[1] A küldöttség visszatérte után a párt bizalmi férfi testülete értekezletet tartott. „Ezen a pártvezetőség azt javasolta, hogy a miniszterelnök kielégítő válasza értelmében a munkások hétfő reggel kezdjék meg ismét a munkát." A sztrájk befejezését az értekezlet több részvevője ellenezte, ennek ellenére határozatot hoztak a munka megkezdésére.

ganda szításának vádja alatt részint a rendőrség kínzókamráiban, részint a katonai ügyészség fogházában sínylődnek. És demokrata kormányunk nap-nap után újabb elfogatásokkal adja bizonyságát békeszeretetének.

Magyar munkások! Játékot űztek veletek három napig azok, akik vezetőiteknek mondják magukat. Háromnapi szószátyárkodás után leszerelték a tőlük függetlenül bekövetkezett sztrájkot. Leszerelték anélkül, hogy üres ígéreteken meg a rendőrfőkapitány dicsérő elismerésén kívül egyéb eredményt elértek volna. És ezek után nem átallottak rágalmaikkal elhalmozni, kapitalista bérenceknek, kispolgári elemeknek nevezni bennünket, forradalmi szocialistákat. Üres szitkozódásaikra nem fogunk hasonló módon felelni, hanem harcra szólítunk fel benneteket, magyar munkástestvéreink! Gondoljatok arra, hogy ellenségeink sohasem fogják a hatalmat szépszerével kiengedni a kezükből, hogy választójogos küzdelmek árán sohasem fogjátok elérni a munkásosztály végső ideálját, hogy jogaitokat csak harc útján szerezhetitek meg!

Magyar munkások! Valósítsátok meg elsősorban a munkásosztály önrendelkezési jogát! Jelöljetek ki magatok közül minden gyárban tíz-tíztagú munkásválasztmányt, és az ezen munkásválasztmányokból megalakult munkástanácsnak rendeljétek alá a párt mostani vezetőségét, követeljétek már a rendkívüli pártkongresszuson a munkástanács elismerését!

Követeljétek, hogy a pártkongresszus rendelje ki a munkástanácsot a pártvezetőség ellenőrző szervéül!

Munkástestvéreink!

Gondoljatok orosz testvéreinkre és készüljetek a küzdelemre!

Magyar munkások!

Legyetek készen a proletárforradalomra!

A magyarországi forradalmi szocialisták

Elvtársak! Ausztriában és
Németországban megalakult már a munkástanács.

PI Arch. Röpiratgyűjtemény. I. 3/1918/I/662.
(MMTVD 5. kot. 73—74. old.)

A KERESKEDELEMÜGYI MINISZTER BESZÁMOLÓJA A VAS- ÉS FÉMMUNKÁSOK 1918 MÁRCIUSI BÉRMOZGALMÁRÓL

Kivonat a minisztertanács ülésének jegyzőkönyvéből

Kereskedelemügyi miniszter úr bejelenti, hogy a múlt héten a csepeli Weiss Manfréd-féle muníciógyárban a vasesztergályosok újabb bérkövetelésekkel léptek fel, óránként 3 K 60 fillér minimális garantált szakmánybért, vagyis napi minimális 36 K bért követelve. Minthogy pedig a gyár ezt a követelést megtagadta, ezek a munkások sztrájkba léptek, közöttük felesküdött népfölkelők is. Utóbbiak katonai fegyelem alatt állván, katonai parancsnokuk felszólította őket azonnali munkába állásra. Ezt a felszólítást nem teljesítették és megtagadták az engedelmességet. A katonai parancsnokság kérdést tett aziránt, hogy mily magatartást tanúsítson ez ügyben a munkásság esetleges szolidaritására való tekintettel? A miniszterelnök, a honvédelmi és belügyminiszter urakkal egyetértőleg intézkedés történt aziránt, hogy engedetlenséget tanúsított katonákkal szemben hadbíróságilag kell eljárni, tekintet nélkül a következményekre, mert nem lehet megengedni, hogy a katonai fegyelem akárcsak a legkisebb mértékben is meglazuljon, és precedens legyen arra nézve, hogy engedetlenség kellőképpen meg nem toroltatott volna. Minthogy pedig eddig a renitens munkásoknak bevonultatása volt csak gyakorlatban, a jelen esetben nem ennek alkalmazása rendeltetett el, hanem szabályszerű hadbírósági eljárás, hogy példa statuáltassék minden renitenciával szemben. Ezen eseten kívül az történt, hogy az összes budapesti vas- és gépgyári üzemek vasesztergályosai és gépmunkásai bejelentették a gyáraknak, hogy ezentúl csak napi nyolc órát fognak dolgozni, és ha erre a gyáraktól nézve másnap délután 4-ig nem kapnak hozzájáruló választ, délután 4 órakor bevégzik a munkát, sőt két nagy gyártelepen, ahol éjjel-nappali üzem folyik, és az éjjeli csoportváltás délután 6 órakor történik, követelték a déli szünet nélküli folytatólagos munkát délután 3-ig, berendelve már délután 3 órára az éjjeli csoportot, anélkül,

hogy eziránt a gyárosokkal még csak érintkezésbe is léptek volna. Ily körülmények között, minthogy a gyárak gépmunkások nélkül nem tarthatják fenn üzemeiket, és különben sem tűrhető, hogy a munkások a gyárakban a munkaadók tudta és hozzájárulása nélkül maguk rendelkezzenek, minthogy továbbá a munkások a reájuk nézve kötelezőleg előírt panaszbizottság teljes mellőzésével teljesen önkényesen jártak el, a munkaadók elhatározták, hogy amennyiben a munkások tényleg úgy járnak el, amint ezt bejelentették, e hó 8-tól kezdve beszüntetik üzemeiket, amihez a katonai parancsnokság hozzájárulását is kikérték. Ez utóbbi azért volt szükséges, nehogy ellenük eljárás tétethessék folyamatba a fennálló rendelet megszegése címén. A munkások e hó 7-én reggel 33 gyárban bejelentették, hogy nyolc órai munkában levőnek tekintik magukat, és munkaadóik válaszát be sem várva, délután 4 órakor mindenütt abbahagyták a munkát.

Ezzel a helyzettel szemben azonban kötelessége volt a kormánynak minden intézkedést megtenni a rend fenntartására és a gyárak biztonságának megóvására, minthogy 60 000—70 000 ember kizárásáról van szó. A miniszterelnök, a belügy- és honvédelmi miniszter urakkal egyetértőleg meg is történt minden intézkedés, miben a budapesti katonai parancsnokság a legmesszebbmenő és legnagyobb elismerést érdemlő módon működött közre, s a kereskedelemügyi miniszter úr különösen kiemeli Lukachich altábornagyot, akinek körültekintő, határozott intézkedései biztosítják a sikert. Intézkedés történt megfelelő számú katonai készenlét és csendőrség iderendelése iránt, mire nézve nevezett altábornagy az államvasutak igazgatóságánál rendelkezett, úgyhogy e hó 8-án reggelre már itt lesz körülbelül 15 000 főből álló katonai készenlét. Intézkedés történt továbbá a cenzúra tekintetében is, hogy a munkásmozgalmakról a sajtóban semmiféle közlések se történhessenek; nehogy pedig a mozgalom a vidékre is átcsaphasson, megfigyelés alá helyeztetett a távirda, és kihallgattatnak az interurbán telefonbeszélgetések, előbbieket illetőleg minden gyanús táviratot továbbítása felfüggesztetik, míg arra nézve utasítás nem kéretik ki, utóbbi-

nál pedig, gyanús beszélgetésnél, az azonnal félbeszakíttatik. Belügyminiszter úr szíves volt intézkedni a vidékre utazók megfigyeltetése iránt, és elrendelte a vidéki rendőrhatóságoknál, hogy minden gyanús személyt azonnal távolítsanak el, ha netalán megjelennék a vidéki munkásság között. Egyben felkéretett a hadügyminiszter úr, hogy az esetben, ha az említett okokból az üzembeszüntetések szüksége beállana, a szén- és anyaghiány miatt való üzembeszüntetések esetére megállapított bérfizetéseket szíveskedjék felfüggeszteni, nehogy a munkások erőszakossága még állami bérfizetéssel támogattassék.

Kereskedelemügyi miniszter úr bejelenti továbbá, hogy hasonló veszélyes mozgalmak jelei mutatkoznak az államvasutak budapesti főműhelyeiben is, ahol tegnap óta passzív rezisztencia van. Ezzel szemben felhatalmazást kér a minisztertanácstól, hogy amennyiben a vasúti műhelymunkások tovább is ezzel a fegyverrel élnének, ugyanazt az eljárást követhesse, mint a magángyárak, ti., hogy az üzemet beszüntethesse, mely eszköz igénybevétele nélkül lehetetlen rendet teremteni. Annak a nézetének adva kifejezést, hogy erélyes és megalkuvást nem ismerő fellépéssel sikerülni fog végre-valahára megtörni azt a veszélyes magatartást, mely a munkásság körében tapasztalható, kéri a minisztertanácsot, hogy a tett intézkedéseket jóváhagyólag tudomásul venni szíveskedjék.

Miután a belügyminiszter úr még bejelentette, hogy a statárium kihirdetésére nézve a szükséges összes előmunkálatok megtörténtek, és az szükség esetén minden pillanatban életbe is léptethető, és miután az összes miniszter urak szükségesnek mondották a legerélyesebb intézkedéseket, ami nélkul a rend fenntartásáért felelősség nem vállalható, a minisztertanács egyhangúlag, jóváhagyólag tudomásul veszi a kereskedelemügyi miniszter úr bejelentéseit és a történt intézkedéseket, valamint megadja a kereskedelemügyi miniszter úrnak az államvasúti műhelyek munkásainak esetleg szükségessé váló megrendszabályozására nézve kért felhatalmazást.

MMI Archívum. A. XV. 1/1918/36. (ME. 1918—XVI—45—3950) 3950.)

(MMTVD 5 köt. 139—141. old.)

A MAGYAR KOMMUNISTA CSOPORT LEVELE AZ OROSZORSZÁGI KOMMUNISTA (BOLSEVIK) PÁRT KÖZPONTI BIZOTTSÁGÁHOZ A MAGYAR KOMMUNISTA CSOPORT MEGALAKULÁSÁRÓL

Kedves Elvtársak!

Az önök tudomására hozzuk, hogy ez év március 24-én megalakítottuk a Magyar Kommunista Csoportot. A csoport elméletileg és gyakorlatilag az Orosz Kommunista (bolsevik) Párt platformján áll. Elfogadjuk azt a programot, amelyet a legutóbbi pártkongresszus kollégiuma kidolgozott.

A csoport — a Központi Bizottság segítségével — hetenként kétszer megjelenő politikai és tudományos újságot ad ki „Szociális Forradalom" címmel.

A lap célja a kommunista eszmék terjesztése a hadifoglyok között Oroszországban és a proletárok és parasztok között Magyarországon — a szociális forradalmat segítő fegyveres felkelés érdekében. Ezért mi az újságot el akarjuk juttatni illegális úton Magyarországra és Amerikába, ahol több mint 2 millió magyar munkás él.

A szerkesztést 3 tagú bizottság végzi.

A csoport agitátorképző tanfolyamokat rendez. — Az ez úton kiképzett elvtársakat megbízottakként Magyarországra akarjuk küldeni (illegális úton). Ezeknek a megbízottaknak ott kommunista szervezeteket kell létrehozniok, amelyek kapcsolatot tartanak fenn az itt levő emigránsok és az ottani szociáldemokrata balszárny között.

A szervezeti szabályzat keretei között kérjük csoportunk felvételét az Orosz Kommunista Pártba.

Moszkva, 1918 március 25.

Elvtársi üdvözlettel:

A csoport elnöke *Kun Béla*
A csoport titkára *Pór Ernő*

A levélhez csatolt lapon a következő kézírásos megjegyzés található: „A csoport megalakulása, mint az Orosz Kommunista Párt Csoportja jóváhagyva."

Marxizmus—Leninizmus Intézet Központi Pártarchívuma. Moszkva. f. 17. op. 1. inform. otdel ed. hr. 86. lap. (Oroszul.)
(MMTVD 5. kot. 349—350. old.)

A „SZOCIÁLIS FORRADALOM" A MAGYAR KOMMUNISTÁK CÉLJAIRÓL

A „Szociális Forradalom"[1]

első számával a magyar kommunisták egy kis csoportja veszi föl a küzdelmet a nemzetközi szociális forradalomért. A harcot két front ellen folytatjuk egy időben.

Küzdünk kíméletlenül, megalkuvás nélkül a proletárok és szegényparasztok közös elnyomója: a tőkés termelésen alapuló társadalmi rendszer elpusztításáért. De nem lesz kíméletesebb a harcunk a hivatalos szociáldemokrata pártokkal szemben sem, amelyek a háború előtt és a háború folyamán elárulták a proletárok felszabadításának ügyét.

Szilárdan állunk az osztályharc alapján. Ennek felfüggeszthetőségét semmi körülmények között sem ismerjük el.

Valljuk a hamisítatlan forradalmi marxizmust. Ennek a tudománynak, a proletariátus osztályharca tudományos kifejezésének népszerű formában való terjesztése — úgy, hogy mindenki megértse — egyik fő célja az újságnak.

Célunk a proletárok és parasztok fegyveres felkelése az államhatalom elfoglalásáért; a szociális forradalom — de haladéktalanul.

Hirdetjük Marxnak és Engelsnek a „Kommunista Kiáltvány"-ban írott szavaival:

„A kommunisták gyalázatnak tartják céljaik és törekvéseik eltitkolását. Nyíltan hirdetik, hogy céljaikat csak minden létező társadalmi rendnek erőszakos megdöntése útján érhetik el. Rettegjenek az uralkodó osztályok a kommunista forradalomtól. A proletárok csak láncaikat veszíthetik el, cserébe nyerhetnek egy világot.

Világ proletárjai egyesüljetek!"

Szociális Forradalom, Moszkva. 1918 április 3. Vezércikk. (MMTVD 5. kot. 105. old.)

[1] A Szociális Forradalom című lapot az OK(b)P Magyar csoportja adta ki Moszkvában.

DETEKTÍVJELENTÉSEK A TEMESVÁRI HATÁRSZÉLI RENDŐRKAPITÁNYSÁGHOZ AZ OROSZ HADIFOGSÁGBÓL HAZATÉRT KATONÁK HANGULATÁRÓL

Alulírott detektív tisztelettel jelentem: hogy folyó hó 5-én bizalmasan arról értesültem, hogy saját, Oroszországból hazatért hadifoglyaink, kik a gyűjtőállomásokon vannak elhelyezve, a legnagyobb mértékben izgatnak.

E gyűjtőállomások a helybeli Józsefvárosi pályaudvar telepén elhelyezett Vöröskereszt pihenőállomáson, továbbá a vasúti állomással szemben s a futballpálya mellett fekvő téren levő barakkokban vannak.

Nagyobb csapatban a Józsefvárosi pályaudvar előtti téren, továbbá a barakkok melletti téren gyülekeznek.

Ugyanis ezen egyéneket úgy a helybeli, valamint a vidéki egyének — hozzátartozóik keresése címén — nap-nap után többen keresik fel, kikkel az Oroszországban lefolyó eseményeket rendszeresen letárgyalják.

Mint azt bizalmi emberem előadta, ezen hadifoglyok azt hangoztatják, hogy más a rendszer Oroszországban, mint minálunk, mivel ott már nincs csendőr és rendőr, mert ezeket a munkásság leverte. Továbbá ott nem nyomorognak a parasztok, mint minálunk.

Végül azon a nézeten vannak, hogy őket már a frontra kivinni úgysem lehet, mert ők eleget tettek a hazának, s éppen ezért azon fognak lenni, hogy felvilágosítsák a még itthonlevő többi bajtársaikat arra nézve, hogy ezen világháború nem más, mint egy nagy üzlet.

Személyesen is beszéltem több ily katonával, akik a legnagyobb elégedetlenséget árulták el — a beszédükből kivehető —, hogy az oroszországi bolseviki uralom hatása alatt állanak.

Megfigyelésemet folytatom, s új részleteimet jelenteni fogom.

1918 április. — PI Arch. Csongrád m. alisp. biz. 1918—14.
(MMTVD 5. kót. 165—166. old.)

A BUDAPESTI M. KIR. ÁLLAMRENDŐRSÉG FŐKAPITÁNYÁNAK JELENTÉSE A BELÜGYMINISZTERHEZ A MÁV GÉPGYÁRI SZTRÁJKRÓL ÉS CSENDŐRSORTŰZRŐL

Van szerencsém a Magyar Királyi Államvasutak Gépgyárában a mai napon történt zavargásról és a zavargás következtében felmerült csendőri fegyverhasználatról, annak lefolyásáról és az előzményekről jelentésemet a következőkben megtenni:

A MÁV Gépgyárban, amelynek munkásai 1916. évi június hava óta népfelkelő munkászászlóaljban vannak sorozva, bérkövetelés miatt napirenden voltak a munkabeszüntetések. Legutoljára folyó hó 17-én az öntőműhely 117 segítő munkása szüntette be a munkát, a 90 filléres akkordkereset helyett 160 fillért követelve. Tizennyolcadikán délután Danninger ezredes kiszállt a gyárba, a sztrájkoló munkásoknak egy küldöttségét fogadta, s közölte velük, hogy ő a bérkérdésbe nem avatkozik, ennek megvan az illetékes fóruma, azonban mint népfelkelő zászlóaljba osztott munkásoktól megköveteli, hogy azonnal kezdjék meg a munkát, ezt a kijelentést az ezredes a katonai iroda elé vonult összes sztrájkoló munkások előtt is ismételte.

A sztrájkoló öntödei segédmunkások 19-én reggel 8 órakor megkezdték a munkát, fél 10 órakor azonban ismét leálltak. Az ömlesztett vas a kazánban volt, a másik része pedig az öntőüstben. Nehogy az ömlesztett vas kihűljön és a kazánokat használhatatlanná tegye, a villamosközpont vezetője két szakmunkást az öntödébe rendelt, hogy a megolvasztott vasat a dolgozni akaró más segédmunkásokkal együtt ki tudják önteni.

A dolgozó szakmunkások egyikét Zavady Ferenc sztrájkoló öntő-segédmunkás megfenyegette, a fenyegetőt a katonai parancsnoknak feljelentették, miért is a katonai parancsnok ma délelőtt 9 órára Zavady Ferencet kihallgatás végett magához rendelte. Zavadyval együtt az öntőműhely-

nek 400 munkása vonult a katonai vezetőség épülete elé, ezzel hatni akartak Zselyonka József csendőrőrnagy katonai parancsnokra, hogy Zavadyval szemben komoly rendszabályt ne alkalmazzon. Zselyonka őrnagy az egybegyűlteket távozásra hívta fel, s miután ennek eredménye nem volt, őket az állandóan rendelkezésére álló csendőrökkel szétkergettette. Egy negyedóra múlva a munkások a többi műhelyekből is kivonultak, mintegy ezren a katonai vezetőség irodája elé mentek, tiltakoztak az ellen, hogy munkástársaikat puskatussal kergették el a katonai irodától.

Erre először egy gyári tisztviselő ment ki a munkások közé, aki igyekezett őket megnyugtatni és csendes távozásra bírni, majd Zselyonka őrnagy maga ment ki a tömeg közé, figyelmeztette őket, hogy ellenséges magatartásuknak és engedetlenségüknek súlyos következményei lehetnek, mert ha az ő katonai parancsát nem teljesítik, kénytelen volna velük szemben legerélyesebben fellépni. A munkásokra úgy látszik hatása volt, mert egynéhányan távozni készültek, azonban egy munkás elkiáltotta magát, hogy azért sem megyünk széjjel. Ez a közbekiáltás a munkások hangulatát megváltoztatta, s nem mozdultak a helyükről. A csendőrség igyekezett őket fegyverhasználat nélkül szétoszlatni. Erre a munkások vasdarabok dobálásával feleltek, a dobálások egynéhány csendőrt megsebesítettek, sőt maga Zselyonka őrnagy is fején és kezén vérző sebet kapott. A gyári tisztviselők állítása szerint a műhelyek felől két lövés is dördült el, ezen eseményeknek a hatása alatt Zselyonka őrnagy a lőfegyver használatát rendelte el; sortüzet azonban nem vezényelt. A csendőrök azokra lőttek, akik őket megtámadták és vasdarabokkal dobálták.

A fegyverhasználat következtében a helyszínen három munkás halt meg, éspedig Mira Sándor 31 éves napszámos, Fáczán György 38 éves napszámos és Tóth István rézműves. Utólag szerzett értesülésem szerint egy negyedik munkás a kórházbaszállítás közben halt el. A halottakon kívül 19 munkás sérült meg.

Ezen események után a munkások kivonultak a gyárból, és a Baross utcán átvonulva a parlament felé igyekez-

tek. A szomszédos Ganz Vagongyár munkásai a lövést hallva, kivonultak a gyárból, s megtudva a történteket, egy töredékük a MÁV Gépgyár Golgota utcai kapuján behatolt a gyárterületre, és a legközelebbi eső irodákban rombolást követett el. A rombolás folytatását az azonnal kivonult csendőrség és rendőrség megakadályozta, és a romboló munkásokat a gyár területéről kiűzte. A MÁV Gépgyár saját munkásai a gyárban nem romboltak.

A történtek utáni első időben azt véltük, hogy ez a rendzavarás a gyár területén nem fog túlterjedni, s a többi gyárak munkásai a törvényes vizsgálat befejezését nyugodtan fogják bevárni. A Magyarországi Vas- és Fémmunkások Központi Szövetsége első állásfoglalásából legalábbis erre kellett következtetni. Külön-külön a rendőrhatóság, valamint a gépgyárosok előtt is kijelentették, hogy ők a többi gyárakat nem akarják a MÁV Gépgyárban történtekből kifolyólag szolidáris akcióba vonni. A gyárak kérdező-kódó bizalmi férfiainak állítólag azt az utasítást adták, hogy a szövetség még nincs informálva, várják be nyugodtan a vizsgálat eredményét, és addig is dolgozzanak tovább. Féltizenkettőkor a Vas- és Fémmunkások Központi Szövetségének vezetősége úgy látszik más elhatározáshoz jutott, mert ekkor több gyárból kaptuk a jelentést, hogy a munkások nyugodtan abbahagyták a munkát, kivonultak a gyárból, és a katonai vezetőknek kijelentették, hogy délután sem fognak munkába menni. A délután folyamán mind több gyár állott meg, aszerint, ahogy az egyes szakszervezeti központokból az utasítást megkapták. Az eddigiekből azt kell következtetni, hogy holnap reggelre az összes lényegesebb budapesti üzemek a szakszervezetek utasítása folytán szünetelni fognak.

Dr. Landler Jenőnek a Szabadság téren az egybegyűltekhez intézett szavaiból[1] azt látom, hogy a munkaszünetelést

[1] Landler Jenő, a vasúti munkások vezetője, a sztrájk egyik szervezője cselekvésre szólította fel a munkásokat. Többek között kijelentette: „Nem beszélni kell többé, mert itt a tetteknek ideje, ahol le kell számolni az egész korrupt kormányrendszerrel és képviselőházzal." (PI Arch. A XV. 1/1918/6. Ig. Min. Bi. 1918—488—2.)

a Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetősége határozta el a célból, hogy ezt a véletlenül közbejött alkalmat politikai céljaira használhassa ki.

A MÁV Gépgyárban történteken kívül máshol rendzavarás nem történt.

A vizsgálat úgy a katonai, mint a polgári hatóságok részéről azonnal megindult.

Dr. Sándor László
főkapitány

PI Arch. A. XV. 1/1918/6.
(MMTVD 5. kot. 209—211. old.)

A GYŐRI MUNKÁSTANÁCS SZTRÁJKRA ÉS A KORMÁNY ELLENI HARCRA HÍVJA FEL A MUNKÁSSÁGOT

Munkások!

Csütörtökön reggel vérlázító események játszódtak le a Magyar Államvasutak egyik műhelyében, amelyek gyászba borították az egész magyar munkásságot. Bérjavítást kérő munkások tömegébe egy Zselyonka nevű őrnagy belelövetett. Kenyeret kértek és golyót kaptak. Halottak és sebesültek maradtak a gyár udvarán. Károlyi Mihály gróf ezt a vérlázító esetet bejelentette a parlamentben, és követelte, hogy Wekerle mondjon le, menjen a sárga fenébe és ne kergesse az országot a forradalomba. Szterényi kereskedelmi miniszter, aki mindezekért elsősorban felelős. gőgös és provokáló hangon jelentette ki és hangsúlyozta, hogy ő a munkásságon kérlelhetetlen szigorral fog végiggázolni!

Erre a bársonyszékből jövő pimasz kijelentésre halottaink tetemei fölött egy méltó feleletet adhatunk az osztályuralom gőgös urainak: állunk elébe! és nem dolgozunk, nem termelünk addig, amíg meggyilkolt munkástestvéreink ártatlan vére megtorolva nem lesz. Nem dolgozunk, nem termelünk, amikor termelőmunkánk mellett, a hátunk mögött fenyeget a legyilkoltatás veszélye!

Munkástársak! Gyalázat, ami ebben az országban történik! Gyalázat! Hogy az uzsorások szabadon garázdálkodhatnak! Gyalázat! Hogy ebben az országban — amelyben bő termés mellett — uzsoraárak vannak, semmi pénz nem elegendő a megélhetésre, és gyalázat, hogy bérjavítást kérő munkástársainkba hatalmon levő csirkefogók belelövethetnek! Menjen a kormány a sárga fenébe! Mondjon le, jöjjön egy demokratikus kormány! Pusztuljanak Tiszáék és bandája!

Szombaton délután 5 órakor tiltakozó gyűlést tartunk a Városháza előtt! Ott legyen mindenki!

A Győri Munkástanács

Heute Samstag, am 22. Juni, Nachmittag 5 Uhr halten die Arbeiter der Stadt Győr eine Monstre-Versammlung vor dem Rathause. Genossen! Erscheinet Alle![1]

Proletáriáte Český! Buď solidární v tomto velkém a společném boji! Dnes 22/VI. v. 5 h odp. sraz u Radnice! Dostav se každý![2]

Nyomtatott röplap. — PI Arch. Röpiratgyűjtemény. I. 1/1918/VI/4201.

(MMTVD 5. köt. 218. old.)

---

[1] Ma, június 22-én, szombaton délután 5 órakor Győr városának munkássága nagygyűlést tart a Városháza előtt. Elvtársak! Jelenjetek meg mindannyian!

[2] Cseh proletariátus! Ebben a nagy, közös harcban légy szolidáris! Gyülekezés VI. 22-én délután 5 órakor a Városházánál! Mindenki ott legyen!

A SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT 1918 OKTÓBER 8-I KIÁLTVÁNYA

... Mindenkihez

aki tettei és érdekei révén nem vált bűnössé a múlt bűneiben, a szabadság eltiprásában, a nemzetek és osztályok elnyomásában. Értsék meg e történelmi, végzetes órák és napok parancsszavát: a gyors, merész és a régi Magyarország egész világával szakító cselekvés szükségességét. Egyesítsék erejüket a munkásokéval, támogassák a munkások mozgalmát, amelynek célja a béke, és hogy ehhez eljuthassunk, az új Magyarország megszervezése és felépítése.

Ausztria népei önálló nemzeti államokká szervezkednek. Mi elismerjük és üdvözöljük ezeket az önálló nemzeti államokat, amelyeknek megalakulása Magyarországnak is visszaadja önállóságát, s ezért követeljük az önálló, vagyis senki mástól, csak saját népétől függő Magyarország elvét. De azt kívánjuk, hogy ez az önrendelkezés jogával élő Magyarország az egyének, osztályok és nemzetek teljes jogegyenlőségének elvein épüljön fel, és küszöbölje ki mindazokat az előjogokat, szüntesse meg mindazokat az intézményeket, amelyek a szociális kizsákmányolásnak és nemzeti elnyomásnak eszközei voltak. A dolgozó néposztályok gazdasági és politikai felszabadítása és a nemzetek önrendelkező jogának elismerése és megvalósítása legyen az új Magyarország programja!

Ennek a gyökeres átalakulásnak mielőbb meg kell történnie, és haladéktalanul meg kell indulnia. Minél többet valósítottunk meg belőle addig, amikor a magyar dolgozó osztályoknak és a Magyarországon élő nemzeteknek képviselői az önálló Magyarország nevében leülnek a béketárgyalás asztalához, annál jobb, a világhelyzettel és igazi érdekeinkkel számottevő békét köthetünk majd.

Mi hát évégből a teendő?

1. Követeljük, hogy a mostani kormány haladéktalanul mondjon le, és alakuljon olyan kormány, amely az ország

összes demokratikus osztályainak és az országban élő valamennyi nemzetnek küldötteit foglalja magában.

2. Ez a kormány oszlassa fel azonnal a képviselőházat, és az általános, egyenlő, titkos, nőkre is kiterjedő választójog alapján hívja össze azt az országgyűlést, amely meg fogja állapítani az önálló Magyarország jövendő alkotmányát.

3. Ez a kormány forduljon azzal az ajánlattal az ellenséges államokhoz, hogy hajlandó az orosz proletárforradalom és Wilson elvei alapján, annexiók és hadikárpótlás nélkül, a nemzetek önrendelkező joga szerint békét kötni, és belépni a nemzeteknek abba a társadalmába, amely a lefegyverzés, döntőbíráskodás, szabadkereskedelem és békés együttműködés alapján fog megalakulni.

4. Ez a kormány fogjon hozzá haladéktalanul a nemzeti elnyomatás eddigi rendszerének megszüntetéséhez, és adja meg és biztosítsa az országban élő valamennyi nemzetnek azt a jogot, hogy anyanyelvét szabadon és korlátlanul használhassa az állami élet minden intézményében: az iskoláztatás, törvénykezés, közigazgatás, a köz- és magánélet minden ágazatán és valamennyi megnyilatkozásában.

5. Ez a kormány készítse elő a közigazgatás teljes demokratizálását, az összes önkormányzati szerveknek, a megyei, városi, községi testületeknek az általános, egyenlő, titkos, nőkre is kiterjedő választójog alapján való megalakulását, a teljesen szabad egyesülési, gyülekezési és szakszervezkedési jogot.

6. Ez a kormány lásson hozzá nyomban annak a mélyrehatóés gyökeres agrárreformnak a megvalósításához, amely a földet azok kezére adja, akik megművelik.

7. Ez a kormány hajtsa végre mindazoknak az üzemeknek szocializálását, amelyek az egyéni vezetés alól kinőttek.

8. Ez a kormány léptessen életbe olyan igazságos adópolitikát, amely a háborúnak, de általában az államnak a terheit a nagy vagyonokra és jövedelmekre hárítja át, és törölje el az összes nyílt és leplezett fogyasztási adókat.

9. Ez a kormány fogjon hozzá haladéktalanul a munkásvédelmi és népjóléti politika kiépítéséhez, a teljes, a betegség, baleset, aggkor és munkanélküliséget felölelő népbiztosítás rendszerének megvalósításához, a nők és gyermekek munkaerejének különleges védelméhez, és készítse elő a nyolcórás munkanapnak általános behozatalát, és általában emelje az elmaradott magyar szociálpolitikát legalább arra a színvonalra, amelyet a magyarországi, berni és leedsi nemzetközi szakszervezeti kongresszusok megállapítottak.

10. Ez a kormány gondoskodjék haladéktalanul arról, hogy a harctérről visszatérő katonák és a gyárakból az átmenet idején elbocsátott munkaerők az átlagos munkaberejéig, továbbá a rokkantak, özvegyek és árvák teljes kártalanítást nyerjenek.

Ezt az új tulajdonviszonyokban, új jövedelemmegoszlásban, új politikai, szociális és nemzeti intézményekben kifejeződő új alkotmányt kell megteremtenünk, mégpedig minél előbb és minél többet belőle.

Meg kell teremtenünk ezt az új alkotmányt, mivel demokratikus és szocialista elveink parancsszava ez.

Meg kell teremtenünk azért, mert tartozunk katonatestvéreinknek, akik mérhetetlen szenvedések után hazatérnek azzal, hogy mi elhódítsuk számukra a belső ellenségtől azt a földet, amelyet ők a fronton testükkel védelmeztek, tartozunk azzal, hogy itt szabadsággal, joggal, a jövendő boldogulás reményeivel és lehetőségeivel fogadjuk őket. De meg kell teremtenünk ezt az új alkotmányt azért is, mivel azt akarjuk, hogy amidőn az ország területén élő nemzetek önrendelkező jogukkal élni fognak, már olyan Magyarországot találjanak itt, amelyhez való tartozás kívánatos legyen számukra. Az elnyomás, az osztályuralom, az erőszak, a fegyverek ereje tönkretette Magyarországot és nem biztosíthatja többé területének épségét, nem nyújt védelmet az ország feldarabolása ellen. Mi azt hisszük, hogy az egyenlőjogú, szabad és demokratikus nemzetek szabad szövetkezésén, föderációján alapuló Magyarország jobb és biztosabb támasztéka a nemzetek társadalmának, népei bol-

dogulásának és az emberi haladásnak, mint a feldarabolt és sokféle életérdekében megcsonkított, több részre hulló Magyarország. Ez a meggyőződésünk ösztökél bennünket arra, hogy ezzel a szózattal forduljunk az ország egész dolgozó népéhez, valamennyi nemzet dolgos és hasznos, békét, szabadságot, kenyeret és demokráciát kívánó tagjához:

Fogjuk össze erőnket, és alakítsuk át az elnyomatás és kizsákmányolás Magyarországát oly állammá, amely meg tud majd állani abban a sorsdöntő órában, amikor a nemzetközi világbékeszerződés értelmében az itt lakó nemzetek önrendelkező joguk alapján dönteni fognak arról: hazájuknak tekinthetik-e ezt az országot?

Mindazok, akik azt kívánják, hogy a szabad és önmagukkal rendelkező nemzetek ettől az új Magyarországtól el ne szakadjanak, hanem szabad elhatározásuk alapján itt találják meg a szabad és demokratikus magyar néppel egyetemben boldogulásuk és fejlődésük minden feltételét: mozduljanak meg döntő cselekvésre!

Testvéri üdvözlettel

a Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetősége,
a szociáldemokrata pártválasztmány.

Népszava, 1918 október 8. Magyarország népéhez!
(MMTVD 5. köt. 244—246. old.)

AZ ÖSSZOROSZORSZÁGI KÖZPONTI VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁG, A NÉPBIZTOSOK TANÁCSA ÉS A MOSZKVAI SZOVJET FELHÍVÁSA AZ OSZTRÁK—MAGYAR ÁLLAM DOLGOZÓ NÉPÉHEZ

Mi, Oroszország munkásai, parasztjai és katonái, akik a földbirtokosokon, tőkéseken, tábornokokon és bürokratákon aratott győzelmünk első évfordulójának megünneplésére készülünk, testvéri üdvözletünket küldjük önöknek, elvtársak, a volt Osztrák—Magyar Monarchia munkásainak, parasztjainak és katonáinak az elnyomókon aratott győzelmük alkalmából. Megdobban a szívünk annak a hírnek hallatára, hogy kezükbe vették a béke ügyét, hogy ráléptek arra az útra, amely a régi császári bürokrácia megsemmisítéséhez és Habsburg Károly elűzéséhez vezet, hogy kikiáltják a szocialista köztársaságot és létrehozzák a Munkás- és Katonaküldöttek Tanácsait. Üdvözöljük ezeket a Tanácsokat, amelyek kezében lesz holnap a hatalom. Köszöntjük önöket, akik lerázták magukról a nemzeti elnyomás jármát. Üdvözöljük a volt Osztrák—Magyar Monarchia népeit a császári és királyi fekete-sárga bürokrácia alóli felszabadulásuk alkalmából. Mélységes meggyőződésünk, hogy Magyarország munkásai, katonái és parasztjai nem azért szabadították fel magukat a bécsi bürokrácia és a bécsi kapitalizmus hatalma alól, hogy a magyar földbirtokosoktól, bankároktól és tőkésektől hagyják magukat kizsákmányolni. Szilárd hitünk, hogy a magyar munkások és parasztok leszámolnak a magyar tőkésekkel, és a magyar kormány a magyar munkások, katonák és parasztok kormánya lesz.

Szilárd meggyőződésünk, hogy a bátor és becsületes cseh munkások nem azért rázták le a bécsi császár igáját, hogy a Kramař vezette cseh burzsoáziától hagyják magukat becsapni, s hogy politikájukat továbbra is a bankárok irányítsák, élükön Preiss-szel. Biztosan hisszük, hogy Ausztria német munkásai és katonái nem azért döntik meg Ausztria—

Magyarország császárának, a Habsburgoknak a trónját, hogy alárendeljék magukat Németország császárának, a Hohenzollerneknek, s nem azért keltek fel, hogy a régi hatalom helyett a Weisskirchnerek, Wolffok és az osztrák burzsoázia más képviselői üljenek nyakukra. Mélységes meggyőződésünk, hogy a román parasztok, akik lerázták a magyar mágnások igáját, nem lesznek a román bojárok, ügyvédek és pópák szolgái.

Mélységes meggyőződésünk, hogy ha a német, cseh, horvát, magyar, szlovén munkások, katonák és parasztok kezükbe veszik a hatalmat és végigviszik a nemzeti felszabadítás művét, akkor megkötik a szabad népek testvéri szövetségét és egyesült erővel legyőzik a tőkéseket. Bécs éhező munkásai kenyeret fognak kapni a magyar parasztoktól, akiknek oda fogják adni munkájuk termékeit. A cseh munkások csakhamar meg fogják látni, hogy a földbirtokosok és a kulákok nemcsak a német munkásoktól tagadják meg a kenyeret, hanem a cseh munkásoktól is; fel fogják ismerni, hogy nem a saját nemzeti burzsoáziával való szövetségben, hanem az Ausztriában élő összes nemzetek proletariátusának szövetségében van a győzelem záloga. Ahhoz, hogy ez a győzelem végleges legyen, minden ország munkásainak egyesülniök kell a világtőke elleni közös harcra. Ausztria—Magyarország munkásai, parasztjai és katonái nem fogják eltűrni, hogy burzsoáziájuk az angol—amerikai tőke szekerébe fogja őket. A cseh, a magyar, a német burzsoák, akik tegnap még a Habsburgok előtt hajbókoltak, a német és magyar burzsoák, akik tegnap még a Hohenzollernek előtt csúsztak-másztak, most ezt kiáltják: „Éljen Wilson!" Az amerikai tőke, hogy segítse ezt a csalást, kenyeret ígér önöknek, mi azonban azt mondjuk a német, cseh, magyar, horvát, szlovén munkásoknak, parasztoknak és katonáknak:

Az amerikai, a francia, az angol tőke éppen olyan ellensége a munkásosztálynak, mint a német tőke. Ha az amerikai, angol, francia tőke győztesen kerül ki a háborúból,

nemcsak a burzsoázia felhalmozódott háborús adósságainak megfizetésére kényszeríti majd önöket, hanem óriási hadisarcot is kivet önökre. Az amerikai, angol, francia tőke jelenleg bűnös háborút visel Oroszország munkásai és parasztjai ellen, hogy az orosz burzsoázia és a cárizmus adósságainak megfizetésére kényszerítse őket.

Ilyen segítséget ad az amerikai tőke az ígért kenyér helyett. Az amerikai tőke az olasz munkásoknak még akkor sem tudott kenyeret adni, amikor a saját érdekei céljából véreztette őket. Segítséget és kenyeret önöknek csak az orosz munkások adhatnak, akik kezükbe vették a hatalmat, és egy éven át tartó harc után létrehozták a Vörös Hadsereget, amely kiverte a fehérgárdista bandákat a gazdag gabonatermő vidékekről. Az orosz munkásoknak lesz kenyerük sajátmaguk számára is, az önök számára is, ha közös erővel meghiúsítjuk az angol—amerikai tőke győzelmét. Szilárd meggyőződésünk: az osztrák és magyar proletárok megértik, hogy egyetlenegy állam gyárosainak, bankárainak, tábornokainak sem lehet hinni, s hogy a dolgozó tömegek csak a nemzetközi proletárforradalom útján szabadulhatnak fel. A proletárforradalom már győzött Oroszországban, s a győzelem felé halad Ausztriában. Mi felhívjuk önöket, egyesüljenek az orosz munkásokkal, katonákkal és parasztokkal.

Szövetségünkhöz csatlakozni fognak minden ország munkásai és együttes erővel biztosítjuk a dolgozó tömegek győzelmét a tőkén, melyhez a szegények vére tapad. Oroszország munkásai, katonái és parasztjai egymaguk egy éven át kemény harcok árán védelmezték meg a proletariátus hatalmát. Segítséget vártak nyugat-európai testvéreiktől, és ez a segítség jönni fog. Önök ráléptek a forradalom útjára, haladjanak bátran ezen az úton előre, a győzelem felé.

Éljen Ausztria népeinek — a magyaroknak, cseheknek, szlovéneknek, ruszinoknak — szabadsága!

Éljenek Ausztria—Magyarország Munkás-, Katona- és Parasztküldötteinek Tanácsai!

Éljen Ausztria—Magyarország Tanácsainak szövetsége, éljen Ausztria—Magyarország Tanácsainak és Oroszország Szovjetjeinek harci szövetsége!

A Népbiztosok Tanácsának nevében:
V. Uljanov (Lenin)

Az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság nevében
J. Szverdlov

Pravda, 1918 november 3.
(Lenin Magyarországról. Szikra 1954. 41—46. old.)

A MAGYARORSZÁGI SZOCIALISTÁK FÜGGETLEN CSOPORTJÁNAK FELHÍVÁSA A PROLETARIÁTUSHOZ A TŐKÉS TÁRSADALOM MEGDÖNTÉSÉRE

Minden proletárhoz!

Proletárok! Kizsákmányoltak! A régi Magyarország mártírjai! Kik szenvedtetek, vért izzadtatok azért, hogy egy néhány született „Úr", vagy a konjunktúráktól megvagyonosodott burzsoá élhessen ez országban — kik keresztül szenvedtétek egy négy éves háború pokoli kínjait, kik összeszorított fogakkal, ökölbe szorított kezekkel tűrtétek, hogy míg Ti tönkrementek, addig mások, kevesen idehaza vagyont gyűjtsenek, amely ismét csak arra jó, hogy Titeket kizsákmányoljon —, felébredtetek! — Felébredtetek és maradjatok ébren. Eljött az időtök — itt az alkalom —, csak akarnotok kell! Leráztátok magatokról a láncokat, gondoskodni kell róla, hogy soha többé vissza ne kerülhessenek reátok! El kell tipornotok a proletariátus világrengető erejével mindazokat, akik eddig uraitok voltak! Ti műveltétek meg ez ország földjét, a Ti kezetek munkája teremtette meg az ország iparát — a Ti véretek ömlött ez ország határain, a Tiétek ez az ország! Ebben az országban az ör-

ténjen, amit Ti akartok! A Ti akaratotok pedig egy legyen! Tiszta szocialista köztársaság, ahol nincs kiváltság, ahol nincs kizsákmányolás, ahol nincs úr és szolga, ahol az állam minden polgára munkás, és ahol csak egy munkáltató van; a polgárok összessége: az Állam!

Az október harmincadiki forradalom inkább nacionalista és részben antimilitarista forradalom volt, mint szocialista forradalom. Egyelőre csak az állam vált függetlenné, csak az állam szabadult fel a járom alól, egyelőre csak az állam vezetői — az állam tulajdonosai: a burzsoázia és a latifundium-lettek szabadok. A proletárok még nem szabadok, a proletárok csak akkor lesznek szabadok, ha az állam az övék lesz! Az állam pedig csak egyféleképpen lehet az övék: ha a hatalom az övék! A köztársasági, nacionalista és különböző polgári pártokkal nem vezethet együtt a proletariátus útja, a nacionalista és polgári pártok elérték a céljukat ott, ahol a proletárok csak eszközt találhattak céljaik eléréséhez. Az új Magyarországot a proletároknak kell felépíteni! Az új Magyarországot úgy kell felépíteni, hogy az emberek között csak a végzett munka értéke tehessen különbséget, de nem a születés és egyéb kiváltság. Az új Magyarország nem üldözi, de gondját viselni fogja polgárainak! Nem szabad megtéveszteni magunkat a polgári pártok jelszavaival, ne üljünk fel a feudális vagy kapitalista „polgárok" ígéreteinek, erőnk tudatában követelnünk kell a mi érdekeinknek megfelelő azonnali változtatásokat, legelsősorban a kapitalista uralom lehetetlenné tételét. Ezt a kérdést a proletár tömegnek engedékenység nélkül a legradikálisabb módon kell megoldania. Évszázadok óta szenved és szaporodik a proletárság, az október 30-i forradalom felrázta, és most, ha már belekezdtünk a küzdelembe: előre, megállás nélkül, megalkuvás nélkül: hiszen erősek vagyunk! A mi akaratunk fog érvényesülni, hogy ne legyen többé e szó: Proletár! A forradalom el kell, hogy pusztítsa a kizsákmányolást, a forradalom ne tűrje el, hogy többé csak egy napig is még büntetlenül hízzon bárki is a proletár verejtékéből — a forradalom bizonyítsa be, hogy tényleg forradalom volt, ennek

a szónak minden pusztító, romboló, de minden alkotó, felemelő, szent értelmében is!

Az új Magyarországnak egy sarkalatos törvénye legyen: minden ember dolgozni köteles. Csak az az ember éljen ebben az országban, aki dolgozni akar... Minden embernek úgy legyen joga élni, ahogy dolgozik! Az egész ország egy munkás tábor legyen, ahol csak egy munkáltató van, a polgárok összessége: Az Állam! Ahol a tőke nem egyes emberek kezében van, ahol a tőke csakis az államé: tehát mindenkié!...

Elvtársak! Amit itt kifejtettünk, azt minden proletárnak akarni kell! Az október 30-i forradalom megadta nekünk a jogot az állam ügyeibe való beleszólásra. A jog magában véve semmi, csak akkor ér valamit, ha fel is használjuk érdekeink megvédésére. A mi érdekünk nemcsak a királyság elpusztítása, a mi érdekünk a nacionalizmus, a feudalizmus, a burzsoázia elpusztítása. A mi érdekünk: A Kommunista Köztársaság! Ha egyelőre nem is oly formában, mint azt Marx annak idején elképzelte, mert ahhoz az egész világ hozzájárulására volna szükség, de azt megközelítően legalább az itt vázolt módon! És meg is kell csinálnunk! Késedelem nélkül! Ma még lehet tenni sokat, ma még egy párt sem egyedüli ura az államhatalomnak, ma még mi vagyunk az erősek! Ma még megvan a forradalmi lehetőség! Ma még annak kell történnie, amit mi akarunk! Ki tudja azonban, mit hoz a jövő?

Céljaink, vágyaink, érdekeink elérésére — előre!

A Magyarországi Szocialisták
Független Csoportja

Minden proletárhoz. H. n. [1918.] ny. n.
(MMTVD 5. köt. 310—311. old.)

A „VÖRÖS ÚJSÁG" ELSŐ SZÁMÁNAK VEZÉRCIKKE A KOMMUNISTÁK MAGYARORSZÁGI PÁRTJA PROGRAMJÁRÓL

A kapitalizmus megérett a bukásra. Megérett nemcsak erkölcsileg, de megérett gazdaságilag is: az imperializmus azt jelenti éppen, hogy a kapitalizmus a termelés menetét már gazdasági eszközökkel nem képes fenntartani, hanem véres osztályháborút kell felidéznie, hogy azt kapitalisztikus alapon tovább folytathassa.

De a világháború rettentő embervesztesége, a gazdasági eszközök elpusztítása, a munkaerőnek a nyerstermények felszínre hozatalától évekig távoltartása tökéletes anarchiába dönötte a termelést. A barbarizmusba süllyesztett emberiség nem tudja és nem akarja újra kezdeni a termelőmunkát.

Az egyetlen kiút a szocializmus. A szocializmus, mely nemcsak a termelés anarchiáját szüntetné meg, de azt a lelki anarchiát is, melybe a kapitalizmus az emberiséget süllyesztette. A termelés köztulajdonba vételével visszaadná elvesztett hitét, de elvesztett munkakedvét is az emberiségnek.

Elérkezett tehát az ideje a szocializmus megvalósításának. És a proletariátus érzi az erőt s az akaratot is magában ezért a megvalósításért síkraszállni. A proletariátus ezt a harcot nemzetközileg és egységesen akarja megvívni, és kell megvívnia, mert amint a kapitalista imperializmus túlnőtte a nemzeti kereteket és világháborúvá fejlődött, úgy a proletárosztályharc is ezzel karöltve elérkezett arra a pontra, melyet Marx a „Kommunista Kiáltvány"-ban a proletár osztályharc végső szakaként jelölt meg: az egyöntetű, nemzetközi forradalomhoz, melyben az egész világ proletariátusa egyesülve, mint egységes osztály tamad a nemzetileg széttagolt és nemzetekként szembenálló burzsoáziára.

De ki vezesse a proletariátust ebben a harcban? A régi szociáldemokrata pártok szerte a világon társaivá szegődtek a burzsoáziának rablóhadjáratában. Scheidemann es Renaudel, Thomas és Henderson, Branting és a többiek,

szóval valamennyien ott voltak a kapitalizmus oldalán, megszavazták a hadihiteleket, a rablást védelmi hadjáratnak ismerték el, tűrték, hogy az imperialista kormányok bezárják Liebknechtet, Mehringet, az olasz szocialistákat, s mindazokat, kik bátran kitartva a szocializmus mellett, felemelték tiltakozó szavukat, nemcsak tűrték ezt, de állandóan rágalmazták és rágalmazzák a „bolsevikieket"; egy szavuk sem volt, mikor a németek letörték a finn, lett, észt és ukrán szocializmust, egy szavuk sincs, mikor most az antant rohamot indít az egyetlen megvalósult proletár köztársaság, Oroszország ellen.

A magyar munkás is, aki ma a „Népszavát" olvassa, azt hiheti, hogy polgári lapot tart a kezében. A földműves-proletár, aki a jegyzőt, papot és földesurat megbünteti, csőcselék banda, mely a forradalom „vívmányait" veszélyezteti; Kunfi miniszter csak hat hétre tétette jégre a magyar proletárral az osztályharcot és osztálygyűlöletet, de a „Népszava" s a szociáldemokrata párt már örökre elintézetnek tartja a választójoggal, a nemzetgyűléssel, a polgári demokráciával. A munkás, aki csak a „Népszavát" olvassa, nem is sejti, hogy itt a döntő óra, melyben rettentő vajúdások közt születik az új világ, a szocializmus világa, az ő világa, hiszen a „Népszava" s a magyar szociáldemokrata párt szerint már győzött a forradalom. A „Népszava" s a szociáldemokrata párt Batthyányval kibékült, Jászival a polgárságot, Szendével a finánckapitalizmust a keblére ölelte — tehát nincs célja a további harcnak, a munkásság nyugodjék meg, s bízza a nemzetgyűlésre, hogy elhatározza a szocializmust.

Nemcsak a marxizmus megcsúfolása ez, nemcsak a munkásság s a parasztszegénység félrevezetése, több ez: a polgárság, sőt a kispolgárság vizeire való átevezés, az osztályharc meghamisítása, a proletariátus forradalmi harcának, e harc céljainak és energiáinak elhomályosítása, lelohasztása.

Ezért állunk mi, kommunisták, a magyar munkásság elé, hogy őt a szükségszerűen elkövetkező, sőt már ittlevő új proletárforradalomra előkészítsük.

Fönn akarjuk tartani a magyar proletariátus osztálytu-

datát, el akarjuk őt választani a tudatlan, lelkiismeretlen, korrupt s a háború bűnével megfertőzött magyar uralkodó osztályoktól, melyekkel összekeveréstették; szervezni akarjuk őt a harcra, s fel akarjuk benne kelteni a nemzetközi szolidaritásnak tervszerűen elhomályosított érzését, amely alapja minden osztályharcnak, s mely a magyar proletariátust belekapcsolja majd a nemzetközi proletárforradalomba, odafűzi majd az orosz szovjetköztársasághoz éppúgy, mint mindenhova, ahol ennek a forradalomnak ki kell még törnie.

Ezt a célunkat minden poklokon keresztül követjük mindaddig, míg a proletárforradalom nem győzött!

Éljen az osztályharc!

Éljen a proletárforradalom!

Éljen az új, a harmadik, a forradalomra fegyverkező igazi Internacionálé!

Vörös Újság, 1918 december 7. Osztályharcot!
(MMTVD 5. köt. 351—352. old.)

A KOMMUNISTÁK MAGYARORSZÁGI PÁRTJÁNAK FELHÍVÁSA A FRONTRÓL HAZATÉRŐ KATONÁKHOZ

Világ proletárjai egyesüljetek!

Katonák!

Emlékezzetek! Négy és fél évvel ezelőtt a tőke és a földbirtok urai rabolni akartak! Kiragadtak benneteket a szerető hitves karjaiból, a jóságos anya oldala mellől. Fegyvert adtak a kezetekbe, és megparancsolták: menjetek, gyilkoljátok az idegen nemzetiségű proletártestvéreiteket, és raboljatok a burzsoázia rablóbandája számára idegen földeket, bányákat és gyárakat.

Ti elmentetek. A pokol borzalmait éltétek át a harcok nezején. Ettétek a szomorú fogság keserű kenyerét. Most

hazatértek, hát emlékezzetek! Emlékezzetek és tudjátok meg, hogy amíg ti a harcokban véreztetek, idehaza a tőke és földbirtok urai mulatozva lobzódtak. Tudjátok meg, hogy amíg titeket tépett a gránát, evett a féreg, a tőke és földbirtok urai kigyémántozott szeretőikkel hintókon kacagtak. Tudjátok meg, hogy amíg a ti asszonyaitok és gyermekeitek rongyokban jártak, a tőkések és földbirtokosok asszonyain és gyermekein selyem és bársony ragyogott. Tudjátok meg, hogy családjaitok fáztak, éheztek, és ha néha panaszra mentek: vagy kidobták, vagy megcsalták őket. Tudjátok meg, hogy a gazok nemcsak a véreteket prédálták, de elprédálták asszonyaitokat és leányaitokat is.

Katonák! Úgy térjetek haza, mint a gomolygó felhők: nyomotokban vihar kerekedjen, mennykövek zengjenek. Mert még mindig gazok kormányozzák ezt az országot. A tőke és föld tulajdonosainak szervezett rablóbandája még mindig igájában tartja a szüleiteket, testvéreiteket és gyermekeiteket. Szájukból kiveszi a falatot, megmérgezi a testüket, lelküket, hogy továbbra is alázatos szolgák legyenek.

Katonák! Tudjátok meg végül azt is, hogy a szociáldemokrata vezérek a nagyurak szekerét húzzák, és miniszteri, államtitkári, kormánybiztosi állásokért elárulták a proletárok felszabadításának ügyét. A proletariátus azonban már új táborban tömörül. Abban a táborban, ahol azt hirdetik, hogy ütött a kizsákmányolókkal való végső leszámolás órája! Legyen vége a nyomornak és kizsákmányolásnak! A falvakban és városokban forradalmi csapataink készítik és hősiesen vívják a legszentebb forradalmat a proletariátus felszabadításáért. Tőkések és földbirtokosok megkínzott páriái, jöjjetek, testvéreitek lelkendezve várnak! És a sok gazság is bosszúra vár. Jöjjetek ti rémes áldozatai a gyilkos burzsoáziának, jöjjetek a nagy leszámoláshoz! Forrjon bennetek az öldöklő harc! Minden vér szökkenjen agyatokba! Dobbanjon a föld lábaitok alatt! És keresztre feszített lelketekben harsanjon fel a forradalom! Még egyszer, csak egyetlenegyszer ragadjatok fegyvert, hogy összetörjétek ezt a rabló államot és letiporjátok a kizsákmányolók siserahadát!

Jöjjetek és harcoljatok testvéreitekkel a proletárdiktatúráért. A munkások, katonák és földműves szegények tanácsainak köztársaságáért. A proletariátus jólétéért, szabadságáért és kultúrájáért.

Éljen a nemzetközi proletárforradalom!

Testvéri üdvözlettel

a Kommunisták Magyarországi Pártja

PI Arch. Röpiratgyűjtemény. II. 12/1918/1004.
(MMTVD 5. köt. 385. old.)

A KOMMUNISTÁK MAGYARORSZÁGI PÁRTJA ÉS A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT AGRÁRJAVASLATA

A munkástanács december 13-án ülést tartott. Az ülés napirendje a Kunfi miniszter előterjesztéseiről szóló vita volt.

Kunfi az előző ülésen bejelentette, hogy az agrárkérdés dolgában a kormány kebelén belül súlyos ellentétek vannak, viszont a párt azokból az elvekből, amelyeket előterjesztendő lesz, nem engedhet. Az ellenforradalomnak a fejlődő erőiről beszélt, amelyek bel- és külpolitikai tényezőkből táplálkoznak. Félnek a politikai forradalom gazdasági konzekvenciáitól, és támaszkodnak az antant seregeire, amelyek konzervatívabb irányba akarják terelni a keleti eseményeket. A földosztás jelszava a párttól függetlenül került a közvéleménybe. Földosztásba a párt bele nem mehet. Az összes tényezők figyelembevételével a következők képezik a kormányban levő szociáldemokrata miniszterek álláspontját:

1. Magas vagyonadó, amely földben fizetendő.

2. A megmaradt rész kisajátítása, amelyre nézve a határ még nincs megállapítva. A határkérdés 200 és 1000 hold között ingadozik.

3. A kisajátítás után a földbirtokosok járadékot kapnak. Az első generáció a föld értéke után a teljes járadékot, a második generáció ennek felét, a harmadikra nézve pedig megszűnne az állam kötelezettsége.

4. Az állam birtokába kerülő foldek részben mezőgazdasági szövetkezeteknek adandók, részben ingyen jutnak a megművelésükre vállalkozók kezébe, de a kollektív jog megőrzésére állandó föld-értékadó címén az államnak járadék jár e birtokok után.

5. Erős szociálpolitika a megmaradó mezőgazdasági munkásság számára. Végül az ipari üzemek kisajátítására nézve hasonló elvek alapján akarnak eljárni.

A munkástanács ezen ülésén jelentkezett először a Magyarországi Kommunisták Pártja, amelynek kommunista frakciója már megalakult a munkástanácsban. Ennek nevében nyújtotta be Vágó Béla elvtárs az alábbi határozati javaslatot rövid inkokolás kíséretében:

A munkástanács kommunista frakciójának
határozati javaslata
a földkérdésben

1. A földkérdés lényege ma, amidőn a földosztás jelszava a szociáldemokrata párt taktikai hibája folytán s a magát radikálisnak nevező burzsoázia parasztfogó céljai szolgálatában, a magántulajdon erősítése végett a köztudatba egyelőre kitörölhetetlenül belekerült, csupán az, hogy miként biztosíthatók a mezőgazdaság proletár- és félig proletárelemei a proletariátus további forradalmának, s ami ezzel együtt jár — a proletariátus diktatúrájának támogatására. Más oldalról a kérdés lenyege abban csúcsosodik ki: miként biztosítható a városi proletariátus élelmiszerellátása a földkérdés megoldásának keretében.

2. A falu és város közötti ellentétet a magántulajdonon felépülő tőkés termelési rend teremtette meg, s ezzel egyúttal válaszfalakat rakott az ipari és mezőgazdasági proletariátus közé. E választófalakat csupán a magántulajdon és a tőkés termelési rend ellen indított közvetlen politikai har-

cában döntheti le a proletariátus. Minden olyan megoldása a földkérdésnek, mely a magántulajdon tiszteletben tartásával vagy éppen erősítésével történik, újabb gátakat állít a falusi és városi proletariátus természetes szövetségének létrejövetele elé, s ezzel gyöngíti a proletárforradalom erőit. Emellett minden ilyen megoldás az adott gazdasági helyzetben arra is vezet, hogy a városi proletariátus élelmezését lehetetlenné teszi a városi és falusi lakosság ellentétének kiélesítésével.

3. Ámbár a földosztásnak a mai helyzetben minden káros hatása ellenére sem lehet ellenállni — mégis a városi és falusi proletariátus forradalmi szövetségének, a városlakó proletariátus élelmezésének lehetővé tétele szempontjából kimondja a munkástanács, hogy a földkérdésnek csupán forradalmi úton, a nagy- és középbirtok minden nyílt, burkolt vagy ideiglenes megváltás nélkül való elfoglalását tartja a földkérdés egyedül helyes megoldásának.

4. A földkérdés megoldásánál követendő általános céljainak garanciájául programját a következőkben részletezi:

a) A földműves szegénység (proletár és félig proletár mezőgazdasági népesség) tanácsainak megszervezése, a parasztrétegnek a parasztok kispolgári rétegeitől való elszakítása, a köztük levő osztályellentétek kiélesítése a proletár-osztályharcba való bekapcsolásuk céljából.

b) Valamennyi nagy- és középbirtoknak minden ingó, ingatlan leltárral (gépek, épületek, munkaszerszámok, jószág, vetőmag), mindenféle nemzetgyűlési határozat bevárása nélkül a földműves szegénység tanácsai útján való elfoglalása, s a dolgozó nép összességének tulajdonába helyezése.

c) A földműves szegénységnek választás elé állítása: társas termelés alapjára fektetett nagyüzem vagy egyéni munkán alapuló kisüzem között. Az egyéni munkán alapuló kisüzem nem terjedhet ki nagyobb földterület használatára, mint aminőt a használó maga és családja megművelni bírnak. Az állam és más köztestületek birtokai kivételével idegen munkaerő a mezőgazdaságban nem foglalkoztatható; a magánüzemekben a bérmunka eltiltandó.

d) Az állami, valamint az iparral egybekötött mezőgazdasági üzemek, éppígy az erdő- és legelő-kisüzemek egyéni vagy családi művelés céljaira nem használhatók.

e) A földhasználat azok számára, akik kisüzemű termelést folytatnak, ingyenes, a földjáradék a dolgozók összességét illeti meg.

f) A földkérdés országos rendezése céljából, a megoldás részleteiben való állásfoglalás végett, valamint a földműves szegénység érdekében haladéktalanul összehívandók a földművesszervezetek küldöttei országos kongresszusra.

Végül kimondja a munkástanács, hogy a szociáldemokrata párt képviselőinek az agrárankéton és a sajtóban megjelent nyilatkozataival nem ért egyet, az azokban foglaltakat, mint általában a földkérdésnek minden, megváltás útján való megoldását a proletariátus érdekével ellentétesnek tartja.

Vörös Újság, 1918 december 18. Kommunista agrárjavaslat a munkástanács előtt.

(MMTVD 5. köt. 382—384. old.)

„A KOMMUNISTÁK MAGYARORSZÁGI PÁRTJÁNAK IDEIGLENES SZERVEZETI SZABÁLYZATA"

1. A Kommunisták Magyarországi Pártja a kommunisták nemzetközi szövetségének magyarországi szervezete.

2. A Kommunisták Magyarországi Pártjának tagja lehet:

a) minden bérmunkás és földtelen paraszt. A felvétel ott, ahol a szervezetek már megalakultak, belépési nyilatkozat alapján, minden esetben a taggyűlés külön határozatával történik;

b) nem bérmunkások azonban — ugyancsak taggyűlési határozattal — csupán két tag ajánlása alapján vehetők fel.

3. A párt legfelsőbb határozó és végrehajtó szerve a pártkongresszus összehívásáig ideiglenesen a Központi Bizottság.

4. A párt helyi szervei kétfélék:

a) területek szerint alakult (városi, falusi, nagyobb városokban kerületi) csoportok;

b) üzemek szerint alakult (gyári, műhelyi) csoportok.

Üzemi csoportokat olyan telepek munkásai alkothatnak, amelyekben a bérmunkások száma a százat meghaladja.

5. A csoportok végrehajtó bizottságokat választanak, amelyek a Központi Bizottsággal való érintkezést közvetítik. Amely községben vagy városban több csoport működik, ezek végrehajtó bizottságai közös végrehajtó bizottságokat küldenek ki.

6. Egy-egy megye területére a megyei szervezetek értekezlete megyei központi végrehajtó bizottságot választ. A megyei értekezletre minden helyi pártszervezet 50 tagja után egy küldöttel képviseltetí magát. Több kisebb csoport ugyancsak összeállhat, hogy 50 tag után képviseltethesse magát.

7. Minden, bárhová megválasztott elvtárs, amennyiben a kommunista elvnek meg nem felelő módon járna el, megbízói részéről bármikor visszahívható, és más elvtárs választható helyette. Minden testületben, ahol a kommunista párt tagjai bármilyen minőségben működnek, a tagok csoportot kötelesek alkotni. A csoport köteles működését a helyi szervezet ellenőrzésének alávetni.

8. Pártadó fejében havonként legkevesebb 1 K fizetendő. A befolyt pártadó fele a csoportot, a másik fele pedig egyenlő részben a Központi Bizottságot és a Megyei Végrehajtó Bizottságot illeti. Aki három hónapig — betegség, munkanélküliség, igazolt távollét eseteit kivéve — pártadót nem fizet, minden külön felszólítás nélkül a pártból kilépettnek tekintendő.

9. Minden párttag köteles a párt központi hivatalos lapjára, jelenleg a „Vörös Újság"-ra előfizetni.

10. Minden vitás ügyben választott pártbíróság dönt. A döntés ellen a taggyűléshez, illetve a párt kongresszusához lehet fellebbezni.

11. Ez a szervezeti szabályzat érvényes mindaddig, amíg a Központi Bizottság a Kommunisták Magyarországi Pártjának kongresszusát lehetőség szerint mielőbb összehívja, és a végleges szervezeti szabályzatot megállapítja.

Vörös Ujság, 1918 december 28. A Kommunisták Magyarországi Pártjának ideiglenes szervezeti szabályzata.

(MMTVD 5. köt. 357. old.)

KUN BÉLA LEVELE V. I. LENINHEZ

Budapest, január 5.

Mélyen tisztelt Lenin elvtárs!

A helyzet nálunk nagyon jó. Pártunk napról napra növekszik, és ha Németországban 2—3 héten belül nem dől el a diktatúra kérdése, akkor júliusi napok előtt állunk.

Minden vasmunkás lázong, és csaknem többségük nyíltan mellettünk áll, a többiek még ingadoznak, de csak a párt egysége megőrzésének óhaja tartja vissza őket. A többi munkások körében is nagy sikereink vannak. Vidéken szintén. Az ügyek általános állásáról a következőket: A termelés megszűnt, nyersanyag nincs, a megszállás következtében az ipari központok el vannak vágva a széntől és vastól. Kenyér még van. A munkások lázonganak és az izgalom napról napra fokozódik. A kormányszocialisták ennek következtében nem tudják megszüntetni a munkanélküliséget: a munkások naponta vesznek kezükbe gyárakat és üzemeket. Minden valószínűség szerint néhány napon belul tiszta szociáldemokrata kormány alakul, ami azt jelenti, hogy uralmuk idején fellendül ellenünk az ellenforradalom. Nagyon jól tudjuk, hogy a mi sorsunk Németországban dől el, de ettől függetlenül mi minden lehetőt megteszünk, hogy előkészítsük, hogy a munkások vegyék át a hatalmat. Újságunk (proletárújság) 20 000 példányban jelenik meg, a jövő héttől kezdve hetenként háromszor.

A „Steagul Rosu" című román újságot terjesztik a román csapatok körében; a szerbek és horvátok között terjesztenek még röpiratokat és röplapokat. A csehszlovákok között szintén. Minden hadseregben felbomlás, nálunk a munkások felfegyverkezve.

Bécsben beszéltem Fr. A-al[1]: nagy tökfilkó; Strasser ingadozik.

Kérem küldje hozzánk Sz. és Z. elvtársat: francia hadsereg még nincs, csupán néhány katona és tiszt (velük már van összeköttetés). Fiumében körülbelül 30 000 francia, amerikai és angol. Kérjük, hogy R. elvtárssal küldje el azt

[1] *Fritz Adler.*

az összeget, amelyet F. elvtárs Önnel közöl. Erre az összegre igen sürgős szükségünk van, mert igen sok irodalmat kell kiadnunk. Holnap megkezdjük a katonaújság kiadását. Ha ezt az összeget nem kapjuk meg, nem adhatjuk ki a mindennap megjelenő újságot.

Legyen nyugodt, én teljesen szilárdan és marxista módon intézem az ügyet; itt semmiféle puccs nem lehetséges, ha mi vesszük kezünkbe a hatalmat, azt senki el nem ragadhatja tőlünk.

Még egyszer kérem, hogy haladéktalanul küldjék el a pénzt.

A legszívélyesebb és legforróbb üdvözletem Önnek, elvtársam, Nagyezsda Konsztantyinovnának és Maria Iljinyicsnának,

Béla

Az SZKP KB Marxizmus-Leninizmus Intézetének archivuma. 2. fond. 30. 015. őrzési egység.

A „NÉPSZAVA" A SALGÓTARJÁNI BÁNYÁSZOK SZOCIALIZÁLÓ MOZGALMÁRÓL

...Újév napján a salgótarjáni bányászok nagygyűlést tartottak, amelyen megjelentek a kommunisták is, és szenvedélyes vita folyt a mérsékelt szocialista és kommunista bányászok között.

Másnap a bányászok nem álltak munkába, hanem gyűléseket és tüntetéseket rendeztek. Pénteken azután súlyos természetű zendülés ütött ki a városban... A bányászok birtokukba kerítették a bányákat és az igazgatósági épületeket, valamint a postát, távírót és a vasutat is. A bányákat a maguk tulajdonának jelentették ki, és a régi igazgatóságot elmozdítva, új igazgatóságot állítottak a bányák élére...

A kormány, tudomást szerezvén az eseményekről, nyomban intézkedett, hogy megfelelő karhatalom menjen Salgótarjánba. Festetich hadügyminiszter szombaton délután egy

matrózkülönítményt különvonaton Salgótarjánba irányított, ezenkívül Hatvanból egy gyalogos különítményt négy gépfegyverrel.

Népszava, 1919 január 5. Zavargások Salgótarjánban.
(MMTVD 5. köt. 444. old.)

A „VÖRÖS ÚJSÁG" CIKKE PEYER KÁROLY SALGÓTARJÁNI VÉRENGZÉSÉRŐL

Salgótarjánban mintegy száz embert kivégeztek, és ezt Peyer kormánybiztos úr a sajtó útján úgy kürtölte világgá, hogy „a rend helyreállott".

Megállapítást nyert, hogy a salgótarjáni üzleteket környékbeli cigányok, jómódú parasztok és más „előkelőségek" fosztották ki, de azért Peyer úr változatlanul fújja a vészriadót és szórja a rágalmakat a kommunisták felé.

Letagadhatatlan tény, hogy a salgótarjáni kutak mélyén rettentő sok rabolt holmit rejtettek el ismert helyi urak, és még többet szállítottak vissza cselédjeikkel a kobozó bizottsághoz, de Peyer kormánybiztos úr parancsára a fehérszalagos székelyek még mindig a bányából jövő munkásokat lövik agyon.

Egyetlen tolvaj vagy orgazda „úr"-nak sem görbült meg a hajaszála sem, de Peyer úr parancsára agyonlőtték Maszina bányászt, Otyepka vasesztergályost és Speneska acélgyári munkást, akiknek a fosztogatásban semmi részük sem volt.

„A rend helyreállott", Peyer úr leghűségesebb pribékje, Keszler nemzetőr állítgatta helyre a rendet olyképpen, hogy a kihallgatásra rendelt munkásokat a falhoz állította és megparancsolta nekik, hogy nyissák ki a szájukat s úgy lőtt a szájukba.

„A rend helyreállott" — hirdeti Peyer kormánybiztos úr, csak éppen azt hallgatja el, hogy a bányákban nem dolgozik egyetlen munkás sem, és nem is fog dolgozni mindaddig, míg a fehérszalagos vérengzőket az utolsó szálig el nem távolítják a városból.

„A rend helyreállott" — csak éppen szenet nem termel a bánya, egy darabkát sem, pedig Peyer „proletárvezér" úr ugyancsak biztatta a munkásokat: „Majd elbánok én magukkal. Nemhogy elvitetném a katonaságot, de még újabb csapatokat hozatok ide. Majd meglátom, ki lesz akkor az úr?"

Így beszél egy volt munkás, a Bányamunkások Szövetségének szociáldemokrata titkára a bányamunkásokkal. De amilyen volt az „adjon isten", olyan volt a „fogadj isten" is. Azt válaszolták Peyer „elvtársnak" a salgótarjáni munkások, hogyha hamarjában el nem takarodik onnan, hát akkor dinamit veszélyezteti fejének kopaszságát.

„Tátsd ki a szádat, hadd lőjek bele!" — ez most a szociáldemokrata kormánybiztos-vezérek hangja, sőt tudnak ők még bátrabban is beszélgetni, ha fehér székelyeket éreznek a hátuk mögött. Így beszélgettek a hóhérgenerálisok is Ukrajnában meg Finnországban, ahol tízezrével lőtték agyon a forradalmár proletárokat. Az ő tanítványuk Peyer is, aki azzal biztatta a salgótarjáni bányászokat, hogy Kun Béla, Rudas és Szaton elvtársakat előttük löveti agyon.

Hiába hivatkoztak salgótarjáni elvtársaink arra, hogy Salgótarján környékén Homokterenye, Pásztó és Mátranovák községekben még október havában történtek hasonló szabású fosztogatások, amikor még nem is volt ott kommunista mozgalom, de azért Peyer úr csak tovább tajtékzott született kormánybiztosi gőggel és haraggal: „Maguk kommunisták csinalták itt mind a fosztogatásokat!"

És hitvány rágalmazásaitól hangos még ma is a pesti burzsoá sajtó, amely természetesen kevesli a vért, s a ma született bárány szelídségével igyekszik Peyert megvádolni.

Pedig a burzsoázia büszke lehet Peyer úrra, aki lefegyvereztette a munkásságot, amelynek egyedül köszönhető, hogy sikerült a további fosztogatásnak gátat vetni, és kiosztotta a fegyvereket az igazgatóság „legmegbízhatóbb" tisztviselői között.

Most már igazán rend van Salgótarjánban. Csak éppen, hogy száz embert dugtak a föld alá, és mindezt Peyer, a szociáldemokrata rendeletére. Úgy látszik, Eperjes[1] véres emlékű hóhérdiktátorának, Haynaunak dicsőségére pályázott Peyer Károly, a salgótarjáni véreb-kormánybiztos, akinek háromnapi vadállati kegyetlenségű uralma megszégyenítette még a hírhedt Lukachich tábornok vérszomját is.

A jól végzett munka remélhetőleg nem marad megjutalmazatlan. Ezért a páratlan vitézségért a hős Peyernek legalábbis egy kis Mária Terézia-rendjel kijár. Mi a magunk részéről már jóelőre is gratulálunk hozzá.

Vörös Újság, 1919 január 11. Peyer — a salgótarjáni Haynau.
(MMTVD 5. kót. 445. old.)

A „VÖRÖS ÚJSÁG" A MAGYAR MUNKÁSMOZGALOM KÉT IRÁNYZATÁRÓL

1.

A pártszakadás rohamléptekkel halad előre. Feltartóztathatatlanul válik szét egymástól Magyarországon is a munkásmozgalom két irányzata: a reformista és a forradalmi. Ott a törvényes módszerek, alkotmányos út és parlamenti eszközök hívei — ez idő szerint még legalább szervezetileg: *többség*. Itt a kíméletlen osztályharc, forradalmi módszer, a proletárdiktatúra hívei, a tiszta proletár szempontok érvényre juttatói: *kisebbség* ez idő szerint, éppen a szervezet ifjú volta miatt.

Középen megállnak az ingadozók. Egyelőre még benn a régi pártban, ahol nem az tartja őket, mintha az alkotmányos módszerben való hit nyergében fogva volnának, ők csak a munkásmozgalom egységét féltik. A két malomkő között ezek őrlődnek, s fel is őrlődnek, ha a szakadás nem lesz olyan erőteljes, hogy leszorítja őket is a

[1] Eredetiben így. Helyesen: Brescia és Arad véres emlékű hóhér-diktátora.

reform pártjáról, a szociáldemokrata pártról. Ez az írás elsősorban ezeknek szól.

A pártszakadás tény, mely elkerülhetetlen volt, s még inkább azzá válik minden nap. A munkásmozgalom egysége, mely legtovább tartott Magyarországon, megszűnt itt is. Nincs károsabb — mondja Lenin, akit annyi időn keresztül gyaláztak a pártegység hívei 1903 óta —, mint a munkásmozgalom reformista és forradalmi szárnya közötti diplomatáskodás a párton belül. A bolseviki és menseviki irányzat közötti különbség az orosz munkásmozgalom ifjú korában éppen szervezeti elvekben való különbség formájában jelentkezett a felszínen. Ez is a mutatója annak, hogy a *két irányzat* nem férhet meg *egy szervezet* keretében. Nemcsak az *elvi* különbségek, *az elméleti megállapításokból folyó különböző cselekvési módok azok*, amelyek elválasztják ezt a két irányzatot egymástól. Elméleti különbségek talán lehetővé teszik ideig-óráig az egy szervezet keretében való működést, de a cselekvési módok különbsége nem engedi meg ezt anélkül, hogy a cselekvésről ne kellene lemondani a forradalmi irányzat híveinek. Közelfekvő példa még Liebknecht esete, de még közelebb áll hozzánk a „Népszava" szíves felszólítása: a „kívül tágasabb", azok számára, akik a forradalmat nem elvek hangoztatásában, programok ismételgetésében, hanem *a cselekvésben, a forradalmi osztályharc tetteiben* látják.

Aki nem érti meg ennek a jelentőségét, s a pártegység védelmezőinek „szíves marasztalását" komolyan veszi, az nem forradalmár, *mert lemond a cselekvésről.* Nemcsak lemond róla, de a szociáldemokrata pártban megmaradásával lehetetlenné teszi a proletariátus forradalmi erőinek tömörítését, önmagát csalja, de ami ennél veszedelmesebb: a proletariátust is, amidőn forradalmi frázisokkal a törvényes úton való megmaradást támogatja a szociáldemokrata párt keretében.

2.

Többségre jutni a forradalmi irányzattal a szociáldemokrata pártban lehetne *talán* évek hosszú során. Még ötven vagy száz esztendő alatt lehetséges volna minden proletárt szocialistává nevelni, ha azalatt a kapitalizmus nem süllyesztené teljes *barbárságba a munkásosztályt. A munkásosztálynak a kapitalizmus összeomlásával egyidejűleg bekövetkezett elnyomorodása nem ad azonban időt a várakozásra.* Amint a proletariátus diktatúrája az előfeltétele annak, hogy a politikai hatalom adta eszközökkel gyorsított tempóban egy-két esztendő alatt elvégezzük ötven vagy száz esztendő szocialista nevelését, éppúgy a külön pártban való szervezkedés, a pártszakadás az eszköze annak, hogy a proletármozgalomban az új kijegecesedési pont körül megteremtsük a forradalmi irányzat többségét.

A szervezet maga az, mely lehetetlenné teszi, hogy a szociáldemokrata pártot balra toljuk — belülről, de kívülről sem balra tolás a célunk, hanem éppen a baloldali elemek kiszakítása, a forradalmi elemek új szervezése, hogy a reformisták, a törvényes út hívei izolálhatók, elszigetelhetők legyenek.

3.

Jobbra tolni a reformistákat, kényszeríteni a forradalmi irányzat híveinek elszakadásával és pártba tömörítésével: ez a módja annak, hogy a magyarországi proletariátust képessé tegyük a forradalmi helyzet kihasználására, s a nemzetközi proletárforradalomban való részvételre.

A szociáldemokrata *párt* többsége — akár bent marad a kormányban, akár kilép belőle, akár elfoglalja a burzsoá állam összes miniszteri székeit — kénytelen lesz levonni a törvényesség összes következményeit. Egészen a forradalmi munkásmozgalom fegyveres erővel való eltiprásáig. Ez csakugyan *testvérgyilkolás* lesz, de magára vessen, aki nem a proletariátus felszabadítása mellé áll, hanem a burzsoá rendet védi meg a proletárok vére árán is.

A testvérgyilkolás csak egyként kerülhető el: *ha gyorsan és határozottan elszakad minden hive a forradalmi*

irányzatnak a reformistáktól. A szociáldemokrata pártnak csak az ad lehetőséget ez idő szerint a burzsoá rend támogatására s a kommunista mozgalomnak a szakszervezetekben, gyárakban és munkástanácsokban való terrorizálására, hogy a látszat szerint többségben van, *szervezetileg* a valóságban is alkotja *ez idő szerint* a munkásmozgalom többségét.

A balra tolás tehát hiú kísérlet. A feladat — ismételjük: a jobboldali reformista elemeket elszigetelni, a forradalmi munkásmozgalomtól elkülönítve, s balra kiszakadni a pártból. Aki nem ezt teszi, az csak *a szavakban* forradalmár, valójában éppoly megalkuvó, mint maga a szociáldemokrata párt.

A forradalom nem a program gyerekes ismételgetése, hanem — cselekvés. Forradalmi helyzetben — s ki kételkedik abban, hogy a mai az — nem demokratikus úton, a szervezeti szabályzat keretei között való többségre jutásra kell az erőt fecsérelni, hanem forradalmi cselekvésre kell felhasználni.

Csak az forradalmár, aki a munkástanácsok hatalmát erősíti a politikai hatalom elfoglalására, a proletariátus diktatúrájának megteremtésére. Ez pedig nem a szociáldemokrata párt, de a kommunisták célja.

Választani! A szociáldemokrata párt többségének fenntartásával testvérgyilkolást előidézni vagy a kommunista párthoz csatlakozással a burzsoáziát, mint osztályt megsemmisítve, a proletariátust fölszabadítani.

Választani!!!

Vörös Újság, 1919 január 8. Választani!
(MMTVD 5. köt. 434—435. old.)

A MUNKÁSTANÁCS KOMMUNISTA FRAKCIÓJÁNAK HATÁROZATI JAVASLATA A POLITIKAI HELYZETRŐL A MUNKÁSTANÁCS 1919 JANUÁR 8-I ÜLÉSÉN

A munkástanács kommunista frakciója a politikai helyzetről az alábbi határozati javaslatot terjesztette elő a munkástanács szerdai ülésén:

I.

Az imperialista kapitalizmus összeomlása a tőkés termelési renden alapuló minden intézmény csődjét jelenti. Ez a csőd napirendre állította a kérdést a proletariátusnak a burzsoá államhoz való viszonyáról, és megmutatta, hogy a parlamentarizmusra alapított demokrácia a munkásosztály nagy életkérdésének megoldására nem alkalmas.

II.

A termelésnek a háborút követő összeomlása, a világinség, a proletariátus életszínvonalának lesüllyedése, a munkásságnak nemcsak viszonylagos, de abszolút elnyomorodása a szociális forradalmak korszakának kezdetét idézte fel. Így minden olyan politika, amely nem a tőkés termelési rend, s ennek alapját képező magántulajdon forradalmi megszüntetését tűzi ki céljául, a munkásosztály további elnyomorodását szolgálja azáltal is, hogy a termelés szervezését meghagyja a tőkésosztály kezében, mely a termelést újjászervezni nem tudja és nem is akarja.

III.

A polgári demokrácia és ennek keretében minden osztályegyüttműködés gátja a proletárforradalomnak. A parlamenti módszer a munkásosztály szempontjából károssá vált, csupán a proletariátus uralmának megfelelő proletár államszervezet: a tanácshatalom létesítése oldhatja meg a munkásosztály szempontjából a tőkés termelési rend keretében megoldhatatlan, s immár teljesen tűrhetetlenné vált ellentéteket.

IV.

A szociáldemokrata párt kormányvállalása fent kifejtett okokból nem jelent a polgári demokráciától a szocializmus irányában egyetlen lépést sem, éppoly kevéssé, mint ahogy a koalíciós kormányban való részvétel sem jelentett. A társadalom szocialista berendezésének első feltétele a burzsoá államgépezet szétrombolása s helyébe a proletariátus gazdasági helyzetéből fakadó, s ezért a szo-

cializmus felépítéséhez egyedül alkalmas államszervezetnek, a tanácsok köztársaságának, mint átmeneti eszköznek felépítése. A kormányvállalás a szociáldemokrata párt részéről még inkább eltávolodást jelent az osztályharc marxi álláspontjától; azt jelenti, hogy a szociáldemokrata párt egész szervezetével odaállt a burzsoázia roskadozó államrendjének védelmére. Ezzel meghosszabbítja életét egy gazdasági funkciót teljesíteni már nem tudó, történelmi jogosultságát már elvesztett társadalmi alakulatnak. Minden ilyen politika reakciós. A proletariátusnak forradalmi lévén a történelmi hivatása, minden párt és minden politika, amely nem ezt a forradalmiságot képviseli, nem lehet proletárpárt és nem lehet proletárpolitika.

V.

Magyarország proletariátusának sorsa elválhatatlanul össze van kötve a nemzetközi forradalommal. Minthogy a proletariátus nemzetközi egysége csupán a szociális forradalommal állhat helyre, ennélfogva legközelebbi feladata belekapcsolódni abba a forradalmi osztályharcba, amelynek élén jelenleg az oroszországi és németországi proletariátus halad. Szakítani a kormány-szocialista Internacionáléval, és összeköttetésbe lépni a munkástanács útján a proletariátus valóban nemzetközi forradalmi pártjaival egységes forradalmi cselekedet céljából, a nemzetközi ellenforradalommal szemben.

VI.

A nemzetközi forradalomba való bekapcsolódás azonban nem jelenti a magyarországi proletariátus forradalmi feladatai önálló teljesítésének elhalasztását. Szakítani minden miniszterializmussal, osztályegyüttműködéssel, egyesíteni az ipari és mezőgazdasági proletariátus egészét a tanácsok szervezetében: a munkások, katonák és földmüves-szegénység tanácsaiban, ez a pillanat halaszthatatlan feladata. A burzsoá állammal szemben való osztályharc, a proletariátus felfegyverzése a burzsoázia ellenforradalmával szemben, a föld haladéktalan elfoglalása a föld-

műves szegények tanácsai útján. Munkásellenőrzés intézményesítése a nagyüzemekben, mint átmenet a munkásigazgatáshoz, a termelési eszközöknek a proletárállam kezébe vételéhez, ez a proletariátus legközelebb álló kötelessége.

Haladéktalanul újjászervezendő a budapesti munkásküldöttek tanácsa olyképp, hogy az pártintézményből — a proletariátus osztályintézménye, harci és hatalmi szerve legyen, s a Budapesti Munkástanács hívja össze haladéktalanul a tanácsok kongresszusát.

Vörös Újság, 1919 január 11. Kommunisták a helyzetről. (MMTVD 5. köt. 456—458. old.)

HÍREK A KOMMUNISTA PÁRTSZERVEZETEK ALAKULÁSÁRÓL

A Mátyásföldi Repülőgépgyár összmunkásai a folyó hó 18-án tartott gyári értekezleten egyhangúlag kimondották a helyi kommunista pártszervezet megalakítását, és 16 tagú vezetőséget választottak, amely saját kebeléből választ elnököt, pénztárnokot stb. Egyben egyhangú határozatot hozott a „Vörös Újság" kötelező előfizetésére.

Az értekezleten egyhangúlag a következő határozati javaslatot fogadták el:

1. A gyár munkássága a szakszervezeti egység mellett van, és mindazokat, akik ezt megbontani akarják, kiközösítik a maguk soraiból.

2. Politikai téren azonban bárki, bármely, osztályharc alapján álló politikai párt tagja lehet.

3. A gyár munkássága szükségesnek tartja a munkás-, katona- és paraszttanácsok hatalmi szervvé való kiépítését, és a forradalom biztosítása céljából az öntudatos proletárság felfegyverzését.

4. A gyár munkássága a proletárdiktatúra alapján áll.[1]

Vörös Újság, 1919 január 23. Mátyásföldi Repülőgépgyár... Pártügyek rovat.

*

A kisasszonyhegyi uradalmak és szőlők munkásai január 20-án tartott értekezletükön megalakították a kommunista párt ottani szervezetét.

Vörös Újság, 1919 január 25. A kisasszonyhegyi uradalmak... Pártügyek rovat.

*

Erzsébetfalvi elvtársaink folyó hó 22-én, szerdán gyűlést tartottak, amelyen Neumann Géza elvtárs beszédében a nemzetközi proletárforradalom két nagy hősének, Liebknecht és Luxemburg Róza emlékének adózván, ismertette a Kommunisták Magyarországi Pártjának programját. Az előadás után megalakították a helyi pártszervezetet, amelynek ideiglenes vezetésével Mészáros elvtársat bízták meg. A pártszervezet folyó hó 26-án, vasárnap délután 3 órakor a Vörösmarty utca 119. szám alatti Aranyhordó vendéglőben gyűlést tart.

Vörös Újság, 1919 január 23. Erzsébetfalvi elvtársaink... Pártügyek rovat.

*

A budapesti kommunista katonák folyó hó 27-én, hétfőn délután tartott nagy értekezletükön egyhangú határozattal kimondották a katonai csoport megalakulását. A csoportnak mar eddig is több száz tagja van.

Vörös Újság, 1919 január 30. A budapesti kommunista katonák... Pártügyek rovat.

*

A galgagyörki földmunkások február 2-án nagygyűlést tartottak, amelyen egyhangú lelkesedéssel csatlakoztak a Kommunisták Magyarországi Pártjához. Megalakították a helybeli kommunista földmunkás csoportot és a földműves szegények tanácsát. A tanácsok szervezése az egész környéken megindult.

Vörös Újság, 1919 február 6. A galgagyörki földmunkások... Pártügyek rovat.

(MMTVD 5. köt. 466., 467., 469. old.)

DIETZ KÁROLY RENDŐRFŐKAPITÁNY TANÚVALLOMÁSA A NÉPBIZTOS-PERBEN A KOMMUNISTA MOZGALOM MEGSEMMISÍTÉSÉRE IRÁNYULÓ BURZSOÁ TERVEKRŐL

...A mozgalom valósággal rohamosan nőtt a katonaság körében. Mint már említettem, januárban kiterjesztették az agitációt a népőrségre és a védőőrségre is. A védőőrségnél én hivatalból elrendeltem a vizsgálatot, és ennek következtében mindazok, akik gyanúsíthatók voltak, a védőőrség kötelékéből eltávolíttattak.

Január hónapban arról is futottak már be jelentések, hogy a kommunista párt fegyvereket vásárol, és katonákat toboroz a Splendid Kávéházban. Ekkor úgy láttam, hogy itt már nem lehet tovább halogatni a fellépést, mert ez már többé nem politikai mozgalom, hanem előkészítése az ő céljaik megvalósításának, azoknak a céloknak, amiket állandóan hirdettek, hogy tudniillik fegyveres erővel fogják megdönteni a fennálló állami és társadalmi rendet. Ehhez képest előterjesztést tettem, amihez csatoltam a nyomozati jelentések fontosabbjait, s ezeket felvittem Berinkey Dénes miniszterelnökhöz azzal, hogy én a kommunistákat le akarom tartóztatni. Berinkey Dénes részletesen ismertette velem a jelentéseket — kek ceruzával voltak a fontosabb részek aláhúzva —, és ő maga is átolvasta azokat, és arra a véleményre konkludált — ami az én véleményem volt —, hogy igenis, fel kell most már lépni, azt kívánta azonban, hogy miután ez szakugy, az Igazságugyminisztérium tárcájába vágó ugy, keressem fel Juhász-Nagy Sándort, ismertessem meg vele is a dolgot, és ott indítsuk meg az eljárást. Én nyomban át is mentem Juhász-Nagy Sándorhoz, aki szintén egyező véleményen volt velem. Ezekután — a sürgősséget hangoztatva — a főkapitányságra mentem, és nyugodtan vártam az értesítést, hogy a letartóztatásokat foganatosíthassam. Permanenciát rendeltem el, de az értesítést nem kapván, kénytelen voltam azt megszüntetni, mégpedig körülbelül az éjféli órákban. Másnap kíváncsi voltam, hogy miért nem kaptam meg az engedélyt, amikor pedig mindnyájan egyező véleményen voltunk, ezért fel-

siettem Berinkeyhez, aki azt közölte velem, hogy ők még meg akarták tudni Lengyel Aurél szakvéleményét is... Akkor visszamentem a főkapitányságra, és hétfőn tudtam meg, hogy visszajöttek az iratok azzal, hogy a kormány álláspontja az, hogy addig nem léphetünk fel a kommunisták ellen, amíg de facto közönséges bűncselekményt nem követtek el.

Hogy ez az új álláspont a Berinkey Dénes álláspontja volt-e vagy előzőleg minisztertanács elé került a kérdés, azt akkor nem tudtam, utóbb azonban az a nézetem alakult ki, hogy kellett lennie egy minisztertanácsnak, ahol ezzel a kérdéssel foglalkoztak. Berinkey Dénes most megerősítette ezt a nézetemet, és azt vallotta, hogy tényleg minisztertanácson foglalkoztak a dologgal, ahol az a vélemény alakult ki, hogy abban az időben nem vártak valami nagyobb eredményt a bűnvádi eljárás megindításától...

Ezzel a kommunista mozgalom egyhónapi haladékhoz jutott, tudniillik azon a címen, amit a kormány új állásfoglalása megjelölt, most már csak egy hónap múlva nyílott alkalom arra, hogy újra akciót kezdhessünk, ezt az időt pedig ők igen felhasználták, úgyhogy lényegesen megromlott a helyzet a mi szempontunkból ezen egy hónap múltán, mint ahogy azt a most előadandókban ki fogom fejteni. Nevezetesen a kommunisták ez alatt az idő alatt teljesen a maguk pártjára hódították a tengerész nemzetőrséget, amely nyíltan is kommunistának vallotta magát, és 2000 főnyi létszámot képviselt. A katonaság is teljesen szimpatizált velük, erősen fokozta sikereiket ez a körülmény, és amellett a népőrségnél és a védőőrségnél is látható volt a kezük munkája, mint általában mindenütt, ahol valamiféle elégületlenség megnyilatkozott. Észrevehető volt ez azon, hogy a szerényebb, kisebb igények egyszerre nagyra nőttek. Alakult itt Budapesten két szervezet[1], amelyek mindegyike 18—18 000 főnyi létszámot képviselt. Ezek a szervezetek egészen váratlanul előállottak azzal a követeléssel, hogy a kormány adjon nekik 5400 K végkielégítést, és hogy ezt

[1] A Leszerelt Közkatonák Országos Szabadszervezetéről és a Leszerelt Altisztek Országos Szabadszervezetéről van szó.

tehesse, vegye el a lipótvárosi milliomosok pénzét. Adataink voltak rá, hogy ezeknek a szervezeteknek fellépése kapcsolatban állt a kommunisták izgatásával. Egy vasutas nemzetőr-őrmester, Bandl nevezetű, aki a diktatúrában a Pest-vidéki Vörös Őrseg parancsnoka volt, tagja volt a kommunista pártnak, egyúttal tagja a leszerelt altisztek vezetőségének is, mozgatta ezt a dolgot, ez keverte a kártyát, sőt jelentést kaptam arról is, hogy puccsot tervezett, amennyiben a leszerelt altiszteket fel akarta szerelni a vasutas nemzetőrség fegyvereivel, és így akarta erőszakosan kényszeríteni a kormányt az ő követeléseik teljesítésére. Amikor ez tudomásomra jutott, éjszaka teherautókat küldtem ki a vasutas nemzetőrség laktanyájába, és elhozattam az ott volt fegyvereket, amivel ezt a puccskísérletet csírájában elfojtottam.

Bajunk volt ebben az időben a kommunista izgatások hatása miatt a rokkant katonákkal is. Ezek a rokkant katonák megtámadták az ügyeiket intéző hivatalt, eltávolították az ottani hivatalos funkcionáriusokat, s azzal a követeléssel álltak elő, hogy az ő soraikból állíttassék be egy tisztviselő államtitkári rangban... Kiderült akkor, hogy ezeknek a rokkantaknak fegyvereik is vannak, mert hiszen fegyveresen foglalták el a Rokkantügyi Hivatalt. Megállapítottuk azt is, hogy fő fészkük a Fehérvári úton levő pénzintézeti hadikórházban volt, ahol ők egy szép napon megrohanták az oda betelepedett védőőrségi századot, elvették annak is a fegyvereit, amiket azután hosszas alkudozások után visszaszereztünk ugyan, de biztos tudomásunk volt róla, hogy géppuska is maradt még a birtokukban, amit én a kormánynak bejelentettem.

A kommunista párt közben erősen folytatta a fegyverkezést. Köztudomású, hogy a Mackensen-hadsereg muníciója itt maradt Magyarországon. Ez körülbelül 100 vagonra volt tehető, s ennek a muníciónak egy része Szolnokon, másik része pedig itt Budapesten, a Ferencvárosi pályaudvaron volt tárolva. Rengeteg fegyverről is szó volt. A katonaság ezeket a fegyvereket és muníciókat kínos lassúsággal szállította innen el, és rendkívül gondatlanul járt el, úgyhogy az egész környék abból élt, hogy ezeknek a muníciós ko-

csiknak tartalmát dézsmálta, aminek következtében a pályaudvarok környékén olyan nagy volt a fegyverkínálat, hogy a kommunisták 200 K-ról leszállították a fegyverek árfolyamát 15 K-ra...

Rá akarok még mutatni arra — ezt tudniillik elfelejtettem, mert még ott kellett volna említenem, ahol az első letartóztatási javaslatról beszéltem —, hogy én konkrét bizonyítékot is szereztem arra vonatkozólag, hogy a kommunista párt tényleg fegyvereket vásárolt, és hogy különösen gépfegyvereket szeretett volna szerezni, ami azonban nehezebb dolog volt. Nevezetesen, mi egy megbízottunk útján a kommunisták kezére játszottunk egy gépfegyvert, amelyet egy zsákban a Keleti pályaudvar érkezési oldalán helyeztünk el, mintha az valami vidékről jött áru lett volna. Figyelemmel kísértük aztán, hogy hova szállítják a gépfegyvert, amelyért 10 000 K-t adtak. És megállapítottuk, hogy ott, ahova azt a gépfegyvert vitték, egyéb kézifegyvereket is találtunk. Ez az adat már szerepelt akkor, amikor én Berinkey Dénesnél első indítványomat megtettem.

A teljesen megbízhatatlan Első Honvédlaktanyát úgy gyekeztünk ártalmatlanná tenni, hogy Festetich hadügyminiszter kiutalta ennek a laktanyának muníciós készletét a rendőrség számára, az átvétel céljából megjelent rendőröket azonban lövöldözéssel fogadták, úgyhogy ezeknek vissza kellett vonulniok, s a végén nem is tudtuk elszállítani a muníciót, mert a katonaság a katonatanácsnak ehhez való hozzájárulását kívánta.

Történt a tengerészekkel szemben is egy akció, s itt abban állapodtunk meg Festetichcsel, hogy az első vadászezred egyik felével ő sakkban tartja az Első Honvédlaktanyát, a másikkal a Mária Terézia laktanyát, a védőőrség és a rendőrség pedig megrohanja és lefegyverezi az óbudai és a Pálffy téri laktanyát. Ez a terv azonban nem kerülhetett kivitelre...

A kommunista párt ezen február havi időszakában kiépítette a pártszervezetet. Egyre-másra tartotta a gyűléseket, a felvonulásokat, s ez idő tájt úgy az ő mozgalmaik, mint a mozgalmaikba belekapcsolódó leszerelt altisztek,

katonák és rokkantak mozgalmai miatt rettenetesen izgalmas napokat éltünk át. Állandóan szolgálatban voltunk, s az én hivatali helyiségem is gépfegyverekkel és kézigránátokkal volt megrakva...

...A kormány mind e közben álláspontjához képest, amely szerint csak akkor volt hajlandó fellépni, ha közönséges bűncselekmény követtetik el, nyíltan nem tehetett a kommunisták ellen semmit, ezért kerülő utakon próbált valamit mégis velük szemben elérni, és így február hó folyamán Böhm Vilmos eszméje szerint kibocsátották az úgynevezett papírrendeletet, amelynek értelmében csak a papírközpont által kiadott papíros felhasználásával jelenhetett meg bármelyik lap. Ez kifejezetten a „Vörös Újság" ellen irányuló intézkedés volt. Ezen rendelet alapján mi abban az időben többször tartottunk házkutatást a „Vörös Újság" szerkesztőségében és a párt helyiségében...

A népbiztosok perének főtárgyalási jegyzőkönyve. — PI Arch. A. II. 11/237. 8406—8463. old.

(MMTVD 5. kót. 490—492. old.)

A MUNKÁSSÁG KÖVETELÉSÉRE DIREKTÓRIUM VESZI ÁT SOMOGY MEGYE VEZETÉSÉT

Ma *(1919 március 10)* délelőtt a szociáldemokrata párt kimondotta az általános sztrájkot. A munkásság délelőtt 11 órakor a Munkásotthonban gyűlt össze, ahol követelte, hogy egy három tagú direktórium azonnal vegye át a hatalmat Somogy megyében. Délelőtt 12 órakor a munkásság hatalmas tömege megjelent a Vármegyeházán, ahol a direktórium tagjai: Tóth Lajos, Peinhoffer Lajos és Latinka Sándor elvtársak azonnal átvették a megye fölött a vezetést, és a következő táviratot küldötték a járások főszolgabíráinak:

„Főszolgabíró. Három tagú direktórium átvette Somogy megye ügyeinek vezetését. Ennek utasításai a legszigorúbban betartandók. Be nem tartásuk azonnali legszigorúbb

megtorló intézkedéseket vonja maga után. Községi elöljáróságok erről haladéktalanul értesítendők. Az összes hatóságok működjenek együtt a helyi munkástanácsokkal. Somogy megye direktóriuma Tóth Lajos s. k., Peinhoffer Lajos s. k., Latinka Sándor s. k."

A szociáldemokrata párt vezetősége megjelent Somogy vármegye jelenlegi közigazgatási fejénél, Tallián Andor főjegyzőnél, kihez Kovács Miksa elvtárs a következő szavakat intézte:

„A szociáldemokrata párt vezetősége és a munkástanács nevében tisztelettel eljöttünk a főjegyző úrhoz. Tekintettel arra, hogy a kormány mind ez ideig semmi intézkedést nem tett a kormánybiztos kinevezése iránt, a vármegye területén olyan dolgok vannak, hogy a főjegyző úrnak nincs módjában a rendet fenntartani. A párt, erejének teljes tudatában elhatározta, hogy direktóriumot állít a megye élére addig is, míg a kormány kormánybiztost nevez ki. A főjegyző úrnak természetesen joga van tiltakozását bejelenteni. A megye direktóriumának tagjai Tóth Lajos, Peinhoffer Lajos és Latinka Sándor."

Tallián Andor főjegyző: Miután a megyének törvényes szervei vannak, hivatalos kötelességem tiltakozásomat bejelenteni. A direktórium működését nincsen szándékomban megakadályozni. Amennyiben a direktórium a rend fenntartására törekszik, úgy én, akár mint magánszemély, támogatni fogom ebbeli működésében.

Kovács: Köszönettel tudomásul veszem a párt nevében. Mi csak a törvény keretein belül akarunk dolgozni. Erre a lépésre szükség volt. Arról értesültünk, hogy a kisgazdák fegyvereket osztogatnak szét a videken. Itt pedig a rendet meg kell tartani, meg is fogjuk, mert a karhatalom a kezünkben van. Jelentések érkeznek a megyéből, hogy a falu és a puszta népe egymás ellen van, mert a kisgazdák hazugul és rosszindulatúlag azt terjesztik, hogy a szociáldemokrata párt nem akarja földhöz juttatni a kisgazdákat...

Majd a megyeháza erkélyére kitűzték a vörös zászlót, és onnan Kovács Miksa, Szabó Károly, Tóth Lajos és Latinka Sándor elvtársak közölték a megyeháza előtt álló hatalmas, elszánt tömeggel, hogy a kormánybiztosi állás betöltéséig

szocialista direktórium vette át a megyében a közigazgatás vezetését, amelynek a rend és a nyugalom biztosítása és a termelés folytonosságának a fenntartása a fő célja.

A megyei tisztviselők nevében ezután Tallián főjegyző kijelentette, hogy a tisztviselők a megye közönsége érdekében folytatják munkájukat.

A direktórium ezután a főispáni titkártól rögtön átvette a hivatalos pecsétet, és megkezdte működését.

Somogyi Hírlap, 1919 március 11. Direktórium vette át Somogyban a hatalmat.

(MMTVD 5. köt. 661—662. old.)

TOLNA MEGYÉBEN DIREKTÓRIUM VESZI ÁT A KÖZIGAZGATÁST

...A Szekszárdi Munkástanács már régebben elégedetlen Mayer Gyula dr. főispán-kormánybiztos működésével. Erre okot elsősorban a néptanács megalakítása adott, amikor a kormánybiztos a munkástanács követelése ellenére — amit a törvény is megenged —, hogy 14 tagú legyen a néptanács, csak 9 tagú néptanácsot alakított. Neki tulajdonítják azt is, hogy Tolna megye a Közélelmezési Hivatal feketelistájára került, ami érzékenyen sújtja az ellátatlan munkásokat és tisztviselőket. Az elégedetlenség azután pénteken abban nyilvánult, hogy a munkástanács elhatározta a kormánybiztosi hivatal átvételét. Amíg az átvétel megtörtént, a városban általános sztrájk volt. A megye élére azután 5 tagú direktóriumot választottak. A kormánybiztosság ügyének elintézése után a munkásság újra munkába állt, és most a legnagyobb rendben megy minden a régi kerékvágásban. A lakosság megelégedéssel vette tudomásul a kormánybiztos távozását, és teljes bizalommal van a direktórium iránt.

Népszava, 1919 március 16. A szegedi főtisztviselők kicserélése és a szekszárdi munkások általános sztrájkja. Hírek rovat.

(MMTVD 5. köt. 663. old.)

KUN BÉLA LEVELE BOGÁR IGNÁCHOZ

Kedves és tisztelt Bogár elvtársam!

A Gyűjtőfogházban tett látogatása alkalmával felszólított, közölném Önnel azt a platformot, melyben felfogásom szerint a magyarországi munkásmozgalom egységesíthető volna. Én még hozzáteszem ehhez, hogy nemcsak Magyarországra vonatkoztatva egységesíthető, de nemzetköziesíthető is legyen.

Elöljáróban hangsúlyoznom kell, hogy a fogságban létünk tartama alatt nem tárgyalunk. Hogy miért nem tesszük ezt, úgy hiszem, nem szükséges indokolnunk.

Magára a munkásmozgalom egységesítésére vonatkozóan az az álláspontom, hogy csak a valóságos és nem csupán a látszólagos egység az, amely a proletariátus felszabadítását szolgálja. Úgy hiszem, nem szorul bizonyításra, hogy olyan proletáregység — mint ahogy a „Népszava" vasárnapi, március 9-i száma írja —, amely a proletariátus egészét a Scheidemannok táborába tömörítené, káros volna. Csak olyan proletáregység, a munkásmozgalomnak csak olyan egységes szervezete lenne hasznos, amelyet valóban elméleti és elvi egység alapoz meg, s amely nem az osztályegyüttműködést, hanem az osztályharcot szolgálja. Elvi áldozat elvfeladást jelent: ehhez nem fér kétség.

Emlékeztetem Önt arra, hogy mi volt a véleménye Marxnak arról az egyesülésről, mely az eisenachiak és lassalleánusok kompromisszumából fakadt góthai programot — abortálta. Bracke-hoz írott levelében ezeket mondja Marx a góthai program kritikájával kapcsolatban:

„Tudjuk, hogy az egyesülés puszta ténye is mennyire kielégíti a munkásokat, de igen tévednek, ha azt hiszik, hogy nem nagyon drágán vásárolták meg ezt a pillanatnyi eredményt." (Szabó Ervin kiadás. II. k. 412. old.)

Sietek kijelenteni, azokkal az eklektikusokkal szemben, akik Marxra való minden hivatkozást dogmatizmusnak, bochermarxizmusnak, tekintélyimádásnak minősítenek (közben Marx helyére a saját urességüket akarják állítani tekintélyképpen), hogy az idézett mondat nem azért igaz, mert Marx mondotta. A tények igazolják ezt.

Ha az oroszországi bolsevikiek már 1907-ben nem szüntették volna be — amint Lenin mondja — a párton belüli diplomatáskodást, ha Rosa Luxemburg, Liebknecht és Mehring, de maguk a legvérszegényebb független szocialisták is nem számoltak volna le a háború alatt a német munkásmozgalom látszategységével, ha nem tették volna ugyanezt a tripoliszi háborúk alatt az olasz szocialisták, ha nem teremtettek volna maguknak ezáltal akciószabadságot s a külön szervezet révén propagandalehetőségeket, úgy — azt vélem — a munkásmozgalom története felemelő forradalmi eseményekben és főleg: eredményekben szegényebb volna. Lehet, hogy az úgynevezett testvérharc, a proletariátus egyik részének harca a másikkal talán nem lett volna olyan nyílt, de kétséges, vajon ez a nyílt harc nem kímélte-e meg sok felesleges áldozattól a proletariátust, aminő áldozatokban oly gazdag a kapitalizmusnak minden egyes újabb esztendeje. És kérdem: vajon nem testvérharc-e a szakszervezetekben tömörült és az azon kívül álló proletárok összeütközése?

Van elkerülhetetlen — úgynevezett — szükséges rossz is. Az én főbeveretésem most, az esetleges későbbiek is, ilyen szukséges rosszak. Nekem rossz, a munkásmozgalomnak végeredményében mégis jó! Tessék csak felemelkedni erre az objektív, historiai nézőpontra másoknak is.

A munkásmozgalom egységesülése elkerülhetetlen. De, hogy egységesülhessen, előbb szét kellett válnia. Nem játék ez a szavakkal, hanem egy dialektikus törvényszerűségnek a kifejezése.

A proletárforradalom győzelme előtt vagy után, de mindenképpen egységes lesz a munkásmozgalom. Nem látom ugyan magamat közelebbállónak a magyarországi proletárhoz, mint — mondjuk — az amerikaihoz vagy az oroszhoz, avagy a csehhez, de szubjektíve mégis boldognak érezném magamat, ha a magyarországi munkásmozgalom egységben érné meg a proletárforradalom győzelmét és rögtön egységesen kezdené meg a szocializmushoz vezető átmeneti intézkedések foganatosítását.

Nem tehetek róla, bizonyos szkepszissel, hitetlenséggel nézek az események elé; erre kényszerít az egész nemzet-

közi munkásmozgalom jelenlegi állása. Mégis úgy gondolom, hogy a munkásmozgalom tiszta proletár, tehát forradalmi irányzatának egyesülése Magyarországon hamarosan be fog következni.

A platform, melyet Ön kért, a következő tételekbe volna összefoglalható a saját és jóakaratú ellenfeleink nézeteinek tisztázására:

1. Semmiféle támogatása az úgynevezett népkormánynak, tartózkodás a burzsoáállam kormányában való részvételtől. Szakítás mindennemű osztályegyüttműködéssel; a munkásság osztályszervezeteinek, a munkás-, katona- és földműves-szegények tanácsainak hatalmi szervekül való kiépítése.

2. Szakítás az úgynevezett területi — vagy mint újabban nevezik: népintegritási politikával. Erélyes támadás az osztályegyüttműködés következményeként jelentkező, úgynevezett forradalmi honvédelemmel szemben, mindenáron való megakadályozása az új háborúnak a csehek, románok vagy szerbek ellen. Forradalmi háborúhoz egy proletárpárt csak az esetben adhatja beleegyezését, ha:

a) minden hatalom ténylegesen és kifejezetten az ipari és mezőgazdasági proletariátus kezébe ment át;

b) ha tényleg megszűnt minden közösség a kapitalisztikus érdekekkel;

c) ha minden garanciája megvan annak, hogy a háború nem teremt újabb nemzeti elnyomatást.

3. Megállapítható, hogy a magyarországi forradalom jelenleg átmeneti állapotban van az úgynevezett általános nemzeti stádiumából a tiszta proletárforradalom, a szociális forradalom szakaszához. A magyarországi forradalom a kapitalista termelés általános csődje folytán is aktuálissá vált nemzetközi proletárforradalmi energiák megnyilvánulása. Ennek a megállapításnak következményei levonandók tehát Magyarországon is a proletariátus érdekében kifejtendő politikai akcióban:

a) nem parlamenti köztársaság, hanem a munkás- és földműves-szegény küldöttek tanácsainak átmenetileg centralisztikus köztársasága;

b) az állandó hadsereg s a fegyveres erő különleges osz-

tagainak (rendőrség, csendőrség, határrendőrség stb.) eltörlése, a helyettesítése a fölfegyverzett proletariátus osztályhadseregével, a burzsoázia lefegyverzése;

c) a bürokrácia teljes megszüntetése. A proletariátus tömegeinek önkormányzata olyképpen, hogy a munkás- és földműves-szegények küldötteinek tanácsai nemcsak törvény- és szabályrendelet-alkotó, de végrehajtó és bíráskodó szervek is legyenek. Minden tisztség választás útján töltendő be, a megbízatás rövid tartamú és bármikor visszavonható legyen. A megválasztottak javadalmazása ne legyen magasabb a tanult munkásénál. Ennél magasabb javadalmazás az oroszországi proletárforradalom tanulságai alapján csupán a specialistáknak adható.

Ilyen értelmű politikai alkotmány biztosítja a szocializmushoz vezető átmeneti intézkedések végrehajtásának s az ezzel szemben, a burzsoázia részéről megnyilatkozó ellenforradalmi törekvések letörésének lehetőségét.

4. Még a szocializmushoz vezető közvetlen átmeneti intézkedések s az államhatalom elfoglalása előtt haladéktalanul megvalósítandó (részben az üzemi választmányok helyett) az ipari és mezőgazdasági termelés és a termékek szétosztása felett a munkástanácsok centralizált és a munkásellenőrző tanácsok decentralizált ellenőrzése. Ezzel egyidejűleg a termelőerők, nyersanyagok és élelmiszerkészletek pontos számbavétele a munkások és földműves-szegények tanácsai útján.

A szocializmushoz vezető átmeneti intézkedések nagyjában a következők volnának:

5. A földbirtoknak a proletárállam részére való elkobzása, eltiltása magánosok részére végzendő bérmunkáknak a magángazdaságokban. Minden föld az állam tulajdonának nyilvánítandó, és így minden földterület, melyet nem a használója és családtagjai művelnek meg, az állam által műveltetendő a falusi szegénység tanácsai útján. Erélyes küzdelem a földosztás ellen. Ideiglenes, rövid átmeneti eszköz lehet e tekintetben mezőgazdasági termelőszövetkezetek alakítása is.

6. A bankok proletárállamosítása, az összes betétek és letétek lefoglalása,

7. Az ipar és közlekedés, elsősorban természetesen a nagyipar proletárállamosítása s a proletárállam eszközeivel való koncentrálása; az üzemek s az egész termelés és közlekedés munkásigazgatása. (Az igazgatóság alakulása lehet például a következő is: $^1/_3$ az üzem alkalmazottainak, $^1/_6$ az üzemág összszervezeteinek, $^1/_6$ a fogyasztók szervezeteinek, $^1/_3$ a népgazdaság irányítását vezető testületnek képviselői.)

8. A külkereskedelem és nagykereskedelem haladéktalan monopolizálása. Az összes elsőrendű élelmicikkek monopóliuma. Az elosztás csupán dolgozók részére, munkásigazolvány ellenében a fogyasztók kényszerszövetkezetei vagy a munkás- és földműves-szegény tanácsok megfelelő osztályai útján (alapul szolgálhatnak az üzemek beszerzési csoportjai is). A munkajövedelem reálissá tétele céljából átmenet a munkabér naturalizációjához (természetben való kiszolgáltatásához).

9. A szociáldemokrata pártnak úgynevezett átmeneti programja összes munkásvédelmi követeléseinek haladéktalan megvalósítása, ezzel szemben a munkafegyelem biztosítása.

10. A szocializmus állami propagandája. Az egyház és állam haladéktalan szétválasztása. Az iskola nyíltan a szocializmusra nevelés szolgálatába állítandó.

Ez az a platform, melynek alapján — véleményem szerint — a munkásmozgalom forradalmi szárnya hamarosan, de végül is az egész munkásmozgalom egyesulni fog.

A demokráciával, helyesen a burzsoá demokráciával tett tapasztalatok, úgy hiszem, sokakat kijózanítottak már Magyarországon is. Világos immár nemcsak a földosztó politika csődje, de a bürokrácia úgynevezett megreformálásához és a nemzetgyűléshez fűzött reménységek is hiúságosaknak bizonyultak. Az általános demokráciának feltüntetett burzsoádemokrácia egyenlőségi elméletének hazugsága, a szocializmushoz vezető átmeneti intézkedések megvalósítására való alkalmatlansága kitűnik, mihelyt úgy végezzük a próbáját, hogy a kizsákmányolót és a kizsákmányoltat állítjuk szembe. Vajon lehet-e egyenlő a kizsákmányoló és kizsákmányolt?

Előtérbe kellett toluljon a proletárdemokrácia vagy más

szóval, proletárdiktatúra azoknak agyában, akik komolyan akarják a kizsákmányolás megszüntetését; ebben a programban kell egyesülniök a munkásmozgalom forradalmi elemeinek úgy, amint magukévá tették ezt a programot Olaszország és Svájc szocialista pártjai, valamint a német függetlenségi szocialista, sőt a szerbiai szocialista párt is.

A szénhiányra, a letört kapitalizmusra hivatkozás, a „nem szocializálhatunk ócskavasakat" jelszó, a nemzetközi helyzetnek mumusként való beállítása, nem akaszthat meg egyetlen forradalmi gondolkozású szocialistát sem abban, hogy ennek értelmében nyíltan is cselekedjék.

A nemzetközi helyzetre való hivatkozás ma már tisztán az antant-imperializmust szolgálja, éppúgy, mint az ún. forradalmi honvédelmet, magyarán: a területi integritást szolgálja minden olyan állítás, mely a szénhiányra hivatkozással áll útjában a proletárforradalom kibontakozásának. Akik proletárforradalom, a politikai hatalomnak a tanácsok útján való elfoglalása helyett forradalmi honvédelmet hirdetnek a románok és csehek ellen, hogy a kapitalisztikus üzemeknek szenük legyen, azok a magyarországi proletariátust e háború sikeréért szívesen fogják az antant-imperializmus szolgálatába állítani.

Nekem az a véleményem; hogy a magyarországi proletariátusnak nem az amerikai élelmiszeruzsora, nem a lengyel és ukrán antant-bérenc ellenforradalmároktól munícióért vásárolt szén hozzák a megváltást — ezek csak imperialista rabságot hozhatnak —, hanem elsősorban az orosz, német, lett és ukrán forradalmi proletariátussal való szövetség. Ez a momentán megoldandó külpolitikai feladatunk, és így lehet szó azonnali közös cselekvésről is. A népszövetség című ellenforradalmi egyesülésből, úgy hiszem, kiábrándult már mindenki. Akik azt hirdették, hogy a népszövetség a megmentő, azok ma már talán szintén inkább bíznak az olasz, a francia, az angol, a cseh-tót proletariátus szolidaritásában. A nemzetközi proletariátus emez osztagai pedig, úgy hiszem, inkább lesznek szolidárisak egy proletár Magyarországgal, mint egy Károlyi főnöksége alatt állóval.

A nemzetközi forradalom nem humbug, de az a Népszövetség. Még decemberben, ha jól emlékezem, a Wilson-

hívők büszkén vágták ki tromful Németországot és főleg Angliát, mint ahol a proletárforradalomra kilátás sincsen egyelőre. Íme: Németországban már nemcsak a spartakuszok, de a független szocialisták, sőt a többségi szocialisták proletárelemei is a proletárforradalom hívei. Talán testvérharc az, ami Németországban folyik? Az úgynevezett önkéntes hadsereg talán szintén „testvérekből" áll? De érdeklődjék, kedves Elvtársam, miért nem engedi a kormány nyilvánosságra hozni a Csepelre néhány nap előtt érkezett szikratáviratokat az angol munkás- és katonatanácsok követeléseiről és a londoni zavargások részleteiről? Ha valakit a beavatott kormányférfiak köréből őszinte pillanatában talál, el fogja talán Önnek mondani, mi van ezekben a szikratáviratokban.

Bern csődje a népszövetség csődjével be kellett, hogy következzék, mert a berni nemzetközi politika függeléke volt a párizsinak. Ez egyúttal a forradalmi Internacionálé győzelmének újabb haladását jelenti, amely forradalmi Internacionáléba való belekapcsolódás első feltétele minden egységesülési törekvés sikerének.

Az egyesülést illetőleg konkrét tennivalók, véleményem szerint, ezek volnának:

1. A forradalmi elemek közös konferenciája s ezen megvitatása az általam ajánlott platformnak.

2. A maximális pártprogram átalakítása olyképpen, hogy abba felveendő volna:

a) az imperializmusnak, mint a kapitalizmus külön stádiumának értékelése, a kapitalizmus csődjének megállapítása; állásfoglalás az államszocializmus vagy államkapitalizmus ellen;

b) a proletariátus viszonya az államhoz. A mi követelésünk természetesen a tanácsköztársaság;

c) az átmeneti programnak a fenn kifejtettekhez képest való átalakítása.

3. Bekapcsolódás a forradalmi Internacionáléba.

Még csupán egyet!

Az úgynevezett tiszta szocialista kormány nem jelent közeledést a proletariátus forradalmi diktatúrájához, a proletárdemokráciához. Sőt bizonyos, minden esetben bekövet-

kezendő körülmény között éppen eltávolodást jelent ettől az irányzattól. A parlamenti rendszer, maga a burzsoáállam organizációja az, amely akadálya a proletariátus tömegei önkormányzatának s a szocializmushoz való átmenetelnek. Nincs az a tiszta szocialista kormány, amely parlamenti köztársaságban proletárdemokráciát hozhatna létre, s a szocialista kormány uralma éppúgy nem jelenti a proletárdemokráciát s a kapitalizmus megszüntetése politikai feltételeinek bekövetkezését, mint ahogy nem szocializálás az az államkapitalizmus, mely — jellemzően — a cukoripar államosításával veszi kezdetét Magyarországon.

Megírtam ezeket Önnek, tisztelt Elvtársam, s azt hiszem, nincs kétségben afelől, hogy ezért a programért, melynek megvalósítása véleményem szerint a proletariátus felszabadításának előfeltétele, minden körülmények között küzdeni fogok. Nem szégyenlem, de büszke vagyok rá, hogy ebben a küzdelemben Leninék, sőt — elárulhatom — a német spartakuszok is támogattak bennünket. Nem szégyenlem ezt a rubelben kifejezett támogatást sem, de büszke vagyok arra, hogy Radek és én szolgáltunk rá leginkább az ő bizalmukra. S rá is fogok ezentúl is szolgálni.

Hogy ki csinálja meg a proletárdiktatúrát Magyarországon — amit olyan sokat hánytorgatnak egynémelyek — az nekem körülbelul mellékes. Úgy gondolom, hogy semmi esetre sem személyek, hanem maguk a proletártömegek, s a tömegek élén az fog járni, akit meggyőződése s hozzáteszem: bátorsága állít oda. Én nyugodtan mondhatom innét a fogházból, hogy nekem nem fontos az, hogy az osztozkodásnál ott legyek az elsők között, csak azt akarom, hogy a küzdelemben ott legyek a proletariátus első harcvonalában Magyarországon is, mint ahogy ott voltam Oroszországban. A cselekvés a próbája a forradalmárnak.

Mi, akik kommunistáknak nevezzük magunkat és ezért ülünk itt a burzsoáállam erőszakszervezetének emez intézményében, s várjuk, hogy a munkásmozgalom forradalmi és reformista irányzatának küzdelmét a terézvárosi boltosok, lipótvárosi fűszerkereskedők és józsefvárosi hentesek köréből alakult esküdtszék döntse el, mi „úgynevezett" kommunisták valamennyien csak ezt akarjuk,

Tudom, hogy ezt a harcot, a proletariátus felszabadításának végső, döntő harcát, ha talán nem is egységes munkáspárt dönti el, de ezekben a harcokban fog újból egységgé kovácsolódni minden ország munkásmozgalma. A harcnak első etappe-ja után egységes lesz majd a munkásmozgalom, amint az lett Oroszországban, ahol — tévedések elkerülése végett megjegyzem — nem a bolsevikiek helyezkedtek a mensevikiek álláspontjára.

Úgy a magam, mint azon elvtársaim részéről, kik ezt az ügyet ismerik, vagyok

Budapest, 1919 március 11.

elvtársi üdvözlettel
Kun Béla.

Az Egység Okmányai. Budapest, 1919. A Közoktatásügyi Népbiztosság kiadása. 9—16. old.

A „VÖRÖS ÚJSÁG" A FÖLDFOGLALÁSOKRÓL

Hiába rendelet, hiába néptörvény, hiába burzsoá-szociáldemokrata paktum, mégis mozog a föld. A föld ezeresztendős rabjai nem ugranak be a „radikális" földtörvénynek, nem ülnek fel a szociáldemokrata csűrés-csavarásnak, nem hajlandók a fejüket engedelmesen újra a járomba hajtani. A rend és türelem apostolai eljátszották már kisded játékaikat, és hazug frázisaik nem találnak hitelt a földműves proletárnál. A föld és gyár dolgozó proletárjai nem bíznak azokban, akik zsíros állásokért, nemzetgyűlési mandátumért elalkudták a munkás jogát a termelőeszközökhöz.

A nagy földindulás Somogyban kezdődött, és a szociáldemokrata pártvezetőség eszeveszett tiltakozása és fékezése dacára is folytatódik. Somogyban még sikerült a pártterrornak megfélemlíteni a parasztokat, akik busás váltságdíjat fizetnek a földbitorló grófoknak. Az aszódi proletárok már tanultak, és kimondták: egy fillért sem a bitorlóknak. Elfoglalták a latifundiumokat forradalmi úton, a dolgozók fegyveres hatalmával. A földet birtokukba vették a dolgozók minden megváltás nélkül.

Az Aszódi Munkástanács, melyben a szociáldemokraták csatlakoztak a kommunistákhoz, elhatározta az 5100 holdas báró Schossberger és a Hatvany-féle 9500 holdas földbirtokok szocializálását megváltás nélkül, és a szociáldemokrata paktumos földosztó rendeletre való tekintet nélkül. Szándékukat nem jelentették be sem a kormánynak, sem a szociáldemokrata pártnak. Előre megállapított terv szerint hozzáfogtak a nagyszerű munkához, a föld felszabadításához. Kedden, március 18-án, a párizsi kommün emlékünnepén a proletariátus nagy napját azzal ünnepelték, hogy megcsinálták a föld fegyveres forradalmát. Ezen a napon vette birtokába Aszód, Kartal, Paks és Hévíz fegyveres népe a báró Schossberger-féle birtokot. A kommün emléknapját így Aszód és környéke szabadságünnepévé avatták a gyönyörű forradalmi munkával. Március 18-át általános munkaszünettel ünnepelték Aszódon.

El vagyunk arra készülve, hogy az osztályegyüttműködés kispolgári pártja, a szociáldemokrata párt el fogja küldeni Aszódra is a maga huligánjait ünneprontónak. És ha nem paríroz Aszód nagyszerű forradalmi népe, akkor jön Neuberger, jön a statárium. Mert hát statárium nélkül nem tud a „demokrácia" kormánya kormányozni. Aszód munkásságának öntudatos forradalmi példája azonban gyönyörű; üdítő kép a szociáldemokrata rémuralom sivárságában. Hisszük törhetetlen hittel, hogy az aszódiak iskolapéldája gyors forradalmi cselekvésre fogja ösztökélni az egész ország földműves-szegényeit. Nincs olyan hatalma többé a világ egész elnyomó szervezetének, amely a proletariátus forradalmi felszabadulását feltartóztathatná.

Vörös Újság, 1919 március 20. Mégis mozog a föld.
(MMTVD 5. kot. 672. old.)

A KOMMUNISTÁK MAGYARORSZÁGI PÁRTJÁNAK FELHÍVÁSA AZ 1919 MÁRCIUS 23-RA TERVEZETT NÉPGYŰLÉSRE

Világ proletárjai egyesüljetek!

Proletárok! Munkások! Katonák!

A burzsoá-szociáldemokrata kormány több mint három hete fogva tartja a kommunista párt vezéreit. Fogva tartja őket minden törvényes ok nélkül:

Mert küzdöttek a proletariátus felszabadulásáért;

Mert a burzsoá osztályállam helyett a dolgozók tanácsköztársaságát;

Mert a burzsoázia lefegyverzését és a szervezett proletariátus felfegyverzését;

Mert a burzsoá ellenforradalommal szemben a proletariátus diktatúráját követelték.

Fogságra vetették vezéreinket, és rendőri terrorizmussal akarják letiporni a proletariátus felszabadító forradalmát. A népkormánynak nevezett burzsoá-szocialista klikk újra a tőke rabságába akarja kényszeríteni a kizsákmányolás ellen lázadó proletariátust. Azt akarják, hogy örökké tartson a bérrabszolgaság, és továbbra is a mindenható profit dirigálja a dolgozók millióit. Ezért dobták a rendőrpribékek karmai közé azokat, akik a proletárforradalom élén állottak.

Elvtársak!

Nem tűrhetjük tovább, hogy egy erkölcstelen klikk rendőrcsizmával gázolja a munkásság fölszabadulási harcát. Nem tűrhetjük tovább, hogy rabságban tartsák azokat, akik vértanúi önfeláldozással küzdöttek a proletárforradalom élén.

Követeljük vezéreink azonnali szabadonbocsátását!

Március hó 23-án, vasárnap délután félnégykor az Országház téren, a politikai helyzet és a kommunista üldözés napirenddel

népgyűlést

tartunk, ahol a budapesti és környékbeli munkásság forradalmi tömegakaratát fogjuk a burzsoá kormány fehérterrorja ellen szögezni.

Ott legyen minden osztályharcos proletár!

A Kommunisták
Magyarországi Pártja

PI Arch. Röpiratgyűjtemény. II. 12/1919/III/1022.
(MMTVD 5. kot. 667. old.)

A CSEPELI MUNKÁSSÁG KÖVETELI A BEBÖRTÖNZÖTT KOMMUNISTÁK SZABADONBOCSÁTÁSÁT ÉS A PROLETÁRDIKTATÚRA KIKIÁLTÁSÁT

A párizsi kommün évfordulóját Csepel munkássága hatalmas népgyűlésen ünnepelte. Kedden délután 3 órakor a gyárból egyenesen a Templom téré, a gyűlés helyére özönlöttek a proletárok.

A téren példásan fegyelmezve helyezkedett el a gyár munkássága, a csepeli Vörös Gárda és a gyári tisztviselők.

Több mint 5000 proletár jött el, hogy háláját lerója a párizsi proletárhősök iránt, akik mártírhalálukkal megmutatták a proletariátus felszabadításának az útját, a fegyveres lázadással megteremtett proletárdiktatúrát.

Még a gyűlés megkezdése előtt „Le a nemzetgyűléssel!" „Éljen a proletárdiktatúra!" „Akasztófára a szociáldemokrata árulókkal!" — kiáltások hangzottak, és elvtársaink haragos kiáltásai mint a háborgó tenger zúgása morajlott végig egész Csepelen.

Molnár elvtárs lelkes hangulatban nyitotta meg a népgyűlést. A kommün jelentőségét pártunk küldöttje ismertette, és a kommün tanulságait a mai politikai helyzetre alkalmazta. Utána *Varga* elvtárs rövid talpraesett beszéd kíséretében beterjesztette az alábbi határozati javaslatot:

„A csepeli munkásság 1919 március 18-án megtartott gyűlése kimondja a következőket:

A Kommunisták Magyarországi Pártja vezetőségének fogvatartása, agitátorainak, röpiratterjesztőinek, plakátragasztóinak elfogatása, kitoloncoltatása mélyen sérti a munkásmozgalom érdekeit.

A kommunista párt és a »Népszava« ellen intézett támadás közötti összefüggés nemcsak nem volt megállapítható, de a vizsgálat ki sem terjedt erre a letartóztatottakkal szemben, minthogy mindjárt a letartóztatás után kiderült, hogy a Gyűjtőfogházban őrzött kommunisták javarésze csak a letartóztatás után értesült erről a támadásról.

Megállapítható, hogy a kommunisták fogvatartása tisztán politikai üldözés jellegével bír, s csupán azt célozza, hogy a munkásmozgalomnak a kommunista párt által képviselt irányzata vezetőitől és agitátoraitól megfosztassék. A letartóztatottak nagyrésze olyan, akik a nemzetközi proletárforradalomban és a háború alatt a magyarországi antimilitarista és forradalmi propagandában tevékeny részt vettek, azért börtönt és üldöztetéseket szenvedtek, üldözésük tehát egy forradalmi kormány részéről kétszeresen fel kell hogy háborítsa a csepeli proletariátust.

Erre való tekintettel kimondja a népgyűlés, hogy a csepeli összmunkásság a fogvatartott kommunisták azonnali szabadonbocsátását követeli, s ennek a határozatnak minden erejével érvényt is szerez.

A határozathoz való csatlakozásra felhívja a budapesti gyárak munkásait."

Ezt a határozati javaslatot a népgyűlés óriási lelkesedéssel, egyhangúlag *elfogadta.*

A népgyűlés elhatározta, hogy ezt a határozatot az összes gyárak megbízottjaiból alakított küldöttség útján Károlyi Mihály köztársasági elnökhöz és Böhm Vilmos hadügyminiszterhez eljuttatja...

Rabi szociáldemokrata, a Csepeli Munkástanács nevében a fenti határozati javaslathoz hozzájárult. Beszédében élesen ostorozta a szociáldemokrata párt vezetőit, akik letértek az osztályharc álláspontjáról, és kizárólag a burzsoázia szolgálatába szegődtek.

Majd *Molnár* elvtárs a következő határozati javaslatot terjesztette elő:

„A csepeli gyár munkássága, tapasztalva azt, hogy a szociáldemokrata párt vezetősége letért az osztályharc útjáról, kijelenti, hogy nem azonosítja magát a szociáldemokrata párt ilyetén álláspontjával, mert a polgári pártokkal szemben követett megalkuvó politikája a proletárság felszabadulását megakadályozza és késlelteti.

Egyben tiltakozik a nemzetgyűlés egybehívása és a választások megtartása ellen. Ez a kísérlet időt ad és alkalmat enged a burzsoáziának arra, hogy politikailag megszerveződjék, lehetővé teszi számára a termelés további szabotálását és a termelőeszközök megrongálását. Kitolja a termelés tervszerű megszervezésének határidejét. Időt enged a fehér gárdáknak a megerősödésére. Egyszóval, fokozza a munkásság nélkülözéseit, gyöngíti ellenállóképességét, ugyanakkor, mikor ellenségeit erősíti. A választási manővernek csak az lesz az eredménye, hogy a proletárság csupán rettenetes sok vér és szenvedés árán juthat majd a felszabadításához. Ennélfogva a csepeli munkásság követeli, hogy azonnal hagyják abba a választási előkészületeket és kiáltsák ki a proletárdiktatúrát.

A gyár proletársága elhatározta továbbá, hogy a kommunista párt programját teljes egészében magáévá teszi és elfogadja."

Ezt a határozati javaslatot a népgyűlés 3 szó ellenében leírhatatlan örömujjongással elfogadta.

A gyűlés befejezése után a munkásság forradalmi hangulatban fegyvereket követelt, hogy a proletárdiktatúráért és a burzsoázia összezúzása végett haladéktalanul akcióba léphessen.

Elvtársaink az Internacionálé hangjai mellett, a szovjetköztársaságot éltetve távoztak a gyűlésről.

Vörös Újság, 1919 március 20. Csepel munkássága határozott.

(MMTVD 5. köt. 670—671. old.)

JEGYZŐKÖNYV
A KOMMUNISTÁK MAGYARORSZÁGI PÁRTJA ÉS A MAGYARORSZÁGI SZOCIÁLDEMOKRATA PÁRT EGYESÜLÉSÉRŐL

Felvétetett 1919 március 21-én, a Magyarországi Szociáldemokrata Párt Titkárságában a Magyarországi Szociáldemokrata Párt és a Kommunisták Magyarországi Pártja vezetősége együttes ülésén.

Jelen voltak a Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetősége, a Kommunisták Magyarországi Pártjának vezetősége, a Szakszervezeti Tanács vezetősége és a Titkárság által meghívott parttagok.

Tárgy: A két párt egyesülésének kérdése, a kormányhatalom átvétele és a proletárdiktatúra kikiáltása.

Weltner Jakab elvtárs, a Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetőségi tagja felolvassa az alábbi platformot, melyben a két párt megbízottjai a délután folyamán megállapodtak, és melyet úgy a pártválasztmány, mint a munkástanács elfogadott.

Határozat

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt és a Kommunisták Magyarországi Pártja a mai napon közös vezetőségi ülésében a két párt teljes egyesülését határozta el.

Az egyesült új párt neve mindaddig, amíg a forradalmi Internacionálé nem dönt, a következő lesz: Magyarországi Szocialista Párt.

Az egyesulés azon az alapon történik, hogy a párt és a kormányhatalom vezetésében a két párt egyuttesen vesz részt.

A párt a proletariátus nevében haladéktalanul átveszi az egész hatalmat. A proletárság diktatúráját a munkás-, katona- és paraszttanácsok gyakorolják. Éppen ezért természetszerűen elejtődik a nemzetgyűlési választások terve.

Haladéktalanul megteremtendő a proletárság osztályhadserege, amely a fegyvert teljesen kiveszi a burzsoázia kezéből. A proletárság uralmának biztosítására és az antant

imperializmusa ellen a legteljesebb és legbensőbb fegyveres és szellemi szövetség kötendő az orosz szovjet kormánnyal.

Budapest, 1919 március 21.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt	A Kommunisták Magyarországi Pártja

A felolvasott platformot a jelenvoltak is egyhangúlag elfogadván, abban megállapodván, a két párt vezetősége elhatározza az egyesülést, a kormányhatalom átvételét és a proletárdiktatúra kikiáltását.

Az értekezlet a két párt egységes működését elhatározza, és kimondja, hogy reggel a népbiztos elvtársak hivatalukat átvenni tartoznak. Határozatba megy, hogy megfelelő kiáltvány úgy az ország népéhez, mint szikratávíró útján a világ összes munkásaihoz haladéktalanul elküldetik, és a védés dacszövetség az orosz szovjetköztársaságnak felajánlatik.

Vincze Sándor
jegyzőkönyvvezető

Kmf.

A jegyzőkönyv hiteléül:

A Szociáldemokrata Párt vezetősége részéről	A Kommunisták Magyarországi Pártja részéről
Garbai Sándor	*Jancsik F., Kun Béla*

PI Arch. R. gy. I/23.
(MMTVD. 5. köt. 688—689. old.)

„MINDENKIHEZ!"

Magyarország proletársága a mai nappal a maga kezébe vesz minden hatalmat.

A polgári világ teljes összeomlása, a koalíciós kormányzás csődje kényszeríti rá Magyarország munkásságát és parasztságát erre a döntő lépésre. A kapitalista termelés össze-

omlott, a munkásság nem hajlandó többé a nagytőkések és nagybirtokosok igájába hajtani a fejét. Az országot az összeomlás anarchiájától csak a szocializmus, a kommunizmus megteremtése mentheti meg.

Ugyanakkor külpolitikailag is teljes katasztrófa előtt áll a magyar forradalom. A párizsi békekonferencia úgy döntött, hogy Magyarországnak csaknem egész területét katonailag megszállja, a megszállás vonalait végleges politikai határnak tekinti, és ezzel a forradalmi Magyarországnak élelmezését és szénellátását végképpen lehetetlenné teszi.

Ebben a helyzetben egyetlen eszköze maradt a magyar forradalomnak a maga megmentésére: a proletárság diktatúrája, a munkások és a földmíves szegények uralma.

A proletárság diktatúrájának döntő alapföltétele a proletárság teljes egysége. Éppen ezért, a történelmi szükség parancsára, teljes egyesülését mondotta ki a Magyarországi Szociáldemokrata Párt és a Kommunisták Magyarországi Pártja.

E két párt helyett egyetlen proletárpárt fogadja magába ezután az ország minden dolgozó férfiát és asszonyát: a Magyarországi Szocialista Párt.

A kormányhatalmat e párt megbízásából Forradalmi Kormányzótanács veszi át. E tanács kötelessége lesz a munkás-, paraszt- és katonatanácsok országos kiépítése. A törvényhozói, végrehajtói és bíráskodó hatalmat a munkás-, paraszt- és katonatanácsok diktatúrája gyakorolja.

Magyarország tanácsköztársasággá alakul. A Forradalmi Kormányzótanács haladéktalanul megkezdi a nagy alkotások sorozatát a szocializmus, a kommunizmus előkészítésére és megvalósítására.

Kimondja a nagybirtokok, a bányák, a nagyüzemek, a bankok és a közlekedési vállalatok szocializálását. A földreformot nem törpebirtokokat teremtő földosztással, hanem szocialista termelőszövetkezetekkel hajtja végre.

Az árdrágítókat, az élelmiszeruzsorásokat, a tömegek éhségének és rongyosságának spekulációs haszonélvezőit irgalmatlan kíméletlenséggel üldözi.

Vasfegyelmet követel. Halállal sújt le az ellenforradalom banditáira, csakúgy, mint a fosztogatás brigantijaira.

Hatalmas proletárhadsereget szervez, amellyel a munkásság és parasztság diktatúráját érvényre juttatja a magyar kapitalistákkal és nagybirtokosokkal szemben csakúgy, mint a román bojárokkal és a cseh burzsoákkal szemben. Kijelenti teljes eszmei és lelki közösségét az orosz szovjet kormánnyal, fegyveres szövetséget ajánl Oroszország proletárjainak. Testvéri üdvözletét küldi Anglia, Franciaország, Olaszország és Amerika munkásságának, egyben pedig felszólítja őket, hogy ne tűrjék egy pillanatig sem kapitalista kormányaik gaz rablóhadjáratát a Magyar Tanácsköztársaság ellen. Fegyveres szövetségre hívja fel Csehország, Románia és Szerbia meg Horvátország munkásait és földműveseit a burzsoák, a bojárok, a nagybirtokosok és a dinasztiák ellen. Fölszólítja Német-Ausztria és Németország munkásait, hogy kövessék a magyar munkásság példáját, szakítsanak végleg Párizzsal, szövetkezzenek Moszkvával, állítsák föl a tanácsköztársaságot, és fegyverrel a kezükben zálljanak szembe a hódító imperialistákkal.

A Magyarországi Szocialista Párt és a Forradalmi Kormányzótanács fölismeri, mennyi nehézséggel és áldozattal kell megküzdenie a magyar munkásságnak, ha elindul ezen a bátor és nagyszerű úton. Hábórút kell viselnünk élelmünk és bányáink fölszabadításáért, harcot kell vívnunk proletártestvéreink szabadságáért és a magunk létéért. Nélkülözések, nyomorgás, szenvedés várakozik ránk ezen az úton. És mégis rá kell lépnünk, és mégis rá merünk lépni, mert bízunk a magyar proletárság hősiességében és áldozatkészségében. Rá kell lépnünk, mert csakis így vihetjük győzelemre a szocializmus világot megváltó ügyét.

Minden munkást és földművest felszólítunk, hogy dolgozzon, termeljen vagy álljon be a proletárhadseregbe, verejtékével vagy vérével áldozzon az eszme diadaláért.

Bármi várjon ránk, a szocializmus ügyének győznie kell! Éljen a proletárdiktatúra! Éljen a Magyar Tanácsköztársaság!

A Magyarországi Szocialista Párt
A Forradalmi Kormányzótanács

Vörös Újság, 1919 március 22. Mindenkihez!

(Dokumentumok a magyar párttörténet tanulmányozásához. 2. köt. Szikra. 1954. 122—123. old.)

AZ IDEIGLENES FORRADALMI KORMÁNYZÓTANÁCS

Elnök: Garbai Sándor.
Belügyi népbiztos: Landler Jenő dr.
Helyettese: Vágó Béla.
A Földmivelésügyi Népbiztosságot a következő kollégium vezeti:
Csizmadia Sándor, Vántus Károly, Hamburger Jenő, Nyisztor György.
Pénzügyi népbiztos: Varga Jenő.
Helyettese: Székely Béla.
Közoktatásügyi népbiztos: Kunfi Zsigmond dr.
Helyettese: Lukács György dr.
Munkaügyi népbiztos: Bokányi Dezső.
Helyettese: Fiedler Rezső.
Külügyi népbiztos: Kun Béla.
Helyettese: Ágoston Péter dr.
Kereskedelemügyi népbiztos: Landler Jenő dr. (ideiglenesen).
Helyettesei: Rákosi Mátyás, Haubrich József.
Hadügyi népbiztos: Pogány József.
Helyettesei: Szántó Béla, Szamuely Tibor.
Igazságügyi népbiztos: Rónai Zoltán.
Helyettese: Láday István.
Szocializálási népbiztos: Böhm Vilmos.
Helyettesei: Hevesi Gyula, Dovcsák Antal.
Német népbiztos: Kalmár Henrik.
Ruszin népbiztos: Szabó Oreszt dr.
Közélelmezési népbiztos: Erdélyi Mór.
Helyettese: Illés Artur.

1919 március 21.

A Forradalmi Kormányzótanács és a népbiztosságok rendeletei. I. köt. Budapest, 1919. 1. old.

A KORMÁNYZÓTANÁCS ÁTALAKÍTÁSA

A Forradalmi Kormányzótanács megszüntette a helyettes népbiztosi intézményt, és ezzel kapcsolatban úgy intézkedett, hogy a népbiztosságok vezetésének munkája az egyes népbiztosok között a következőképpen oszoljék meg: A Forradalmi Kormányzótanács tagjai. Elnök: Garbai Sándor. Belügyi, vasúti és hajózási népbiztosok: Landler Jenő, Vágó Béla. Földmívelésügyi népbiztosok: Hamburger Jenő, Nyisztor György, Vántus Károly. Hadugyi népbiztosok: Kun Béla, Böhm Vilmos, Fiedler Rezső, Haubrich Antal, Szántó Béla. Igazságügyi népbiztosok: Rónai Zoltán, Ládai István. Közélelmezési népbiztosok: Erdélyi Mór, Illés Artur, Kondor Bernát. Közoktatásügyi népbiztosok: Kunfi Zsigmond, Lukács György, Szabados Sándor, Szamuely Tibor. Külügyi népbiztosok: Kun Béla, Ágoston Péter, Pogány József. Munkaügyi és népjóléti népbiztosok: Bokányi Dezső, Guth Antal. Német népbiztos: Kalmár Henrik. Pénzugyi népbiztosok: Székely Béla, Lengyel Gyula. Ruszin népbiztos: Stefán Ágoston. A szociális termelés népbiztosai: Varga Jenő, Dovcsák Antal, Hevesi Gyula, Kelen József, Rákosi Mátyás.

Budapest, 1919 április 4.

A Forradalmi Kormányzótanács és a népbiztosságok rendeletei. I. köt. Budapest 1919. 46. old.

AZ OK(b)P VIII. KONGRESSZUSÁNAK TÁVIRATA A KORMÁNYZÓTANÁCSHOZ

A Magyar Tanácsköztársaság kormányának, Budapest

Az Oroszországi Kommunista Párt VIII. kongresszusa forró üdvözletét küldi a Magyar Tanácsköztársaságnak. Kongresszusunk meg van győződve róla, hogy nincs már messze az az idő, amikor a kommunizmus az egész világon győzedelmeskedni fog. Oroszország munkásosztálya minden

erejével segítségükre fog sietni. Az egész világ proletariátusa feszült figyelemmel kíséri további harcukat, és nem fogja megengedni az imperialistáknak, hogy kezet emeljenek az új Tanácsköztársaságra.

Éljen a nemzetközi kommunista köztársaság!

1919 március 22.

Lenin Művei. 29. köt. 194. old.

A KOMMUNISTA INTERNACIONÁLÉ VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGÁNAK KIÁLTVÁNYA

Elvtársak!

Magyarországon minden hatalom átment a munkásosztály kezébe.

Az antant-országok imperialistái újabb ultimátumot intéztek Magyarországhoz. Meg akarták fosztani Magyarországot az összes életlehetőségektől, el akarták rabolni Magyarország függetlenségét, területét pedig a Szovjetköztársaság elleni háború felvonulási területévé akarták tenni.

Az antant-imperialisták arra számítottak, hogy a magyar burzsoázia beleegyezik ezen újabb rabló ultimátumba. Az antant-imperialisták úgy vélték, hogy a magyar proletariátus a vérszomjas igényekkel szemben képtelen lesz bármilyen ellenállásra.

De nem így történt. A magyar burzsoázia megrémült a nép erejétől, nem merte elfogadni az antant-imperialisták ultimátumát. Így a hatalmat át kellett engedni a munkásoknak. Az antant-imperialisták meghökkentek. A Magyarországra gyakorolt kegyetlen nyomásuk csak meggyorsította Magyarországon a Tanácsköztársaság megszületését. A magyar burzsoázia azzal, hogy elismerte saját erőtlenségét az ország védelmében, azt bizonyította különös élességgel, hogy eljátszotta történelmi szerepét; felváltására megjelent sírásója — a proletariátus.

Azonban a szövetséges országok imperialistái nem nyug-

szanak. Párizsban az imperialista rablók fenik a kést, hogy leszúrják a fiatal Magyar Tanácsköztársaságot.

Nincsenek olyan rágalmak, amilyeneket a burzsoá urak ne gyártottak volna a Magyar Tanácsköztársaságról — éppen úgy, mint ahogy az Orosz Szovjet-Köztársasággal kapcsolatban 16 hónap óta teszik. A francia imperialista kormány nemcsak saját katonáit akarja küldeni a magyar munkások ellen, hanem román és cseh csapatokat is.

Sikerül-e ez a pokoli tervük? Legfőképpen ettől függ a munkások Magyarországának sorsa, de nagy mértékben ettől függ az európai országok közeli proletárforradalmának sorsa is.

Mi a Kommunista Internacionálé nevében azzal a felhívással fordulunk az összes országok munkásaihoz, hogy siessenek testvéreink, a magyar munkások és parasztok segítségére.

Franciaország munkásai és katonái! Most az egész világ munkásai rátok figyelnek. Jelenleg egész Európában a francia burzsoázia a legreakciósabb. A francia imperialisták vezére, Clemenceau uszít leginkább az orosz és magyar forradalom elnyomására.

Francia munkások és katonák, titeket akarnak a magyar szocialista forradalom megfojtásának hóhéri munkájára felhasználni. A francia burzsoázia veletek akarja Budapesten elfojtani a proletárforradalmat, hogy megakadályozza az érlelődő proletárforradalom kitörését Bécsben, Berlinben, Párizsban és Londonban. A négy és féléves háború után, melyet a bankárok érdekeiért viseltetek, most arra akarnak benneteket kényszeríteni, hogy legyetek nemzetközi csendőrökké, legyetek a proletárforradalom hóhéraivá.

Ez nem történhet meg. A francia munkások nem szennyezik be magukat árulással. Ők a szuronyaikat a saját elnyomóik ellen, a francia és más imperialisták ellen fordítják.

Elvtársak! A proletárforradalom az egész világon fellángol. A magyar forradalom csak az első villámlás volt, mely az eget beborító fenyegető viharfelhőket szétszaggatta.

Az összes országok burzsoáziájának — mely húszmillió embert semmisített meg a legvéresebb háborúban — felel-

nie kell ezért a bűntettért. Az emberiség nem vesztette el az eszét, hogy azok kezében hagyja a hatalmat, akik imperialista háborúba kergették.

Mindenki siessen a magyar forradalom segítségére.

Katonák! Ne engedelmeskedjetek azoknak, akik vörös Magyarország ellen akarnak küldeni benneteket. Lázadjatok fel, alakítsátok meg a saját tanácsaitokat és álljatok át Tanácsmagyarország oldalára.

Munkások! Szítsatok lázadást azon kormányok ellen, amelyek a munkások Magyarországa ellen uszítanak benneteket. Hadd szolgáljon a magyar szocialista forradalom fenyegető figyelmeztetésül az összes országok burzsoáziájának.

El a kezekkel vörös Magyarországtól! Ennek a kiáltásnak visszhangoznia kell az egész világon.

Hadd szolgáljon a magyar szocialista forradalom az újabb proletárforradalmak kezdetéül. Elérkezett a burzsoázia uralmának vége.

Éljen Magyarország munkásosztálya és forradalmi katonasága! Éljen a magyar kommunista párt! Éljen a proletárvilágforradalom!

A Kommunista Internacionálé
Végrehajtó Bizottsága

1919 március 28.

Kommunistische Internationale. I. évf. 1. szám. 1919 május 1. A Kommunista Internacionálé felhívása a világ munkásaihoz és katonáihoz (németül).

(Dokumentumok a magyar párttörténet tanulmányozásához. Szikra 2. kot. 128—130. old.)

A FORRADALMI KORMÁNYZÓTANÁCS RENDELETEI

a) IX. Az ipari-, bánya- és közlekedési üzemek ideiglenes igazgatása és munkásellenőrzése

1. §. A Tanácsköztársaság feladatának tekinti, hogy a termelőeszközöket a dolgozók társadalmának tulajdonába vegye át, a termelést szervezze és fokozza. Ezért a Tanácsköztársaság a kisipar keretét meghaladó ipari-, bánya- és köz-

lekedési üzemeket köztulajdonba veszi, azokat egy csapásra az egész proletariátus vezetése és az illető üzemek munkásságának ellenőrzése alá helyezi. Ezért mindazok az ipari-, bánya- és közlekedési üzemek, amelyek munkáslétszáma 1919 március 22-én a huszat meghaladta, társadalmi vezetés és munkásellenőrzés alá kerülnek.

2. §. A köztulajdonba átvett üzemeket a Tanácsköztársaság szociális termelési népbiztossága által kinevezett termelési biztosok vezetik. A termelési népbiztosság több üzemet is rendelhet egy termelési biztos alá. A termelési biztos a proletárság összességének képviselője abban az üzemben, amelynek élére állították.

3. §. A megjelölt üzemeknél a munkások ellenőrző munkástanácsot választanak. Ha a munkások száma a százat meg nem haladja, az ellenőrző munkások száma három, ha a százat meghaladja öt, ha az ötszázat meghaladja legfőljebb hét. Választó és választható az üzemben dolgozó minden tizennyolc évnél idősebb munkás és munkásnő. Ahol a munkásság legalább egy negyede kívánja, a választás titkos szavazással történik. A tisztviselő is munkás.

4. §. Az ellenőrző munkástanács föladata a proletár munkafegyelem megteremtése, a dolgozó nép tulajdonának védelme és a termelőmunka ellenőrzése.

5. §. A Tanácsköztársaság gondoskodik időnkint kiküldött ellenőrei útján minden társadalmi vezetés alá helyezett üzem műszaki és közgazdasági legfőbb ellenőrzéséről.

6. §. Ha az ellenőrző munkástanács és a termelési biztos között valamely kérdésben nézeteltérés merül föl, akkor a munkástanácsnak nincsen joga önhatalmúlag eljárni, hanem panasszal fordulhat a szociális termelés népbiztosságához, amely a panaszt sürgősen megvizsgálja és haladéktalanul dönt. Döntése kötelező. Amíg nem dönt, addig a termelési biztos rendeleteit követni kell.

7. §. Ez a rendelet kihirdetése napján lép életbe.

Budapest, 1919 március 26.

A Forradalmi Kormányzótanács

A Forradalmi Kormányzótanács és a népbiztosságok rendeletei. I. köt. 18—19. old.

b) XII. A pénzintézetek szocializálásának bevezetése

1. §. A Forradalmi Kormányzótanács elhatározza a pénzintézetek szocializálását. A szocializálás munkáját azzal kezdi meg, hogy felhatalmazza a pénzügyi népbiztost azon pénzintézetek vezetésének átvételére és ellenőrzés alá helyezésére, amelyeket a szocializálásra alkalmasnak tart.

A tanácsköztársasági vezetés és ellenőrzés alá helyezett pénzintézeteket a pénzügyi népbiztos által kinevezett ellenőrző megbizottak vezetik, a pénzügyi népbiztos utasításainak megfelelően.

2. §. Mindennemű pénzintézetnél az ott levő folyószámlai és más betétjéből mindenki havonta a betét 10 százalékát, legfeljebb azonban kettőezer koronát vehet fel.

Méltánylást érdemlő esetekben (betegség stb.) a betét 10 százalékánál nagyobb összeget, de legfeljebb ezer koronát lehet felvenni.

3. §. Munkabérekre és tisztviselői fizetésekre a betéteket korlátlanul szabad felvenni, ha a termelőbiztos vagy ennek hiányában bizalmi férfiak igazolják, hogy a felveendő összegre az említett célokra szükség van.

4. §. Köztulajdonba vett vállalatok a termelőbiztos igazolása alapján a betéteket korlátlanul felvehetik anyagbeszerzés céljaira is, ha fizetést átutalás útján lehetetlen teljesíteni ...

13. §. Forradalmi törvényszék ítél azok felett, akik e rendelet szabályait megszegik.

Budapest, 1919 március 26.

A Forradalmi Kormányzótanács

A Forradalmi Kormányzótanács és a népbiztosságok rendeletei. I. köt. 21—23. old.

c) XXXVIII. A földbirtokok szocializálása

1. §. Magyarország földje a dolgozók társadalmáé. Aki nem dolgozik, annak tulajdonában föld nem maradhat.

2. §. Minden közép- és nagybirtok minden tartozékával, élő és holt felszerelésével, valamint mezőgazdasági ipari

üzemeivel együtt minden megváltás nélkül a proletárállam tulajdonába megy át.

3. §. A kis- és törpebirtok a hozzátartozó házzal és melléképületekkel együtt továbbra is megmarad az eddigi magántulajdonban. Hogy mely birtoktestek minősítendők kis- vagy középbirtokoknak, azt a helyi viszonyok figyelembevételével mindenkor a Földmívelésügyi Népbiztosság határozza meg.

4. §. Sem a köztulajdonba átvett földbirtokok, sem azoknak felszerelése egyesek vagy csoportok között nem oszthatók fel.

5. §. A köztulajdonba átvett földbirtokok szövetkezeti kezelésre a földet mívelő mezőgazdasági proletárságnak adatnak át. Ily termelőszövetkezeteknek tagja lehet minden 16 éven felüli férfi és nő, aki a termelésben megfelelő számú munkanappal részt vesz. A jövedelemben mindenki a végzett munka arányában részesedik.

6. §. A szövetkezetekről később kiadandó rendelet fog intézkedni.

7. §. A nagy- és kisgazdaságok termelésének irányítója a Földmívelésügyi Népbiztosság, ellenőrzői a helyi tanácsok.

8. §. Ez a rendelet kihirdetésének napján lép életbe.

Budapest, 1919 április 3.

A Forradalmi Kormányzótanács

A Forradalmi Kormányzótanács és a népbiztosságok rendeletei. I. köt. 56. old.

„MIT ADOTT A FORRADALOM?"

(Részletek a Közoktatásügyi Népbiztosság tájékoztatójából)

Mit adott a forradalom a gyermekeknek?

A gyermekek, a jövő szocialista társadalmának leendő munkásai számára hozta a legtöbbet a forradalom. Hiszen minden, ami történik, az ő érdekükben történt, de a népbiztosok egyes rendelkezései már ma is gondoskodnak

arról, hogy a gyermekek zsenge életét minél kellemesebbé, minél emberhez méltóbbá tegyék.

A legelső, amit a gyermekeknek a forradalom adott, az a rendelkezés, amely szerint *a magyarországi tanácsköztársaság törvénytelen gyermeket nem ismer.* A forradalom óta mindazok a jogok és kötelezettségek, amelyek a törvényes házasságból született gyermekeket megilletik, mint pl. az apa nevének viselése, az anya tartásdíj-igénye, családi pótléka stb. csorbítatlanul kiterjednek azokra a gyermekekre is, akik házasságon kívül születtek. A törvénytelen gyermek atyjának atyai mivoltát a gyermek születési anyakönyvében igen egyszerű eljárás útján bejegyzik, s attól kezdve a gyermek csak olyan születési bizonyítványt kap kézhez, melyből nem tűnik ki, hogy a gyermek a burzsoá uralom idején a törvénytelenség jelzőjét viselte.

A gyermekeknek adta a forradalom a kevés levegőjű főváros ama zárt kertjeit és magánkertjeit, amelyeket eddig a burzsoá bürokrácia és a magántulajdon hét lakatja zárt el előlük. A főváros népbiztosa elrendelte, hogy a Nemzeti Palota kertje, az Orczy kert, a belvárosi Károlyi kert, a budai Karácsonyi kert, továbbá a Zipernovszky kert, a Ferenciskánus-rend és Kapucinus-rend vízivárosi kertje, a Jankovich kert, a Rottenbiller kert, a Víztorony körüli park, és Dréher Gyula Martinovits téri kertje nyitva álljon, és azonkívül is, a játszótérnek alkalmas összes telkek azonnal kinyittassanak a proletárgyermekek számára.

A forradalom megnyitotta a proletárgyermekek számára *a nyilvános fürdőket, sőt a burzsoázia magán-fürdőszobáit is.* A nyilvános fürdők hetenként két félnapon át ingyen rendelkezésre állnak a proletárgyermekeknek, a magánlakásokban lévő fürdőszobák pedig hetenként egyszer, szombaton, egész napon át az iskolai vagy óvodai fürdőigazolvánnyal odautalt gyermekek ingyenes fürdőzésére szolgálnak. A fürdőszobák tulajdonosai tartoznak a fürdőzéshez szükséges fűtőanyagot, világítást, törülközőt és szappant ingyen rendelkezésre bocsátani.

Az iskolásgyermekek fogainak kezeléséről a Munkaügyi

és Népjóléti Népbiztosság rendelkezett az új idők szellemében. A rendelet értelmében minden gyakorló fogorvos tartozik saját rendelőhelyiségében és felszerelésével naponta két óra hosszat a hozzáutalt gyermekek fogait kezelni.

A Munkaügyi és Népjóléti Népbiztosság a *budapesti proletárgyermekek vidéki nyaraltatása érdekében* felhívta a helyi munkástanácsokat annak közzétételére, hogy jelentkezzenek olyan családok, amelyek a nyár folyamán hajlandók négyheti teljes ellátásra elfogadni budapesti gyermekeket. A négyheti időre gyermekenként százötven korona térítés jár. A szükséges élelmiszerekről, a hatóságilag megállapított mindenkori rendes áron a munkástanács fog gondoskodni. Szóval állami apparátussal válik valóra az, amiben eddig csak olyan kevés proletárgyermeknek volt része, jótékony segély útján — az egészséges, testet-lelket üdítő nyaralás.

Azok a gyermekek, akiket többnyire a régi rend bűnös viszonyai rossz útra tereltek, szintén érzik a proletáruralommal beállott nagy különbséget a maguk javára. A züllött gyermekek rendőrsége nagy változáson ment át: humánus szellem, de céltudatos törekvés jellemzi azt a munkát, ami ott folyik...

*

A proletárok egészségének ügye

A proletár egészségével a burzsoá állam csak nagyon kevéssé törődött. A betegpénztárak nem voltak elég vagyonosak, hogy elegendő orvost tartsanak, nem is fizethették elég jól orvosaikat, úgyhogy a szegényember bizony csak gyenge orvosi kezelésben részesült. Ha megbetegedett, a mentők vitték a Rókusba vagy a Dologkórházba, ahol sietve megoperálták, nem sokat akadékoskodva azzal, hogy fáj-e vagy sem. A gazdag ember, ha megbetegedett, elegáns, fehér szanatóriumba került, külön szobába, külön tanár érzéstelenítette operáció előtt, külön tanár vágta fel a hasát, ápolónők sürögtek körü-

lötte. Persze, mindez sok pénzébe került, de hiszen azt nem bánta a kapitalista, mert neki jövedelme volt akkor is, amikor nem dolgozott.

Ennek a „szép" világnak vége. A szanatóriumokat éppúgy, mint valamennyi kórházat, gyógyító-, rendelő- és gondozó-intézetet — köztulajdonba vette a proletárállam, kisajátította a közkórházak különszobáit is, a kórházak kezelésébe pedig emberséges szellemet vitt. Ezentúl nem kell a mentőknek 8—10 kórházban házalniok a szegény sínylődő proletárokkal, míg fölvételre találnak.

A köztulajdonba átvett gyógyintézetekben minden beteg *ingyen részesül ápolásban és gyógykezelésben*, a betegektől díjazást semmiféle címen nem szabad elfogadni. Állami tulajdonná lettek az eddig magánkézben volt gyógyfürdők és gyógyforrások is, nemkülönben a gyógyszertárak, melyeknek eddig szabadalmuk volt portékáiknak méregdrága áron való árusítására.

De kisajátította a Tanácsköztársaság az orvosokat is

Az orvosok a Tanácsköztársaság alkalmazottjai lesznek, úgyhogy a jövőben nem lesz magánorvos, ki külön honoráriumot vehet fel, hanem minden orvos állandó fizetést kap, és díjtalanul fog rendelkezésre állani a hozzáutalt betegeknek. A doktor és a patika nem lesz tehát többé elérhetetlen fényűzés a dolgozó proletár számára.

•

Mit adott a forradalom a nőknek?

A forradalom emberi méltóságra emelte a nőt A kapitalista burzsoá világban a nő rabszolga volt alárendelt pária. Hiába hangoztatták a nők egyenjogúságát, a burzsoá állam kizsákmányolta a nő munkaerejét, vagy pedig bábot nevelt belőle, akinek nem volt egyéb dolga, mint szolgálni a férfiakat óránként vagy az egész életre aszerint, hogy a vásárt milyen formák közt kötötték

A forradalom erkölcsi martalócai most azzal rémítgetik a tisztességes nőket, hogy a kommunizmus nőközösséget rendel el. Minden közös, mondják ezek a tökfilkók, tehát

közös a nő is. Ezek a fecsegők azonban elfelejtik, hogy a közösség csak a termelőeszközökre vonatkozik, de nem vonatkozhat személyekre, emberekre, proletár társnőinkre.

A burzsoá államban a nők rabok voltak. A kommunizmus programja a nő számára az, hogy a nő ne legyen egy férfi rabja, sem a férjéé, sem másé, hanem legyen azé, akit szeret, akié lenni akar... Éljen függetlenül, éljen egyedül, ha akar; kössön házasságot a kiválasztottjával, ha neki úgy tetszik. A kommunista társadalomban gazdasági kényszer nem hajtja a nőt a férfihoz. A nő a férfival teljesen egyenrangú, és azáltal, hogy nem szorul rá az eltartó férfira, éppen olyan szabad, mint a férfi.

A kommunista állam megszünteti a nők lealázó helyzetét. Gyermeket szülni nem bűn, nem szégyen, hanem dicsőség és olyan szolgálat, melyet az állam teljes mértékben véd és jutalmaz. A terhes nő segélyt kap, mentesül a munka alól, és a kommunista társadalom gondoskodik gyermeke eltartásáról.

Mit adott a forradalom? Budapest, 1919 május. A Közoktatásügyi Népbiztosság kiadása. 21—22., 22—23., 26—27. old.

A BUDAPESTI MUNKÁSOK JELENTKEZNEK A VÖRÖS HADSEREGBE

A csepeli muníciógyár összbizalmi testülete április 21-én délelőtt tartott értekezletén egyhangú és nagy lelkesedéssel kimondotta, hogy *a csepeli gyár mindazon osztályaiban, ahol nem hadianyagot, hanem más cikkeket gyártanak: a munkát beszünteti,* a muníciót gyártó üzemekben pedig csak a föltétlen szükséges munkaerőket foglalkoztatja, *s az így munkából fölszabadult összes elvtársaink kötelesek belépni a Vörös Hadseregbe.* Kimondotta a bizalmi testület, hogy amíg a muníciógyártás nagy szüksége megkívánja: *fölfüggeszti a nyolc órai munkaidőt,* s kevesebb létszámmal, fölfokozott munkateljesítménnyel megfelelő mennyiségű hadicikket produkál. *A gyári héttagú ellenőrző*

munkástanács, a gyár termelési biztosa, valamint a tanács egyes bizottságainak tagjai valamennyien beléptek a Vörös Hadseregbe, s a legközelebbi alkalmakkor a menetalakulatokkal a frontra vonulnak, kivéve azokat, akiknek irányító és vezető munkájára a gyárban föltétlenül szükség van. A csepeli vörös ezredek megszervezése és a lehető legrövidebb időn belül menetalakulatokká való beosztása érdekében a gyárvezetőség, valamint a vörös ezred vezetői szorgos és erélyes munkát végeznek.

Vörös Újság, 1919 április 23. A csepeli munkásság a Vörös Hadseregben. Be a Vörös Hadseregbe! című rovat.

•

Ma délután három óra körül vonultak el Budapest gyári munkászászlóaljai az Andrássy út elején a Kormányzótanács előtt. Nyolc oszlopban huszonnégy zászlóalj vonult föl; munkásküzdelemben edzett, fegyelemben vértezett elvtársak jöttek, hogy a burzsoá egykori promenádján mutassák elszánt készségüket a munka világa, az igaz emberiesség, a világforradalom megvédésére. Három-három zászlóalj gyülekezett délután két órakor a Csepeli Acél- és Fémárugyár, a dr. Lipták, Hoffherr és Schrantz, Teudloff és Dittrich, Autójavító műhely, a Schlick-Nicholson, Láng L. Első Magyar Csavargyár, Hirmann Ferenc, Rossemann és Kühnemann, az Ált. Iparművek, az Északi Főműhely, a Ganz Kocsigyár, az Óbudai Hajógyár, a Ganz Villamossági, Ganz-törzs, Ganz Danubius, a Mátyásföldi Repülő-, az Albertfalvai Repülő-, a Röck-gyár, Kábel-gyár, Magyar-Fiath, Ganz Fiath, a Franklin-nyomda, Fővárosi-nyomda, Nyugati pályaudvar, Keleti pályaudvar, a Gazdasági, Hirsch és Frank, Autóműhely és a MÁV Gépgyár munkásai sorából, hogy jelenlétükkel tanúságot tegyenek arról az erőről és acélos elhatározásról, amely a Tanácsköztársaság alapját képezi. A Mátyásföldi Repülőgépgyár munkászászlóaljának kivételével amely egyenesen menetelt az Andrássy útra és ott csatlakozott a 6 ezredhez, az említett csoportok a különböző gyülekező helyekről pontban két órakor indultak a csapatszemlére.

Amerre elvonultak, a Soroksári úton, a Ráday utcán, a Haller utcán kitörő lelkesedéssel, zászlólengetéssel, éljenzéssel köszöntötték a keménylépésű elvtársakat. Az elvtársnők sok helyen virágot hintettek a villamoskocsiból eléjük.

Az Andrássy út 4. számú ház előtt a Magyarországi Szocialista Párt egy-egy kiküldött tagja rövid, buzdító beszédet intézett a munkászászlóaljakhoz. Azután a fölfegyverzett elvtársak elvonultak a Kormányzótanács itthon lévő tagjai előtt, akik a csapatok fölött szemlét tartottak.

Vörös Újság. 1919 április 24. A gyári munkászászlóaljak felvonultak a csapatszemlére.

A FORRADALMI KORMÁNYZÓTANÁCS ELRENDELI A PROLETARIÁTUS MOZGÓSÍTÁSÁT

Mozgósítási parancs!

A proletárforradalom megmentésére elrendeljük a proletárság általános mozgósítását.

Minden katonailag kiképzett proletár haladéktalanul tartozik frontszolgálatra bevonulni.

Minden katonailag kiképzetlen munkás vagy kiképző zászlóaljakba kerül, vagy pedig erődítési munkák végzésére köteles.

Budapestet a mai naptól fogva hadműveleti területnek nyilvánítjuk. Fölhívjuk a proletárságot, hogy a végsőkig tegye meg kötelességét!

A Forradalmi Kormányzótanács

Vörös Újság, 1919 május 4. Be a Vörös Hadseregbe!

LENIN:

ÜDVÖZLET A MAGYAR MUNKÁSOKNAK

Elvtársak! Lelkesedéssel és örömmel töltenek el bennünket a hírek, amelyeket a Magyar Tanácsköztársaság politikusaitól kapunk. Alig több mint két hónapja áll fenn Magyarországon a Tanácshatalom, de szervezettség tekintetében a magyar proletariátus, úgy látszik, már túltett rajtunk. Ez érthető, mert Magyarországon a lakosság általános kulturális színvonala magasabb, azonkívül az ipari munkások aránya az egész lakossághoz képest (a mai Magyarországnak 8 millió lakosa van, ebből Budapestnek 1 millió) hasonlíthatatlanul nagyobb, végül a szovjet rendszerre, a proletárdiktatúrára való átmenet is hasonlíthatatlanul könnyebb és békésebb volt Magyarországon.

Ez az utóbbi körülmény különösen fontos. Európában a szocialista vezérek többsége, mind a szociálsoviniszta, mind a Kautsky-féle irányzathoz tartozók, olyan mélyen elmerültek a tisztára nyárspolgári előítéletek mocsarában, amelyeket évtizedeken át nevelt beléjük a viszonylag „békés" kapitalizmus és a polgári parlamentarizmus, hogy képtelenek megérteni a szovjethatalmat és a proletárdiktatúrát. A proletariátus nem töltheti be világtörténelmi felszabadító küldetését, ha nem söpri el, nem távolítja el útjából ezeket a vezéreket. Ezek az emberek teljesen vagy félig elhitték az oroszországi Szovjethatalomról terjesztett burzsoá hazugságot, és nem tudták megkülönböztetni a Szovjethatalomban testet öltött új, proletárdemokráciának, a dolgozók demokráciájának, a szocialista demokráciának lényegét a polgári demokráciától, amely előtt szolgamódra hasravágódnak, s amelyet „tiszta demokráciának" vagy általában „demokráciának" neveznek.

Ezek az elvakult, polgári előítéletekkel teli emberek nem értették meg a világtörténelmi fordulatot a polgári demokráciától a proletárdemokráciához, a burzsoá diktatúrától a proletárdiktatúrához. Az orosz Szovjethatalom, a szovjet hatalom fejlődése orosz történetének ilyen vagy olyan sajátosságát összetévesztették a nemzetközi jelentőségében vett szovjet hatalommal.

A magyar proletárforradalom még a vakot is látóvá teszi. A proletárdiktatúrára való átmenet formája Magyarországon egészen más, mint Oroszországban: a burzsoá kormány önként lemondott, a munkásosztály egységét, a szocializmus egységét azonnal helyreállították kommunista program alapján. Annál világosabban domborodik ki most a szovjet hatalom lényege: most sehol a világon nem lehetséges semmiféle más olyan hatalom, amelyet a dolgozók, élükön a proletariátussal támogatnának, mint a Szovjethatalom, mint a proletariátus diktatúrája.

Ez a diktatúra feltételezi a kíméletlenül szigorú, gyors és határozott erőszak alkalmazását a kizsákmányolók, a kapitalisták, a földbirtokosok és lakájaik ellenállásának elnyomása céljából. Aki ezt nem értette meg, az nem forradalmár, azt el kell távolítani a proletariátus vezéreinek vagy tanácsadóinak sorából.

De nem egyedul az erőszak a proletárdiktatúra lényege és nem elsősorban az erőszak. A proletárdiktatúra legfőbb lényege a dolgozók vezető osztagának, élcsapatának, egyetlen vezetőjének, a proletariátusnak szervezettsége és fegyelmezettsége. A proletárdiktatúra célja, hogy megteremtse a szocializmust, megszüntesse a társadalom osztályokra tagozódását, dolgozóvá tegye a társadalom valamennyi tagját, és az embernek ember által való mindenféle kizsákmányolását megfossza talajától. Ezt a célt nem lehet egy csapásra elérni, ehhez a kapitalizmusról a szocializmusra való átmenetnek meglehetősen hosszú időszakára van szukség, azért is, mert a termelés átszervezése nehéz dolog, azért is, mert időbe telik, amíg az élet minden téren gyökeres változásokat hajthatunk végre, azért is, mert a kispolgári és polgári gazdálkodás megszokottságának hatalmas erejét csak hosszú, kitartó harccal lehet leküzdeni. Éppen ezért beszél Marx a proletárdiktatúra egész időszakáról mint a kapitalizmusból a szocializmusba való átmenet időszakáról.

Ennek az egész átmeneti időszaknak folyamán a fordulattal szemben ellenállást fognak kifejteni a kapitalisták, valamint a polgári értelmiség soraiból kikerülő nagyszámú csatlósaik, akik tudatosan tanúsítanak ellenállást, és gyak-

ran nem-tudatosan ellenállást fognak kifejteni a kispolgári szokásoknak és hagyományoknak túlságosan alávetett dolgozók óriási tömegei is, többek közt a parasztok. Az ingadozás e rétegekben kikerülhetetlen. A paraszt mint dolgozó a szocializmushoz húz, szívesebben látja a munkások diktatúráját, mint a burzsoázia diktatúráját. A paraszt mint gabonaeladó a burzsoáziához, a szabadkereskedelemhez húz, vagyis visszafelé húz a „megszokott", régi, „ősidőktől" való kapitalizmushoz.

Proletárdiktatúrára, egy osztály uralmára, szervezettségének és fegyelmezettségének erejére, központosított hatalmára van szükség, amely a kapitalizmus kultúrájának, tudományának és technikájának valamennyi vívmányára támaszkodik; szükség van a proletariátusnak valamennyi dolgozó pszichológiájához való közelségére, tekintélyére, mellyel a szétforgácsolt, a politikában kevésbé járatos, kevésbé szilárd, faluról vagy a kisiparból származó dolgozók előtt bír, hogy a proletariátus magával ragadhassa a parasztságot és általában a kispolgári rétegeket. Itt a „demokráciáról" általában, az „egységről" vagy a „munkademokrácia egységéről", a „munka embereinek egyenlőségéről" és más effélékről hangoztatott frázisokkal, amelyekre annyira hajlamosak az elnyárspolgáriasodott szociálsovinisztá és kautskysták — ilyen frázisokkal az ügyet nem mozdítjuk elő. A frázisok csak port hintenek az emberek szemébe, elhomályosítják az öntudatot, fokozzák a kapitalizmus, a parlamentarizmus, a polgári demokrácia régi eltompultságát, megcsontosodottságát, maradiságát.

Az osztályok megszüntetése — hosszú, nehéz, szívós *osztályharc* műve, s az osztályharc a tőke uralmának megdöntése *után*, a burzsoá állam lerombolása *után*, a proletárdiktatúra megteremtése *után, nem tűnik el* (mint ezt a régi szocializmus és a régi szociáldemokrácia sekélyes képviselői képzelik), hanem csak formáit változtatja, és sok tekintetben még elkeseredettebbé válik.

A burzsoázia ellenállásával szemben, a kispolgárság megcsontosodottságával, maradiságával, határozatlanságával és ingadozásaival szemben a proletariátus osztályharccal kénytelen megvédeni hatalmát, megszilárdítani szervező befo-

lyását, elérni ama rétegek „semlegesítését", amelyek félnek otthagyni a burzsoáziát, és túlságosan határozatlan lépésekkel követik a proletariátust, megszilárdítani a dolgozók új fegyelmét, elvtársias fegyelmét, a proletariátussal való tartós kapcsolatukat, tömörülésüket a proletariátus körül, megszilárdítani ezt az új fegyelmet, a társadalmi kapcsolatnak ezt az új alapját a középkori feudális fegyelem helyébe, az éhség korbácsa által teremtett fegyelem, a kapitalizmus idején fennálló „szabad" bérrabszolgaság fegyelme helyén.

Ahhoz, hogy az osztályokat megszüntessük, egy osztály diktatúrájának időszaka szükséges, éppen azé az osztályé az elnyomott osztályok közül, amely nemcsak megdönteni képes a kizsákmányolók uralmát, nemcsak ellenállásukat tudja könyörtelenül elnyomni, hanem eszmeileg is szakítani tud az egész burzsoá demokrata ideológiával, az általában vett szabadságról és egyenlőségről hangoztatott kispolgári frázisokkal (mert a valóságban, mint azt Marx már régen kimutatta, ezek a frázisok az *árutulajdonosok* „szabadságát és egyenlőségét", *a kapitalista és a munkás* „szabadságát és egyenlőségét" jelentik).

Mi több. Az elnyomott osztályok közül csak az az osztály képes megszüntetni diktatúrájával az osztályokat, amely a tőke elleni sztrájkok és politikai harcok évtizedei folyamán iskolázódott, tömörült, kinevelődött, megedződött — csak az az osztály, amely elsajátította az egész városi, ipari, nagykapitalista kultúrát, amely el van szánva és képes arra, hogy ezt a kultúrát megvédje, minden vívmányát megőrizze, továbbfejlessze, és az egész nép, minden dolgozó számára hozzáférhetővé tegye — csak az az osztály, amely képes elviselni mindazokat a nehézségeket, megpróbáltatásokat, viszontagságokat és nagy áldozatokat, amelyeket a történelem elkerülhetetlenül ráró arra, aki szakít a múlttal, és merészen utat tör az új jövő felé — csak az az osztály, amelynek legjobbjait gyűlölet és megvetés tölti el minden iránt, ami nyárspolgári és filiszteri, azon tulajdonságok iránt, amelyek olyan buján tenyésznek a kispolgárság, a kistisztviselők, az „értelmiség" körében — csak az az osztály, amely „végigjárta a munka megacélosító iskoláját",

s amely munkaképességével minden dolgozóban, minden becsületes emberben tiszteletet tud kelteni maga iránt.

Magyar munkások! Elvtársak! Ti még jobb példát adtatok a világnak, mint Szovjetoroszország, azzal, hogy az igazi proletárdiktatúra alapján egy csapásra egyesítenі tudtatok valamennyi szocialistát. Most az a hálás és igen nehéz feladat áll előttetek, hogy megálljátok a sarat az antant elleni súlyos háborúban. Legyetek szilárdak. És ha ingadozás üti fel a fejét a szocialisták között, akik tegnap csatlakoztak hozzátok, a proletárdiktatúrához, vagy a kispolgárság körében, nyomjátok el könyörtelenül ezeket az ingadozasokat. Agyonlövetés — ez a gyáva méltó jutalma a háborúban.

Az a háború, amelyet ti viseltek, az egyetlen jogos, igazságos, igazán forradalmi háború. az elnyomottak háborúja az elnyomók ellen, a dolgozók háborúja a kizsákmányolók ellen, háború a szocializmus győzelméért. Az egész világon a munkásosztály minden becsületes tagja a ti pártotokon áll. Minden hónap közelebb hozza a proletár világforradalmat.

Legyetek szilárdak! A győzelem a tietek lesz!

Lenin

1919 május 27.

Lenin Művei. 29. köt. 393—397. old.

„A PÉCSI BÁNYÁSZOK A VÖRÖS HADSEREGBEN"

A munkásönfeláldozásnak és a proletár kötelességtudásnak nagyszerű példáját szolgáltatták pécsi bányásztestvéreink. A bánya munkásainak több mint fele átszökött a demarkációs vonalon, és *önként jelentkezett a Vörös Hadseregbe.* A magyar kapitalista bányatársaság és a szerb imperialista hatalom most összeolelkezett, és a *bányatársaság elkövette azt a gazságot, hogy a vörös katonáknak beállott bányászok védtelen családjait kidobatta a lakásukból.* A bánya egyébként, amely rendesen naponta kétszázötven vagon szenet termelt, ma csak huszonöt vagont

termel. És ez a huszonöt vagon szén a bánya fenntartásához szükséges.

Vörös Újság, 1919 június 1. A pécsi bányászok a Vörös Hadseregben.

A HADSEREGPARANCSNOKSÁG HIVATALOS JELENTÉSEI

A Magyar Távirati Iroda jelenti június 1-én:

A Dunától északra egész a Hernádig álló összes cseh erőket szárazföldi, vízi és légi erőink vállvetett összműködéssel az egész arcvonalon megverték. Győzelmes csapataink üldözik a hátráló ellenséget.

Eddig elfoglalt nagyobb helységek: Szikszó, Sajószentpéter, Putnok, Bánréve, Rimaszombat, Losonc, Ipolyság. Mindenütt az említett városoktól északra állunk.

Csapataink az Ipoly-vonalat egész hosszában átlépték, és az Ipoly torkolatának környékéről biztosításainkat egész a Garamig toltuk előre.

Több száz fogoly, több löveg, számtalan géppuska, nagy mennyiségű lőszer, fegyver és hadiszer a zsákmány.

A fényes győzelem kivívásában egyformán kivették részüket vidéki, nemzetközi és fővárosi csapataink, amelyek egymást fölülmúló bátorsággal, forradalmi lendülettel, példaadó kötelességtudással harcoltak.

A csapatok e kiváló teljesítményéhez méltán párosul a magasabb parancsnokságok gondos előkészítése, szakavatott vezetése, valamint mintaszerű tüzérségünk, kiváló dunai hadihajórajunk és minden dicséretet fölülmúló repülőink önfeláldozó munkája.

Dicséretet érdemelnek az eddig is mindenkor bevált derék vasutasaink, akik önfeláldozó, egy pillanatra sem szűnő munkájukkal elősegítették a csapatok győzelmét. Hasonlóan nagy szorgalommal és szaktudással működtek kiváló távirászaink is.

Hadseregfőparancsnokság

Népszava, 1919 június 3.

A Magyar Távirati Iroda jelenti június 4-én:

Csapataink a Felvidéken folytatták előrenyomulásukat. Az ellenségnek egyes helyeken végrehajtott ellenlökéseit visszavertük.

Tokajt és Érsekújvárt elfoglaltuk.

A Tiszától nyugatra fekvő területet a románoktól teljesen megtisztítottuk.

Csapataink lendületes támadása a Losonc patak völgyében az ellenség szívós ellentállását megtörte, és utat nyitott Zólyom felé.

A többi arcvonalon a helyzet változatlan.

Hadseregfőparancsnokság

Népszava, 1919 június 5.

A Magyar Távirati Iroda jelenti június hó 5-én:

Előrenyomulásunkat Léván és Érsekújváron túl folytattuk.

Zólyom, Kassa és Sátoraljaújhely irányában tért nyertünk.

A csehek elkeseredett ellentámadásait a Sajó- és Hernádvölgyében kiváló csapataink fölfogták.

Páncélvonataink újból nagyszerűen oldották meg a rájuk bízott föladatokat. Különös dicséret illeti meg az 1. és 8. számú páncélvonataink derék proletárjait.

A többi harctéren nincs újság.

Hadseregfőparancsnokság

Népszava, 1919 június 6.

A Magyar Távirati Iroda jelenti június 7-én:

Megnyertük a kassai csatát. Több napig tartó harcok árán a mindenkor kiváló delvidéki 6. hadosztályunk derék, fáradságot és veszélyt nem ismerő lelkes csapatai bámulatos forradalmi lendülettel megtörték az ellenség szívós ellenállását, visszavetették elkeseredett ellentámadásait, és

tegnap este 7 órakor nagy lelkesedéssel bevonultak Kassára.

A nagy győzelem kivívásáért hála és köszönet illeti meg ezen kiváló csapatok minden egyes katonáját éppúgy, mint annak valamennyi haditapasztalt, céltudatos parancsnokát.

A balszárnyon derék felvidéki 16. gyalogezredünk, többnyire tót proletártestvéreink, eddigi kiváló teljesítményei sorozatát Korpona és Selmecbánya bevételével egészítette ki.

Az északi arcvonal többi szakaszain is, megtörve az ellenség ellenállását, tért nyertünk és az ellenfél támadásait mindenütt visszavertük.

A többi hadszíntéren nincs újság.

Hadseregfőparancsnokság

Népszava, 1919 június 8.

A Magyar Távirati Iroda jelenti június 8-án:

Az egész arcvonalon derék csapataink üldözik a visszavonuló ellenséget. Felvidéki 16. gyalogezredünk tegnap este bevonult Zólyomba. Kassától északra Abost értük el.

Munkás- és vörös-zászlóaljak Sátoraljaújhelyen túl a visszavonuló ellenség sarkában vannak.

A többi hadszíntéren a helyzet változatlan.

Hadseregfőparancsnokság

A Magyar Távirati Iroda jelenti június 9-én:

Az ellenség visszavonulását fedezni szándékozó ellenállását a Sajó és Rima völgyében megtörtük.

Kassától északra egy cseh támadást vertünk vissza.

A többi hadszíntéren nincsen újság.

Hadseregfőparancsnokság

A Magyar Távirati Iroda jelenti június 10-én:

A Tiszától északra előnyomuló csapataink a Topoly—Ondava-vonalat az ellenség visszavetése által elérték.

Kassától északra előnyomuló csapataink előtt az ellenség Eperjest kiürítette. Eperjest birtokunkba vettük.

A Bodvától keletre előnyomuló csapataink ellenséges utóvédek ellenállását mindenütt megtörve, a következő vonalon állanak: Torna, Pelsőctől északra, Csetnek, Jolsva és Tiszolctól délre.

Zólyom környékéről az üldözés tovább folyik.

Léva környékén a Nyitra és Aranyosmarót irányából előnyomuló csehek ellen erős harcok vannak folyamatban.

Érsekújvár és Komárom felé előretolt hírszerző osztagaink föladataiknak megfelelően végzik a hadműveleteket.

Csapataink kiváló üldözőkedvének és fáradhatatlanságának következményeként számos fogoly, géppuska és egyéb hadizsákmány jut kezünkre.

Hadseregfőparancsnokság

Népszava, 1919 június 11.

A Magyar Távirati Iroda jelenti június 11-én:

Lévától nyugatra visszavertük az ellenség támadását.

Zólyomtól északra a csehek előrenyomuló oszlopainkkal szemben elkeseredett ellenállást fejtenek ki.

A Rima völgyében Tiszolcot, dunántúli zászlóaljaink a Sajó völgyében Rozsnyót foglalták el, és üldözik a menekülő ellenséget.

Eperjestől északra és északnyugatra Bártfát és Kisszebent szálltuk meg.

A többi arcvonalon nincs újság.

Hadseregfőparancsnokság

Népszava, 1919 június 12.

A Magyar Távirati Iroda jelenti június 12-én:

Lévától nyugatra és Beszterccbányától délre az ellenség szívósan megismételt támadásait vertük vissza.

A Tarcal és Hernád völgyében nyugati irányban újólag tért nyertünk.

A többi harctér változatlan, a csehek Sáros és Zemplén vármegyéket teljesen és Ung megye északi részét kiürítették.

Hadseregfőparancsnokság

Népszava, 1919 június 13.

A Magyar Távirati Iroda jelenti 1919 június 15-én:

Magyarszőgyénnél és Lévától nyugatra az ellenség megismételt támadásait vertük vissza, és az utóbbi helyen ellentámadásunkkal tért nyertünk.

Eperjestől nyugatra többször bevált zászlóaljaink nagy lendülettel az ellenséget magaslati állásaiból visszavetették.

A románok átkelési kísérleteit Kiskörénél meghiúsítottuk.

Egyébként a helyzet nem változott.

Hadseregfőparancsnokság

A Magyar Távirati Iroda jelenti 1919 június 16-án:

Az északi harcvonalon a csehek több helyen támadtak, támadásukat derék csapataink mindenhol sikerrel visszaverték.

A többi harcvonalon nyugalom van.

Hadseregfőparancsnokság

Népszava, 1919 június 17.

A Magyar Távirati Iroda jelenti 1919 június 19-én:

A cseh hadvezetőség az antant határozott parancsa ellenére csapatait még mindig támadásra kényszeríti. Ezen támadások ellensúlyozására saját csapataink kénytelenek védekező harcokkal felelni. A védekező harcok mindenütt sikerrel jártak.

A többi harcvonalon újság nincsen.

Hadseregfőparancsnokság

Népszava, 1919 június 20.

A Magyar Távirati Iroda jelenti június 22-én:

A napok óta említett sikeres védekező harcok tovább folynak. Különös hevességgel dúlt a harc a Hernád mindkét oldalán Abostól nyugatra; itt küzdő kitűnő csapataink az ellenséget visszaverve számos foglyot ejtettek, 14 géppuskát és 2 ágyút zsákmányoltak.

Hadseregfőparancsnokság

A Magyar Távirati Iroda jelenti június 23-án:

Léva környékén védekező harcaink sikerrel végződtek. Kisszebennél és Eperjestől nyugatra a támadó ellenséget visszavetettük.

A többi arcvonalon a helyzet változatlan.

Hadseregfőparancsnokság

Népszava, 1919 június 24.

A SZOCIALISTA-KOMMUNISTA MUNKÁSOK MAGYARORSZÁGI PÁRTJÁNAK PROGRAMJA

Elfogadta az 1919 június 13-i kongresszus

Itt közöljük a pártgyűlés részéről egyhangúan elfogadott programtervezetet. A tervezet pártgyűlési előadója, Kun Béla elvtárs ajánlatára a kongresszus Rónay Zoltán elvtárs módosításaihoz hozzájárult. Az új pártszervezeti szabályzatot a pártgyűlés a pártvezetőséghez, illetően a pártválasztmányhoz utalta, ezért e szabályzat közlése akkorra marad, amikor ezek a fórumok a pártszervezeti szabályzatot letárgyalták és elfogadták.

A Szocialista-Kommunista Munkások Magyarországi Pártjának célja a termelőeszközök magántulajdonán alapuló tőkés társadalmi rend megdöntése és a szocializmusnak, mint a kommunizmus első szakának megvalósítása. A Szocialista-Kommunista Munkások Magyarországi Pártja nem elvont eszmék megvalósítására törekszik tehát, hanem tudatosan közre akar működni a proletárság történelmi föladatának megvalósításában. A kapitalista társadalomban a proletár munkabérért dolgozik. A tőkéstől munkája termékének csak egy részét kapja, a többi a tőkésé marad. A munkás csak akkor dolgozhatik, ha ezzel a tőkés számára értéktöbbletet termel. A kizsákmányolás a tőkés társadalomban a munkás megélhetésének előfeltétele. Amíg a kapitalizmus szervezetlen volt és a tőkések egymással versenyeztek, addig a munkás szervezettsége révén politikailag és gazdaságilag javíthatott sorsán. A versenynek egyik következménye az olcsó áru, szintén hasznára volt a munkásságnak. A tőkésnek az a törekvése, hogy áruját szabadon bevihesse bármely idegen államba, a nemzetközi politikában a békés irányzat hívévé tette. Ennek az volt a következménye, hogy egyrészt a katonai kiadások aránylag alacsonyak voltak, másrészt a különböző államok általában békés viszonyban éltek egymással. A tőkés társadalom ily módon ebben a korszakban sok munkaáldozatot, de a maihoz viszonyítva kevés pénz- és háborús véráldozatot követelt a proletárságtól. A munkások helyzetét leginkább az időről időre jelentkező válságok és a nyomukban föllépő munkanélküliség tették elviselhetetlenné. Ilyenkor tűnt ki a tőkés társadalmi rend tarthatatlansága és az új társadalom eljövetelének elkerülhetetlensége. E változás biztosítéka a munkásosztály számbeli gyarapodása, valamint szervezkedése, testi és szellemi fölemelkedése volt.

A szervezetlen tőkét a szervezett tőke váltotta fel. A szervezett tőke a kapitalizmus új, végső fejlődési fokát jelenti. A tőkések a nemzeti piacon belül nem versenyeznek többé egymással, hanem nagy kizsákmányoló szövetségekbe, tőkeegyesülésekbe (kartell, tröszt) tömörülnek. A vállalatok önállósága mindinkább megszűnik, egész

iparágak egyes pénzintézetek hatalmába kerültek. A tőkének ez a gazdasági szerveződése megkönnyíti a tőkések politikai és gazdasági érdekképviseletté való szervezkedését. A szakszervezetek immár nem egymással versenyző tőkésekkel állnak szemben, hanem egységesen szervezett munkáltatókkal. A konjunktúra változása, a sztrájkok és kizárások kedvező talajává lesznek a tőzsdei spekulációnak, amely a munka nélküli jövedelem legjellegzetesebb formáját teremti meg.

Ily módon minden bérharc, minden munkaidőért vívott küzdelem a legnagyobb ellenállásra talál, a munkásoktól nagy áldozatokat követel, és a munkások az elért eredményt rendesen nagyon drágán vásárolják meg. Az egyes tőkések már nem versenyeznek, az árakat a kartellek úgy szabják meg, hogy a tőkeprofit a lehető legmagasabb legyen. Általános és fokozódó drágaság, amellyel nem tart lépést a munkabérek emelkedése, jellemzi a kapitalizmusnak ezt az újabb korszakát. A többi országgal szemben nem a szabad bevitelt, a szabad versenyt hirdetik, hanem az elzárkózást. A tőkések magas vámfalakat emelnek az egyes országok közé, ami az árak újabb megdrágulását idézi elő. A tőke központosulása nagy üzemközpontosítást von maga után, a termelt javak és az ilyen módon elért profitok óriási módon fölszöknek. Ennek a körülménynek következtében a tőkések részint mesterségesen csökkentik a termelést, részint elpocsékolják áruikat idegen piacon (dumping), főképpen azonban gyarmati befektetésekre törekszenek, ahol különösen magas profitokra tehetnek szert. Az egyes kapitalista országoknak egymástól való gazdasági elzárkózása, az áru elfecsérlése idegen piacon, különösen pedig a gyarmatok megszerzésére irányuló vad törtetés kiélezi a helyzetet az egyes országok között, óriási módon fejleszti a militarizmust és a haditengerészetet, amelyek egyrészt fegyveresen kelnek a kapitalisták védelmére, másrészt kitűnő befektetésül szolgálnak a tőkének. A militarizmus költségeit a dolgozó néppel fizettetik meg közvetett adó alakjában, aminek következtében ugyancsak rosszabbodik a munkásság megélhetése. A tőkések gazdasági hatalmának megnövekedésével együtt jár a tő-

késosztály politikai, csaknem abszolutisztikus uralma, amely lehetetlenné tesz minden politikai és minden szociálpolitikai haladást. Egyben új háborús kor veszi kezdetét, egyik gyarmati háború követi a másikat, ami végül elkerülhetetlenné tette a világháborút.

Ez a háború a tőkés társadalom ellentmondásait a végsőkig kiélezte. A háború haszonélvezői sohasem sejtett hatalomra és vagyonra tettek szert, míg a munkásság a legnagyobb nélkülözéseket kényszerült elviselni és a leghallatlanabb áldozatokat hozta kapitalistái érdekében. A kapitalizmus utolsó szakának legjellegzetesebb formája, a csupán profitot létrehozó, de a termelést közvetlenül nem fokozó (fiktív) tőke a háborús gazdálkodás következtében (hadikölcsönök, spekulatív tőkeemelések stb.) annyira elhatalmasodik, hogy a gazdasági élet megakasztójává válik. Ezzel együtt jár a tőke rentabilitásának (haszonhajtó voltának) megszűnte, amelyet csak a munkásosztályra rótt elviselhetetlen terhek árán lehetne, de akkor is csak ideig-óráig, helyreállítani.

Ez a háború olyan mértékben emésztette föl a meglevő javakat, annyira tönkretette a termelőeszközöket, hogy a termelés immár csak akkor tudja a szükségleteket biztosítani, ha a gazdasági és üzemi technika minden vívmányát kihasználja, ha minden magánérdeket kikapcsolva, az összességre nézve leggazdaságosabban építjük föl a gazdasági életet. Ha ezt elmulasztjuk és a termelés fölépítését a tőkésekre bízzuk, hogy azok saját profitérdekeik szerint próbálják meg újjáteremteni a gazdasági életet, ezzel pusztulásba döntjük a munkásságot és az egész társadalmat. A szó szoros értelmében létérdeke tehát a proletariátusnak, hogy magához ragadja a politikai hatalmat és saját érdekei szerint építse föl a termelést. A Szocialista-Kommunista Munkások Magyarországi Pártja ezt a célját csak úgy tudja elérni, ha nem egyedül küzd, hanem együtt harcol a többi ország proletariátusával. Nemcsak szolidáris velük, hanem egységes harci frontot alkot mindazokkal a proletárokkal, amelyeknek célja a világforradalom előkészítése. A nemzetközi forradalomnak a példa propagandájával való kiváltása a pártnak legfőbb föladata.

Ennélfogva a Szocialista-Kommunista Munkások Magyarországi Pártja nem országos párt, hanem nemzetközi párt, a nemzetközi proletariátus és a III. Internacionálé egy osztályának tartja magát.

A proletárdiktatúra idején, annak kezdeti szakában a következő alapelvek irányítják cselekvésünket:

Politikai téren

A Szocialista-Kommunista Munkások Magyarországi Pártja a nemzetközi szociális forradalom idején a proletariátus diktatúrájában látja azt az egyedüli utat, amely a kapitalista összeomlásból a szocializmus világába átvezeti a proletariátust. A proletariátus diktatúrája politikailag a Tanácsköztársaság államformájában fejeződik ki abban a tényben, hogy minden hatalom, a törvényhozó, végrehajtó, bíráskodó hatalom a Munkások, Földmívesszegények és Katonák Tanácsainak kezében van. A diktatúra célja, hogy a kizsákmányolók ellenállását megtörje, szervezkedését lehetetlenné tegye, és amennyiben a kizsákmányolók politikai jogai akadályai annak a küzdelemnek, ezeket a jogokat és szabadságokat is elkobozza. A politikai jogoknak ez az elkobzása és fölfüggesztése átmeneti forradalmi harci rendszabály a kizsákmányolók azon kísérlete ellen, hogy kiváltságaikat megvédjék vagy visszaszerezzék. Olyan mértékben, amint a kizsákmányolás tárgyi föltételei megsemmisültek, szűnik meg ezeknek az átmeneti rendszabályoknak a szükségessége is. A Szocialista-Kommunista Munkások Magyarországi Pártja ezeknek az átmeneti rendszabályoknak fokozatos megszüntetésére fog törekedni.

Minden jog a dolgozóké. Számukra az osztályon belül a legteljesebb demokrácia és önkormányzat biztosítandó. A demokratikus jogok gyakorlata természetesen magában foglalja a kötelességek teljesítését is, ami alól a munkásságnak egyetlen rétege sem vonhatja ki magát.

A proletárdiktatúrának teljes mértékben ki kell küszöbölnie a bürokráciát, az állami funkciókat egyszerűbbé kell tennie, hogy csaknem minden igazgatási munkát

maga a proletárság láthasson el. A munkásság tanácsai nemcsak törvény- és szabályrendeletalkotó, de végrehajtó és bíráskodó szervek is. Minden tisztség választás útján töltendő be. A megbizatás rövid tartamú és bármikor visszavonható. A megválasztottak javadalmazása nem lehet magasabb a tanult munkásénál. Ennél magasabb fizetést csupán a specialistáknak lehet adni.

Katonai téren

A katonaság a régi társadalomban az elnyomás fegyvere volt, a proletárdiktatúrában a fölszabadítás eszköze. A burzsoá állam idegen osztállyal, a proletársággal védette meg magát, a proletárállam proletárokra támaszkodik. A hadsereg tehát osztályhadsereg. Egyes tagjai között különbség nincs, de mindegyik tagja tartozik alávetni magát a forradalmi fegyelemnek, amely megköveteli, hogy a parancsnokok intézkedéseit föltétlenül teljesítsék.

Nemzetiségi téren

Arra kell törekedni, hogy a nemzeti előítéletek, amelyeket a különböző nyelvű proletariátus között mesterségesen tenyésztettek, megszűnjenek. Ezt azonban nemcsak a nemzetköziség és összetartozandóság szükségességének hangoztatásával érhetjük el, hanem azzal is, ha minden tekintetben még a látszatát is elkerüljük a nemzeti elnyomás politikájának. Minden nemzeti és kulturális ügyben a különböző nemzetekhez tartozó proletárságot teljes önkormányzat illeti meg. A proletárállam vagyonából arányos rész fordítandó minden nemzet kulturális föladatainak teljesítésére.

Mivel a magyar proletariátus nemzetileg nem volt elnyomva, mint az ország többi nemzetéhez tartozó proletárok, ennélfogva ezekkel különösen tapintatosan kell bánnia, nehogy nemzeti érzékenységüket megbántsa. Egyébként mint a föderatív köztársaság hívei, az egymással szövetséges tanácsköztársaságok rendszerére törekszünk.

Minden oktatás állami föladat. Az iskolának, amely eddig a burzsoázia osztályuralmának támasztéka volt, a szocializmus megvalósítására lelkileg kell alkalmassá tenni az új nemzedéket. A vallásos és történelmi elemekből összetett régi világfölfogás helyett a tudomány igazságain és a munka ismeretén kell nyugodnia az új nevelésnek. A vallástan tanításának nincsen helye az egységes munkaiskolában. A testi és szellemi munka között mesterségesen megnövesztett különbséget éppen úgy ki kell küszöbölnie az új iskoláztatásnak, mint a város és falu ismeretvilága között tátongó szakadékot. Minden dolgozónak a tudomány és munka alapismereteinek ugyanarra a mértékére van szüksége és joga. Ezért az iskoláztatás kötelező idejét fokozatosan ki kell terjeszteni a 18. évig. A gyermekek az iskolában nemcsak közös nevelésben és oktatásban, hanem közös ellátásban (ruha, élelem, könyv stb.) részesüljenek.

Az oktatás föladata azonban nemcsak az, hogy az új nemzedéket a szocialista tudomány szellemében nevelje, hanem a már ma iskolába járó vagy az életbe kikerült nemzedék szocialista átképzését is előmozdítsa. Evégből egyrészt a szocializmus szellemében át kell alakítani az összes iskolafajok tanítóinak gondolkodásmódját, az iskolát a proletariátus közvetlen ellenőrzése alá kell helyezni, másrészt az iskolán kívüli oktatás intézményét ki kell építeni, különös súlyt vetve a falunak megfelelő szabadoktatási és szakoktatási intézményekkel (parasztegyetemek, mezőgazdasági főiskolák) való ellátására. Ennek az összes dolgozókra kiterjedő népfölvilágosító munkának célja a produktív munkára és a társadalomban való öntudatos elhelyezkedésre való kiképzés, valamint a dolgozó népnek, mint a kultúra termelőjének és élvezőjének, az emberiség eddig létrehozott igazi nagy értékeivel való megismertetése. Az összes főiskolákat meg kell nyitni a proletárság oda való rétegei számára, a munkásigazgatás helyes keresztülvitelére teljesen kiépített munkásegyetemet kell fölállítani.

Gazdasági téren

Gazdasági élet szocialista alapon. A termelőeszközöket, a munkaerőket és a nyersanyagokat a lehető leggazdaságosabban kell felhasználni. E célból a nagy- és középüzemeket szakmánként egységes műszaki, pénzügyi és gazdasági vezetés alá kell helyezni. Az ipar és a mezőgazdaság megszervezésénél tekintetbe veendő a települési helyek megfelelő volta. A termelés vezetését a proletárállam, a szakszervezetekre támaszkodva, a népgazdaság legfőbb tanácsának irányítása mellett intézi. A gyárak igazgatása nem a technikai bürokráciának, hanem magának a munkásságnak föladata.

A termelt javak szétosztását a proletárosztály érdekeinek megfelelően állami szövetkezetek látják el, amelyeknek tagja minden dolgozó.

Az agrárkérdés terén

A földkérdésben a párt föladata a föld társadalmi megművelésének előmozdítása, a szövetkezeti, nagyüzemi termelésnek minél szélesebb körben való megvalósítása. E célból a párt a nagy- és középbirtokokat társadalmi művelésbe veszi, a kisbirtokosoknak pedig szövetkezeti alapon való tömörítésére törekszik, és a kisgazdák körében értékesítő-, nyersanyagbeszerző- stb. szövetkezeteket létesít.

Munkásvédelem

Nyolcórai munkaidő, a termelőerők fejlődésének, a termelékenységnek növekedésével a munkaidő fokozatos csökkentése. Heti negyvenkétórás meg nem szakított pihenő, a gyermekmunka megtiltása, az éjjeli munkának és minden egészségtelen munkának teljes kiküszöbölése női és ifjúmunkások részére. A munkásnők terhességük utolsó nyolc hetében és a szülés után további nyolc héten nem dolgozhatnak, de bérüket megkapják. Ugyancsak megilleti őket szülési segély és ápolás. A szoptatók azonkívül külön védelemben részesítendők. Túlórázások csak a legkivétele-

sebb esetekben, a szakszervezetekkel történt megállapodás alapján és csupán az átmeneti időben engedhetők meg. Betegség és baleset esetén, valamint a munkában megrokkant és elaggott munkások eltartásáról az állam gondoskodik. Az állam tartja el az eltartó nélkül maradt gyermekeket is.

Népszava, 1919 június 19.

FELSZÓLALÁSOK A SZOCIALISTA-KOMMUNISTA MUNKÁSOK MAGYARORSZÁGI PÁRTJÁNAK KONGRESSZUSÁN

a) Bokányi Dezső

Én azt hiszem, hogy ha még többen is föl fognak szólalni, nem akad itt közöttünk senki, aki nem értene abban egyet, hogy a proletárdiktatúrának mindnyájan hívei vagyunk. Én azokat a visszaéléseket, amelyeket egynéhány elvtársunk fölsorol, szerkezeti hibának tartom. Szerkezeti hibának tartom ezeket annyiban, hogy amikor a két párt egymással megegyezett és az új népbiztosokat megválasztották, a népbiztosok mellé nem állítottak egyéb szerveket, akik a népbiztosokat bírálták volna, irányították volna esetről esetre. Én azt hiszem, hogy amikor önök elfogadják a pártszervezeti szabályzatot, ebben a pártszervezeti szabályzatban benne van a pártválasztmány, benne vannak a pártbizottságok, benne vannak a helyi vezetőségek, benne van a megyei kormányzat, amikor mindezek meg fognak alakulni, akkor a dolog természeténél fogva ki fog fejlődni a pártban az a felelősségteljes kritika, amely esetről esetre megnyilvánulván. idejekorán le fogja nyírbálni a rendeletek nyomán esetleg keletkezett helytelen végrehajtási módok visszásságait. (Úgy van! Úgy van!) Én ma nem láttam, hogy valaki elősorolta volna, hogy mi a hiba, hol van a proletárdiktatúrában a hiba, mindenki csak azt tudta mondani és arról tudott beszélni, hogy egy nem arra való ember garázdálkodott.

A proletárdiktatúra ezen kinövéseit részben a szakszer-

vezetek okozzák — ezt mint szakszervezeti ember mondom —, mert a szakszervezetek nem vállalják el azt a történelmi szerepet, amely történelmi szerep a szakszervezeteket megilleti. A szakszervezeteknek föladata nem defenzív vagy offenzív álláspontra helyezkedni kormányzati rendszerekkel szemben, a szakszervezeteknek föladata a szociális termelés népbiztosságát átvenni és a szociális termelést az egész vonalon keresztülvinni. (Úgy van! — Egy hang: Miért hengerelték le őket?) A szakszervezetek sem olyan tökéletesek, hogy minden tagjukért vállalhatnák a felelősséget. Különösen, mert a szakszervezeti tagság üzleti utalványokkal szokott összefüggni. A küzdelem két részből állott, volt politikai és gazdasági küzdelem. A politikai küzdelem célja volt az osztályuralmat megszüntetni. Az osztályuralomnak megszüntetését a proletárdiktatúra intézi el. A küzdelemnek másik része a termelési anarchia megszüntetése, amely termelési anarchiában a szakszervezeteknek mint szigetnek kellett ott állnia, hogy az Scylla és Charybdis sziklái között a munkásság élete sorsát keresztülvigye...

Csodálkozom azon, hogy itt vita folyik a párt címéről. Tulajdonképpen a programról kellene vitatkozni, mert ha önök ezt a programot elfogadták, akkor már el is van döntve a pártnak a címe. Ez a program, amely kifejezetten a proletárdiktatúra álláspontjára helyezkedik, azt mondja, hogy a magyarországi párt nem országos párt, hanem nemzetközi párt, a nemzetközi proletariátus és a III. Internacionálé egy osztályának tartja magát, akkor már nem lehet többé vitatni, hogy a címe nem lehet más, mint a magyarországi kommunisták pártja. Én megértem az érzékenységet, ha ebből azt a következtetést vonnák le, hogy ha mi ma a kommunista jelzőt elfogadjuk, akkor ez a volt szocialista pártra, annak tagjaira bizonyos megbélyegzést jelentene vagy visszafelé. Ez tévedés. Abban a percben, amikor mi egy párt vagyunk, közöttünk már semmiféle megbélyegzésnek helye nincs. (Igaz! Úgy van!) Mi valamennyien a lelkünkben igenis azt a proletárdiktatúrát és kommunizmust akartuk megvalósítani, amely a munkára építi föl az új világrendet. Tudom, hogy beszédeink,

gondolataink, küzdelmeink és szenvedéseink alatt éreztük és izzott bennünk az orosz levegő. Én éreztem, amikor az orosz forradalom levegője átjutott Magyarországra, hogy rögtön izzóvá váltak a népgyűlések és ma nem tagadhatjuk, tömegeink forradalmasításához nagyban hozzájárult az orosz forradalom proklamációja. (Taps.)

Annál inkább sem szégyenlem, hogy két nevem volt, illetve két nevem lesz a múltat és a jövőt tekintve. A „Kommunista Kiáltvány" 1847-ben kommunistának nevezte a pártot, és aki Marx és Engels levelezéseit kutatta, tudja, hogy 1852-ig, az első kommunista pörig kommunistának nevezte magát. Mikor a munkásmozgalom nemzetközileg kifejlődött és mindinkább az osztályharc álláspontjára helyezkedett és a polgári pártok megszüntek szocialisták lenni, akkor ők fölvették a szocialista nevet. De azt ma tagadni nem lehet és akárhogy bújunk el előle, a szocialista jelzés alatt ma Európa-szerte a különböző kompromisszumok keveréke húzódik meg. (Igaz! Úgy van!)...

Én tehát a kommunista jelző mellett foglalok állást azért, mert a mi egyesülésünk becsületes is volt, történelmi szükségesség is volt. És megalkuvást csinálunk a címekben, ha belevesszük a kommunista indokolást, ez a nyugati munkásság, amely talán kitörni készül, úgy tüntet föl bennünket, mintha talán mégsem volna jó a proletárdiktatúra, mert az utolsó pillanatban megalkuszunk. Hadd lássák a Nyugaton, hogy nincs megalkuvás, hanem előre kell menni! Azért merem ezt ajánlani, mert 28 év óta vagyok a mozgalomban, sohasem veszett el a hitem a munkásosztályban, és meg vagyok győződve, hogy ha a cím kérdésében erre az álláspontra helyezkedünk, fölemelt fővel állhatunk Kelet felé, a Nyugatot pedig buzdíthatjuk. (Élénk éljenzés és taps.)

b) *Rudas László*

A párt nevének kérdése csak külsőségnek látszik. Az egyesült párt rábízta az Internacionáléra a döntést. A döntés, mint az elvtársak hallották, ma megérkezett. Ezzel

az úgy tulajdonképpen el volna intézve. (Egy hang: Nem egészen!) Nem azért, mintha az Internacionálé döntése parancsszó volna, amit a magyar proletariátusnak követni kell, hanem azért, mert a magyar proletariátus nem tehet mást, mint hogy csatlakozik az Internacionáléhoz abban is, hogy az Internacionálé nevét, a kommunista nevet elfogadja (Úgy van! Taps.), és mert a magyar proletariátus csatlakozott forradalmával a világforradalomhoz. Aki ma az Internacionáléhoz nem csatlakozik abban, hogy az Internacionálénak nemcsak elméletét és elvét, mert azt történi erők garantálják, hanem nevét is elfogadja, az annak a gyanúnak teszi ki magát, hogy tagadja a proletárforradalom egységének szükségességét, mert, elvtársaim, az új Internacionálé nem az a papiros Internacionálé, ahol az egyes pártok csak kongresszusokon fejezik ki összetartozandóságukat, és különben mindegyik egyenként leéli életét, sőt egymással ellenségesen szembeállhat. Az új Internacionálé éppen a proletárok fegyveres szövetségének, a proletárok fegyveres forradalmának erejére támaszkodik.

Abból a szempontból fontos, hogy elfogadjuk a kommunista nevet, mert odakint a burzsoázia, az ellenforradalom azt hirdeti és azt állítja, hogy ebben az országban a proletariátusnak két pártja van, és a burzsoázia számít és épít arra, hogy ha a kommunista nevet el nem fogadjuk, ha ezzel útját nem vágjuk a burzsoáziának arra, hogy arról a reményéről, hogy a diktatúra megdőlhet, a forradalom visszacsinálható, letegyen, akkor a burzsoázia kezébe fegyvert aduńk, amellyel az esetleg élni is fog tudni. Tehát az egyik kérdés a párt nevének kérdése.

A másik kérdés, elvtársaim, a diktatúra alkalmazásának kérdése. A diktatúra egy szervezett, intézményesen létesített erőszak. Én is azon a véleményen vagyok, mint Kun és Kunfi elvtársaim, hogy szervezetlen egyének erőszakát, egyes emberek erőszakát a proletárdiktatúra meg nem tűrheti. (Helyeslés.) A proletárdiktatúra a proletariátus intézményes erőszaka a burzsoázia ellen. De ebben a proletariátusnak következetesnek kell lennie. A proletárdiktatúra intézményes diktatúra, ezt pedig következetesen

kezelve el kell tűrnünk apró szépséghibákat is, és ezeket fölhánytorgatni, a proletárdiktatúra rovására írni egy kissé a történelmi idők félreismerése, mert az apró szépséghibák elkerulhetetlenek, de éppen az apró szépséghibákból olyan következtetéseket levonni, amelyek a proletárdiktatúra helytelen alkalmazását bizonyítanák, nem történelmi szempont. A proletárdiktatúra következetes alkalmazása azt jelenti, hogy mindenütt erőszakot alkalmazunk, ahol a proletariátus osztályérdekei szempontjából okvetlenül és föltétlenül elkerülhetetlen. Nem alkalmazzuk sehol, ahol ez kikerülhető. Aggodalmas gonddal figyeljük, hol kerülhető ki, és nem térünk ki semmiféle olyan erőszak elől, amely a proletariátus osztályérdekeinek megfelel. A proletariátus forradalmának menetét gátolná, ha ezt elkerülnők. Ez az egyetlen szempont, amely a proletárdiktatúra alkalmazásában mérvadó lehet...

Népszava, 1919 június 13. A pártgyűlés első napja.

c) *Rákos Ferenc*

Tegnap óta folytatunk vitát azon, hogy a diktatúra milyen legyen, és hogy azt hogyan alkalmazzuk, sokkal erősebb mértékben-e, vagy pedig jobboldali irányban bizonyos enyhülés álljon-e be. Hosszú idő óta járom a vidéket, a Dunántúlt. Közvetlen tapasztalatból mondhatom azt, hogy mindenütt, ahol a diktatúrát gyöngén alkalmazták, annál erősebben nyilvánult meg az ellenforradalom. Abban a mértékben, amint az egyes vidéki direktóriumok vagy a Kormányzótanács kiküldöttei nem elég élesen, nem elég energikusan alkalmazták az összproletariátus érdekében a forradalmi diktatúrát, olyan mértékben nyílt föl a burzsoázia szeme, éppen olyan mértékben erősödtek azok az ellenforradalmi tendenciák, melyek végeredményben helyi parasztforradalmakhoz, fehérrőzsás, fehérgárdista forradalmakhoz vezetnek. Elvtársaim! A diktatúra a proletariátus osztályharcának legélesebb és legenergikusabb megnyilvánulása. Ha azt akarjuk, hogy ez a megnyilvánulása a forradalmi osztályharcnak energikus hatásokat váltson ki, hogy a forradalmi osztályharc megteremje

a maga gyümölcsét és az osztálynivellálódás minél hamarabb beálljon, ha azt akarjuk, hogy a burzsoázia még megmaradt csökevényei teljesen megszűnjenek, hogy az egész országban mindenütt, nemcsak Budapesten, a proletariátus forradalmi diktatúrája kiváltsa azt az egységet, amit a munkásmozgalom érdekében mindenütt meg kell teremteni, akkor csak azt ajánlhatom elvtársaimnak közvetlen tapasztalataim nyomán, a diktatúrában nincs megállás, hogy élesen, keményen kell alkalmazni mindenütt, ahol arra szükség van, és a diktatúrának diktatúrává kell lennie a legenergikusabb formában...

Népszava, 1919 június 14. A pártgyűlés második napja.

A MAGYARORSZÁGI SZOCIALISTA SZÖVETSÉGES TANÁCSKÖZTÁRSASÁG ALKOTMÁNYA

(Elfogadta a szövetséges tanácsok országos gyűlése 1919 június 23-án)

A Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság alkotmányának alapelvei:

1. §.

A Tanácsköztársaságban a proletárság minden szabadságot, jogot és hatalmat kezébe vett, abból a célból, hogy megszüntesse a kapitalista rendet és a burzsoázia uralmát, s ennek helyébe a szocialista termelési és társadalmi rendet tegye. A proletariátus diktatúrája azonban csupán eszköz mindennemű kizsákmányolás és mindenfajta osztályuralom megszüntetésére, és előkészítése annak a társadalmi rendnek, amely nem ismer osztályokat, és amelyben megszűnik az osztályuralom legfőbb eszköze, az állam hatalma is.

2. §.

A Tanácsköztársaság a munkások, katonák és földmívesek tanácsainak köztársasága.

A Tanácsköztársaság a kizsákmányolóknak semmiféle tanácsban helyet nem ad.

A munkások, katonák és földmívesek tanácsaiban a dolgozó nép hozza a törvényeket, hajtja azokat végre, és bíráskodik azok megszegői fölött.

A proletárság a tanácsokban gyakorol minden központi és helyi hatalmat.

3. §.

A Tanácsköztársaság szabad népek szabad szövetsége.

A Tanácsköztársaság külpolitikája a világforradalom segítségével el akarja érni a dolgozók világának békéjét. Békét akar minden hódítás és hadikárpótlás nélkül, a dolgozók önrendelkezési joga alapján.

A világháborút előidéző imperializmus helyett a Tanácsköztársaság a világ proletárjainak egyesülését, szövetségét, a dolgozók nemzetközi tanácsköztársaságát akarja. Ezért ellensége a kizsákmányoló háborúnak, a népek minden elnyomásának és leigázásának. Az osztályállam külpolitikájának eszközeit, különösen a titkos diplomáciát elveti.

A dolgozók jogai és kötelességei a Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaságban

4. §.

A Tanácsköztársaság arra törekszik, hogy a dolgozók társadalmának tulajdonába jusson minden termelőeszköz a kizsákmányolás megszüntetése s a termelés szervezése és fokozása érdekében. Ezért köztulajdonba vesz a kisüzem keretelt meghaladó minden mezőgazdasági, ipari, bánya- és közlekedési üzemet.

5. §.

A finánctőke uralma azzal szűnik meg a Tanácsköztársaságban, hogy köztulajdonba mennek át a pénzintézetek és a biztosítóintézetek.

6. §.

A Tanácsköztársaságban csak annak van helye, aki dolgozik. A Tanácsköztársaság elrendeli az általános munkakényszert, ezzel szemben megállapítja a munkára való jogot. A munkaképteleneket, valamint azokat, akik dolgozni akarnak, de akiknek az állam munkát juttatni nem tud, az állam tartja el.

7. §.

A dolgozó tömegek hatalmának biztosítása, a kizsákmányolók hatalma visszaállításának meggátlása érdekében a Tanácsköztársaság fölfegyverzi a dolgozókat és lefegyverzi a kizsákmányolókat. A Vörös Hadsereg a proletárság osztályhadserege.

8. §.

A Tanácsköztársaságban a dolgozók véleményüket írásban és szóban szabadon nyilváníthatják, de megszűnt a tőkének az a hatalma, amellyel a sajtót a kapitalista gondolkodásmód terjesztésének és a proletáröntudat elhomályosításának eszközévé alacsonyította. Megszűnt a sajtónak a tőkétől való függése is. Minden nyomtatvány kiadásának joga a munkásságé, és a Tanácsköztársaság gondoskodik arról, hogy a szocialista eszme az egész országban szabadon terjedjen.

9. §.

A Tanácsköztársaságban a munkásság gyülekezési szabadsága teljes. Minden proletárnak jogában áll, hogy szabadon gyülekezhessen és fölvonulásokat rendezhessen. A

burzsoázia uralmának megtörésével elhárult a munkások szabad egyesülési joga útjából minden gát, és a Tanácsköztársaság nemcsak megadja a munkásoknak és földmíveseknek a legteljesebb egyesülési és szervezkedési szabadságot, hanem egyesülési szabadságuk kifejlesztése és biztosítása céljából minden anyagi és szellemi támogatásban részesíti őket.

10. §.

A Tanácsköztársaság megszünteti a burzsoázia műveltségi kiváltságát és megnyitja a dolgozók előtt a műveltség tényleges megszerzésének lehetőségét. Ezért a munkások és földmívesek számára ingyenes és a műveltség magas fokát nyújtó tanítást biztosít.

11. §.

A dolgozók igazi lelkiismeretszabadságát azzal védi a Tanácsköztársaság, hogy elválasztja teljesen az egyházat az államtól, az iskolát az egyháztól. Vallását mindenki szabadon gyakorolhatja.

12. §.

A Tanácsköztársaság a világ proletárjai egyesülésének gondolatát hirdeti, és ezért minden külföldi proletárnak megadja mindazokat a jogokat, amelyek a magyar proletárt megilletik, és fölhatalmaz minden helyi tanácsot, hogy a külföldi munkásokat kérelmükre magyar honosoknak nyilvánithassa.

13. §.

A Tanácsköztársaságban minden külföldi forradalmárnak menedékjoga van.

14. §.

A Tanácsköztársaság nem ismer faji vagy nemzeti különbséget. Nem tűri a nemzeti kisebbségek bármilyen elnyomását és nyelvük használatának bárminő korlátozá-

sát. Mindenki szabadon használhatja anyanyelvét, és minden hatóság köteles a Magyarországon használatos nyelvek bármelyikén kiállított hozzátartozó beadványt elfogadni, s mindenkit saját anyanyelvén meghallgatni és vele tárgyalni.

A tanácshatalom központi szervezete

15. §.

A Tanácsköztársaságban a legfőbb hatalmat a szövetséges tanácsok országos gyűlése gyakorolja.

16. §.

A szövetséges tanácsok országos gyűlésének hatáskörébe tartozik minden nagyfontosságú állami ügy, de különösen

1. a Magyarországi Szövetséges Szocialista Tanácsköztársaság alkotmányának megállapítása és megváltoztatása;
2. az ország határainak megállapítása és megváltoztatása;
3. a hadüzenet és békekötés;
4. a nemzetközi szerződések kötése;
5. az államkölcsönök fölvétele;
6. a külső és belső politika legfőbb irányítása;
7. az ország területi beosztása;
8. a helyi tanácsok hatáskörének megállapítása;
9. a gazdasági élet egészének, valamint egyes ágainak általános irányítása;
10. a pénzrendszer, a mérték- és súlyrendszer megállapítása és megváltoztatása;
11. a Tanácsköztársaság költségvetésének megállapítása;
12. a közterhek megállapítása;
13. a véderő szervezetének megállapítása;
14. a honosság jogának szabályozása;
15. a közjogi, magánjogi és büntetőjogi törvényhozás;
16. a közművelődési politika legfőbb irányítása;
17. a bíráskodás szervezetének megállapítása;

18. az általános vagy részleges amnesztia.

Minden olyan kérdés, amelyre nézve a szövetséges tanácsok országos gyűlése a hatáskörét megállapítja, a szövetséges tanácsok országos gyűléséhez tartozik. Ha a szövetséges tanácsok országos gyűlése nincs együtt, hatáskörét a szövetséges központi intéző bizottság gyakorolja.

Föltétlenül a szövetséges tanácsok országos gyűlésének hatáskörébe tartozik azonban:

a) az alkotmány megállapítása és megváltoztatása;

b) a hadüzenet és békekötés;

c) az ország határainak megállapítása.

17. §.

A szövetséges tanácsok országos gyűlését a szövetséges központi intéző bizottság évenként legalább kétszer hívja egybe.

18. §.

A szövetséges tanácsok országos gyűlését mindig össze kell hívnia a szövetséges központi intéző bizottságnak, ha azt oly kerületeknek és városoknak tanácsai kérik, amelyeknek lakossága együttvéve az ország népességének legalább egyharmadát teszi ki.

19. §.

A szövetséges központi intéző bizottság, melyet a szövetséges tanácsok országos gyűlése választ, legfeljebb 150 tagból áll. A szövetséges központi intéző bizottságban az országban lakó minden nemzetnek lakossága számarányában van megfelelő képviselete.

20. §.

A szövetséges központi intéző bizottság a szövetséges tanácsok országos gyűlésének együtt nem létében legfőbb intézője az ország ügyeinek; a legfőbb törvényhozói, végrehajtói és bírói hatalmat gyakorolja.

A szövetséges központi intéző bizottság közvetlenül is részt vesz az állami ügyek intézésében. A népbiztosokon kívül tagjai közül kerülnek ki a népbiztosságok mellé rendelt és a népbiztosok munkáját kiegészítő és ellenőrző bizottságok. Ezeken kívül az intéző bizottság különleges föladatok végrehajtására tagjai sorából más bizottságokat is alakíthat, és bizonyos föladatok elvégzésével egyes tagjait is megbízhatja...

A helyi tanácsok szervezete

38. §.

A szövetséges tanácsok országos gyűlésének tagjait a kerületi és városi tanácsok választják. A kerületi és városi tanácsok minden 50 000 lakos után egy tanácstagot küldenek a szövetséges tanácsok országos gyűlésébe...

49. §.

A helyi igazgatásnak régebben önnállott szervezete megszűnik. A hivataloknak és a közüzemeknek a tanácsok által átvett személyzete a tanácsok rendelkezése alatt áll. A hivatali és más középületek, amennyiben eddig is az illető helyi igazgatás céljait szolgálták, berendezésükkel együtt a tanácsok rendelkezése alá kerülnek.

50. §.

A tanácsok az ügyeket önmaguk tanácsülésben vagy pedig intéző bizottságaik, avagy egyéb szerveik útján végzik.

51. §.

A tanácsok hatáskörükben általános érvényű rendeleteket (szabályrendeleteket) bocsáthatnak ki; ezek a rendeletek a fölöttes tanácsok, a Kormányzótanács és a népbiztosságok rendeleteivel nem ellenkezhetnek. A szabályrendeletet meghozatala után azonnal be kell mutatni a köz-

vetlen fölöttes tanácsnak, a kerületi és városi szabályrendeletet a Kormányzótanácsnak.

52. §.

A tanácsok állandóan megfigyelik, hogy a fölöttes hatóságok rendeletei beváltak-e a gyakorlatban. A hiányokra a fölöttes tanácsok, illetőleg a népbiztosságok figyelmét fölhívják, és nekik előterjesztést tesznek, ha megfigyelésük szerint fölöttes tanács vagy más hatóság szabályalkotására vagy intézkedésére van szükség.

53. §.

A tanácsok a lakosság élelmezési, egészségügyi, gazdasági, művelődési stb. szükségleteinek kielégítésére szolgáló közüzemeket és intézményeket tartanak fenn, újakat létesítenek, és ilyenek létesítését a fölöttes tanácsnál indítványozhatják.

54. §.

A falvak, városok, járások és kerületek pénzügyeiket a Népgazdasági Tanács által megállapított rendelet keretében önállóan intézik.

55. §.

A tanácsok választják és bocsátják el a hivatalnokokat és egyéb szakmunkásokat, ideértve az eddigi igazgatás átvett személyzetét is.

A Tanácsköztársaság minden alkalmazottjának megbízása bármikor visszavonható.

56. §.

A tanácsok választják intéző bizottságaikat és a fölöttes tanácsokba küldendő tagokat. A megválasztottak megbízását a tanács összes — azaz nemcsak az ülésen jelenlevő — tagjainak többsége bármikor visszavonhatja...

64. §.

Az intéző bizottságok az őket kiküldő tanácsoknak felelősek. A falusi tanácsokat és intéző bizottságokat a járás tanácsa és intéző bizottsága, a járási tanácsokat és a 25 000 lakosnál kevesebb lakost számláló városok tanácsait és intéző bizottságaikat a kerületi tanács és intéző bizottsága, a kerületi tanácsokat és a 25 000 lakosnál többet számláló városok tanácsait és intéző bizottságaikat pedig közvetlenül a szövetséges tanácsok országos gyűlése, illetőleg a szövetséges központi intéző bizottság, valamint a Kormányzótanács ellenőrzik.

A fölöttes tanácsnak vagy intéző bizottságnak jogában áll az alárendelt tanács minden határozatát hivatalból megváltoztatni.

65. §.

Arra nézve, hogy milyen ügyek tartoznak a falusi, városi és járási, illetőleg kerületi hatóságok hatáskörébe, az a szempont szolgál irányadóul, hogy az ügy ellátása csak akkor tartozik a fölöttes hatóságok hatáskörébe, ha az ügy jelentősége akár területileg, akár az érdekelt népesség szempontjából az illető helyhatóság érdekkörét meghaladja — hogyha továbbá az illető szükséglet célszerűen csakis szélesebb körben elégíthető ki. Kétség esetében a tanácsok mindazokat az ügyeket intézhetik, amelyeket az általuk fölváltott eddigi hatóságok intéztek.

A felmerülő vitákat a szövetséges központi intéző bizottság, illetőleg a Kormányzótanács dönti el.

A választójog

66. §.

A Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaságban csak a dolgozó népnek van választójoga. Választók és tanácstagokká választhatók nemre való tekintet nélkül mindazok, akik tizennyolcadik életévüket betöltöt-

ték és a társadalomra hasznos munkából élnek mint munkások vagy alkalmazottak stb. vagy olyan háztartási munkával foglalkoznak, amely az előbb említett munkasoknak, alkalmazottaknak stb. munkáját lehetővé teszi. Választók és választhatók továbbá a Vörös Hadsereg katonái, valamint a Tanácsköztársaságnak azok a munkásai és katonái, akik hasznos munkából éltek, de munkaképességüket egészben vagy részben elvesztettek.

67. §.

Választók és választhatók más állam polgárai is, ha az előbbi szakaszban említett feltételeknek megfelelnek.

68. §.

Nem választók és nem választhatók:

a) akik nyereség szerzése céljából bérmunkásokat alkalmaznak,

b) akik munka nélküli jövedelemből élnek,

c) kereskedők,

d) lelkészek és szerzetesek,

e) elmebetegek és gondnokság alatt állók,

f) akiknek politikai jogai aljas indokból elkövetett bűncselekmény miatt föl vannak függesztve, annak az időnek tartamára, amelyet az ítélet megállapít.

69. §.

A szövetséges központi intéző bizottság minden városban, Budapesten pedig minden kerületben választási bizottságot állít föl a városi tanácsi választások intézésére. A falusi és járási tanácsi választások intézésére a szövetséges központi intéző bizottság a kerületi székhelyeken állít fol külön választási bizottságot, amelynek joga van nagyobb községekre vagy egész járásokra külön választási bizottságokat kinevezni.

70. §.

A szavazás a szavazatszedő bizottságok előtt titkosan, a jelöltek nevét tartalmazó listák leadásával történik. Azokat a jelölteket kell megválasztottaknak tekinteni, akik a legtöbb szavazatot kapták...

77. §.

Új szavazást kell elrendelni, ha annyian kérik, ahányan legalább egyharmadát teszik ki azoknak a választóknak, akik a korábbi választásnál leszavaztak.

A választók ugyanazon a módon, ahogy a tanácstagokat választották, új szavazással visszavonhatják ezek megbízását.

A költségvetési jog

78. §.

A Tanácsköztársaságot pénzügyi politikájában kizárólag a dolgozók szükségleteinek fedezése vezeti. Nincs semmi tekintettel a munka nélküli jövedelemre.

79. §.

A Tanácsköztársaság szervei csak jóváhagyott költségvetés keretében szedhetnek bevételt és teljesíthetnek kiadást...

A nemzetek jogai
a Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaságban

84. §.

A Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaságban élő minden nemzet szabadon használhatja nyelvét, ápolhatja és fejlesztheti nemzeti műveltségét. Evégből minden nemzet, ha nem is él összefüggő területen, műveltsé-

jének fejlesztésére országos tanácsot alakíthat. Ez a szervezet nem bonthatja meg a területi alapon nyugvó tanácsszervezetet.

A német és ruszin népbiztost a német, illetőleg a ruszin országos tanács választja. A német és a ruszin népbiztosság vezeti a német és a ruszin országos tanácsok, valamint nemzeti kerületi tanácsok ügyeit.

85. §.

A tanácsrendszer következményeként a helyi igazgatást mindenütt annak a nemzetnek a dolgozói vezetik, amely nemzethez tartozó dolgozók az illető helyi körben többségben vannak. Ez a helyi igazgatás nyelvében is kifejezésre jut. A nemzeti kisebbségek is használhatják azonban a tanácsszervekkel való érintkezésben nyelvüket.

86. §.

Ahol valamely nemzet dolgozói több járásra kiterjedő összefüggő területen többségben vannak, önálló kerületeket kell alakítani.

Ahol valamely nemzet több kerületre kiterjedő összefüggő nagyobb területen többségben van, a kerületek nemzeti kerületté egyesülhetnek.

A nemzeti kerület központi tanácsába a kerületi tanácsok küldenek ki tanácstagokat, minden 10 000 lakos után egyet. A nemzeti kerület központi tanácsának, valamint intéző bizottságának nem lehet több tagja, mint a kerületi tanácsnak, illetőleg intéző bizottságának.

Az ekként egyesült kerületek a nemzeti kerület kapcsán részei a Magyarországi Szocialista Szovetseges Tanácsköztársaságnak. A nemzeti kerulet tanácsa és intéző bizottsága fölöttes hatósága a nemzeti kerületben alakult minden helyi tanácsnak és intéző bizottságnak. A Tanácsköztársaság a nemzeti kerületek területevel a nemzeti kerületek központi tanácsszervei útjan erintkezik A tanacsrendszer egyenes következmenye, hogy a nemzeti kerületek tanácsai önállóan intézik a kérdéses kerületek beligazgatását, igazságszolgáltatását, közoktatását és közművelődését.

87. §.

A német többségű és ruszin többségű magyarországi összefüggő kerületeket a Tanácsköztársaság alkotmánya már ezúttal is német, illetőleg ruszin nemzeti kerületeknek ismeri el. A Tanácsköztársaság egyetemes érdekeit érintő ügyekben a Tanácsköztársaság rendelkezései a nemzeti kerületekre is kiterjednek.

A nemzeti élettel összefüggő érdekek védelmére a német és a ruszin népbiztosságok közvetítő osztályokat létesítenek az egyes népbiztosságoknál és a Népgazdasági Tanácsnál.

88. §.

A Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság nem állja útját annak, hogy a fölszabaduló területeknek népességük és gazdasági erejük folytán erre képes nemzetei a Tanácsköztársasággal szövetséges külön tanácsköztársaságokat alkossanak.

89. §.

Az alkotmánynak a nemzetek jogaira vonatkozó intézkedései csak az érdekelt nemzetek dolgozói országos tanácsainak hozzájárulásával változtathatók meg.

A Forradalmi Kormányzótanács és népbiztosságok rendeletei. V. köt. 7—21. old.

A SZLOVÁK TANÁCSKÖZTÁRSASÁG KIÁLTVÁNYA

A világ proletárjaihoz!

A győzelmesen és föltartóztathatatlanul előnyomuló világforradalom újabb nagy eredménnyel gazdagítja eddigi sikereit. Az imperializmustól megtisztított szlovák földön a mai napon megalakult az önálló szlovák tanácsköztár-

saság. A cseh nacionalizmus igája alól fölszabadult proletariátus első önkénytelen ösztönszerű cselekedete az volt, hogy az elnyomói által fennen hirdetett, de a valóságban álnokul megcsúfolt önrendelkezési jogot valóra váltotta. Ezzel a megmozdulással a szlovák munkások, katonák és földproletárok tovább építették azt a forradalmi frontot, melynek útjait az orosz és magyar tanácsköztársaságok egyengették, további tért nyertek a világszovjet nagy eszméje számára.

Az újszülött Szlovák Tanácsköztársaság természetes szövetségeseinek tekinti diadalmas testvéreit, az orosz és magyar tanácsköztársaságokat és a nemzetközi proletariátus egészének, a körvonalaiban minél élesebben kiemelkedő egységes és szolidáris munkásinternacionálénak oltalma alá helyezkedik. Első üdvözlete a még mindig imperialisztikus igában görnyedő cseh proletártestvéreinek szól.

A Szlovák Tanácsköztársaság is a legszélesebb terjedelmű proletárdemokrácia alapján áll, építőmunkáinak alapelvei tekintetében, de ezzel szembeszögezi a kíméletlen diktatúra fegyvereit mindazok ellenében, akik ezt az igazi hamisítatlan demokráciát, ezt a csorbíthatatlan önrendelkezési jogát veszélyeztetik. Ebből a célból lerombolja a kapitalizmus és imperializmus minden erőszakszervezetét, kiirtja a kizsákmányolás minden lehetőségét, és előkészíti a dolgozók hatalmas, boldog társadalmát.

Rendíthetetlenül és megalkuvás nélkül végzi a szlovák proletariátus a maga történeti hivatását, hogy méltóan illeszkedjék az elődök munkájához, hogy a saját példájával is buzdítsa az elkövetkezőket, hogy méltó legyen a proletár névre.

Éljen a világforradalom! Éljen a kommunista Internacionálé!

Népszava, 1919 június 17. Kikiáltották az önálló Szlovák Tanácsköztársaságot.

„A MAGYARORSZÁGI TANÁCSKÖZTÁRSASÁG ÉS AZ ANTANT JEGYZÉKVÁLTÁSA"

Clemenceau távirata

Igen sürgős

A magyar kormánynak, Budapest

A szövetséges és egyesült kormányok azon a ponton vannak, hogy a magyar kormány képviselőit a békekonferencia elé hívják, hogy megkapják azon szempontok közlését, amelyek Magyarország igazságos határaira vonatkoznak. Ebben a pillanatban támadják a magyarok hevesen és indokolatlanul a csehszlovákokat. A szövetségesek már kinyilvánították szilárd akaratukat, hogy véget vessenek minden fölösleges ellenségeskedésnek, azáltal, hogy két ízben is megállították a román seregeket, amelyek átlépték a fegyverszüneti határt, azután a neutrális zóna határait, és megakadályozták őket, hogy folytassák előnyomulásukat Budapestre, és megállították a szerb és francia seregeket Magyarország déli frontján.

Ily körülmények között a budapesti kormány formálisan is felhívatik, hogy haladék nélkül vessen véget a csehszlovákok elleni támadásoknak, ellenkező esetben a szövetséges kormányok föltétlenül el vannak határozva, hogy haladéktalanul a legszélsőbb rendszabályokhoz folyamodnak, hogy kényszerítsék Magyarországot az ellenségeskedések megszüntetésére, és arra, hogy vesse magát alá annak a megingathatatlan akaratnak, amellyel a szövetségesek tiszteletben akarják tartatni parancsaikat.

Erre a sürgönyre 48 órán belül válaszolni kell.

Clemenceau
a békekonferencia elnöke

*

Kun Béla elvtárs válasza

Clemenceau úrnak, a békekonferencia elnökének

Párizs

A Magyarországi Tanácsköztársaság kormánya örömmel fogadja a szövetséges és szövetkezett államok kormányainak azon szándékát, hogy Magyarországot a párizsi békekonferencia elé meghívják.

A Magyarországi Tanácsköztársaságnak nincsenek ellenséges szándékai a világ egyetlen népével szemben sem, barátságban és békében kíván élni valamennyivel, annál is inkább, mert nem áll a területi integritás alapján.

Nem volt szándéka megtámadni és nem is támadta meg a Csehszlovák Köztársaságot sem, amelynek népével mindenkor békében és barátságban kívánt és kíván élni. Ragaszkodott mindenkor a szövetséges államok által megállapított demarkációs vonalakhoz, és tiszteletben tartotta a november 13-i katonai konvenció határozmányait.

Sajnálattal állapította meg azonban, hogy a szövetséges államok presztizsét fölhasználva, a Csehszlovák Köztársaság, a jugoszláv és román királyságok csapatai a november 13-án kötött katonai konvenciót is megszegve, betörtek a Magyarországi Tanácsköztársaság területére, és már-már megfojtással fenyegettek bennünket, amidőn a végső szükségtől kényszerítve fegyverhez nyúltunk. Örömmel vesszük tudomásul, hogy a szövetséges államok megparancsolták a Csehszlovák Köztársaságnak, a román és a jugoszláv királyságoknak, hogy támadásukat szüntessék meg, de kénytelenek vagyunk megállapítani, hogy a nevezett államok a szövetségesek parancsait nem teljesítették, offenzívájuk csupán a mi ellentámadásunkon tört meg, és azt is, hogy a csapataik még ma is a november 13-i konvencióban megállapított demarkációs vonalon innen állanak.

A Magyarországi Tanácsköztársaság kormánya ismételten kifejezi készségét arra, hogy az ellenségeskedéseket fölösleges vérontás elkerülése céljából minden állammal szemben haladéktalanul megszunteti, hogy a szövetségesek parancsainak a Csehszlovák Köztársaságban, a román és jugoszláv királyságokban érvényt szerezhessenek.

A hadműveletek megszüntetése, a november 13-i katonai konvenció határozmányainak végrehajtása, valamint az ezzel kapcsolatos kérdések ideiglenes megoldása céljából szükségesnek tartanók, hogy az érdekelt államok részéről megbízottak küldessenek ki és az azokból alakuló bizottság az egyik szövetséges állam képviselőjének elnöklete alatt haladéktalanul összeulne Wienben.

A Magyarországi Tanácsköztársaság kormánya mindenre kész, ami a népek között az igazságos és méltányos békét, a kölcsönös megértést előmozdítja s a vérontásnak egyszer s mindenkorra véget vet.

Kun Béla s. k.
a Magyarországi Tanácsköztársaság
külügyi népbiztosa

Népszava, 1919 június 11. A Magyarországi Tanácsköztársaság és az antant jegyzékváltása.

CLEMENCEAU FELSZÓLÍTJA A TANÁCSKORMÁNYT: VONJA VISSZA A VÖRÖS HADSEREGET A MEGJELÖLT HATÁROK MÖGÉ

I.

Rendkívül sürgős! Mindent megelőz!
A magyar kormánynak, Budapest.

A szövetséges és társult hatalmak, amelyek július 7-i táviratukban kifejezték „szilárd elhatározásukat arra, hogy véget vetnek minden hasztalan ellenségeskedésnek", ragaszkodnak e határozathoz, és számítanak rá, hogy az érdekelt országok (?) és kormányok segíteni fognak ezt végrehajtani. A szövetségesek azt hiszik, hogy a vezető motívum — ami azokat vezérli, akik a bekövetkezhető eseményekért felelősek és őket hiábavaló vérontásra bírja —, az a gondolat, hogy az új államok jövő határainak megállapítását módosítani fogja a katonai megszállás pillanatnyi esetlegessége. Ez nincs így. Egyetlen államot sem fognak kompenzálni területének bármilyen meghagyobbításával azért, mert a háború borzalmait meghosszabbí-

totta és a harci módszerek kevésbé skrupulózos használata nem bírhatná arra a szövetséges és társult hatalmakat, hogy megváltoztassák az elfogadott határozatokat. A béke és az igazság érdekében tehát kijelentik:

1. hogy a határok, amelyeket a következő táviratokban írnak le, állandóan el fogják választani Magyarországot Csehszlovákiától s Romániától; 2. hogy ezen hatalmak hadseregei kötelesek azonnal megszüntetni az ellenségeskedéseket, és kötelesek a lehető legrövidebb idő alatt visszavonulni az így meghatározott természetes határok mögé.

A szövetséges és társult hatalmak tudják, hogy e határok bizonyos vidékeken elvágják azokat a vasútvonalakat, amelyek a két határos állam gazdasági viszonyaiban szükségesek.

Ugyancsak tudják, hogy szükség van bizonyos helyeken a határoknak kisebb kiigazítására, amelyeknek végleges megállapítása egyedül a helyszínen megtartott pártatlan ankét dolga lesz. Erről a két esetről gondoskodik a békeszerződés; időközben nem engedhető meg, hogy ilyen indokokkal akadályt gördítsenek az elé a politika elé, amelyhez a szövetséges és társult hatalmak ragaszkodnak. A helyi megegyezéseket egy kis jóakarattal létre lehet hozni, és ha nézeteltérések merülnek föl, ezeket a szövetséges hadseregeknek helyszínen levő tisztjei elé kell terjeszteni, akiknek döntése a végleges békeállapot létrejöttéig törvényes erejűnek tekintendő.

Clemenceau

II.

A magyar kormánynak, Budapest

Táviratom folytatása.

Ezekhez a fő elvekhez képest a csehszlovák területen harcoló magyar hadsereg fölszólíttatik, hogy azonnal vonuljon vissza a Magyarországnak megjelölt határok mögé, ugyancsak ezen belül kell maradnia az összes más magyar csapatoknak is. Ha a szövetséges és társult hatalmak helyszínen levő képviselőik információja alapján június 14-ének delétől számított négy napon belül nem értesülünk arról,

hogy e rendelkezést tényleg végrehajtották, úgy szabadságukban állónak tekintik, hogy előrenyomuljanak, vagy bármely más intézkedést tegyenek, amely az igazságos béke biztosítására alkalmasnak látszik.

A román csapatokat abban a pillanatban visszavonják, amikor a magyar csapatok kiürítik Csehszlovákiát.

A szövetséges és társult hatalmak nyomatékosan követelik, hogy a csapatmozdulatok alatt a románokat ne nyugtalanítsák, és semmiféle kísérlet ne történjék arra, hogy őket a román határon túl kövessék.

Clemenceau

Népszava, 1919 június 19. A párizsi békekonferencia kijelölte a határokat.

VARGA JENŐ BESZÁMOLÓJA A TANÁCSKONGRESSZUSON A GAZDASÁGI HELYZETRŐL

. . . A legelső teendő, amit gazdasági téren el kellett végezni, a bankok kisajátítása, illetőleg proletárigazgatás alá vétele volt.

Ez mindjárt az első napon megtörtént. Jelenleg körülbelül 800 pénzintézet áll fiókjaival együtt állami ellenőrzés alatt, és ezekben az intézetekben körülbelül nyolc milliárd névértékű betétet és ugyanilyen vagy talán még több névértékű mindenféle részvényt, kötvényt, értékpapírt foglaltunk le. Ez óriási összegnek látszik, és sokan azt hiszik, hogy a bankok elfoglalásával a proletárállam valami nagyot nyert. Ez, nyíltan meg kell vallanom, tévedés. A bankoknak köztulajdonba vétele annyit jelentett, hogy megakadályoztuk a burzsoáziát abban, hogy tetszés szerinti pénzmennyiséggel rendelkezzék. Tehát legelőször a burzsoázia jövedelmét vettük el, azt a lehetőséget, hogy ellenforradalmi célokra százmilliókat használhasson, azt a lehetőségét, hogy eddigi fényűző életmódját tovább folytathassa. De gazdasági szempontból egy nagy bank birtokbavétele reális nyereséget, reális pluszt, reális többletet nem jelent. Mert mi egy nagy bank végeredményben? Egy nagy épület, egy csomó író-

asztal és egy csomó papiros. Ez nem termelőüzem, amelynek elvételével a proletariátus valami sokat nyert volna. Ez lényegében a kapitalista renddel szemben romboló munka volt, amely, mint ilyen, kitűnően sikerült, de komoly nyereséget, pozitív nyereséget nem jelent a proletariátus számára.

A következő csoport, amellyel foglalkozni akarok, a nagybirtok szocializálása, amely a meg nem szállt területen formailag befejezést is nyert. Hangsúlyozom, hogy formailag, mert tényleg a nagybirtokok szocializálása sok helyen csak látszatra van még végrehajtva. Sok helyen a régi tulajdonos mint megbízott most is benn ül a nagybirtokban, ott van a kastélyban, ugyanúgy él, mint eddig, ugyanolyan luxust fejt ki, mint eddig *(Felkiáltások: Elég baj!)*, ugyanannyi paripája, hátaslova és cselédsége van, mint eddig. A szocializálás csak forma szerint hajtatott végre, valóságban még sok helyen nem. Ezt meg kell itt mondanom, és azért, hogy ez tényleg végrehajtva nincs, szemrehányás senkit nem illet.

Mert miről van itt szó, elvtársaim? Önök jól tudják azt, hogy a földmunkások közötti agitáció évtizedeken át lehetetlen volt a szolgabíró és csendőruralom miatt. *(Úgy van!)* Vannak olyan vidékek, ahol a cselédek, zsellérek, mezőgazdasági munkások osztályöntudata csak az utolsó két-három hónapban, az utolsó félévben kezdett igazán lábrakapni. Hiszen nem kell egyébre utalnom, mint a „Világszabadság" példányszámára, amely lapnak egy évvel ezelőtt még minimálisan kicsiny példányszáma volt.

Nyilvánvaló, hogy olyan mezőgazdasági munkásokban, akiknek az osztályöntudata nagyon kicsiny volt, megvan még bizonyos rabszolgai ragaszkodás a régi tulajdonoshoz, annak családjához, s ők nem tudják még ma átérezni a változás óriási jelentőségét. Azonban remélem, hogy a földmunkások intenzív agitációja és általában véve az a nagystílű propaganda, amely ma folyik, a magyar mezőgazdasági proletariátus osztályöntudatát hamarosan olyan fokra fogja emelni, mint amilyen fokon az ipari munkásságé van.

Számszerűen jelezni akarom, hogy a magyar meg nem

szállt területen több mint hétmillió katasztrális hold van szocializálva, úgyhogy magántulajdonban csak 6,3 millió hold maradt. Jellemző tehát, hogy a meg nem szállt területen a földbirtokoknak több mint a fele 100 holdnál nagyobb birtokkal bíró tulajdonosok kezében volt. Ebből a szocializált földbirtokból körülbelül 3 millió hold a szántó, 2 millió hold az erdő, több mint egymillió hold a legelő, félmillió hold a rét, 200 000 hold a szőlő, kert stb., és körülbelül félmillió hold az ún. földadót nem fizető, tehát terméketlen terület.

A földbirtoknál tovább terjedt már az ipari üzemek szocializálása. Itt azt mondhatjuk, hogy a meg nem szállt területen levő bányászatnak szocializálása teljesen be van fejezve, a szénbányászat, ahol 27 000 munkás dolgozik, szocializálva van. Továbbá a kő- és egyéb bányászat, azután a vasfeldolgozó ipar, a hadiszergyártás, gép- és szerszámgyártás, ahol 20 000 ember, a faipar, hol körülbelül 8000 ember dolgozik, úgyhogy a bányászatban és az iparban, amennyire a dolgot ma át lehet tekinteni, több mint 100 000 munkás máris szocializált üzemben dolgozik...

Elvtársaim! Itt mindjárt bele akarok menni abba, ami igen sok embernek nagyon fájt, ti. hogy miért kötöttük meg mi ilyen túlságosan a szabad kereskedelmet, miért bürokratizáltuk el annyira, amint mondani szokták, az anyag elosztását. Erre nézve a következőket kell mondanom. Mi három hónap óta, illetve, azt merem mondani, szinte október óta egy bojkott, egy blokád alatt álló ország vagyunk, amelybe külföldről anyagot csak csempészúton lehet behozni. Egy ország vagyunk, amely öt éve egy keserves nagy háborút visel, amely mindenféle anyagi javakból kegyetlenül ki van fosztva. Ha tehát mi tovább akarunk gazdálkodni, ha azt akarjuk, hogy ez a kevés anyag, ami még rendelkezésünkre áll, ne a burzsoáknak jusson, hanem a proletároknak; ha azt akarjuk, hogy a termelésben felhasználandó anyagok a lehető legjobb helyre jussanak; ha el akarjuk kerülni a tőkéseknek, gyárosoknak, kereskedőknek a szabotázsát az anyaggal, akkor nem lehetett mást tennünk, mint amit tettünk, megbénítani a kereskedelmet, megakadályozni az áruknak a felhalmozását, és

megakadályozni, hogy a szükséges áruk burzsoá háztartásokban elrejtessenek.

Elismerem, elvtársaim, hogy ez egy nagy bürokráciára vezetett, elismerem készségesen, de mást tennünk nem lehetett. Mihelyt, elvtársaim, a külföldi blokád megszűnt, mihelyt a belföldön a termelés nagyobb méreteket ölt, akkor ezt a szigorú elosztási rendet könnyíteni lehet majd, és igen sokféle cikket megint szabadon lehet majd vásárolni...

A következő dolog, aminek, sajnos, még csak a legprimitívebb alapvonalait kezdjük lerakni: ez a munkaerővel való gazdálkodás. A kapitalista társadalmi rendben, elvtársaim, mindenkire rábízták, hogy ő találjon magának munkát, ha tud. Ha nem tudott munkát találni, akkor koplalt. Mindenki azt a munkát végezte, amihez éppen hozzájutott, és a legbecsesebb termelőerővel, a munkával, az eleven emberi munkaerővel a legteljesebb rendetlenségben folyt a gazdálkodás. Ezt tehát nekünk, elvtársaim, a következő hónapokban sürgősen meg kell változtatnunk, nekünk egy országos munkáselosztást kell szerveznünk *(Úgy van!)*, úgy hogy mindenütt az emberi munkaerő ott álljon rendelkezésre, ahol arra a legsürgősebb szükség van *(Élénk helyeslés)*, és hogy minden munkás azt a munkát végezze, amelyik az ő tehetségének legjobban megfelel. *(Élénk helyeslés)*...

...A proletárállam sok mindenféle szépet és jót meg tud csinálni, de egyet nem, ti. nem tud az embereknek több javakat juttatni, mint amennyit az ország dolgozó lakossága termel. *(Úgy van! Úgy van!)* Ez olyan alapigazság, amely független bármiféle társadalmi rendtől.

Csak annyit lehet fogyasztani, amennyit munkával termelünk. Mármost ha abból a szempontból nézem a dolgokat, hogy milyen a termelés eredménye a proletárforradalom óta, nyíltan és őszintén meg kell mondanom, hogy az eredmény borzasztó rossz. *(Egy hang: Nem mindenütt!)* A munkateljesítmény, elvtársaim, általában erősen csökkent. Kevésbé csökkent a mezőgazdaságban, erősebben csökkent az ipar számos ágában. Engedjék meg, elvtársaim, hogy azokból a jelentésekből, amelyeket bekértem az egyes

szakosztályokból, példákat olvassak fel önöknek. Hogy mindjárt a legfontosabb dolgon kezdjem, a szénbányászatban a jelenlegi termelés az éveleji, tehát a Károlyi idejében fennállott kapitalista rezsim termeléséhez képest 10—38 százalékig menő csökkenést mutat — nem az üzemtermelés, ezt méltóztassék meggondolni, hanem az egyéni munkateljesítmény. A békebeli termeléshez képest pedig körülbelül 50 százalék a csökkenés a bányászatban...

...És így van ez tovább az egész vonalon, kivéve azokat az iparágakat, ahol a munkások tisztán a gépezet kiszolgálására szorítkoznak, ahol a munkateljesítmény csökkenése kevésbé vehető észre, pl. a vegyi iparban, a malomiparban. Kisebb a csökkenés a faiparban és a ruházati iparban, aminek okairól majd külön fogok beszélni.

Elvtársaim! Ha kérdezzük, hogy mi az oka ennek a szomorú dolognak — hangsúlyozom, nem arról van szó, hogy a termelés szén- vagy anyaghiány miatt csökkent, hanem az egyéni munkateljesítménynek a szén- és anyaghiánytól független csökkenéséről —, akkor a következő okokat kell itt felhoznom: az első a kapitalista munkafegyelem megszűnése. Ne tessék elfelejteni, hogy a kapitalista termelésben hajcsár-rendszer volt, és az a munkás, aki a megfelelő munkateljesítményt nem szolgáltatta, egyszerűen kirepült az üzemből. Ez a hajcsár-rendszer egy csapásra megszűnt a burzsoáosztály bukásával. A politikai osztály bukásával a munkafegyelmi rendszere is megbukott, és az új munkafegyelem eddig még nem alakult ki, de, elvtársaim — hogy ezt itt közbevetőleg megállapítsam —, kialakulóban van. Van javulás, de még borzasztó nagyok a bajok. A másik, ami ehhez a dologhoz tartozik, az akkordbérek megszüntetése, és az időbérre való áttérés folytán éppen a legjobb munkások teljesítménye csökkent...

...Az akkordmunka eltörlése igen nagy termeléscsökkenéssel járt, olyannyira, hogy be kellett látnunk azt — és ez már folyamatban van —, hogy vissza kell térnünk a munkateljesítmény megszabásához *(helyeslés)*, bizonyos minimális munkateljesítményhez, és ezen felül külön jutalmat kell adnunk annak, aki többet dolgozik. Másutt pedig

szükséges az akkord-rendszerhez való visszatérés. *(Úgy van! Úgy van!)*...

Végül természetes az, hogy a politikai események, a bevonulások, a gyári gyakorlatozások, a népgyűlések, ez az egész viharzó politikai élet, amely most folyik, szintén a munkateljesítmény rovására megy. *(Úgy van! Úgy van!)*

De, amint mondottam, azt hiszem, hogy a legmélyebb süllyedés pontján túl vagyunk. A munkások a szakszervezeti vezetőknek lelkes agitációja folytán belátják már azt, hogy jólét csak munka nyomán lehetséges, és a munkateljesítmény kezd javulni, a munkafegyelem kezd a gyárakban helyreállni és én remélem, hogy a népgazdasági tanács működése, amely népgazdasági tanács elsősorban a szakszervezetek embereiből áll, ezen a téren hamarosan hathatós javulást fog eredményezni...

Elvtársaim! A baj ott van — s ezt viszont az itt levő szakszervezeti embereknek kell nagyon őszintén megmondanom —, hogy vannak még szakszervezeti vezetők, akiknek az ideológiája még nem alkalmazkodott a megváltozott viszonyokhoz *(Igaz! Úgy van!)*, akik még ma is a régi sablon szerint vezetik a szakmájukat, akik még mindig azon az álláspontonvannak, hogy a szakszervezeti vezetőségnek az a feladata, hogy a szakmabeli munkások részére minél magasabb munkabért minél rövidebb munkaidő mellett harcoljanak ki. Ez a mai körülmények között teljesen hibás politika. Ez helyes volt a kapitalistákkal szemben, de helytelen egy proletárállamban. Mert miről lehet szó? Ugyebár, ha egy szakma a többi szakmánál aránytalanul magasabb munkabért harcol ki ma, ez nem a kapitalisták rovására, hanem az egész proletárközösség rovására megy, tehát egy erkölcstelen és igazságtalan dolog. *(Igaz! Úgy van!)*...

Hogy mi a falusi, nem szocializált üzemeket, a kisgazdákat megnyugtassuk, elengedtük a földadót *(Felkiáltások: Elég baj volt!)*, és az ezzel összefüggő egyéb adókat. *(Felkiáltások: Hiba volt! Zaj.)* Úgy látszik, elvtársaim, hogy az nem volt egy kellően átgondolt rendszabály. *(Úgy van! Úgy van!)* Mindenhonnan a vidékről olyan jelentések érkeznek, hogy maga a kisgazda lakosság ezzel a rendszabály-

lyal kibékülve nincsen, mert azt hiszi, hogy ez azt jelenti, hogy most már a földjét elvették. *(Úgy van!)* Én tehát a népgazdasági tanácsban azt indítványoztam, hogy igenis törölni kell az összes adókat, ellenben csináljunk egy földértékadót, a földnek értéke szerint, éspedig elsősorban a községi és megyei szükségletek fedezésére. *(Élénk helyeslés.)* Mert ma szinte abszurd állapot az, hogy vidéken ott vannak a községek, a megyei direktóriumok, és semmi fix jövedelmük nincs. *(Úgy van!)* Nincs háztartásuk, ugyebár, nincsenek bevételeik, összevissza megy minden...

A másik, elvtársaim, az állam háztartásának a dolga, amelyik úgy fog alakulni, hogy az állam azokat a nagy improduktív kiadásokat, amelyeket a közigazgatásnak, a hadseregnek, a kulturális munkásoknak a fizetése és fenntartása igényel, természetesen az összesség munkájának az eredményéből fogja fedezni.

Ez természetes, mert ezt máshonnan nem lehetne fedezni. Amit a tanító eszik, azt a munkásembereknek kell megtermelniök. *(Úgy van!)* A módja ennek pedig lényegében az lesz, hogy minden árut, amelyet az állam ezernyi üzemében termel, nem az önköltségi áron, hanem a társadalmi önköltségi áron fogjuk eladni, tehát olyan ártöbblettel, amiben bennefoglaltatik majd a tanítók, vöröskatonák és tisztviselők megélhetésére szolgáló rész is. *(Egy hang: És a befektetés is!)*

Végül, elvtársaim, még egy dologról akarok itt beszélni — a valutakérdésről és a közélelmezés kérdéseiről Erdélyi, illetve Lengyel elvtárs külön fognak beszélni —, és ez a vidéki gazdasági élet szervezése. Ez, elvtársaim, a legkomolyabb feladat, ami ránk a következő hónapokban vár. Mi ezt úgy képzeljük el, hogy meg fogjuk csinálni a megyei népgazdasági tanácsokat, amelyben benne lesznek a direktóriumok emberei, a szakszervezetek emberei, a termelő- és fogyasztási szövetkezeteknek emberei. Ugyanannak a tanácsnak, amelyik mint országos tanács Budapesten nagyszerűen bevált, kisebbített mása fog működni minden egyes megyében, illetőleg kerületben. *(Úgy van!)*

Aminthogy az országos népgazdasági tanács mellett működnek a gazdasági népbiztosságok, tehát a tanács végre-

hajtó szervei, ugyanúgy minden megye területén, mint a megyei, helyi népgazdasági tanács végrehajtó szervét, fel fogunk állítani egy gazdasági hivatalt, amelybe beleosztjuk azokat a helyi szerveket, amelyek eddig ott spontán keletkeztek, amely éppenúgy fog tagozódni, mint maguk az eddig fennállott népbiztosságok, és ez a gazdasági hivatal fogja azután az illető megye területén a gazdasági közigazgatást végezni. Tehát ez fogja összegyűjteni a megye területéről a nyersanyagokat és az élelmiszereket, ez fog iparcikkraktárt tartani, oda fogunk adni a vidéken szükséges mindenféle cikkből egy bizonyos ellátmányt; meg fogjuk szüntetni azt a lehetetlen állapotot, hogy ha vidéken ma valakinek kell három métermázsa mész, akkor Pestre kell írnia, esetleg fel kell utaznia. Ezt meg kell szüntetni, kell lenni építőanyagraktárnak, vasnak, géprésznek meg mindennek, hogy ne legyen az az őrült központosítás, ami ma megvan. És ezek a szervek fogják lebonyolítani az ipar és a mezőgazdaság között az anyagcserét. *(Úgy van! Úgy van!)* Azt, amit most primitív módon a cserevonatokkal kezdtünk csinálni, hogy egy-egy alkalomra kiküldünk egy vonat iparcikket és visszahoznak egy vagy két vonat élelmiszert, azt a végleges berendezés után a vidéki népgazdasági tanácsok és a gazdasági hivatalok útján véglegesen szervezni fogjuk.

Elvtársaim! Itt ismét teljes őszinteséggel meg kell mondanom a vidéki intéző bizottságoknak, hogy nekik nem szabad lokális politikát csinálniok, nem szabad úgy tenniök, mint a régi szolgabíráknak, hogy azt mondják, hogy dögöljön meg az egész ország, csak a mi járásunk legyen mindennel ellátva. Ezzel a politikával gyökeresen szakítani kell. Mindenkinek minden ténykedésében az egész ország proletariátusának érdekét kell szem előtt tartania *(Úgy van!)*, mert ha nem így dolgozunk, úgy az ország gazdaságilag szét fog hullani apró részekre és tönkre fog menni...

A Tanácsok Országos Gyűlésének Naplója. Budapest 1919. 24—33. old.

VITA A TANÁCSOK ORSZÁGOS GYŰLÉSÉN AZ ANTANT JEGYZÉKÉNEK ELFOGADÁSÁRÓL

a) Részletek Kun Béla felszólalásából

...T. Elvtársaim! Hogy a mai helyzet az a helyzet, amelyet teremtett az a jegyzék, amely az elvtársak előtt fekszik, s amelyet Clemenceau intézett hozzánk a szövetséges és társult államok kormányainak nevében, amely meghatározza, ha nem is teljes mértékben, az új Magyarország határait, ez a helyzet, amelyet teremtett ez a jegyzék, kétségtelen olyan, amely nagy és mély megfontolást és meggondolást igényel. A határok, t. elvtársak, még nincsenek is teljesen megállapítva...

A választás látszólag könnyű, elvtársak, és legkönnyebb dolog volna a forradalmi háború továbbfolytatását elhatározni, és azt mondani, hogy nem állunk szóba senkivel, azt mondani, hogy harcolni fogunk, folytatjuk a forradalmi háborút, egészen addig, amíg kikényszerítjük magunknak azt a békét, amely biztosítja, ha nem is teljesen az autochton megélhetés lehetőségét, de biztosítja azt, hogy a nemzetközi forgalomba való bekapcsolódás mellett valamiképpen meg tudunk élni.

Én, elvtársaim, egy brüszk visszautasítás álláspontjára, a szóba nem állás álláspontjára mégsem tudtam és nem is tudok most sem helyezkedni. *(Helyeslés.)* Amiként annak idején, amidőn rosszul állottunk a harctereken, kifejtettem azt, hogy hajlandó vagyok bárminemű breszti békébe belemenni, ma is, tisztelt elvtársak, ez az álláspontom akkor, amidőn jól állunk, amidőn győzünk a frontokon, amidőn verjük a velünk szembenálló kis falánk imperialista államok hadseregeit, amidőn azok a hadseregek, amelyek velünk szembenállanak, dezorganizálódnak és forradalmasodnak, amidőn ezekben az országokban kormányválság van éppen a proletariátus forradalmasítása folytán; mégis ma is az az álláspontom, hogy hajlandóknak kell lennünk a békére, hajlandóknak kell lennünk a vérontás megszüntetésére egy tisztességes békének a reményében, egy relatíve tisztességes béke reményében, mert minden

béke reánk nézve nem lehet más, mint egy breszti, vagy egy bukaresti béke, amelyet a forradalom feltétlenül felforgat, amelyet a forradalom feltétlenül megdönt! *(Lelkes taps.)*

Ma Clemenceau jegyzékére nem lehet más válaszunk, mint az, hogy hajlandók vagyunk tárgyalni a béke felől. *(Élénk helyeslés.)* Tárgyalni akarunk nemcsak az antant békekonferenciájával, hanem azokkal az államokkal is, amelyek bennünket körulvesznek, mint ellenséges államok; hogy kibeszélhessük egymással magunkat *(Úgy van!)*, lehetővé tegyük azt, hogyha az antant diktál is nekunk, de mi próbáljunk megegyezni ezekkel az államokkal, amelyek reánk vannak utalva, amelyekre azonban mi is reá vagyunk utalva, gazdaságilag, hogy megpróbáljuk azt, hogy a volt osztrák—magyar monarchia és a Balkán romjain új gazdasági életet teremthessünk, lehetővé tegyük a forgalmat, lehetővé tegyük az árucserét, lehetővé tegyünk valamelyes gazdasági életet...

Mégis, elvtársaim, én azon a nézeten vagyok, hogy helyes volt a kormányzótanácsnak, a kormányzótanács politikai bizottságának az az állásfoglalása, amikor elhatározta, hogy az antant felhívásának eleget tesz. Nem rajtunk múlott, hogy a felhívásnak kívülünk eső okokból, a cseh imperialistákban rejtőző okokból nem tehettünk eleget. A parancsot kiadtuk arra, hogy hadseregeink vonuljanak vissza arra a határra, amelyet az antant mint Magyarország határát kijelölt. A parancs kiadását azonban kovette a csehek támadása, követte az, hogy visszavonulni akaró csapatainkat üldözni és lemészárolni akarták. Erre egészen természetesen nem lehetett más felelet, mint hogy csapataink ellentámadásba menjenek át és visszaverjék őket. *(Lelkes éljenzés és taps. Egy hang: Éljen a Vörös Hadsereg! — Megújuló lelkes éljenzés és taps.)* És nem volt katona, aki azt mondja, hogy egy csapatot azon a ponton lehet megállítani, amely ponton azelőtt volt. Nem rajtunk múlott, hogy csapataink támadásainak lökeme olyan erős volt, hogy újból visszavettük a csehszlovák hadsereg katonaságát. *(Élénk tetszés és taps.)*

Én, elvtársaim, mégis amellett vagyok, hogy lehetővé

kell tennünk a megegyezést. Csak valamivel tisztességesebb — ha ugyan ezt így lehet kifejezni azon tisztességtelenséggel szemben, amelyet jelent ez a határmegállapítás —, csak valamivel rendesebb határmegállapítás mellett is békét kell teremtenünk — jóelőre hangsúlyozzuk — olyan békét, amelynek érvénye nem lesz hosszabb, mint a breszti béke érvénye, amely békét mi az imperialistákkal kötünk, a francia, a csehszlovák, a román és a jugoszláv imperialistákkal, és ezt a békét azonban felrúgni nem mi, de a csehszlovák, a jugoszláv és a román proletariátus fogja. *(Úgy van! Nagy tetszés. Taps.)*...

...Nehéz időknek nézünk elébe, inségnek, szenvedéseknek és kemény küzdelmeknek. Ahhoz, hogy ezt kibírjuk, a diktatúrának szigorú, következetes, erélyes kezelésére van szükség *(Hosszantartó, élénk helyeslés és taps.)*, szükség van arra, hogy kiépíthessük a magunk autochton gazdasági életét úgy, amint tudjuk, szükség van arra, hogy ebben az országban szervezett gazdasági életet teremtsünk, szükség van a proletariátus legvégsőig menő kitartására, áldozatkészségére és lelkesedésére. *(Élénk tetszés.)* Szükségünk van addig, amíg a proletariátus újabb osztagai jönnek segítségünkre a nemzetközi proletárforradalomban, szükségünk van addig, amíg nem szakít minden ország proletariátusa az uralkodó osztállyal való együttműködéssel, amíg nem szakít a szociálsovinizmussal, a szociálpatriotizmussal, amíg nem lesz harcosa mindenekfölött az igazi internacionalizmusnak: a III. Internacionálénak.

Ez a III. Internacionálé nőttön nő, a III. Internacionálé forradalmisága is mind újabb és újabb reményeket int felénk, amelyek mutatják, hogy a nemzetközi proletárforradalom terjedni és erősödni fog. Addig, amíg ez a nemzetközi proletárforradalom nincs itt újabb osztagaival a segítségünkre, addig kitartunk, bármi áron is, kitartunk akkor is, ha meg akarnak fojtani bennünket, kitartunk, ha tönkre akarnak is tenni bennünket, kitartunk szilárdan, a szilárd, egységes, következetes kezelésű diktatúra mellett. *(Hosszantartó, lelkes éljenzés és taps.)*

A Tanácsok Országos Gyűlésének Naplója. Budapest 1919. 112—116. old.

b) Részletek Szamuely Tibor felszólalásából

Igen tisztelt elvtársaim! Amikor a magyarországi proletariátus a forradalom és a proletárdiktatúra útjára lépett, mindenki tisztában volt azzal, hogy ez a lépés, ez a választás harcot jelent, harcot az ország minden belső és külső ellensége ellen; tisztában lehetett azzal, hogy a forradalmi proletariátus legfőbb és legszentebb kötelessége és feladata harcolni, küzdeni és győzedelmeskedni minden elnyomói felett. *(Úgy van! Úgy van!)* Ha mi ma ezt a harcot beszüntetni vagy csak szüneteltetni akarnók, ez a harc principiumának feladását jelentené; azt jelentené ez, hogy mi feladjuk azt a kuzdelmet, amelynek célja a világ összes elnyomottjainak, összes kizsákmányoltjainak felszabadítása. *(Úgy van! Élénk taps.)*

Igen tisztelt elvtársak! Azzal is tisztában lehettünk a proletárdiktatúra álláspontjára való helyezkedés pillanatában, hogy a világháborút kapitalista béke befejezni nem fogja, a világháborút csakis a világ elnyomottjainak polgárháborúja elnyomói és kizsákmányolói ellen fejezhetí be. Ha mi most arról tárgyalunk, hogy békét kössünk-e az antant kapitalistáival, hogy harc nélkül visszaadjuk-e azokat a területeket, amelyeken a magyarországi proletár Vörös Hadseregnek sikerült megszuntetni a kizsákmányolást, sikerült megszüntetni a kapitalista rabságot — ha mi most azon gondolkodunk, hogy harc nélkül visszaadjuk-e ezeket a teruleteket, hogy ezeken a területeken visszaálljon a régi rabság, a régi kizsákmányolás, akkor figyelmeztetnem kell az igen tisztelt elvtársakat arra a körülményre, hogy súlyos tévedés azt hinni, hogy lehet békét kötni a külföldi, az idegen kapitalistákkal, ugyanakkor, amikor mi harcolni akarunk a mi saját belső kapitalistáink ellen. *(Úgy van! Taps.)*...

Tisztelt elvtársaim! Nem lehet kétség aziránt, hogy a kommunista kormány jelszava, hogy „Világ proletárjai, egyesüljetek!" még nem valósult meg teljes mértékben, de az a jelszó, hogy: „Világ kapitalistái, egyesuljetek!", teljes mértékben megvalósult. *(Úgy van!)* A magyar tőkések mindenkoron számíthatnak az antant tőkéseinek támogatására. *(Egy hang: Nem, nagyon!)* A magyar kapitalisták,

a magyar ellenforradalmárok mindig bázist fognak találni azoknál a külföldi idegen kapitalistáknál, akikkel mi most békét akarunk kötni.

De hiszen, elvtársaim, nem is békéről van szó. Egyelőre csak olyan követelések kiegyenlítéséről van szó, melyek fejében az antant nekünk egyáltalában semmit sem garantál. *(Úgy van!)* Tulajdonképp nincs egyébről szó, mint azoknak a gyalázatos, aljas feltételeknek, melyeket a román imperialisták terjesztettek annak idején a Magyar Tanácsköztársaság kormánya elé, szebb, simább, vagy óvatosabb, ravaszabb formába való öltöztetéséről. *(Úgy van!)* Mert hiszen abban sem volt egyébről szó, mint hogy adjuk ki minden fegyverünket, minden mozdonyunkat, minden vagonunkat, egyszóval pőrére vetkőztessük magunkat, hogy annál könnyebben, egyszerűbben végezhessenek velünk.

Most nem ilyen drasztikus eszközökkel akarnak bennünket kivégezni, nem ilyen eszközökkel akarják megfojtani a forradalmat Magyarországon, hanem szépen, ügyesen, a diplomáciai ravaszságok minden alkalmazásával azt mondják: mi elítélünk minden haszontalan vérontást. Ugyanazok mondják ezt, akik milliókat és milliókat hurcoltak a vágóhídra, millió és millió özvegyet és árvát tettek szerencsétlenné. Ezek most a haszontalan vérontás jelszava alatt akarják visszaparancsolni a győzelmes magyar proletárhadsereg csapatait, hogy azután újabb és újabb követelésekkel léphessenek fel ellenünk.

Magáról a békéről nem lehet beszélni akkor, amikor még csak a határokat sem állapítják meg az egész országra vonatkozólag. Tudjuk, csak önkényes megállapításról van szó az északi és keleti frontokon, és mi ugyanakkor semmiféle garanciát sem látunk arra, hogy az antantnak az a néhány divíziója, amely ez idő szerint Szeged környékén áll, mely célokkal marad ott és milyen célja van a jövőre vonatkozólag. *(Úgy van! Úgy van!)*

Nem lehet a csapatokból a támadás szellemét, amelyet május 2-a óta sikerült belevinni a magyar proletár Vörös Hadseregbe, kiengedni azzal, hogy visszaadjuk a kizsákmányolóknak, a kapitalistáknak a már felszabadított területeket ugyanakkor, amikor nem vagyunk biztosak afelől,

hogy délről nem fenyeget-e bennünket egy újabb rabság, egy újabb elnyomatás...

...Nagyon jól tudom, elvtársak, hogy az antant hasonló diplomáciai és katonai ravaszságokkal megpróbálkozott már Oroszországban is...

Nem akarom bővebben fejtegetni, hogy mit és miért köszönhetünk mi az oroszországi tanácsköztársaságnak, nem akarom bővebben fejtegetni, hogy milyen kötelességeink vannak az oroszországi proletariátussal szemben. De az az egy kétségtelen, hogy nekünk a harcot feladni, a harcot beszüntetni addig nem lehet, amíg az oroszországi proletariátus veszélyben van, amíg az oroszországi proletariátussal az antant szóba állani nem akar, ellenben minden eszközzel, minden rendelkezésére álló eszközzel letiporni, vérbegázolni akarja. Addig nálunk nem lehet arról szó, hogy a harcot feladni vagy csak szüneteltetni is lehet! *(Egy hang: Árulás lenne!)*

Csak akkor, amikor igenis, nyíltan, egyenesen és határozottan, pontosan fogjuk tudni azt, hogy mit kíván az antant és mit ad érte, amikor pontosan fogjuk tudni azt, hogy ezek a kivételek vagy engedmények, amelyekben én egyébként egyáltalában nem hiszek, úgy nekünk, mint az oroszországi forradalmi proletariátusnak szólnak, akkor lehet igenis arról szó, hogy mi az antanttal valamilyen szerződést köthessünk.

Nemcsak azt nem tudjuk, elvtársaim, hogy a déli határok melyek lesznek, de azt sem tudjuk, hogy a béke feltételeiben milyen hihetetlen követelésekkel, hihetetlen zsarolásokkal fog majd előállni az antant...

Igen tisztelt elvtársaim! A „Kommunista Kiáltvány" azt mondja, hogy a proletariátusnak nincs mit veszítenie, nem lehet elvenni tőle azt, amije nincs. De a győzelmes proletariátusnak, az önmagát felszabadított proletariátusnak nagyon sok veszíteni valója van. A magyarországi győzelmes forradalmi proletariátus a láncait már elveszítette. Ha most nem védi meg magát, ha most megadja magát az antant kegyelmére, akkor nem a láncait fogja elveszíteni,

hanem elveszíti az egész világot. *(Úgy van! Úgy van! Balfelől élénk taps.)*

A Tanácsok Országos Gyűlésének Naplója, 123—125. old.

•

c) Részletek Kunfi Zsigmond felszólalásából

... Tisztelt elvtársaim! Én Szamuely és Pogány elvtársak felszólalásával szemben szükségesnek tartom azt, hogy itt a kongresszuson, miután ők a proletariátusban élő harci és háborús készségnek kifejezést adtak, a magam részéről kifejezést adjak annak a meggyőződésemnek és felfogásomnak, hogy a magyar proletariátusnak óriási tömegei, mégpedig úgy azok, akik itthon vannak, mint azok, akik a Vörös Hadseregben vannak, elsősorban békét kívánnak *(Úgy van! Úgy van! Ellentmondások balfelől. Felkiáltások balfelől: Nem áll!)*, és a háborút csak a béke kivívására ránk kényszerített eszköznek tekintik. *(Úgy van! Úgy van!)* ...

... Nézetem szerint az a koncepció, amelyet itt Pogány és Szamuely elvtársak a magyar proletariátusnak a nemzetközi forradalomban való szerepéről és funkciójáról előadtak, az én nézetem szerint azt jelenti, hogy ők a magyarországi proletariátusnak a világ megváltó szerepét szánták, még pedig úgy, hogy ebben a világmegváltó szerepben az a proletariátus, ha szükséges, vérezzen el és pusztuljon el.

Pogány József népbiztos: Ennek pont az ellenkezőjét mondtam. *(Zaj. Egy hang balfelől: Kicsavarta! Halljuk! Halljuk!)*

Kunfi Zsigmond népbiztos: Én a szocialista messzianizmusnak ezt a háborús felfogását, amely azt mondja, hogy nekünk a háborút mindaddig kell folytatnunk, amíg a világ összes elnyomottait fegyveres erővel fel nem szabadítottuk, ezt a háborús felfogását, amely azt mondja, hogy nekünk a háborút mindaddig kell folytatnunk, amíg a világ összes elnyomottait fegyveres erővel fel nem szabadítjuk — a szociális messzianizmusnak ezzel a gondolatával szemben, amelyet ilyen világosan el nem mondottak, de

amely logikus következménye ennek az álláspontnak *(Felkiáltások: Ezt nem mondották! Le az ingadozókkal! Halljuk! Halljuk!)*, ezzel a felfogással szemben azt állítom, hogy nekünk a világ proletariátusával és a nemzetközi forradalommal szemben *(Folytonos zaj. Elnök csenget.)* egyetlen igazi, nagy kötelességünk van, és ez: ezt az országot a szociális forradalom számára, a Tanácsköztársaság számára, a proletariátus diktatúrája számára megtartani. *(Úgy van! Úgy van!)* Amint bennünket nem orosz proletártestvéreink fegyveres ereje szabadított fel, hanem ennek az országnak a proletársága volt az, amely saját erejével, forradalmi harcával megtörte a kapitalisták uralmát, amint Oroszország nekünk alapjában véve saját nagy példájának tanulságán kívül eddig semmit sem adott, úgy mi sem tartozunk lényegében véve a világ proletariátusának egyébbel, mint azzal, amit Oroszország nekünk és az egész világ proletariátusának adott: megtartani a szociális forradalom tűzhelyét itt —

Szamuely Tibor népbiztos: És harcolni és megvédeni az országot! *(Zaj.)*

Kunfi Zsigmond népbiztos: — és példánk erejével várni, hogy a többi proletárok bennünket követsenek. *(Felkiáltások: De nem lepaktálni közben! Zaj. Elnök csenget.)* ...

... A proletariátus és a nemzetközi forradalom ellen való bűn, ki nem használni minden lehetőséget arra, hogy mi itt magunkat megmenthessük, és ha ennek az ára — mondom —, hogy területeket fel kell adni, én ezt az árat sem tartom nagy árnak azért, hogy itt megmenthessük a proletárforradalmat és a szocializmus uralmát. *(Helyeslés. Zaj.)*

Egy hang: Scheidemann szemüvegén keresztül nézve a dolgokat. A valóság nem ezt mondja! ...

Kunfi Zsigmond népbiztos: Mi az azonban, amit nekünk ebben a pillanatban nézetem szerint tennünk kell és amit tulajdonképpen azzal a válasszal, amelyet Clemenceau jegyzékére adtunk valóban meg is tettünk Ez az, hogy kifejezzük azt a keszségünket és akaratunkat. hogy a háborút önmagáért folytatni nem akarjuk. Nekem nem a béke a fontos, hanem fontos a harc beszüntetése azért, hogy minden erőnket az országnak, a Tanácsköztársaságnak belső

kiépítésére, gazdasági felépítésére, a produkció megindítására fordítsuk. *(Élénk helyeslés és taps.)*

Másik oldalon fontos az, hogy belső dolgainkba az antant ne avatkozzék bele *(Helyeslés.)*, bízza azt reánk, minő módon akarja Magyarország proletariátusa önmagát kormányozni, bízza ezt rá Magyarország dolgozó osztályára, a magyarországi dolgozó proletariátusra. *(Felkiáltások: Ezt nem fogja megtenni!)*

Pogány József népbiztos: Éppen ezt az egyet nem akarja ránkbízni. *(Halljuk! Halljuk!)*

Kunfi Zsigmond népbiztos: A harmadik dolog, ami fontos számunkra, a következő:

A területi kérdések jelentéktelenek számunkra abban a pillanatban, amikor a gazdasági forgalomnak szabadsága helyreáll. *(Egy hang: Hajdú ugyanezt mondta.)* Tehát mi abban a pillanatban, amikor az antant ellenünk háborút nem indít és nem folytatja a háborút, mi egy offenzív hadviselést ne csináljunk. A mi követelésünk az antanttal szemben semmi egyéb ne legyen, mint a gazdasági forgalom szabadsága és belső dolgainkba való be nem avatkozás.

Gábor Károly: Egyiket sem fogja megadni!

Kunfi Zsigmond népbiztos: ... Én azt a határozati javaslatot, amelyet Kun Béla elvtárs beterjesztett, elfogadom ...

A Tanácsok Országos Gyűlésének Naplója. 123—128. old.

A SZÖVETSÉGES KÖZPONTI INTÉZŐ BIZOTTSÁG ELSŐ ÜLÉSE

A szövetséges központi intéző bizottság, amelyet hétfőn délelőtt választott meg a tanácsok országos gyűlése, kedden délelőtt tartotta meg első ülését.

Bokányi Dezső elnökölt, aki az ülés elején bemutatta a Szeged-Felsőtanyáról érkezett táviratot, amely szerint a szegedi direktórium tagjai, akik a szegedi általános sztrájkkal lévén elfoglalva, nem vehettek részt a tanácskozásokban, kérik, hogy a bizottság egyéb érdekeltségeinek képviselete mellett a szegedieket is vegyék figyelembe. Bejelenti

a távirat, hogy az általános sztrájk még mindig tart, a munkásságot a fehérgárda üldözi, sok jó elvtársunkat elfogták, de azért a sztrájk harci készsége változatlanul meg van a tömegekben. A villamosokon francia pilóták vezetnek, mert a villamosalkalmazottak közt nem akadt sztrájktörő. *(Élénk éljenzés és taps.)*...

Weltner Jakab tett jelentést a jelölő bizottság nevében. Lengyel Gyula és Rónai Zoltán hozzászólásai után az intéző bizottság elhatározta, hogy a német és ruszin népbiztos választásától az alkotmány értelmében eltekint: ezeket az állásokat a német és ruszin országos bizottság fogja betölteni.

Ezután megkezdődött a szavazás.

A szavazás eredményét Pósz Jenő a következőkben jelentette be.

A kormányzótanács elnöke: Garbai Sándor, helyettese: Dovcsák Antal.

A népgazdasági tanács elnöksége (egyszersmind népbiztosok): Varga Jenő, Nyisztor György, Lengyel Gyula, Bajáki Ferenc.

Külügyi népbiztos: Kun Béla.

Hadügyi népbiztos: Szántó Béla.

Belügyi népbiztos: Landler Jenő.

Igazságügyi népbiztos: Ágoston Péter.

Népjóléti és egészségügyi népbiztos: Guth Antal.

Közoktatásügyi népbiztos: Pogány József.

Az ellenőrző bizottság tagjai: Vanczák János, Hajdú Gyula (Pécs) és Rákosi Mátyás.

A lakásügyi hivatal vezetője: Brunner József.

Az eredményt éljenzéssel és tapssal fogadták, és Bokányi Dezső elnök az illető elvtársakat megválasztottaknak jelentette ki.

Népszava, 1919 június 25. Az új népbiztosok megválasztása.

FRANCHET D'ESPÉREY 10. TÁVIRATA FOCH MARSALLHOZ

Meg vagyunk győződve, hogy a magyar offenzíva már kezdetben össze fog omlani. Már tegnap jelentettem, hogy az összes képzelhető ellenintézkedéseket megtettem. Különben a Vörös Hadsereg hadrendjének másolatát már Komlós ügynök elhozta nekünk. Ezzel teljesen tájékozva vagyunk a Magyarországon történő eseményekről.

Ha a magyar offenzíva megindul, visszavonulunk a demarkációs vonalig. A vonalra megérkezve fogjuk az ellentámadást megindítani.

Két román brigád indul e napokban — Foitianu tábornok ígérete szerint — Romániából a frontra.

Láthatja, tábornagy úr, hogy a magyar hadsereg részéről nincs mitől tartanunk.

1919 július 23.

Franchet d'Espérey
Franciaország marsallja

HIL. Vörös Hadsereg Parancsnokság. 1919. 769. (XI. számú csomó.)

(Dokumentumok a magyar párttörténet tanulmányozásához. 1917—1919, 2. kot. 199. old.)

RÉSZLET A PÁRIZSI BÉKEKONFERENCIA 1919 JÚLIUS 25-I ÜLÉSÉNEK JEGYZŐKÖNYVÉBŐL

Mr. Hoover közölte, hogy Böhm tábornok, aki a magyar bolsevik hadsereg főparancsnoka volt, a szövetségesek képviselőinek javaslatot terjesztett elő Bécsben. Böhm tábornok kijelentette, hogy ha a szövetségesek őt megfelelően támogatják és bizonyos biztosítékokat adnak neki, különösen a blokád megszüntetésére és élelmiszer behozatalára vonatkozólag, beleértve a dunai forgalom újra megnyitását — ő a maga részéről készségesen felállít egy szociáldemokrata kormányt, melynek ideiglenes diktátora ő lenne. Kun

Bélát megfosztanák a hatalomtól, minden terrorista akció megszűnne, és a rendet helyreállítanák...

Papers Relating to the Foreign Relations of the United States. The Paris Peace Conference 1919. (Az Egyesült Államok külügyi kapcsolataira vonatkozó okmányok. Az 1919-es párizsi békekonferencia.) Washington 1946. 7. köt. 254—255. old.

A KOMMUNISTA INTERNACIONÁLÉ VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGÁNAK FELHÍVÁSA

„A világ proletárjaihoz!"

Elvtársak!

Rettenetes árulás történt. A magyar tanácskormány megbukott az imperialista rablótámadások s a szociáldemokraták aljas árulása következtében. A II. Internacionálé vezérei, akik a világháborút támogatták, letörték a nemzetközi tiltakozás jeléül megindított sztrájkot. Az imperializmus hősei, élükön Clemenceau-val és Wilsonnal, győzedelmeskedtek. Ultimátumuk úgy hangzott: „Döntsétek meg a tanácskormányt, és békében hagyunk benneteket."

És itt megmutatkozott az azelőtti szociáldemokrata párt minden aljassága. Egyességre lépett a magyar kommunista párttal, sőt egybeolvadt ezzel a párttal. Ünnepi gyűléseken, a tanácskongresszuson, a pártkongresszuson fennen hangoztatták, hogy harcolni fognak a kommunizmusért utolsó csepp vérig. A magyar szociáldemokrata párt, egyesülvén a kommunista párttal, befurakodott a III. Internacionáléba.

Ennek a pártnak a homlokáról most a Kain-bélveg rí le. Elárulta a proletariátust, a forradalmat, a magyar kommunisták derék harcosait, az Internacionálét. Titkos szövetségre lépvén a versailles-i gyilkosokkal és a hazai ellenforradalmárokkal, az imperialisták aranyára és a hóhérok szuronyaira támaszkodva megdöntötték a kommunista proletariátus uralmát. Ezek a „tiszta szocialisták" most visszatérnek a magántulajdonhoz. Egyesült erővel támogatja őket

a „Népszövetség" minden tagállama. A kormány élén Peidl, a munkások gyilkosa, a magyar Noske áll.

A szociálpatrióták áruló természete újra kiütközött. Úgy, amint a németországi Scheidemannok és Kautskyak vérbefojtják a proletárforradalmat, úgy, amint az orosz „szociálforradalmárok" és mensevikek tettlegesen támogatják a cári generálisokat, úgy, amint a berni „sárga" Internacionálé széltében-hosszában áruba bocsátja a munkásosztályt a rabló „Népszövetségnek" — ugyanúgy prédálták el a magyar szociáldemokraták a világ proletárjainak a büszkeségét, a Magyar Tanácsköztársaságot.

A tőke provokátorainak és bérenchóhérainak nincsen helye a III. Internacionáléban: menjenek csak a másodikkal, Brantinggal, Thomassal, Noskéval és Kautskyval.

A Kommunista Internacionálé, elsiratva a Magyar Tanácsköztársaság bukását, derék vezérének, Szamuely Tibornak a halálát, a világ proletárjait arra hívja fel, hogy még szilárdabban álljanak a kommunista zászló alá, s annál jobban döngessék a tőke erődítményeit.

Nagy történelmi jelentőségű harcainkban nagy győzelmeket aratunk, azonban súlyos veszteségek is érnek bennünket. De Finnország és Szibéria véres példája megmutatta, hogy olyan országokban, ahol volt már tanácsuralom, nem lehet tartós az ellenforradalom győzelme. A felkelések hullámai mindenütt emelkedőben vannak. A mi végső győzelmünk éppoly elmaradhatatlan, mint a burzsoázia és a szociálárulók pusztulása.

A Kommunista Internacionálé a magyar proletariátust nyugalomra, férfiasságra és kitartásra hívja fel. Munkára elvtársak! Az illegális kommunista párt azonnali megszervezéséért! Magyarország véres példája megtanította a világ proletárjait arra, hogy a megalkuvó szocialistákkal nem lehetséges semmiféle koalíció, semmiféle megegyezés. A megalkuvó, árulásra kész vezérek pusztuljanak! A mozgalom élére új emberek álljanak! A munkásosztály soraiból fognak ezek kiemelkedni, mert övé és nem ellenségeié a győzelem. Tanácsmagyarország meghalt — éljen Tanácsmagyarország!

Éljen a magyar kommunista párt!
Éljen az egész világ munkásainak forradalma!
Éljen a kommunizmus!

A Kommunista Internacionálé
Végrehajtó Bizottsága

Kommunyisztyicseszkij Intyernacional. I. évf. 4. szám. 1919 augusztus. 542. old. (A világ proletárjaihoz!)

(Dokumentumok a magyar párttörténet tanulmányozásához. 2. köt. 200—202. old.)

TÉZISEK A KOMMUNISTA INTERNACIONÁLÉ II. KONGRESSZUSÁNAK ALAPVETŐ FELADATAIRÓL 1920 JÚLIUS 4.

(Részlet)

... A szokatlanul gyorsan növekedő nemzetközi kommunista mozgalomban két hiba, illetőleg gyengeség tűnt fel. Az egyik — amely igen komoly és a proletárfelszabadulás ügyének sikere szempontjából óriási közvetlen veszedelmet jelent — abban rejlik, hogy a II. Internacionálé régi vezéreinek és régi pártjainak egy része, részint félig-meddig öntudatlanul engedve a tömegek kívánságának és nyomásának, részint tudatosan becsapva a tömegeket, hogy továbbra is megtarthassa a burzsoázia ügynökének és szekértolójának szerepét a munkásmozgalmon belül, kijelenti, hogy feltételesen, sőt feltétlenül csatlakozik a III. Internacionáléhoz, holott a valóságban egész gyakorlati párt- és politikai munkájában megmarad a II. Internacionálé színvonalán. A dolgok ilyetén állása teljesen megengedhetetlen, mert egyenesen a züllés elemeit viszi be a tömegekbe, alássa a III. Internacionálé tekintélyét, és ugyanolyan árulások megismétlődésével fenyeget, mint amilyen a magyarországi szociáldemokraták árulása volt, akik sebtében kommunistákká keresztelkedtek át...

Lenin Művei. 31. köt. 180—181. old.

FÜGGELÉK

IRODALOMJEGYZÉK

Lenin: Állam és forradalom. Művei 25. kot. Szikra 1952. 409—528 old

Lenin: A „demokráciáról" és a diktatúráról. Művei 28. köt. Szikra 1952 382—387 old.

Lenin Magyarországról Szikra 1954. 37—132. old.

Bíró Jenő: Adalékok a Magyar Tanácskoztársaság hadtörténetehez. Szazadok 1954. 2—3. szám.

William Z. Foster: A III. Internacionálé. Szikra 1956. 23—48. old

Így láttak a kortársak Kossuth 1957.

Illes Bela Ég a Tisza (regény) Zrínyi Honvéd Kiadó 1957.

József Farkas: Rohanunk a forradalomba. Budapest, Bibliotheca 1957.

Václav Král: A csehszlovák burzsoázia intervenciós háború a Magyar Tanacskoztársaság ellen 1919-ben. Szikra 1956.

Kun Béla: A Magyar Tanácskoztársaságról. Kossuth (sajtó alatt).

Lengyel József: Visegrádi utca. Kossuth 1957.

A Magyar Tanácskoztársaság 1919. Szikra 1950.

A Magyar Tanácskoztársaság hősi kuzdelmeiről. Szikra 1954.

Magyar internacionalistak a Nagy Októberi Szocialista Forradalomban Kossuth 1957.

Milei Gyorgy: A szovjet-oroszországi magyar kommunista mozgalom eszmei arculatának néhány kérdese. Párttortenetı Közlemények 1956 3 szám.

Moricz Zsigmond: Új világot teremtsünk. Művelt Nép 1953.

Rákos Ferenc: Állam és alkotmány a Magyar Tanácsköztársasagban Jogi es Államigazgatási Konyv- és Folyóiratkiadó 1953.

A Rakosi-per. Szikra 1950. 347—356., 363—436. és 490—514. old.

Szamuely Tibor: Riadó. Kossuth 1957.

Részletek Varga Jenő: A proletárdiktatúra gazdaságpolitikai problémái című tanulmányából. Közgazdasági Szemle 1955. 3—4. szám.

Vincze László: A Magyar Tanácsköztársaság közoktatásügyi politikája. Közoktatásügyi Kiadó 1951.

A vörös lobogó alatt. Ifjúsági Könyvkiadó 1955.

A Magyar Munkásmozgalom Történetének Válogatott Dokumentumai. 5. köt. Szikra 1956.

Dokumentumok a magyar párttörténet tanulmányozásához. 2 köt. Szikra 1954.

TARTALOM

I. fejezet

A Nagy Októberi Szocialista Forradalom hatása Magyarországra. A dolgozó tömegek forradalmi mozgalmainak erősödése. A háború elvesztése és az Osztrák—Magyar Monarchia szétesése. A polgári demokratikus forradalom győzelme

II. fejezet

A Kommunisták Magyarországi Pártjának harca a proletárforradalomért

1. A polgári-demokratikus kormányzat berendezkedése. Forradalmi mozgalmak az egész országban. A Kommunisták Magyarországi Pártjának megalakulása és harca a munkásosztály, parasztság és katonaság többségének megnyeréséért. 1918 október 31—1919 február 20. — 28
2. A munkásosztály harca a Kommunisták Magyarországi Pártja vezetésével a szocialista forradalomért. A forradalmi válság kibontakozása, a proletárdiktatúra feltételeinek megérése és a proletárforradalom győzelme. 1919 február 20—március 21. — — — — — — 57

III. fejezet

A Magyar Tanácsköztársaság (1919 március 21—1919 augusztus 1)

1. A Tanácsköztársaság társadalmi rendje, gazdasági és politikai helyzete — — — — — — — — — 68
2. A Tanácsköztársaság honvédő háborúja — — — — 86

DOKUMENTUMOK

A forradalmi szocialisták 1917 novemberi röplapja — 111
Bokányi Dezső 1917. november 25-i beszéde az iparcsarnoki nagygyűlésen — — — — — — — — — 113
A forradalmi szocialisták röplapja az orosz katonák példájának követésére szólítja fel a magyar katonákat — 116

Az 1918 januári általános politikai tömegsztrájk — — 117
A forradalmi szocialisták 1918 januári röplapja — — — 122
A kereskedelemügyi miniszter beszámolója a Vas- és Fémmunkások 1918 márciusi bérmozgalmáról — — — — 124
A Magyar Kommunista Csoport levele az Oroszországi Kommunista (bolsevik) Párt Központi Bizottságához a Magyar Kommunista Csoport megalakulásáról — — 127
A „Szociális Forradalom" a magyar kommunisták céljairól — — — — — — — — — — — — 128
Detektívjelentések a temesvári határszéli rendőrkapitánysághoz az orosz hadifogságból hazatért katonák hangulatáról — — — — — — — — — — — — 129
A budapesti M. Kir. Államrendőrség főkapitányának jelentése a belügyminiszterhez a MÁV gépgyári sztrájkról és csendőrsortűzről — — — — — — — — 130
A győri munkástanács sztrájkra és a kormány elleni harcra hívja fel a munkásságot — — — — — — 133
A Szociáldemokrata Párt 1918 október 8-i kiáltványa — 135
Az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság, a Népbiztosok Tanácsa és a Moszkvai Szovjet felhívása az osztrák—magyar állam dolgozó népéhez — — — — 139
A Magyarországi Szocialisták Független Csoportjának felhívása a proletariátushoz a tőkés társadalom megdöntésére — — — — — — — — — — — — 142
A „Vörös Újság" első számának vezércikke a Kommunisták Magyarországi Pártja programjáról — — — 145
A Kommunisták Magyarországi Pártjának felhívása a frontról hazatérő katonákhoz — — — — — — — 147
A Kommunisták Magyarországi Pártja és a Magyarországi Szociáldemokrata Párt agrárjavaslata — — — — 149
„A Kommunisták Magyarországi Pártjának ideiglenes szervezeti szabályzata" — — — — — — — — — 152
Kun Béla levele V. I. Leninhez — — — — — — — 154
A „Népszava" a salgótarjáni bányászok szocializáló mozgalmáról — — — — — — — — — — — — 155
A „Vörös Újság" cikke Peyer Károly salgótarjáni vérengzéséről — — — — — — — — — — — — 156
A „Vörös Újság" a magyar munkásmozgalom két irányzatáról — — — — — — — — — — — — 158
A munkástanács kommunista frakciójának határozati javaslata a politikai helyzetről a munkástanács 1919 január 8-i ülésén — — — — — — — — — 161
Hírek a kommunista pártszervezetek alakulásáról — — 164
Dietz Károly rendőrfőkapitány tanúvallomása a népbiztos perben a kommunista mozgalom megsemmisítésére irányuló burzsoá tervekről — — — — — — — — 166
A munkásság követelésére direktórium veszi át Somogy megye vezetését — — — — — — — — — — — 170
Tolna megyében direktórium veszi át a közigazgatást — 172
Kun Béla levele Bogár Ignáchoz — — — — — — 173
A „Vörös Újság" a földfoglalásokról — — — — — 181

A Kommunisták Magyarországi Pártjának felhívása az 1919 március 23-ra tervezett népgyűlésre — — — — 183
A csepeli munkásság követeli a bebörtönzött kommunisták szabadonbocsátását és a proletárdiktatúra kiküzdését 184
Jegyzőkönyv a Kommunisták Magyarországi Pártja és a Magyarországi Szociáldemokrata Párt egyesüléséről — 187
„Mindenkihez!" — — — — — — — — — — — 188
Az ideiglenes Forradalmi Kormányzótanács — — — 191
A népbiztosságok vezetéséről — — — — — — 192
Az OK(b)P VIII. kongresszusának távirata a Kormányzótanácshoz — — — — — — — — — — — 192
A Kommunista Internacionálé Végrehajtó Bizottságának kiáltványa — — — — — — — — — — 193
A Forradalmi Kormányzótanács rendeletei — — — — 195
„Mit adott a forradalom?" — — — — — — — — 198
A budapesti munkások jelentkeznek a Vörös Hadseregbe 202
A Forradalmi Kormányzótanács elrendeli a proletariátus mozgósítását — — — — — — — — — 204
Lenin: Üdvözlet a magyar munkásoknak — — — — 205
„A pécsi bányászok a Vörös Hadseregben" — — — 209
A hadseregparancsnokság hivatalos jelentései — — — 210
A Szocialista-Kommunista Munkások Magyarországi Pártjának programja — — — — — — — — — 215
Felszólalások a Szocialista-Kommunista Munkások Magyarországi Pártjának kongresszusán — — — — 223
A Magyarországi Szocialista Szövetséges Tanácsköztársaság alkotmánya — — — — — — — — — 228
A Szlovák Tanácsköztársaság kiáltványa — — — — 240
„A Magyarországi Tanácsköztársaság és az antant jegyzékváltása" — — — — — — — — — — 242
Clemenceau felszólítja a tanácskormányt: vonja vissza a Vörös Hadsereget a megjelölt határok mögé — — — 244
Varga Jenő beszámolója a tanácskongresszuson a gazdasági helyzetről — — — — — — — — — 246
Vita a tanácsok országos gyűlésén az antant jegyzékének elfogadásáról — — — — — — — — — 254
A Szövetséges Központi Intézőbizottság ülése — — — 262
Franchet d'Esperey 10. távirata Foch marsallhoz — — 264
Részlet a párizsi békekonferencia 1919 július 25-i ülésének jegyzőkönyvéből — — — — — — — 264
A Kommunista Internacionálé Végrehajtó Bizottságának felhívása — — — — — — — — — — 265
Tézisek a Kommunista Internacionálé II. kongresszusának alapvető feladatairól — — — — — — — — 267
Függelék (Irodalomjegyzék) — — — — — — — — 268

6583/1 — Zrínyi Nyomda, Budapest. Felelős: Bolgár Imre.

Ára: 7,— Ft